Bu kitaba sığmayan daha neler var!

Karekodu okutun, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaşın!

ÖDS

ÖĞRENCİ/ÖĞRETMEN DESTEK SİSTEMİ

https://ods.eba.gov.tr

- Konu Anlatımlı Ders Videoları
- Soru Çözüm Videoları
- Ders Anlatım Videoları
- Çoktan Seçmeli Sorular

Kişiselleştirilmiş Öğrenme ve Raporlama

Animasyonlar, 3B Modeller, Simülasyon ve Oyunlar

Paylaşım ve İş birliği

Ortak / Özel Takvim

www.eba.gov.tr

ISBN: 978-605-68226-2-9
9 786056 822629

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5'inci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 12. SINIF DERS KİTABI

ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

DERS KİTABI

12. SINIF

ORDİNAT YAYINLARI

ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

DERS KİTABI

12. Sınıf

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının **18.04.2019** tarih ve **8** sayılı kararıyla (listenin 144. sırasında) 2019 - 2020 öğretim yılından itibaren, 5 (beş) yıl süreyle **ders kitabı** olarak kabul edilmiştir.

Yazarlar

Halil BATUR

Osman ELBAY

Ordinat Eğitim Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Korkutreis Mah. Sezenler Cad. 16/7 Çankaya / ANKARA

Tel: (312) 427 44 15

Haberleşme Adresi

ORDİNAT YAYINLARI

Korkutreis Mah. Sezenler Cad. 16/7 Çankaya / ANKARA

tel: (0-312) 427 44 15

www.ordinatyayinlari.com

e-posta: ordinatyayinlari@gmail.com

SERTİFİKA NO: 40546

ISBN: 978-605-68226-2-9

Görsel Tasarım Uzmanı: Esra OLÇAY

Baskı Yeri ve Yılı

Ankara, 2023

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

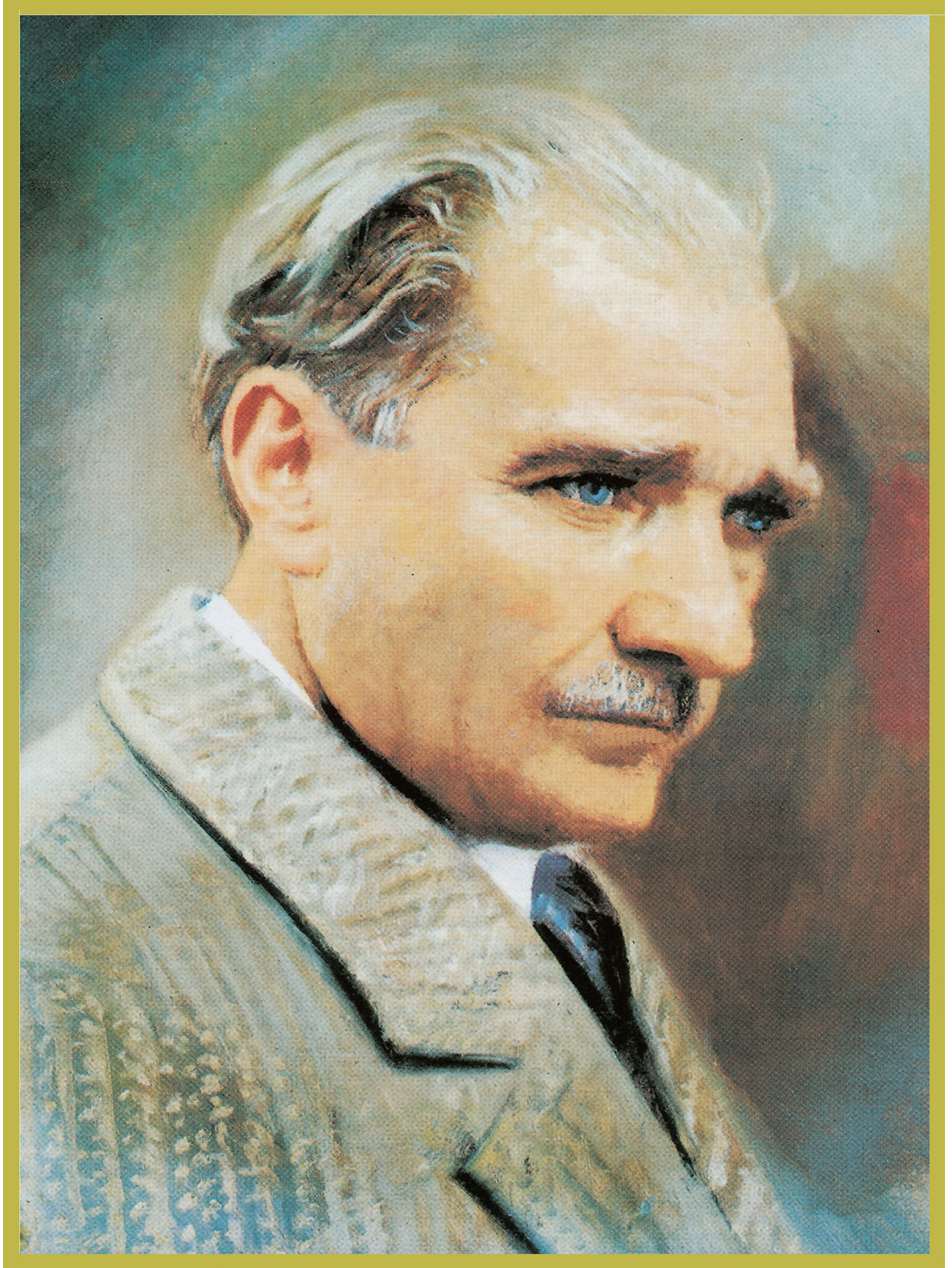
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIMIZI TANIYALIM

Kitap yedi üniteden oluşmaktadır. Ünite giriş sayfasında ünite numarası ve ünite adı yer almaktadır.

HAZIRLIK

1. Bir kişinin psikolojik durumunu ifade eden sözcükler nelerdir? Örnekler veriniz.
2. Otobiyografik roman nedir? Bu tür romanlardan hareketle yazarın gerçek hayatı hakkında bilgi elde edilebilir mi? Araştırınız (2. etkinliğe yöneliktir.).
3. Cahit Sıtkı Tarancı'ya ait "Otuz Beş Yaş" şiirini bularak sınıfta okuyunuz (3. etkinliğe yöneliktir.).
4. Anlatım tekniklerinden bilinç akışı ve monolog tekniğini araştırınız. Araştırma sonuçlarını defterinize yazınız (4. etkinliğe yöneliktir.).

Metinlerden önce hazırlık çalışmalarına yer verilmiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

acun: Dünya, âlem.
biteviye: Sürekli, daima.
gönenmek: Mutlu, mesut olmak, rahat bir hayat sürmek, sevinç duymak, sevinmek, abat olmak.

Metinde geçen, anlamı bilinmeyen bazı kelime ve kelime grupları anlamlarıyla birlikte yer almaktadır.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Cumhuriyet Dönemi'nde Şiir

Cumhuriyetin ilanı toplumumuzda hemen her şeyi etkilemiştir. Bu etki günlük hayattan resmî işlemlere, dilden edebiyata her alanda görülmektedir. Edebiyat tarihçileri şiirimizi, toplumu derinden etkileyen olayları dikkate alarak 1923-1940 arası, 1960 sonrası ve 1980 sonrası gibi dönemlere ayırmışlardır.

Buna göre Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri şöyle değerlendirilebilir:

Şiir Anlayışı	Şairler
Saf (Öz) şiir	Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Osman Saba, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Asaf Halet Çelebi, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sedat Umran...

Bu bölümde, ünitedeki edebî tür ve bu türü temsil eden metinler hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Düşe Çağrı" adlı metinde geçen "düşünceyi aşılayan bilgiler", "duvar olmak" sözcük gruplarının anlamını açıklayınız.
2. Bu metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini söyleyiniz.
3. Yazar hangi tür edebiyatı seviyor? Bunun sebebini nasıl açıklıyor? Metinden hareketle belirtiniz.
4. "Fransız düşünürlerinden Jules Soury'yi (Jül Suri) bir gün yolda görmüşler; 'Bütün masalları çürüttüm, yıktım. Masalsız kaldım... Bana masal verin, masal verin bana, masalsız yaşayamıyorum!' diye bağırıyor. Çıldırdı demişler onun için belki de çılgınlıktan o gün kurtulmuştur." ifadeleriyle anlatılmak istenen nedir?

Bu bölümde kazanımlar, metinlerden hareketle sorular ve etkinlikler yoluyla verilmektedir. Bu bölümde yer alan soruların bir kısmı kitap üzerinde, bir kısmı defterde cevaplanacaktır.

 Yazma

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiirde duygu temel unsurdur ve genellikle şiir bir ana duygunun etrafında örgülenir. Şiirde her bir satıra **mısra** (dize) denir. Şiirde dizelerin bir araya gelmesiyle şiir bölümleri (beyit, üçlük, dörtlük, vb.) ortaya çıkar.

Şiirde bir söyleyici bulunur. Şiirdeki söyleyici şairin kendisi veya şairin rolüne girdiği bir kişi olabilir.

Şiirin dil ve anlatım tekniğine uygun olarak bir hedef kitlesi bulunmaktadır. Her şiir, şairinin zihninde oluşan bir kurguya göre yazılmıştır. Örneğin bir şiirde birinci bölümden son bölüme doğru

Bu bölümde "Yazma" kazanımları, "Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" ve "Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama" başlıkları altında verilmektedir.

 Sözlü İletişim

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir dinletisi hazırlarken aşağıdaki basamaklara dikkat ediniz:

- Öğretmen rehberliğinde şiir dinletisi kurulu oluşturulur ve görev paylaşımı yapılır.
- Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden seçki oluşturulur ve şiirleri okuyacak kişiler belirlenir.

Bu bölümde "Sözlü İletişim" kazanımları, "Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" ve "Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama" başlıkları altında verilmektedir.

Dil Bilgisi

Ayrılış

Sen beni hiç düşünme( ) dedi adam. Ben, nasıl olsa bir yolunu bulurum. Baba, diye bağırdı çocuk. Ben seni nasıl düşünmem ki( ) Ölsem bile unutamam seni. Böyle sözler söyleyip yüreğimi dağlama, dedi adam. Hem ölme sırası, sende değil, bende. Olsun, ben gene unutmam, dedi çocuk. Sen benim babam değil misin( ) Ağlama, dedi adam. Değmez( )

Ferit Edgü, Do Sesi

1. **Aşağıdaki soruları parçaya göre cevaplayınız.**
   a. Bu metinde yay ayraçla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

Bu bölümde "Dil Bilgisi" kazanımları kısaca hatırlatılarak kazanımlar soru ve etkinlikler yoluyla verilmektedir.

 2. ETKİNLİK

Aşağıda Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiir anlayışı ile ilgili bir değerlendirme verilmiştir. "Bu Eller miydi?" şiirini bu görüş doğrultusunda değerlendiriniz.

Dağlarca'nın bu dönemini "sezgicilik" kavramıyla tanımlamaya çalışmak daha doğru olur. İlk örneklerini "Havaya Çizilen Dünya"da gördüğümüz bu özgün şiir dünyası, "Çocuk ve Allah"ta büyük bir yoğunluktadır. Bu kitapta, varlığın gizlerinin araştırılışı, çocukluk dünyası, insan yaşamının nice ince ayrıntıları, genellikle klasik kıta biçimlerinde ve uyaklı şiirlerle, o güne kadar şiirimizde örneği

Kazanımları kavratmak amacıyla etkinliklere yer verilmiştir.

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)

İstanbul'da doğdu. Babasının memurluğu dolayısıyla çocukluğu Ergani, Sinop, Siirt, Kerkük, Musul ve Antalya'da geçti. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. Çeşitli illerde ve Güzel Sanatlar Akademisinde sanat tarihi öğretmenliği yaptı. 1939'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeni Türk Edebiyatı Kürsüsünde profesör oldu. Avrupa gezilerinde pek çok Batılı yazar ve şairi yakından tanıdı.

İlk şiirlerinde Ahmet Haşim'in etkisi görülse de o, en çok hocası olan Yahya Kemal Beyatlı'nın tesirinde kaldı. Mükemmeliyetçi bir şiir anlayışına sahip olan sanatçı, şiiri müstesna bir sanat olarak kabul etti ve ona üstün bir değer verdi. Şiirde dış dünyayı, kendi iç dünyasına yansıyarak değişen biçimleriyle vererek izlenimci ve sembolist şairlere yaklaşan bir tutum sergiledi. Şiirlerinde zaman, rüya, aşk, ölüm, metafizik, tarih ve bilinçaltının birikimi öne çıkan temalar oldu. Roman ve

Bu bölümde metin yazarının hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında kısa bilgi verilmiştir.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

"Uyumasından yararlanıp onun hakkında sessizce biraz bilgi verelim. (...) özel hayatlarında hareketsiz ve başarısız olan Çehov kahramanları gibi kederliydi hep. Keder konusuna daha sonra çok döneceğiz. (...) kendisine adının ilk harfleriyle Ka denmesini tercih ettiğini, bu kitapta da öyle yapacağımı hemen söyleyeyim. (...) Şimdi, Erzurum garajından ayrıldıktan sonra yolculara iyi seyahatler dileyen şoför gibi ben de ekleyeyim: Yolun açık olsun sevgili Ka... Ama sizi kandırmak istemem: Ka'nın eski bir arkadaşıyım ve Kars'ta başına gelecekleri daha bu hikâyeyi anlatmaya başlamadan biliyorum ben."

Orhan Pamuk, *Kar*

Ünitede işlenen kazanımların; açık uçlu, kısa cevaplı, boşluk doldurmalı, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli soru tipleriyle ölçüldüğü bölümdür.

1. ÜNİTE

Giriş

1. ÜNİTE

Giriş

Ünite Süresi: 2 Hafta

Okuma
Edebiyat ve Felsefe İlişkisi
Edebiyat ve Psikoloji İlişkisi
Dilin Tarihî Süreç İçerisindeki Değişimi
Türkçenin Önemli Sözlükleri

Dil Bilgisi
İmla ve Noktalama
Kelimede Anlam

Yazma
Toplumsal Değişim, Teknoloji ve Sosyal Medyanın Dil Üzerindeki Etkisi

Sözlü İletişim
Teknolojik Terimlerin Yazılış ve Telaffuzları

Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Okuma

1. METİN

HAZIRLIK

1. “Hikmet” ve “aforizma” sözcüklerinin anlamlarını araştırarak defterinize yazınız.
2. Edebiyat, hayatın aynası olmalı mıdır? Tartışınız.

FELSEFE VE EDEBİYAT

Yunan filozofu Aristo’nun heykeli (Assos, Çanakkale)

Felsefe ve edebiyat, insanın kendi varoluşunu açığa vurduğu iki farklı etkinlik alanıdır. Felsefe; varlık, bilgi ve değerler hakkında toplu bir görüş, bütünlüklü bir bilgi elde etme amacı güder. Dil ile bütünleşmiş kavramsal örgü, felsefenin bizzat kendisini oluşturur. Felsefi etkinlik bir kültür bütünlüğünde ve o kültürün diliyle hayat bulur. Diğer taraftan edebiyat genellikle sanatsal güzelliğe sahip olduğu iddia edilebilen yazılı eserlerin bir bölümü olarak tanımlanabilir. Edebiyat, yazılı eserlere ilişkin bir sanat türüdür. O, yaşamlarımızın aynasıdır. Yaşamlarımız ve yaşamlarımızla ilgili konuların tümü edebiyatın konu ya da ögeleri olabilir. Felsefe ve edebiyat birbirlerinden farklı alanlar olmalarına rağmen kesiştikleri noktalar da vardır.

İnsan, varoluşçu filozofların da vurguladığı üzere “*bir durum*” ya da “*bir bağlam*” içindeki varlıktır yani insan kendisini doğal ve tarihsel bir konum içinde bulan ve özgür atılımlarıyla bulunduğu durumu şekillendirebilen, ona katkı yapabilen bir varlıktır. İşte insanın eli, emeği ve düşüncesiyle yaptığı her katkı, yarattığı her şey kültür adını alır.

Kültür terimi Latince “bakmak”, “işlemek” anlamına gelen “colere” kökünden gelir. Bu anlamda bireysel olduğu kadar bireyüstü bir yapı olarak da kültür hem bir bakma hem de bu bakmanın sonucunda ulaşılan bir durumdur. Bireyüstü bir yapı olarak kültürün oluşumu pek çok bireyin çabasına, uğraşısına, oluşumlarını birbirlerine aktarmasına, kendilerine aktarılan kültürel ögeleri benimsemesine, işlemesine ve onu kendinin kılma yolundaki çabalarına dayanır. Dolayısıyla kültür, kalıtım yoluyla değil gelenek yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılır, geçirilir.

(...)

İnsan başarıları olarak anlamlı bir doku bütünlüğü oluşturan kültürün her bir ögesi birbirine sıkı sıkıya bağlı olup kültürel bütünlüğün gidişinin belirlenmesinde rol üstlenerek bütünlüğün işleyişine bir biçimde ayak uydurmak durumundadır.

Dil; kültürü kendisinden bağımsız olarak düşünemeyeceğimiz, kültürün her bir ögesine damgasını vuran, kültürel ortamın her yerinde etkisini hissettiren bir ögedir. Dilin en önemli özelliği özneler arası olup kültürel bir ortamda hayat bulmasıdır. Tarihsel ve kültürel bir donanıma sahip olan dil, tarihinden ve kültüründen soyutlanarak ele alınamaz. Dil hem tarih ve kültürün ürünü hem de tarih, kültür, gelenek ve anlamların taşıyıcısıdır.

(...)

Felsefe en genel anlamıyla insan, evren ve değerleri anlamak amacıyla sürdürülen en kapsamlı bir araştırma, birleştirici ve bütünleştirici bir açıklama girişimi olarak tanımlanabilir. Varlık, bilgi ve değerler konusunda birleştirici ve bütünleştirici bir bilgi elde etme arzusu felsefeyi diğer bilgi türlerinden ayırır. Felsefenin "*ne olduğu*" geçmişten günümüze tartışılagelmiştir ancak onun ne olduğu çerçevesindeki tanım denemeleri filozoftan filozofa, dönemden döneme değiştiği için felsefenin ne olduğunu kavrayabilmek, onun amaç ve muhtevasını saptayabilmek için yapılması gereken şey, felsefeye ilişkin bir tanım denemesinde bulunmaktansa felsefeyi felsefe yapan tavır, tutum ya da düşünme tarzına dikkat çekmektir. "Felsefi düşünce araştırmaya, sorgulamaya ve eleştirel bir tavra dayanan bir düşüncedir."

(...)

Dolayısıyla bir düşünme tarzının felsefi olabilmesi için felsefi sayılabilecek bir soru etrafında vücut bulması, sistematik olması, mantıksal ve tutarlı önermelerden meydana gelmesi, varlık kavramı etrafında merkezîleşmesi, felsefe tarihi çerçevesinde belli bir problematik devamlılık içinde oturtulabilmesi, evrensele yönelmiş olması gibi fikrî inşa gereklerine ihtiyaç duyulur. Bu ifadelerden hareketle felsefenin pratik yaşamdan kopuk olduğunu düşünmek yanıltıcıdır. Salt bilmeye duyulan sevgi, "bilmek için bilmek" arzusu felsefi etkinliğin başlangıcından beri ilk hareket noktasını oluştursa da felsefe, varlığın ve hayatın doğası üzerine yönelmesi sebebiyle teori ve pratik kopukluğuna sıcak bakmamıştır.

İnsan felsefesi, ahlak felsefesi, eğitim felsefesi, siyaset felsefesi, sanat felsefesi gibi felsefe alanları teori ile pratik arasındaki etkileşimi göstermesi açısından önemlidir. Zira "Teori ile beslenmemiş bir pratik anlamdan, pratik ile desteklenmemiş bir teori de içerikten yoksun olacaktır." Bu suretle nihai noktada teori ve pratik ilişkisini göz ardı etmemeye özen gösteren felsefe, varlığın ve hayatın özüne yönelerek bu doğrultuda "şaşkınlık" ve "hayret" ile karışık bir araştırma ve anlama arzusunu içeren "neden ve niçin"li sorular sorarak yola çıkar.

Felsefe dil ile yapılan bir etkinliktir. Düşünce/felsefi düşünce ile dil arasında doğrudan bir ilişki vardır. "Dilin gelişmiş olması ve özgür bir düşünce ortamı" bir ülkede verimli bir felsefe etkinliğinin oluşabilmesinin öncelikli koşullarıdır. Felsefe; kültürel bir dil ortamı içinde gelişebilen, o dilin kavrayış kapasitesi ve ifade imkânları ile anlam zenginliği bağlamında yapılabilen bir düşünsel etkinliktir. Bu sebeple felsefi etkinlikte dili yalnızca bir araç olarak düşünmek yanıltıcıdır.

Filozof ise içinde kendi kişiliğinin de şekillendiği kültürel ortamdan kendini soyutlamaksızın kültürel ana dili işleyip geliştirmek suretiyle kültürel ana dilde ürettiği eserlerle evrensel bir entelektüel tecrübeyi gerçekleştirmek mecburiyetinde olan kişidir.

Bu durumda felsefenin temel görevi bir yandan aydınlatmak, bilgi vermek, hakikatin bilgisine ulaşabilmek adına birtakım prensipler ortaya koyma iken diğer yandan dilde karşılaşılan güçlüklerin üstesinden gelmek, kavramların yerine geçerek onların temsilcisi olan sözcüklerin yanlış kullanımını önlemektir.

(...)

Ancak felsefe dildeki güzellik yerine öncelikle dildeki hakikati arayan, bu sebeple kavramlarla mantıklı, tutarlı ve sistematik bir yapı oluşturmayı arzulayan bir disiplin olması sebebiyle filozof için düşüncesini anlatmanın temel yolu kavramsal analizlere başvurmak ve "felsefi temellendirme" yapmaktır. Dolayısıyla kullanılan dil, soyut ve kuru bir dildir.

Felsefenin genel özelliklerinin belirlenmesinin ardından edebiyat alanına bakıldığında edebiyatın güzel sanatların pek çok dalından biri olduğu gibi kültürel dokunun felsefeyle yakından ilgili ögelerinden biri olduğu da görülür. Felsefenin ne olduğunun bilinmesinin ya da felsefeye dair herkesi tatmin ede-

bilecek bir tanımın bulunmasının zor olması gibi genel olarak sanat ve edebiyatı da belli standartlara, belli kalıplara indirgemek güçtür. Edebiyatın insan varoluşunun duygu ve düşünce dünyasını yansıtan, insan yaşamında duyguların yerini farklı boyutlarıyla gösteren, insanı duyuş gücü ve duygusal açılımı ile anlatmaya çalışan bir etkinlik olduğu söylenebilir.

Edebiyat; duyguları açığa çıkaran, ortaya koyan, onları irdeleyen, insan duygularını derinden betimleyen bir etkinlik olarak insan varoluşunu aydınlatabilecek önemli ipuçları vererek bir bakıma insanları birbirine daha yakından tanıtma görevi üstlenir. Bu sebeple edebî ürünler bireylerin birbirlerinin varoluşuna tanıklık etme ve varoluşsal deneyimlerini paylaşabilme imkânı buldukları ürünlerdir. Sevgi, nefret, umut, umutsuzluk, aşk, ızdırap gibi insan varoluşunun farklı yönleri edebiyat yoluyla daha anlaşılır ve tanıdık hâle gelir. İnsan edebî eser yoluyla duygulanırken ya da düşünürken kendi kendisiyle ve insanla yüzleşerek varoluşa katılabilme ve diğerlerinin tecrübelerini paylaşabilme imkânı bulur.

Edebiyat daha önce fark edemediğimiz duyguların, düşüncelerin, yaşam biçimlerinin, karakterlerin duyulur, algılanır, düşünülür kılınması suretiyle kültür ve geleneğimize dair farkındalığı artırmada da etkilidir. Bu suretle edebî eserler aracılığıyla insan toplumsal, tarihsel ve kültürel atmosfere nüfuz edebilme, kendi kültür, gelenek ve tarihi ile bütünleşebilme imkânı bulur.

Edebiyat, sözcükleri kullanan bir sanat biçimidir. Dolayısıyla felsefe için olduğu gibi edebiyat için de "*dilin kullanımı*", "*dil bilinci*" son derece önemlidir. Ancak bu, felsefe ile edebiyatın dili aynı biçimde kullandıkları anlamına gelmez. Fakat edebiyatın felsefeye yaklaştığı örnekler de bulunmaktadır. Bu açıdan akla ilk gelen Tolstoy, Dostoyevski, Proust'un eserleridir ki bu eserler felsefi düşüncelerle yüklüdür. Şüphesiz her edebî eserde güçlü ya da zayıf bir kavramsal ve düşünsel yapı vardır. Dolayısıyla edebî bir eser kavramsal bir nitelik kazanmaya başladıkça, rasyonel bir temellendirmeye imkân verdikçe sadece psikolojik tahliller ve duygulandırma düzeyinde kalmayarak kişiler ve olaylar bazında da olsa gizli bir varlık felsefesi, eserin anlam bütünlüğünü sağlayan bir metafizik ortaya koymaya çalıştıkça onun felsefi ögelerle beslenmeye ve felsefeye yönelmeye başladığı söylenebilir.

(...)

Türk edebiyatının temel eserlerinin felsefi bir bakış açısıyla yeniden gözden geçirilmesi, bu eserlerin muhtevasını biçimlendirirken başvurulan semboller, metaforlar, söz sanatları, imgelerin kavramsal açılımlar yapılarak felsefi ögelerin açığa çıkarılması, "*edebî dil*" ile "*felsefi dil*" arasındaki geçişlerin yakalanması gerekmektedir.

Bu durumda Mevlana, Yunus Emre, Yusuf Has Hacip, Ali Şir Nevaî gibi kültürümüze katkıda bulunan şahsiyetlerin eserlerinin yanı sıra destan, öykü, kıssa vb. edebiyat alanındaki ürünlerin yüzeysel bir bakış açısıyla değil yeniden ve derinlikli bir okumaya, anlamaya, yorumlanmaya ve evrensel bir platformda tanıtılmaya ihtiyacı vardır. Böyle bir tavrın Türk kültürünün gelişimine olduğu kadar felsefe ve edebiyat alanlarının gelişimine de katkısı olup felsefi düşünce ve felsefi problemlerin yalnızca akademik-teknik eserlerde değil sanatsal ürünlerde de mevcut olabileceğini gösterecektir.

Özetle kültürün iki ögesi olan sanat/edebiyatın felsefeye, felsefenin edebiyata yönelik eğilimi ya da bu iki alanın yakınlığı insan varoluşunun duygusal ve düşünsel dünyasının bütünlük hâlinde derinden kavranabilmesi ve anlaşılabilmesi açısından önümüze yeni imkânlar sunmaktadır. Edebiyat ve felsefe bütünleşmesinin en mükemmel örneği olarak nitelendirilen "*metafizik roman*", salt edebiyatın ve salt felsefenin tek başına başaramadığı bir anlatım imkânı sağlamaktadır.

Emel Koç*, Felsefe ve Edebiyat, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*
(Kısaltılmıştır.)

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

analiz: Çözümleme.
bağlam: Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya ögelerle oluşturduğu bütün.
entelektüel: 1. Aydın. 2. Fikir sorunlarıyla ilgili.
metafizik: Doğaötesi.
metafor: Mecaz.
muhteva: İçerik.
nihai: İşi sona erdiren, işi kesen, son, sonuncu.
nüfuz: İçine geçme, söz geçirme, güçlü olma, erk.
platform: Bir siyaset programında, dayanılan düşünce veya düşüncelerin tümü.
teori: Bir olay, bir yapı ya da düzenin nedenlerini açıklamak isteyen genel düşünce, görüş; kuram.
varoluş: Yaşama, var olma, bir şeyin ne olduğu, nasıl olduğu değil var olduğu olgusu, mevcudiyet.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

İnsanın düşünce ve yapıp-etmeleriyle ilgili faaliyetlerini üç temel başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar felsefe, sanat ve bilim olarak adlandırılabilir. Edebiyat ürünlerini sanat eseri olarak değerlendirmek gerekir.

Her edebî eser bireysel bir çabanın ve her şeyden önce öznelliğin eseridir. Hem edebî eser hem de felsefi eser bireysel bir çabanın ürünüdür. Edebî eserde üslup, estetik zevk önemlidir. Felsefi eserde ise amaç estetik zevk olmadığı için kullanılan dil, soyut ve kurudur; dolayısıyla akıl yürütme ve mantıksal çözümlemelerle doludur.

Edebiyat, kavram analizlerinden uzaklaşarak olayları somut bir hâle sokmak suretiyle felsefenin soyutluğunu ve kuruluğunu giderir. Bir felsefi eser de filozofun eseri olmasına rağmen bireyselliği aşan bir konuma sahiptir. Edebî eser, bir düşünceyi ispatlamak zorunda değildir. Fakat deneme, roman veya şiirde bir felsefi bakış açısı bulunabilir. Örneğin; Mevlana'nın "Mesnevi"si, Ömer Hayyam'ın "Rubailer"i veya Dostoyevski'nin romanları bir felsefenin ispatlanması için yazılmıştır.

Okuduğunuz "Felsefe ve Edebiyat" adlı öğretici metinde iki farklı disiplin arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Buna göre edebiyat, felsefeden yararlanırken felsefe de edebiyatın imkânlarından yararlanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki sözcük gruplarını metnin bağlamından hareketle açıklayınız.
felsefi temellendirme : ....
rol üstlenmek : ....
üstesinden gelmek : ....

2. Metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirtiniz. Bunlar arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

3. Metinden, aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarına örnek cümleler bulunuz.
Tanımlama : ....
Örneklendirme : ....

4. Metindeki yorum ifadelerini gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.

5. Metinde yazarın konuya ve okuyucuya yönelik yaklaşımları nasıldır? Bu yaklaşımların öznel veya nesnel olup olmadığını açıklayınız.

6. Okuduğunuz metinde "varoluşçuluk" akımı nasıl ele alınmıştır? Bu akımla edebiyat arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

7. "Felsefe ve Edebiyat" adlı metinde iyi bir felsefe ortamı için neyin gerekli olduğu ifade edilmiştir? Açıklayınız.
8. Filozof ve edebiyatçı arasındaki farklılıklar ve benzerlikler nelerdir? Belirtiniz.
9. Konuşma dili veya yazı dilinin gelişmesi, felsefe için önemli midir? Açıklayınız.
10. "Felsefe ve Edebiyat" adlı metinde felsefecinin görevinin ne olduğu ifade edilmiştir? Açıklayınız.
11. Edebiyatın felsefeye katkısı nedir? Açıklayınız.
12. Sizce bir edebiyatçının felsefeci gibi hayatı sorgulama kaygısı var mıdır? Tartışınız.

1. ETKİNLİK

Merak ve hayret itici güçleriyle açığa çıkan felsefe soruları, dile gelişleri itibarıyla âdeta tekdüze bir biçime bürünmüştür: "Varlık nedir?", "Bilinç nedir?", "İyi nedir?" gibi felsefe sorularındaki "nedir" ifadesi bir felsefe sorusunu var eden temeldir. Felsefe sorularındaki "nedir"de şaşkınlık ile birlikte bir araştırma arzusu da gizlidir. Diğer bir deyişle felsefedeki "nedir", "anlamı nedir" ile aynı şeydir ve "anlamı nedir"deki anlam, kavramların anlamıdır. Anlamın ortamı ise dildir, dildeki sözlerdir, söz düzenleridir.

Emel Koç, *Felsefe ve Edebiyat*

Bu metne göre, bir romancı "Sevgi ve saygı nedir?" sorusunun cevabını eserinde nasıl arayabilir? Tartışınız.

2. ETKİNLİK

Rahmetli pederinden miras kalan evi Kostantiniye'nin sapa bir yerinde olduğu için müşterisi ve geleni gideni az olan bu zata ahali, "Yedikule Kâhini" derdi. Fazla bir müşterisi olmayan kâhinin zaten parada pulda pek o kadar gözü yoktu. Çünkü bu mektep medrese görmüş, mürekkep yalamış adam, paradan çok ilmin kendisine değer verirdi. Hatta öyle ki neredeyse gün boyu, filozofların ve kadim âlimlerin eserlerini satır satır kıraat eden kâhin, bilgiyi bir nimet kabul ettiği için ramazan ayında sahurdan sonra okumayı bırakır, nefsini bastırarak iftar zamanına kadar elini kitaba sürmez, ancak akşam ezanını işittiği zaman Aristatalis'in Badü'l Tabiiyye başlıklı meşhur eserinden bir bölüm okuyarak orucunu açardı.

İhsan Oktay Anar, *Suskunlar*

Bu metne göre yazar, romanını yazarken hangi bilimden yararlanmıştır? Sebepleriyle açıklayınız.

Yazarın Biyografisi

Emel Koç (1964-)

1986 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans çalışmasını 1989 yılında Sartre Felsefesi ve Fenomenoloji adlı teziyle Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlayan yazar, 1995 yılında F. H. Bradley Metafiziği isimli teziyle yine aynı Enstitüden doktora derecesi aldı. Emel Koç, 1990-1997 yıllarında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmalarını sürdürdü. 1997 yılında aynı fakültede yardımcı doçent olan yazar, 1998-2005 yıllarında bu görevine devam etti. 2005 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalında doçent olan yazar, 2011 yılından bu yana profesör olarak aynı ana bilim dalında öğretim üyeliği görevini sürdürmektedir.

Başlıca eserleri: *Gabriel Marcel ve Sadakat, Josiah Royce ve Gabriel Marcel Üstüne*

2. METİN

HAZIRLIK

1. Bir kişinin psikolojik durumunu ifade eden sözcükler nelerdir? Örnekler veriniz.
2. Otobiyografik roman nedir? Bu tür romanlardan hareketle yazarın gerçek hayatı hakkında bilgi elde edilebilir mi? Araştırınız (2. etkinliğe yöneliktir.).
3. Cahit Sıtkı Tarancı'ya ait "Otuz Beş Yaş" şiirini bularak sınıfta okuyunuz (3. etkinliğe yöneliktir.).
4. Anlatım tekniklerinden bilinç akışı ve monolog tekniğini araştırınız. Araştırma sonuçlarını defterinize yazınız (4. etkinliğe yöneliktir.).

YENİ TÜRK EDEBİYATININ PSİKOLOJİ KAYNAKLARI

Bir alt disiplin olarak edebiyat psikolojisi, bugüne kadar terminolojik ifadenin ötesine geçerek uygulama alanına konamamıştır. Bu hem edebiyat hem de psikoloji için büyük bir kayıptır. Çünkü her iki bilim disiplini de bu ara alanı kullanarak kendi alanları için fayda sağlayabilir. Söz konusu imkândan bugüne kadar istifade edilmemiş olması büyük bir kayıp sayılabilir. Bununla birlikte özellikle "edebiyatın psikolojisi"nin yapılabilmesi önündeki en büyük engellerden biri, hiç kuşkusuz edebiyatın "psikoloji" kaynaklarının tam ve gerçek manasıyla tespit edilememiş olmasıdır. (...)

Yeni Türk edebiyatı adını verdiğimiz ve Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla başlayan dönemle birlikte edebiyatın doğası değişmiş, buna paralel olarak edebî türler çeşitlilik göstermiştir. Bunda, kuşkusuz Batılılaşmanın büyük yeri vardır. Aynı şekilde psikolojinin de Batı'da ortaya çıkmış ve Batılı bir bilim olduğunu göz önünde bulundurursak Batılılaşma sürecindeki edebiyatımızın psikolojiden yararlanmaması, en azından etkilenmemesi düşünülemez. Bu bakımdan, hem sanat olarak edebiyatın hem de edebiyat biliminin psikoloji kaynaklarının ortaya çıkarılması her ikisine de doğrudan yeni olanak alanları açacaktır. Edebiyat sanatı ile edebiyat bilimini psikoloji üç yönden etkilemiş görünmektedir: Edebî metinleri ortaya çıkaran yazarın psikolojisi, edebî metinlere hâkim olan genel psikoloji ve edebiyat biliminin edebî eseri değerlendirirken başvurduğu yollardan biri olarak psikoloji…

Yazar-Öznenin Psikoloji Kaynakları

Doğalarındaki yakınlıktan dolayı psikoloji edebiyatı besleyen en ciddi çalışma alanlarından biri olagelmiştir. Her iki disiplin de insan ruhunun karmaşasındaki bilinmezlere eğilmeleri ve karanlık noktalarına uzanmaları bakımından yer yer benzeri yöntemleri kullanmak durumunda kalmışlardır. Bir anlamda edebiyat ile psikoloji insan ruhunun farklı ortamlardaki dil kodlarıyla şifrelerini çözme uğraşı vermektedirler. Kuşkusuz, burada bize edebiyatın psikolojiye dönük kaynakları konusunda ipucu verecek en önemli çıkış noktalarından biri, "sıra dışı bir insan" olarak yazarın varlığıdır. Günlük yaşantısını bir tarafa bırakırsak yazar, masanın başına oturup yazmaya başladığı andan itibaren artık bilinçaltı okyanusundan bilinç kıyılarına malzeme taşıyan bir aracı olmakla kalmayıp aynı zamanda görünür dünyaya çoğu insanın ulaşmaya cesaret edemeyeceği bilinç dışı ve bilinç üstü alanlardan da ciddi veriler taşır.

(…)

Edebî Eserin Psikoloji Kaynakları

Uzun yıllar edebiyat psikolojisi denince anlaşılan şey, yalnızca yazar ve şair öznenin hayatına dair gerçeklerden hareketle onu üretmeye iten etkenlerin tespitiydi. Freud (Froyt), ilk kez eserden yaratıcısına gitme yolunu denemiş ve bunda da oldukça başarılı olmuştur.

(…)

Edebiyat Biliminin Psikoloji Kaynakları

Edebiyatın bilimleşmesi de psikolojinin bilimleşmesi gibi oldukça geç bir dönemde gerçekleşmiştir. Bizde, edebî metne yaklaşım biçimleriyle onu yaratan yazara dönük yaklaşımlardaki çeşitlilik ancak 20. yüzyılın ortasında sağlanabilmiştir. Klasik döneme özgü biyografik yaklaşımlar bir tarafa bırakılırsa 1950'lere kadar Hypolyte Taine'in (Hipolit Teyn) bir edebî metnin oluşumuna doğrudan yahut dolaylı katkıda bulunan ırk, zaman ve mekân üçlüsü dışında hemen hiçbir çözümlemeden bahsedilmiyordu.

Bilim olarak edebiyat psikolojisi, edebiyat bilimi ile psikolojinin yöntemlerinden yararlanır. Edebiyat psikologları, edebiyat dünyasını kapsayan alanların hepsindeki sözlü ve yazılı malzeme ve verilerden yararlanırlar. Bunun içine, edebiyat dünyasını oluşturan yazarlar, okuyucular, yayıncılar, eserin dağıtım ve satışında yer almış kişilerin psikolojisi de girer. Ayrıca, edebî eserler dünyasıyla edebî eserlerde söz konusu edilen insanlar da edebiyat psikolojisinin yönteminde önemli bir rol üstlenirler. Yazarların otobiyografileri, biyografileri, günlükleri, mektupları, seyahat yazıları, yarım kalmış metinleri vs. hepsiyle ilgili malzemelerin toplanarak sistemleştirilmesi gerekir. Yazara dönük olarak ulaşılabilecek bütün kaynakların elde edilmesi yazarın psikolojisinin açıklanma ve yorumlanmasında önemli bir araç olarak kullanılabilir. Bununla birlikte, anlatmaya dayalı edebî eserlerde, özellikle roman ve hikâyede yer alan kişilerin birbirlerine karşı davranışları, sarf ettikleri sözler, dil ve kalem sürçmeleri, yaşam tarzları, yaşama bakışları, içinde bulundukları ruh hâlleri… bütün bunlar tasnif ve tahlil edilerek edebî eserin psikanalitik incelemesi yapılabilir.

(...)

Buradan hareketle, yazar-öznenin edebî eseri yaratma süreçleri içeriğine girilebilir. Böylece, yaratma süreçleri ile edebî eser arasındaki sıkı bağ göz önünde bulundurularak edebî esere dönük yaklaşımlarda kullanılmak üzere elde edilmiş bulunan edebî eseri yaratma süreçlerine ait bilgiler kullanılabilir.

(…)

İsmet Emre*, Yeni Türk Edebiyatının Psikoloji Kaynakları, Turkish Studies*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bilinçaltı: Bilinç dışı olmakla birlikte, dilendiğinde kapsamındakilerin bilince çağrılabildiği zihin bölgesi, şuuraltı.

bilinç dışı: Bilinçsizce yapılan iş ve etkinliklerin bütünü.

tahlil: Çözümleme,şerh etme. Edebî bir metni meydana getiren unsurları , belli metotlara bağlı kalarak, söz konusu metinle ilgisini koparmadan ayrıştırak, açımlayarak, izah ederek daha kolay anlaşılır hâle getirmek.

tasnif: Birçok şey arasında, birbirine eşit veya benzer olanları kümelere ayırmak, sınıflamak. Bütün bilimlerde oldugu gibi edebiyatta da biçim ve türlerin, dönem ve oluşumların ortak özellikleri göz önünde tutularak yapılan kümelendirme.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Edebiyat ve psikoloji arasındaki ilişki edebî eserin incelenmesi sırasında kullanılan yöntemle ortaya çıkmıştır. Psikolojinin bir yöntemi olan psikanalizin esere uygulanması sonucunda elde edilen sonuçlar yazarın anlaşılması açısından önemlidir. Sanatçı farklı edebî türlerde yazdığı eserini estetik kaygıyla yazar fakat bu kaygı anlama ve anlatma çabasından başka bir şey değildir. Edebî eserin psikoloji biliminden yararlanılarak incelenmesine edebiyat psikolojisi denir. Edebiyat psikolojisi edebiyatın bir alt bilim dalıdır. Edebiyat psikolojisinin amacı, yazarı anlamak için eseri çözümlemektir.

Edebî metinler, yazarlar tarafından oluşturulur. Bu eserler; bire bir yazarların yaşantılarını, duygularını bire bir yansıtmasalar da onlardan izler taşır. Yani edebî metinlerde yazarın psikolojisinden izler vardır. Derinlemesine ve bilimsel şekilde yapılan bir incelemeyle eserler bizi yazarların ruh dünyasına götürebilir. Bu tür eserler psikoloji bilimi için de önemli malzemelerdir. Ancak edebî eserlerin gerçeğin değiştirilip dönüştürülmesiyle oluşturulduğu unutulmamalıdır. "Yeni Türk Edebiyatının Psikoloji Kaynakları" adlı metinde edebî eserin bire bir gerçeği yansıtmasa da anlatılan olayların ve kişilerin benzerlerinin günlük hayatta görülebileceği vurgulanmaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Edebiyat ve psikoloji arasındaki ilişkiyi maddeler hâlinde söyleyiniz.
2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirtiniz.
3. Aşağıdaki düşünceyi geliştirme yollarına metinden örnek cümleler yazınız. Bunların metindeki işlevlerini belirtiniz.
   Karşılaştırma : ....
   Örneklendirme : ....
4. Okuduğunuz metnin üslup özelliklerini akıcılık, öznellik, duygusallık, coşkunluk bakımından aşağıda boş bırakılan yerlere bir cümle hâlinde yazınız.
   Akıcılık: ....
   Öznellik: ....
   Duygusallık: ....
   Coşkunluk: ....
5. Metindeki açık ve örtük iletileri tespit ediniz.
6. Metinde yazar ile anlatıcının aynı kişi olmasını neye bağlıyorsunuz? Açıklayınız.
7. Psikoloji, edebiyat sanatı ve edebiyat bilimini nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.
8. Metinde yazar, konuyu nesnel bir şekilde ele almış mıdır; okuyucuya yönlendirme yapmış mıdır? Açıklayınız.
9. Metinde geçen “eserden yazara gitme” yöntemi ne demektir? Açıklayınız.
10. Metindeki yardımcı düşüncelerden hareketle ana düşünceyi belirleyiniz.
11. Metinle eklenen görsel arasında nasıl bir anlamsal ilişki vardır? Yorumlayınız.

1. ETKİNLİK

Yatağın kenarına oturdu. Soyunamayacak kadar yorgundu fakat uykusu yoktu. Bir müddet kımıldamadı. Tambur sesi gelmiyordu. Bitişikte de çıt yoktu. Yalnız kulağında fakat içinde mi, dışında mı olduğunu fark edemediği bir acayip ses, kalın bir demir telin fiskelendiği zaman çıkardığı uğultuya benzer bir vınlama vardı. Buna, çok uzaklarda çakal ulumalarına yahut boğuk insan haykırışlarına benzer sesler karışıyor, başı da dönüyordu.

Peyami Safa, *Matmazel Noraliya’nın Koltuğu*

Parçada söz edilen kahramanın psikolojisini değerlendiriniz.

2. ETKİNLİK

Edebiyat psikolojisinin malzemesi genellikle edebî metinlerdir. Bu alan, sanatçıyı anlamak için eserde tekrarlanan biçimleri, tipleri, imgeleri kullanır. Kimi zaman da eser dışı ilişkiler (sanatçıyla dolaylı ilişkili belgeler) bu çözümlemeye yol gösterir. Yapıttaki biçimsel düzen, oran ve denge, çizgiler ve renklerin duygusal değerleri, aslında sanatçının kişiliğinin yansımalarıdır. Özetle psikolojik analizde bir sanat eserinin psikolojik olarak oluşum süreci ve sanatsal yaratı süreçleri üzerinde durulur.

Ömer Solak, *Edebiyat Biliminin Disiplinlerarası İmkânları*

Metinden hareketle yazar-eser-psikoloji ilişkisini açıklayınız.

3. ETKİNLİK

Şair ve yazarlar, eserlerinde psikolojik yapılar hakkında bilgiler verirler. Sanatçı bir bakıma toplumun sözcüsü durumundadır ve eseri vasıtasıyla bastırılmış duyguları ortaya koyar. Örneğin; Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerindeki ölüm söylemi onun psikolojisinden izler taşır. Şairin iç çatışmalarının kaotik düzlemde oluşturduğu trajik durumlar onun poetikasının önemli bir yönünü özetler.

Mustafa Karabulut, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerine Psikanalitik Bir Yaklaşım*

Parçadan hareketle "Otuz Beş Yaş" şiirini inceleyerek şairin psikolojisi hakkında çıkarımda bulununuz.

4. ETKİNLİK

Demek ki seviyordu, demek ki bir seneden beri belki, belki daha evvelinden beri, belki senelerden beri seviyor ve bunu gizliyordu. Necip'in kendine karşı bu kadar ciddi davranıp kalbinin duygularını hiçbir suretle açıklamaması, onu ruhunun derinliklerinde saklaması, kalbinden istemeye istemeye hissettiği memnuniyete şimdi teşekkür eden, bir hürmet ilave ediyordu; bu hareketi o kadar samimi, temiz, büyük görülüyordu. Bir kere anlaşılınca tereddütler, korkular, şüpheler, bunlar gelip geçen, geldikleri zaman bile bu emniyeti yok edemeyen birtakım küçük bulutlar oldu; asıl olarak "*O beni seviyor.*" emniyeti ve bunun memnunluğu vardı.

Mehmet Rauf, *Eylül*

Metinde hangi anlatım tekniği kullanılmıştır? Anlatım tekniklerinin psikolojiyi yansıtmadaki etkisini açıklayınız.

Yazarın Biyografisi

İsmet Emre (1966-)

Adıyaman'da doğdu. Gölbaşı Lisesini bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 1991 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde asistanlığa başladı. 2006'da doçent, 2011'de profesör unvanını aldı. Yerli ve yabancı gazetelerde çok sayıda makalesi yayımlandı.

Başlıca eserleri: *Edebiyat ve Psikoloji, Postmodernizm ve Edebiyat, Edebiyat Bilimi*

3. METİN

HAZIRLIK

1. Etrafınızdaki iş yeri tabelalarını inceleyiniz. Tabelalarda kullanılan dille ilgili tespitlerinizi sınıfta paylaşınız.
2. Dünyada ana dili Türkçe olan insan sayısı hakkında araştırma yaparak sonuçlarını sınıfta paylaşınız. Yunus Emre Enstitüleri hakkında araştırma yapınız (Etkinliğe yöneliktir.).
3. Genel ağ kullanımı Türkçenin kullanımını nasıl etkilemiştir? Tartışınız.

DİL DEĞİŞİMİ VE TÜRKÇE KULLANIMI TARTIŞMALARI

Tüm dillerin zamanla değiştiği, bazılarının öldüğü, yeni kuramsal ve teknolojik gelişmeler sonucunda özel alan dillerinin doğduğu ve kullanıldığı artık herkes tarafından bilinmektedir. Değişim süreci yaşanırken aynı dili konuşanlar için alışılmadık kullanımlar ortaya çıkar. Çeviri yoluyla yeni alanların gerektirdiği terimler ve sözcükler türetilir. Bazıları dilde kabul görür, türetildiği bağlam dışında da kullanılmaya başlar ve yaşar. Bazıları unutulur gider, bazıları ise ait oldukları alanlarda kalır ve o alanla ilgilenenlerin sözlüklerinde yerlerini alır. Dil, iletişimi sağlayan en önemli araç olduğu için dildeki değişim, belli bir dilin tüm kullanıcılarını, değişik ölçülerde (değişimden etkilenme derecesine, yaptığı işe bağlı olarak) ilgilendirir. Bazıları bu değişimleri yadırgar ve çeşitli değer yargıları ile mahkûm eder. Bazıları kuralcı bir tutum izleyerek sürekli bir yanlış avcılığı yapar. Bazıları değişime uygun bir gelişim için çalışır.

(…)

Dil değişiminin doğallığını kabul etmek, yanlış dil kullanımlarını onaylamak anlamına gelmemektedir. Dildeki gözle görünür yanlışlar, dil dizgesine uygun olmayan kullanımlar ve yabancı sözcük kullanımları dil değişimi değil, kamuoyunda bir değer yargısı ile “dil kirlenmesi” olarak nitelenen “dil sapmaları” olguları olarak değerlendirilebilir. Ancak, asıl sorun dil değişimi ve “dil sapmalarını” karıştırmak, birini diğerinin ölçütlerine göre kabul edip değerlendirmektir. Bu, her iki alan için de tehlikelidir. Dil sapmaları ve yanlış kullanımların dil değişimi alanında değerlendirilmesi, sadece dilimizi değil tüm Avrupa dillerini tehdit eden İngilizcenin kültürel egemenliğini bir olgu olarak yok saymak, yanlış kullanımların ise yerleşip kurallaşmasına yardımcı olmak anlamına gelir.

İngilizcenin tüm dünya üzerindeki kültürel egemenliği, ülkemizde de hissedilmektedir. Mağaza ve tüketim maddeleri isimleri, çeşitli alan terimleri ve kavramları İngilizceden dilimize yeni karşılıklar aranmaksızın girmekte ve bazen bu sözcükleri kullanmak “prestij” sorununa dönüşmektedir. Yabancı bir dilin anadil üzerindeki etkisi sadece yeni sözcük boyutunda değildir. Anadilin sözdizimsel ve anlambilimsel yapısına aykırı kullanımlar da çeviri yolu ile yerleşmekte ve kullanılmaktadır. Ekonomik ilişkilerin ve popüler kültür ürünlerinin dilimize yerleştirdiği kullanımların doğruluğu ya da yanlışlığı, yararı ya da zararı tartışılır. Ancak bunlar yaşanan gerçekliklerdir. Kuralcı yaklaşımlar ya da değer yargıları bu sürecin yaşanmasını engelleyememektedir.

(…)

Dilde yazım, söyleniş ve dil bilgisi ölçütlerinin belirgin, geçerli bir modele göre oluşturulması kuralcı olmayı gerektirir. En azından eğitim alanında değer ölçütleri belirleyebilmek, düşüncenin belli sözdizimsel ve anlambilimsel kurallara göre aktarımını sağlamak gerekir.

Anadili eğitimindeki kuralcılık, eğitsel ve kamusal alanda dilsel birliği sağlamaya yönelik olmalıdır. Belli bir kültürel ya da siyasal düşüncenin diğerlerine göre üstünlüğünü ya da etkinliğini belirgin kılmaya yönelik olmamalıdır. Dilsel birliği sağlamaya yönelik çabalar, belli söz dizimsel ve anlam bilimsel kurallarla iletişimin gerçekleşmesini hedeflemelidir. Herhangi bir amaç ya da kültürel hedef bağlamında değerlendirilmemelidir.

Dilin yaşayan canlı bir düzenek olması ve adlandırmadaki keyfîlik nedeniyle Türkçe ve tüm diğer diller için dilin kurallarına göre işlemesi ve "korunması" adına yapılan çalışmalar akademik alanlarla sınırlı kalmakta ve toplumsal gerçeklikle örtüşmemektedir. Ekonomik ve kültürel gelişmenin özellikle "popüler" kültür ve "tüketim" nesneleri anlamında sınırları kaldırdığı bir dönemde değişime müdahale şansı azalmaktadır.

(…)

Ülkemizde, dilin sadeleştirilmesi ve anlaşılırlığının sağlanması ile ilgili çalışmalar Tanzimat Dönemi'nde başlamıştır. Tanzimat aydınları Fransız kaynaklı bir kültürel model seçtiklerinden gelişme, yenileşme ve demokratikleşme alanında yapılacak çalışmaların halkın anlayabileceği düzeyde olması için öncelikle dilde sadeleşme ve yenileşme hareketine gerek duyulduğunu düşünmüşler ve bu alandaki çalışmalarını Fransız kültürel modeline göre sürdürmüşlerdir. Cumhuriyet Dönemi, Tanzimat Dönemi'nden farklı olarak yeni bir alfabe ile bu gelişimi ve değişimi sağlamıştır. Her iki dönemde de amaç halkın anlayabileceği bir dil kullanmak, eğitimi yaygınlaştırmak ve dili yabancı sözcüklerden arındırarak sadeleştirmektir.

(…)

Özetle X. yüzyıldan başlayıp günümüze uzanan Türkçenin yabancı dillerin egemenliğinden kurtarılması ve sadeleştirilmesi sorunu tarihsel gerçeklik olarak üç aşamadan geçmiştir: Arapça ve Farsçanın etkisi, Fransızcanın etkisi ve günümüzde İngilizcenin etkisi. Değişen kültürel ve ekonomik koşulların dilimizde yarattığı bu süreç sadece bize özgü değildir. Dünya üzerindeki bütün diller benzer etkileşimlerle değişikliğe uğramış ve benzer tartışmaları yaşamıştır.

Dilde sadeleşme, yenileşme ve özenli dil kullanımına yönelik çabalar, iletişimi sağlamayı amaçladıkları sürece başarılı olabilir. Belli modeller ve kalıpların yaygınlaşmasını ve dayatılmasını önerdiklerinde başarı şansları azalır. Dilin sadeleşmesi, dil aracılığıyla yaşanan kültürel yabancılıktan kurtulmak anlamına da gelebilir. Bu nedenle ülkemizde yaşanan dilsel değişim dönemleri, hangi kültürün etkisinde olursa olsun, bizlere kendi kültürümüz ve dilimizle ilgili soru sorma ve yenilenme fırsatı tanımıştır. Kültürel değişim ve gelişimin önemli basamaklarını oluşturmuştur. Bu nedenle değer yargısından uzak bir biçimde, bilimsel ölçütlerle değerlendirilmeleri kültürel kimliğimiz konusunda da yeni verilere ulaşmamızı sağlayabilir.

Betül Parlak*, Dil Değişimi ve Türkçe Kullanımı Tartışmaları, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*

(Kısaltılmıştır.)

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

anlam bilimi: Dili anlam açısından inceleyen bilim dalı, semantik.

keyfîlik: Keyfî olma durumu.

kuram: 1. Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi. 2. Belirli bir konudaki düşüncelerin, görüşlerin bütünü.

söz dizimi: Bir cümleyi oluşturan kelime türlerinin arasındaki ilişkileri inceleyen ve sınıflamalar yapan dil bilgisi kolu.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Canlı bir varlık olan dil, yıllar geçtikçe değişime uğrar. Dilin değişiminde en büyük payı kültür almaktadır. Toplumun kültürel hayatı, dile bire bir yansır. Türkçe, 10. yüzyıla kadar başka kültürlerden etkilenmez. Türk toplumunun dili kendine has özellikler gösterir. Ancak 10. yüzyıldan sonra İslamiyet ile birlikte özellikle Arap kültüründen etkilenen Türklerin dillerindeki değişim de aynı hızda olmuştur. Asırlar boyunca yazı dilimizde Arapça ve Farsça sözcükler ağırlık kazanırken aynı zamanda onların bazı dil bilgisi kuralları benimsenmiştir. 19. yüzyılda yüzünü Batı'ya çeviren Türklerin dillerinde özellikle Fransızca kökenli sözcükler ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Toplumun yaşadığı coğrafya, inandığı din; kültür ve dili etkileyen unsurlardır. Yaşanılan coğrafya, bu coğrafyanın şartları, çevredeki topluluklar kültürü belirleyen önemli bir unsurdur. Bu kültür, dile yansır ve dilin tarihî süreç içinde değişiminde rol oynar. Toplumun yaşam biçimini şekillendiren diğer bir unsur da dindir. Din değişimi, sosyal hayatı ve dili etkiler. Bu etkinin doğal bir sonucu olarak dile çeşitli dinî kavram ve terimler yerleşir. Karahanlılar Dönemi'nde İslamiyet resmî din olarak kabul edilmiş ve ilerleyen süreçte Türkçeye çok sayıda Arapça kelime girmiştir.

"Dil Değişimi ve Türkçe Kullanımı Tartışmaları" adlı öğretici metinde hızlı teknolojik yenileşmenin dile olan etkisinden söz edilmiştir. Her türlü teknolojik gelişim ile günlük konuşma diline binlerce kelime girmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen "popüler kültür, tüketim nesneleri" kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle açıklayınız.
2. İngilizcenin Türkçe üzerindeki etkisi ne şekilde olmaktadır? Açıklayınız.
3. Metinden hareketle dünya üzerinde değişmeyen dil var mıdır? Yorumlayınız.
4. Metni oluşturan birimlerde ele alınan yardımcı düşünceleri ve metnin ana düşüncesini belirleyiniz.
5. Dildeki değişim ve gelişimin ana nedenleri nelerdir? Belirtiniz.

6. Okuduğunuz metnin bir makaleden alınmış olması metnin üslubunu nasıl etkilemiştir? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
7. Metinden hareketle Türkçenin diğer dillerden etkilendiği dönemleri açıklayınız.
8. Bilgilendirici metinlerde yazar ile anlatıcı aynı kişidir. Okuduğunuz metinde yazarın bakış açısını belirleyiniz. Yazarın konuya yaklaşımı öznel mi yoksa nesnel midir? Açıklayınız.
9. Okuduğunuz metinden hareketle metnin görselini yorumlayınız.
10. Okuduğunuz metni yazılış amacı, hedef kitlesi ve konusu bakımından aşağıdaki tabloya göre değerlendiriniz.

Yazılış amacı	
Hedef kitlesi	
Konusu	

ETKİNLİK

Türkçenin dünyada geçerli bir dil olması için neler yapılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yazarın Biyografisi

Betül Parlak (1966-)

Lisans ve lisansüstü eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde tamamladı, hâlen aynı üniversitede Çeviribilim Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. *Bir Çeviri Eserler Bibliyografyası Işığında Türkçede İtalyan Kültürü* (2011) adlı kitabının yanı sıra ulusal ve uluslararası platformda çok sayıda akademik yayını bulunmaktadır. Giorgio Agamben, Antonio Tabucchi, Salvatore Bono, Pierdomenico Baccalario gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırmıştır. Hâlen Haliç Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümünde profesör olarak görev yapmaktadır.

4. METİN

HAZIRLIK

1. Kitap okurken sözlük kullanır mısınız? Niçin?
2. "Dîvânu Lugâti't-Türk" ve "Muhâkemetü'l-Lugateyn" adlı sözlükler hakkında araştırma yapınız. Araştırma sonuçlarınızı sınıfta sununuz.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE YAPILAN SÖZLÜK ÇALIŞMALARI VE TÜRKÇE SÖZLÜKLER ÜZERİNE BİR KAYNAKÇA DENEMESİ

ÖZET

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuyla birlikte, Atatürk sayesinde "Türk" kimliğiyle beraber "Türkçe" de âdeta makûs talihini yenmiş; layık olduğu değeri görmeye başlamıştır. 1928 yılında yapılan Harf İnkılabı ve 1932 yılında kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu), Türkçenin gelişiminde ve kullanımında milât oluşturmuştur. Atatürk'ün Türk dilini koruma ve kullanmada bütün kurumların ve şahsiyetlerin hassas olması gerektiği konusundaki tavsiyesi Türkçenin gelişimine ve kullanımına çok önemli katkıda bulunmuş ve bu doğrultuda çok önemli çalışmalar daha o hayatta iken başlamış ve bu durum zaman zaman sekteye uğrasa da günümüze kadar devam etmiştir. Türkçeyi kendine dert edinen, Türkçeye hizmeti ibadet bilen Türkçe sevdalısı şahıs ve kurumların yaptığı en önemli hizmetlerden biri de sözlük çalışmalarıdır. Büyük bir emek, özveri ve gayretin ürünü olan bu çalışmalar, Türkçeye yapılan en büyük hizmetlerden biridir.

GİRİŞ

"Kamus, bir milletin hafızasıdır yani kendisidir." der Cemil Meriç. Sözlük geçmişle bugün, bugünle gelecek arasında bağ kuran en önemli kültürel kaynakların başında gelmektedir. Sözlük, atalarımızın ağzında, yaşamında var olanları bize bildiren; bizim ağzımızda, yaşamımızda var olanları da gelecek nesillere ileten en önemli aktarım aracıdır.

(...)

CUMHURİYET DÖNEMİ SÖZLÜK ÇALIŞMALARI

Sözlük çalışmaları denince, Türk dili ve edebiyatı ile ilgili her konuda çok önemli hizmetleri yerine getiren TDK'ye de ayrı bir yer ayırmak gerekir. Yasal görevleri arasında sözlük çalışmaları ve yazım kılavuzları hazırlama bulunan TDK'nin özellikle 1990'lı yıllardan sonra yaptığı çalışmalar her bakımdan takdire şayandır. "Türkçe Sözlük"ü her baskısında daha da zenginleştirerek yayımlayan Kurum, bunun yanı sıra Türkiye Türkçesinin tarihî sözlükleri ve diğer Türk lehçelerinin sözlükleri ile ilgili olarak da hummalı bir çalışma ve çabanın içerisindedir. (...)

TDK'nin son yıllarda yaptığı çalışma ve atılımlarla Türkçe sözlük çalışmaları âdeta altın çağını yaşamaya başlamıştır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

1. Güncel Türkçe Sözlük: Türkçenin en güvenilir, en gelişmiş ve en güncel sözlüğü durumundadır. Türk Dil Kurumu tarafından 1945'ten beri yayımlanan "Türkçe Sözlük"ün genel ağdaki sürümü olan Türkçe Sözlük, dilimizde yaşanan gelişmelere bağlı olarak sürekli güncellenmektedir. 2011 yılı itibarıyla sözlükte 121.509 anlam bulunmaktadır.

2. Büyük Türkçe Sözlük: Türkçenin bütün söz varlığını bir araya getiren ve ortak bir veri tabanında kullanıma sunulan "Büyük Türkçe Sözlük", yazı dilimizin söz varlığının yanı sıra bütün bilim, sanat ve spor terimlerini, yer adlarımızı, kişi adlarımızı, bölge ağızlarımızdaki ve kaynaklarımızdaki sözcükleri, deyimleri içermektedir. 2011 yılı itibarıyla "Büyük Türkçe Sözlük"te söz, deyim, terim ve ad olmak üzere toplam 616.767 söz varlığı bulunmaktadır.

3. Sesli Türkçe Sözlük: İlk baskısı 1945 yılında yayımlanan ve her baskısında geliştirilen, zenginleştirilen Türkçe Sözlük'e dayalı olarak 2002 yılında sanal ortamda hizmete sunulan sözlüktür.

4. Tarama Sözlüğü: Türk Dil Kurumunun 1965 yılından 1977 yılındaki sekiz cilt olarak yayımladığı XIII. yüzyıldan beri tarihî Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardaki kelimeleri içerir. Eser, yine 8 cilt olarak 2009 yılında yeniden yayımlanmıştır.

5. Derleme Sözlüğü: Türkiye Türkçesi ağızlarından derlenmiş kelimeleri içeren "Derleme Sözlüğü" daha önce 12 cilt hâlinde, 2009 yılında ise 6 cilt hâlinde birleştirilmiş ve tıpkıbasımı yapılmıştır. Türkçenin söz varlığını veri tabanına aktarma çalışmasının bir parçası olarak "Derleme Sözlüğü" de genel ağ ortamına aktarılmıştır.

6. Kişi Adları Sözlüğü: Erkek ve kız adlarının çeşitli kaynaklardan taranmasıyla hazırlanmış bir sözlüktür. 2011 yılı itibarıyla sözlükte 3612 kız, 7230 erkek olmak üzere toplam 10842 ad bulunmaktadır.

7. Terim sözlükleri: Türkçenin bilim dili olarak daha da geliştirilmesi amacıyla Türk Dil Kurumu, kuruluşundan bu yana bilim terimleri üzerinde çalışmalar yürütmektedir. Türkçenin bütün söz varlığını bir veri tabanına aktarma çalışmasının bir parçası olan Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, Türk Dil Kurumunun kuruluşundan bu yana yayımladığı terim sözlükleri ile yakın dönemde kurulan çeşitli terim çalışma gruplarında hazırlanan terim sözlüklerinden oluşmaktadır. TDK'nin terim çalışmalarında öncü, Atatürk'tür. (…) Şu anda veri tabanında, geometri başta olmak üzere Türk Dil Kurumunun yayımladığı ve hazırlamakta olduğu terim sözlüklerinde yer alan 185.332 terim bulunmaktadır.

8. Türk Lehçeleri Sözlüğü: Türk Dil Kurumunun Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Ahmet Yesevi Üniversitesinin iş birliğiyle gerçekleştirdiği "Türk Lehçeleri Sözlüğü" yazılımı Türk lehçeleri arasında karşılıklar kılavuzu olarak hazırlanmıştır. 1991 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan "Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü" adlı eserin veri tabanına aktarılmasından oluşan bu çalışmada Türkiye Türkçesi ile birlikte Azerbaycan, Başkurt, Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar, Türkmen ve Uygur lehçelerinin söz varlığından seçilmiş sözler bulunmaktadır. Şu anda 75.000 söz varlığının bulunduğu bu karşılıklar kılavuzu, Kurumumuzun yürüttüğü "Türk Lehçeleri ve Şiveleri Sözlüğü ve Grameri Saha Araştırma Projesi" kapsamında hazırlanan sözlüğün de katılımıyla Türk lehçelerinin en kapsamlı sözlüğü ortaya konulmuş olacaktır.

9. Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü: Türk Dil Kurumu, "Türkçedeki Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü"nü 12 Temmuz 2007 tarihinden itibaren genel ağ ortamında kullanıma sunmuştur.

10. Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü: Türk Dil Kurumunun yayımlamış olduğu "Derleme Sözlüğü"nün katkılarla geliştirilerek yaklaşık 232.000 söz varlığından oluşan biçimi "Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü", 25 Mart 2008 tarihinden itibaren genel ağ ortamında kullanıma sunulmuştur.

(…)

Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne birçok kurum, kuruluş ve şahıs çeşitli sözlükler yayımlamıştır. Bu çalışmaların hepsini Türkçeye yapılan çok büyük hizmetler olarak değerlendirmek gerekir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Cumhuriyet Dönemi'nde ilk sözlük çalışması 1945 yılında yapılmıştır.

(…)

Halit Dursunoğlu, *Cumhuriyet Dönemi'nde Yapılan Sözlük Çalışmaları ve Türkçe Sözlükler Üzerine Bir Kaynakça Denemesi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Kısaltılmıştır.)*

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ağız: Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili.

etimoloji: Bir dildeki kelimelerin kaynağını gösteren, ne zaman ortaya çıktıklarını, nereden geldiklerini, hangi evrelerden geçtiklerini araştıran, kelimelerin hem biçim hem anlam tarihini ele alan dil bilimi dalı.

hummalı: Sıkı, yoğun, hararetli.

kamus: 1. Bir dilin bütün kelimelerini içine alan büyük sözlük, büyük lugât kitabı. 2. Bir konuyla ilgili maddeleri alfabe sırasına göre toplayan geniş eser.

lehçe: Bir dilin tarihsel, bölgesel, siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu, diyalekt.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Bir dilin kelime varlığı, sözlüklerde liste hâlinde bulunur. Bu listeler, alfabesine veya temasına göre düzenlenir. Kelimeler dilde liste hâlinde bulunmaz, cümle içinde bir bağlamla anlam kazanır. Her bir kelime bir bağlam içinde canlanır. Doğru kullanımları ve gerçek anlamları da bu bağlamlar içinde ortaya çıkar. Dolayısıyla iyi bir sözlük, sınırsız sayıdaki bağlamdan oluşan birçok metnin taranması sonucunda hazırlanır.

Dil yaşayan bir varlıktır. Doğal olarak her dilde her yıl birçok yeni sözcük türer ve kullanıma girer. Mütercim ve uzmanlar bu yenilikleri takip ederek önceki yıllarda yayımlanan sözlükleri yeniler. Araştırmacılar günümüz konuşma dili açısından daha zengin ve amaca daha uygun kullanılabilecek yeni çalışmalar sunarlar. Örneğin, Almanca-Türkçe sözlükler uzun yıllar kullanılmıştır. Kimi sözlükler artık günümüz şartlarına yanıt vermediği için kullanılmamaktadır.

Sözlükler; başvuru kitapları olarak bir dilin kelime hazinesini düzenlemeli, açıklamalı, kelimelerin tam anlamını vermelidir.

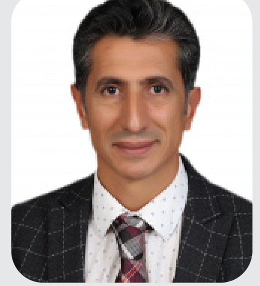
Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki sözcük gruplarını metinden hareketle açıklayınız.
   altın çağını yaşama: ....
   hummalı bir çalışma: ....
   kendine dert edinme: ....
2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini açıklayınız.
3. “Türkçenin makûs talihi” nasıl yenilmiştir? Açıklayınız.
4. Metinden hareketle Cemil Meriç’in “Kamus, bir milletin hafızasıdır yani kendisidir.” ifadesini açıklayınız.
5. Sözlüklerde kelimeler nasıl sıralanmıştır? Açıklayınız.
6. Metinden hareketle Türkçenin konuşulduğu coğrafya ve sözlükçülük ilişkisini değerlendiriniz.
7. Türk Dil Kurumunun yaptığı sözlük çalışmaları nelerdir? Maddeler hâlinde defterinize yazınız.
8. Metinden hareketle “Türkçe Sözlük”ün genel ağda sunulması nasıl bir etki yapmıştır? Değerlendiriniz.
9. Okuduğunuz metinden bilgiye dayalı ve yoruma açık cümlelere örnekler bulunuz.
10. Metinde kullanılan anlatım biçimi ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz.
11. Metindeki görselden hareketle “Sözlük, Özgürlüktür!” sloganını yorumlayınız.

Yazarın Biyografisi

Halit Dursunoğlu (1969-)

Erzurum'da doğdu. İlköğrenimini Bayburt'ta, ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1994 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünü bitirdi. 1996'da yüksek lisans, 2002'de doktora eğitimini tamamladı. Bir yıl Türkçe öğretmenliği yaptı. 1995-2002 yıllarında araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2002 yılında yardımcı doçent, 2011'de doçent, 2016'da profesör oldu. Başta Atatürk Üniversitesi olmak üzere Erzurum Teknik Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi ve Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesinde Türk Dili, Türkiye Türkçesi, Osmanlı Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Türk Dili Tarihi, Türkçe Öğretimi, İlk Okuma Yazma Öğretimi, Eski Türk Edebiyatı, Sözlü ve Yazılı Anlatım, İletişim, Fonetik ve Diksiyon, Etkili İletişim ve Konuşma dersleri verdi. Hâlen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dil Bilgisi

1. Aşağıdaki metinde yay ayraçla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

Konfüçyüs'e sordular( ) ( )Bir ülkeyi yönetmeye çağrılsaydınız yapacağınız ilk iş ne olurdu( ) ( ) Büyük filozof şöyle cevap verdi( ) ( )Hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle işe başlardım( ) Şöyle ki( ) Dil kusurlu olursa sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz( ) Düşünce iyi anlatılmazsa yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa töre ve kültür bozulur( ) Töre ve kültür bozulursa adalet yanlış yola sapar( ) Adalet yoldan çıkarsa şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını( ) işin nereye varacağını bilemez( ) İşte bunun içindir ki dil( ) çok önemlidir( ) ( )

2. Okuduğunuz metinden gerçek, mecaz ve terim anlamlı kelimelere örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıda belirtilen yerlere yazınız.

Gerçek Anlam	Mecaz Anlam	Terim Anlam

3. Aşağıdaki metinlerde bulunan altı çizili sözcük veya sözcük gruplarının anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Sözlüklerden yararlanarak tahminlerinizi doğrulayınız.

a. Kapı aniden açılır ve Burak; kızarmış yüzü, fal taşı gibi açılmış gözleriyle içeri dalar. Annesine çok önemli, çok heyecanlı bir şey söyleyeceği açıktır.

b. Pek çok anne ve babanın, çocuklarının gelişimi konusunda kuruntulara kapılıp olayı büyüterek bir belirtiyi kalıp hâline getirdikleri görülür. Dilsel gelişiminin bu doğal dönemi sorun hâline getirilirse akıcı olmayan konuşma kekelemeye dönüşebilir.

c. Her köklü dil gibi Türk dilinin de bir tarihi ve bu tarih içinde bir gelişme, dallanıp budaklanma seyri vardır. Bu seyrin türlü safhaları ile açık bir şekilde resmedilmesi, konunun sağlıklı olarak öğrenim ve öğretimi açısından önemlidir.

Yazma

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Teknoloji ve Dil

Dünyadaki teknolojik gelişmeler her alanı olduğu gibi iletişim teknolojisini de etkilemiştir. Hızla gelişen teknolojik araçlar insanlar arası iletişimi ve etkileşimi farklı bir boyuta taşımıştır. Bu değişim ülkelerin sosyal, ekonomik, kültürel değer yargılarını bile etkiler hâle gelmiştir. İletişim alanında yaşanan bu gelişmenin başat aktörü internet teknolojileridir. İnternet, kısa bir geçmişe sahip olmasına karşın dünya üzerinde yaygın bir kullanım alanına erişmiş bir kitle iletişim aracıdır. Ticaret, haberleşme, eğlence sektörü, eğitim ve hatta yönetim uygulamalarında bile interneti kullanmak mümkün olmaktadır. Fakat birçok alandaki faydasının yanında internetin Türkçe üzerindeki olumsuz etkileri mevcuttur.

Havva Yaman, Yavuz Erdoğan, *İnternet Kullanımının Türkçeye Etkileri: Nitel Bir Araştırma*

b. Uygulama

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki tabloda genel ağdaki dil yanlışları hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre genel ağdaki Türkçe kullanımı konusunda düşüncelerinizi belirtiniz.

Genel Ağdaki Dil Yanlışları
İngilizcede kullanılmayan Türkçe karakterli harflerin yerine İngilizce karşılıklarının kullanılması: (ş>s, ü>u, ç>c, ğ>g)
İngilizcede kullanılmayan Türkçe karakterli harflerin yerine onların İngilizce yazımındaki harflerin kullanılması: (ş>sh, ç>ch)
Türkçe harfin okunuşuna benzeyen İngilizce harflerin kullanılması: (v>w, k>q)
Kelime sonlarındaki akıcı ünsüzlerin kullanılmaması: bişi (bir şey), geliyo (geliyor)
Sözcüklerin sesli harflerini yazmama: slm (selam), nbr cnm (ne haber canım)
Sözcüklerin sessiz harflerini yazmama: sölüceem (söyleyeceğim)
Sözcüklerin bünyesindeki harflerin yazımındaki değişiklikler: saol kusen (sağ ol kuzen)
Eklerin yapısıyla ilgili yanlış kullanımlar: Beni dinlemio (Beni dinlemiyor), dönecem (döneceğim)

2. ETKİNLİK

Toplumsal değişimin, teknoloji ve sosyal medya kullanımının dili nasıl etkilediği hakkında defterinize veya bağımsız kâğıtlara bir yazı yazınız.

Metninizi oluştururken aşağıdaki açıklamalara dikkat ediniz.

Bir yazıda basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapıları/türlerinin kullanılması metne katkı sağlar. Yazdığınız metinleri sınıf ya da okul panosunda arkadaşlarınızla paylaşabilir, sosyal medya hesaplarınızda yayımlayabilirsiniz. Ürettiğiniz ve paylaştığınız metinlerin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunun bilincinde hareket ediniz.

Sözlü İletişim

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

TEKNOLOJİK TERİMLERİN KULLANIMI

Teknolojinin gelişmesi insanoğluna, başka bir deyişle kişilere ve toplumlara, uzun dönemde her zaman ve her yerde yarar sağlamıştır. Uygarlık böyle gelişmiş, yaşamımızın niteliği de böyle yükselmiştir. Bununla birlikte yeni teknolojiye, teknolojinin getirdiği değişime, gelişmeye ayak uyduramayan, başka bir deyişle hazırlıksız toplumlar kimi zaman teknolojik gelişme karşısında zarara uğramış, kimileri tarih sahnesinden bile silinmiştir. Dilin varlığı ise milletlerin tapu senedi gibidir.

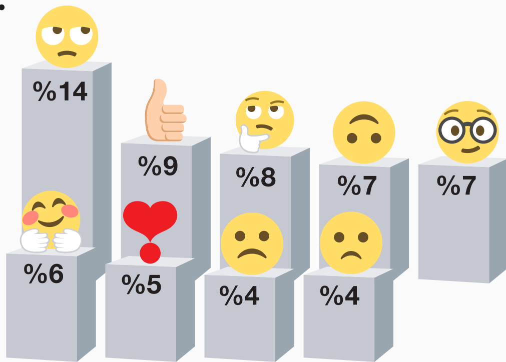

Gelişen teknoloji sadece hayatımızı kolaylaştırmamış, günlük hayatımızı köklü bir şekilde değiştirmiştir. Teknolojinin hayatın her alanında yer almaya başlaması günlük konuşmalarımızı da etkilemiştir. Teknolojinin gelişmesi ile daha önce var olmayan pek çok kelime günlük hayatımızda yer bulmaya başlamıştır.

Örneğin "selfie", "smiley", "caps" ve "emoji" teknolojinin dünya dillerine armağan ettiği sözcüklerden bazılarıdır. Son yıllarda duymaya başladığımız kelimelerin başında gelen "selfie" sözcüğü Türkçeye "özçekim" olarak girmiştir.

b. Uygulama

- Hayatımıza sonradan giren teknolojik terimler üzerine bir sunum hazırlayınız. Sunum sırasında teknolojik terimlerin yazılış ve telaffuzlarına uyunuz. Ayrıca sunum esnasında beden dili ve diksiyon kurallarına dikkat ederek teknolojik aletlerden yararlanınız. Sunum esnasında etkin dinleme yaparak sunum performansına dair notlar alınız. Aldığınız notları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

-

E-iletilerde kullanılan işaret ve görsellerin iletişime etkisini tartışınız.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

YENİ TÜRK EDEBİYATININ PSİKOLOJİ KAYNAKLARI

Genel olarak sanatın özelde ise edebiyatın "insan"ı, hayatı boyunca yaptığı yolculukta her yönüyle tanımaya; onun, kendisiyle, hemcinsleri ve nesneler dünyasıyla girdiği ilişkiyi bir tür betimlemeye çalıştığını söyleyebiliriz. Elbette, özellikle edebî metin yaratıcısı olarak yazar-özne ile onun oluşturduğu kurgusal dünyanın insanları bütün bu ilişkiler yumağını belli düzeyde duygusal ve düşünsel sıçramalarla yapmakta, içinde bulundukları ruh hâli her duruma, olaya ve sürece göre kırılganlık gösterip değişime uğramaktadır. Bu yönüyle bakıldığında edebiyat, edebiyat dünyası, yazar-özne, edebî eser, kurmaca evren bütünüyle psikolojinin sarmaladığı, çekip çevirdiği bir havayı teneffüs eder, etmek zorundadır.

Yeni Türk edebiyatının psikoloji kaynaklarının dört yoldan oluştuğunu ifade etmek mümkündür:

1. Psikolojinin, edebiyat ve edebiyat bilimini, yazar-öznenin el yordamıyla, tesadüfen bulduğu psikolojik gerçeklikler şeklinde etkilemesi. Yeni Türk Edebiyatının oluşumunda ve başlangıcında yazılan metinlerdeki psikoloji varlığı bununla ilişkilendirilebilir.

2. Psikolojinin, yazar-öznenin edebiyat geleneğinden ve sadece "teorik düzlem"de elde ettiği birikimler şeklinde Yeni Türk Edebiyatını etkilemesi; yazar-öznenin, hem içgüdüsü hem psikolojinin verileri hem de edebî geleneğin etkisiyle psikolojiden yararlanmasıyla oluşturduğu edebî metinlerden bazıları şunlardır: Halit Ziya Uşaklıgil, Peyami Safa, Reşat Nuri Güntekin metinleri bu kategoriye örnek verilebilir.

3. Psikolojinin bilimleşmesinden sonra psikoloji metinlerinden yazar-öznenin doğrudan etkilenmesi yoluyla gerçekleşen etkilenmeler: Ahmet Hamdi Tanpınar: *Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Hikâyeler; Yusuf Atılgan: Aylak Adam, Anayurt Oteli; Oğuz Atay: Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar* metinleri bu kategoride değerlendirilebilir.

4. Yeni Türk Edebiyatının, edebiyat bilimine yaklaşma yöntemlerinden biri olarak "psikanaliz"i benimseme şeklinde edebiyat psikolojisi çalışan bilim adamlarının psikolojinin bütün verilerinden yararlanmaları bu kategoride değerlendirilebilir.

İsmet Emre, *Yeni Türk Edebiyatının Psikoloji Kaynakları*

A. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Yazarın psikolojisi edebî eserleri nasıl etkilemektedir? Açıklayınız.

....

....

2. Metinde geçen "yazar-özne" terimini açıklayınız.

....

....

3. Roman kahramanlarıyla yazar arasında nasıl bir psikolojik ilişki vardır? Belirtiniz.

....

....

4. Psikanaliz nedir? Bunun edebî eserle ilişkisini belirtiniz.

....

....

5. Metindeki iki nokta (:) işaretinin hangi işlevlerde kullanıldığını açıklayınız.

....

....

Konuşma dilinde "az çaba kuralı" olarak bilinen ve kelimelerin söylenmesinde zamanı azaltmak ve telaffuz kolaylığı sağlamak üzere kelimelerdeki bazı seslerin söylenmemesi ya da değiştirilmesine dayanan uygulamalar, internet ortamında yazılı dil kullanımında kendini göstermektedir. Diğer taraftan internet ortamında günlük konuşma diline ait birtakım özelliklerin yazılı anlatımda kullanıldığı görülmektedir. Konuşma eylemi teknolojinin imkânlarıyla yazılı olarak yapıldığından incelenen sanal sohbet (chat) yazışmaları ve forum kayıtlarında konuşma dili unsurları oldukça fazladır ve yazılı anlatıma ait kurallar önemsenmemektedir.

B. Yukarıdaki metinde geçen altı çizili sözcük veya sözcük gruplarının anlamlarını yazınız.

....
....
....
....

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayınız.

1. Edebî eserin psikoloji biliminden yararlanılarak incelenmesine .... denir.
2. Hikmet, aforizma, özdeyiş vb. edebiyat ürünleri edebiyat ve .... ilişkisini ortaya koyar.
3. Peyami Safa, romanlarında ruhi tasvirler yaparak .... biliminden yararlanmıştır.
4. Mehmet Rauf'un *Eylül* adlı eseri .... roman türüne örnektir.
5. Türk bilim dünyasında sözlükçülük geleneği oldukça eskidir. Günümüzdeki bilgilere göre ilk Türk sözlüğü Kaşgarlı Mahmut'un hazırladığı .... adlı eserdir. Bu sözlüğün hazırlanış amacı Araplara Türkçeyi öğretmektir.

D. Aşağıdaki eserlerle yazarları eserin numarasını yazarın başına yazarak eşleştiriniz.

1. *Lehcetü'l-Lügat*	**( )** Zemahşeri
2. *Muhâkemetü'l-Lugateyn*	**( )** Ahmet Vefik Paşa
3. *Lügat-i Naci*	**( )** Muallim Naci
4. *Kamus-ı Türkî*	**( )** Kaşgarlı Mahmut
5. *Mukaddimetü'l-Edeb*	**( )** Esat Mehmet Efendi
6. *Divanü Lügâti't-Türk*	**( )** Şemseddin Sami
7. *Lehçe-i Osmani*	**( )** Ali Şir Nevai
	( ) Ferit Devellioğlu

E. Aşağıdaki yargılardan doğru olanların başına "D"**, yanlış olanların başına** "Y" **yazınız.**

1. ☐ "Bilim olarak edebiyat psikolojisi, edebiyat bilimi ile psikolojinin yöntemlerinden yararlanır." cümlesi nesnel bir yargıdır.
2. ☐ Edebî eserde üslup, estetik zevk önemlidir; felsefi eser ise akıl yürütme ve mantıksal çözümlemelerle doludur.
3. ☐ *Muhâkemetü'l-Lugateyn* Türkçe-Farsça bir sözlüktür.
4. ☐ "Felsefe; varlık, bilgi ve değerler hakkında toplu bir görüş, bütünlüklü bir bilgi elde etme amacı güder." cümlesinde noktalı virgül, cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için kullanılmıştır.
5. ☐ "Felsefe; en genel anlamıyla insan, evren ve değerleri anlamak amacıyla sürdürülen en kapsamlı bir araştırma, birleştirici ve bütünleştirici bir açıklama girişimidir." cümlesinde tanımlama yapılmıştır.

F. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Siz de şu duyguya ikide bir kapılmaz (I) mısınız: Felsefenin yerinde gözü var edebiyatın, sürekli bilgiçlik taslaması (II) ondandır. O duygunun öbür yüzü size şunu söyletir: Felsefe edebiyata özenmeden (III) edemez. Bu ikincisi her yerde, her durumda geçerli değil. Mıh gibi bir dille yazan filozoflara ne demeli? Felsefenin çokbilmişliği edebiyatın yumuşaklığına (IV) uyar mı? Gene de bu ikisi yani edebiyatla felsefe yakın durur birbirine. Edebiyat felsefe tadı (V) verir çok yerde, felsefe de edebiyata çalar zaman zaman.

   Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisi mecaz anlamlı değildir?

   A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Edebiyat; duyguları açığa çıkaran, ortaya koyan, onları irdeleyen, insan duygularını derinden betimleyen bir etkinlik olarak insan varoluşunu aydınlatabilecek önemli ipuçları vererek bir bakıma insanları birbirine daha yakından tanıtma görevi üstlenir. Bu sebeple edebî ürünler bireylerin birbirlerinin varoluşuna tanıklık etme ve varoluşsal deneyimlerini paylaşabilme imkânı buldukları ürünlerdir. Sevgi, nefret, umut, umutsuzluk, aşk, ızdırap gibi insan varoluşunun farklı yönleri edebiyat yoluyla daha anlaşılır ve tanıdık hâle gelir. İnsan, edebî eser yoluyla duygulanırken ya da düşünürken kendi kendisiyle ve insanla yüzleşerek varoluşa katılabilme ve diğerlerinin tecrübelerini paylaşabilme imkânı bulur.

   Bu parçaya göre edebiyatın aşağıdakilerden hangisiyle ilişkili olduğu söylenebilir?

   A) Psikoloji B) Tarih C) Felsefe D) Sosyoloji E) Din

3. Koğuştaki odam; bir demir karyola, başında bir küçük demir masa. Yerde kırmızı muşambalar. Çırılçıplak mavi duvarlar. Üstümde bir entari ve bir robdöşambr; kolları uzun geldiği için kendimi bu robdöşambr içerisinde de yadırgıyorum. Hep gittiler. Yapayalnız. Çıt yok. Odaya şimdiye kadar hiç tanımadığım yabancı bir akşam giriyor. Gittikçe artan karanlık, iki parça eşyayı da benden uzaklaştırıyor ve beni daha yalnız bırakıyor. Odadan gündüz ışığıyla beraber bana ait her şey çekiliyor: Evime ait hatıralar, kalabalıklar, sevdiklerimin sesleri, birçok şekiller, hayatımın parçaları, Erenköy, köşk, tren, vapur, fakülte, doktorlar, hastabakıcılar, hayatın gürültüleri, şehir, gündüzün sesleri her şey uzaklaşıyor.

   Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu

   Bu parçada hangi bilim dalının etkisi ağır basmaktadır?

   A) Psikoloji B) Tarih C) Felsefe D) Sosyoloji E) Din

4. Edebiyatla felsefenin tarihten bu yana evrensel insan düşüncesini birlikte dokumuş, birlikte örmüş, birlikte işlemiş olduğunu görmemek için kör olmak gerekir. Aristoteles'te (Aristo) edebiyat pek yoktur, tamam ama Platon (Eflatun) filozof olmadan önce edebiyat adamıdır. Aristoteles kesin bir biçimde belirleyicidir, düşünce kıvraklığı Platon'un işidir. Yürüyelim bu yana doğru. Lucretius (Lukretius) şair mi filozof muydu? Gene yürüyelim bu yana. Aydınlanmacılar bir yandan felsefenin edebiyatçıları öte yandan edebiyatın felsefe adamları değiller miydi?

   Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

   A) Açıklama B) Örneklendirme C) Tanık gösterme D) Karşılaştırma E) Öznellik

2. ÜNİTE

Hikâye

2. ÜNİTE

Hikâye

Ünite Süresi: 6 Hafta

Okuma
1960 Sonrası Dönemde Hikâye
Küçürek (Minimal) Hikâye

Dil Bilgisi
İmla ve Noktalama
Kelimede Anlam

Yazma
Hikâye yazma

Sözlü İletişim
Hikâye Dramatize Etme

Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Okuma

1. METİN

HAZIRLIK

1. Hayvan hakları hususunda ne düşünüyorsunuz? Hayvan koruma yasası hakkında bir araştırma yapınız. Araştırma sonuçlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Köpeklerin toplumda sadık hayvanlar şeklinde anılmasının sebebi nedir? Araştırınız.
3. Cervantes'in (Servantes) "Don Kişot" adlı romanında yer alan "Sancho" (Sanço) karakterini araştırınız (Etkinliğe yöneliktir.).
4. İroni nedir? Araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 8. soruya yöneliktir.).

SANCHO'NUN SABAH YÜRÜYÜŞÜ

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Bir uyuşuma varmanın tadını çıkara çıkara güneşli kaldırımda yürüyor, arada bir etrafa bakınıyordu. Mutluluğunun tam olması için bunu yabancı bakışlarda okuması gerekli idi.

Yanlarından güle oynaya üç kız geçti. Onları kokularından tanıyordu. Devlet Konservatuvarının bale öğrencileri idiler. Hülya burs alıp Londra'ya gitmeden önce sık sık eve gelir, birlikte çalışırlardı. Uzaklaşan kızların ayak bileklerine baktı. Geceleri bu ayaklar da Hülya'nınkiler gibi bale figürü şeklinde mi uyur acaba?

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Alman Büyükelçiliğinin kapısında Graf'la selamlaştılar. Graf, son kaniş modasına göre gür, kıvırcık tüylerini belden aşağı tıraş ettirip belden yukarısını aslan yelesi gibi kabartmış, Feldmareşal Von Mackenzen'i hatırlatan beyaz bıyıkları ile sanki hiç de fena olmamış. Kaldırımın yanında Büyükelçiliğin arabası duruyordu. Şoförle bahçıvan arabanın ön sol lastiğini pompalıyorlar. Şişire şişire lastiğin moralini yerine getirdiler. Graf'la konsolos arkaya kuruldular. Dört lastik özel arabalara has şatafatlı bir hışırtı ile asfaltta uzaklaştı.

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Yağışsız bir havada yürümekten güzel şey var mı dünyada. Gel gör ki kaldırımlar kaldırım değil. İnsanlar gibi köpeklerin de kültürü, görgüsü, düşünüş tarzı, hayat üslubu kaldırımlarla sıkı sıkıya orantılı.

Bir müteahhit malzemeden çalarsa

Tiki tiki praf

Önce yollar bozulur,

Tiki tiki praf

Sonra topuklar çarpılır,

Tiki tiki praf

Sonra kafalar yamulur.

Düzenler eciş bücüş olur.

Sonra müteahhitler malzemeden çalmaya başlar.

Tiki tiki praf

Büyük Millet Meclisine giden yolun önündeki açıklıkta Hedi ile göz göze geldiler. (...) Hedi'nin hanımı kışı Saint Moritz'de, yazı Biarritz'de geçirmesine rağmen kibrit çöpü gibi ince bacaklı bir kadındı. Zürichli bir psikiyatr kadına "Canınız sıkılınca, bir şeye üzülünce bağırın, çağırın, içinizi köpeğinize boşaltın." diye salık vermiş, kadın bu tedavi ile iyileşmiş ama şimdi de zavallı Hedi sinir hastası olmuştu. Hedi'nin bu talihsiz serüvenini bilmeyen sokak köpekleri onun olur olmaz göz kırpmak gibi tiklerini yanlış yorumlayıp peşine takılıyorlardı.

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Tiki tiki tiki tiki

Tiki tikilerini prafsız bırakan bu aksamanın farkına dalmış. Düşündüğü için Sancho hayli geç vardı. Olduğu yerde iki kere dönendikten sonra başı yerde hızlı hızlı geri döndü. Hülya'nın babası durmuş biriyle konuşuyordu. Bu da kim ola? İyi bir terziden çıktığı hâlde çakşır gibi inen bu pantolonu, Avrupa malı olduğu hâlde mest hissi veren bu ayakkabıları ilk defa görüyordu. Başını kaldırıp baktı. Devetüyü palto ile siyah rölöve şapkayı görünce anladı. Bu adam kasaba avukatı yeni mebuslardan biri olmalı. Böyle tükürük saçtığına bakılırsa ya politikadan konuşuyor ya birini batırıyordu. Hülya'nın babasının bir şey söylediği yoktu. Adamın sözleri arasında bir delik bulup Hülya'nın döviz işini açmak için pusuda bekler bir hâli vardı. Sancho kaldırımın kenarı ile iki adamın dört bacağı arasında çişi gelmiş gibi mekik dokumaya başladı. Hülya'nın babasının görüş alanı içinde bir sabırsızlık havası yaratmaya çalışıyordu. Gitti, adamın ayakları dibinde hırladı. Kasaba avukatı mebus, o kadar dalmıştı ki korkmak aklına gelmiyordu. Ne çene, ne çene. Bu dünyada telepati diye bir şey var galiba. Altes'i tam aklından geçiriyordu ki onunla karşılaştı. Ama bu telepati değil de daha çok Hikmet Bey'in bir kilometre öteden duyulan pipo kokusundan gelen bir çağrışım da olabilirdi. Hikmet Bey'in bu safkan Pakistan tazısı, elektrik prizini yalayıp cereyana kapıldığı günden beri, kuyruk sokumu ile oylukları arasında sürekli bir sızıdan yakınıyordu. Ne kadar da zayıflamış zavallı. Feri kaçmış gözleri, büsbütün sarkmış uzun tüyleri ile babasının bol ceketini giymiş istiska bir oğlana benziyor. Yine hastahaneden geliyor olmalı. Sen Londra'da özel bir klinikte sezaryenle dünyaya gel, sonra Hacettepe Baytar Okulu polikliniğinde sokak köpeklerinin peşinde saatlerce sıra bekle. Altes'i hastalıktan çok bu durum üzmüş gibi idi. Akla bak akla. İyi ol da nerede olursan ol baba.

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Tak

Dövizi uzatma işi görüşülmüş olmalı ki Hülya'nın babasının bir keyfi gelmişti. Islık çalıyor ve evden çıktığından beri oklava tahtası gibi orta yerinden tuttuğu şemsiyesini şimdi iki adımda bir havada sallayıp yere dayıyordu. Tiki tiki praflara, dört mezürde bir şemsiyenin tak sesi katıldığından yürüyüş uyuşumu böylece senkope bir ritm kazanıvermişti.

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Tak

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Tak

Güvenpark'ın önünde Belçika Büyükelçiliğinin Greyhoundları ile karşılaştı. Her zaman olduğu gibi arkalarında üniformalı kavas. Isabelle ile Mirella, bu iki kız kardeş sade kordiplomatiğin değil, Ankara köpek sosyetesinin en rüzgârlı güzelleri idiler. İkisinin de karşı konmaz bir kok-benisi vardı. Ankara Kalesi'ni, Gençlik Parkı'nın köprüsünü, Ulus alanındaki anıtı yahut Opera'yı arka fon olarak alan birçok portreleri, uluslararası köpek dergilerine dört renkli kapak resmi olmuştu. Sancho'nun yanından geçerken belli belirsiz selam verdiler. Süzgün gözleri, çekik karınları ve upuzun bacakları ile sanki yürümüyor, vücutlarına allegro moderato bir şarkı söyletiyorlardı. Sancho onları uzaktan görür görmez heyecanlanmıştı. Ama dalmış, başka yere bakıyor da şimdi birden yanından geçerken fark etmiş gibi ısrarsız, doygun bir selamla karşılık verdi. İki kız kardeş, köpek losyonu ile karışık dişi rüzgârlarını arkada bırakıp uzaklaşınca Sancho bir ağacın dibine yürümek ihtiyacını duydu. Ne var ki bu hareketi deminki güngörmüş selamının üslubu ile bağdaştıramadı. Daha doğrusu bir tanıdık görse beni, ağaç diplerini koklaya koklaya giden köpeklerden sanabilir düşüncesi onu alıkoydu.

Tiki tiki praf

Tak

Başka şeyler düşünmeli. Başka şeyler düşünmeli.

Tiki tiki praf

Tak

Sancho bu tak sesini vurgulamak için şemsiye yere değince ıslak burnunu sert bir baş hareketi ile havaya kaldırmaya başladı. Daha sonra bu vurgulamaya düğüm şeklindeki muzip kuyruğu da katıldı. İlk takta kuyruğunu sağa, ikincide sola büküp tempo tutuyordu. Sonra sonra başka varyantlar keşfetti. İki defa üst üste sol. İki defa üst üste sağ.

Gelip geçen ona bakmaya başlamıştı. Sancho onları şaşırtmak için bu acaip vurgulamaya aşırı bir ciddilikle devam ediyor ama kendini deli sanan bu bakışlardaki şaşkınlık ifadesini çok iyi kestirebildiğinden gülmesini zor tutuyordu. Bir ara gözü Semiramis'e ilişti. Müsteşar Bey'in bu kahverengi buldoğu dilini çıkarıp kendi burnunun ucunu yaladı. Aklı sıra onunla alay ediyordu. Oysa kendi tüyleri ile hiç asorti olmayan ekose bir yelek giymiş, hava yağmurlu olmadığı hâlde ayaklarına gri şosonlar geçirmişti. Sen kendinle alay et rüküş.

Tiki tiki praf

Tak

Gündoğusuna benzer acaip bir rüzgâr çıkmıştı. Güneş şimdi bir kapıyor, bir açıyordu.

Kızılay'ın önünde Kastor'u fark etti. Kastor ona önce hayretle sonra ayıplayarak baktı. Başını iki yana salladı. Gözlerini yumdu, yine açtı. Bunun bir rüya olmasını tercih ediyor gibi bir hâli vardı. Kastor protokol kurallarını çocuk yaştan sindire sindire değil de belirli bir çağdan sonra kitaptan ezberleyen yeni vekiller, senatörler ya da taşralı hariciyeciler gibi sivri derecede nazik bir Chow Chow (Çov çov)'du. Ama buna rağmen yine de daldığı ya da heyecanlı olduğu zamanlar anasının çoban köpeği diyalektiğini gizleyemediği anlar oluyordu. Sancho, Kastor'un önünden geçerken onu daha çok şoke etmek için vurgulamasına bir de hırlama kattı.

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Hırrrrrtak

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Hırrrrrtak

Sabah taliminden dönen Polis Kolejinin stajyer köpekleri tam bu sırada karşıdan göründüler. Hepsi de kanlı canlı, iyi besili idiler. Sancho onları fark etmesine etmişti ama bu oyuna birden son vermeyi kendine yediremedi. Taburun önünde giden iki polis köpeği birden durdu. Bu işte bir iş var diye şüpheli şüpheli bakındılar. Son günlerde her şeyden daha kolay işkillenir olmuşlardı. Onlar durunca bütün tabur durdu. Hepsi başlarında giden iri yarı, siyah bıyıklı polise bakıyor, ondan emir bekliyordu.

Sancho bütün köpekleri severdi. Bekçi köpeklerinin mitolojik atası Cerberos'tan, misyoner Saint Bernardlara, örnek sadakati ile klasik okuma kitaplarının unutulmaz köpeği Yorshireli Lassie'den, Anafartalar Caddesi'ndeki aşçı dükkânlarının dilenci köpeklerine kadar her köpekte sevilecek bir yan bulurdu. (...)

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Hırrrrrtak

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Hırrrrrtak

Polis köpekleri ön ayaklarını germiş duruyorlardı. Sekizi bir tek koro hâlinde hırlamaya başladılar.

Sancho gittikçe yanlarına yaklaşıyordu. Önsezisi "Kes artık bu oyunu." dediği hâlde erkeklik gururu "Devam et aldırma." diyordu. Gözlerini kapadı. Ne olursa olsundu. Değil mi ki bir kere başlamış, ölürdü de tiki tiki praf hırrrr takı kesmezdi.

(...)

Onlar uzaklaşınca Sancho rahat bir nefes aldı. Kalbi biraz önceki heyecandan boynunda atıyor, bu yüzden Hülya'nın babasının praflarına ayak uydurabilmek için tıknefes oluyordu. Bereket Hülya'nın babası gazetecinin önünde durdu.

Sabah yürüyüşünün ilk aşaması Göreme Sokak'tan Sıhhiye'nin köşesindeki bu gazetecinin önüne kadar uzanırdı.

Hülya'nın babası bir dergi, iki de gazete aldı. Sonra ayakkabılarını bir boyacının önüne uzattı. Fırçalar gidip gelmeye başladı. Hülya'nın babası gazetesini açmış okuyordu. O sırada karşı sokaktaki kebapçı dükkânlarını sıyırıp gelen piyaz kokulu bir rüzgâr gazeteyi uçurdu. Sancho koşup gazetenin üzerine bastı. Tam ayağını bastığı yerde Maliye Vekili'nin resmi vardı. (...)

Boyacı, Hülya'nın babasının ayakkabılarını kadife ile gıcırdata gıcırdata parlatıyordu. Bu iş bitince karşı kaldırıma geçip Kavaklıdere'ye doğru yürüyüşe koyuldular.

Otelin sokağının önünde tesadüfen -Sancho'nun sezisi bu tesadüfü pek yutmamıştı ya- Selmin Hanım'la onun kahverengi danuvası Diojen kaldırımda belirdiler. Selmin Hanım yürüyüş için pantolonunun üzerine kalın bir dağ süveteri giymiş, ayaklarına ökçesiz spor iskarpinler geçirmişti. Birlikte yürümeye başladılar. Diojen; bütün danuvalar gibi sakin, uysal ve aşırı derecede sabırlı bir köpekti. Sancho onunla ilk defa Selmin Hanımların verdiği bir ziyafette masanın altında tanışmıştı. (...) İşte o anda Sancho ömründe yapmadığı bir şey yaptı. Hülya'nın babasının elini ısırdı. Adam canı yanmaktan çok, olmayacak bir şeyle, mesela yağmurun aşağıdan yukarıya yağması ile karşılaşmış gibi bir çığlık attı.

Eğildi, masanın altına baktı. Ama Sancho oradan -hem de kadının iskarpinini de alıp- çoktan sıvışmıştı. Selmin Hanım bunlar olurken ayak yordamı ile iskarpinini arıyor ama masanın altına eğilip bakmayı nedense uygun bulmuyordu. Sancho saklandığı kanepenin altında bunu seyrederken ensesinde ılık bir nefes duydu. Diojen bir ayağı ile onun sırtını okşuyor, ağzı ile iskarpini çekiyordu. Sancho direnmek istedi. Sonra onun ıslak ve yalvaran bakışlarına dayanamadı, iskarpini bıraktı. Ve iri danuva dört ayaklı bir hoşgörü sembolü gibi götürdü, tam krem şantili çilek yenilip de kalkılacakken hanımının ayağının ucuna bırakıverdi. Sancho, kadının heyecandan ne kadar terlediğini gidip üzerini değişmesinden çok önce, yine kokusundan anladı, gülümsedi. İşte şimdi Diojen'le yan yana yürürlerken bunları hatırlamıştı. Diojen'in bu hareketi, onun filozofluğuna olduğu gibi kim bilir belki de buna benzer durumlara çok düşmüş olmanın alışkanlığına da verilebilirdi. Bu mesele kafasını çok kurcalamıştı. Arkalarında yine o dört bacağın yan yana yürüdüğü bu ortamda Diojen'e bunu soracaktı ki -ama sorsa da Diojen'in açık bir cevap vereceği çok su götürür bir şeydi- evet, tam bunu soracaktı ki Hülya'nın babası ile Diojen'in hanımı el sıkışıp ayrıldılar.

Tiki tiki praf

Tiki tiki praf

Hani tak?

Selmin Hanım'la beş yüz metre beraber yürümüş olmak Hülya'ya iki yıl daha döviz sağlamaktan daha mı az sevindirici?

Hani tak?

Hani tak?

Diojen kadar alçakgönüllülük gösterebilen, onun kadar alçakgönüllülük gösterebildiği hâlde bu kadar yapmacıksız kalabilen bir başka köpek tanımıyordu. Taktan umudu kesince tiki tiki prafla yetindi.

Gerekirse prafsız bile olabilirdi ama Hülya'nın babası tiki tikisiz kalabilir mi acaba? Hiç sanmam. İnsanla en sadık yaratığı köpek arasındaki dünya tarihi kadar eski bu çözülmez sıkıfıkılık, aslında köpeğin insana değil insanın köpeğe muhtaç oluşundan ileri geliyor. Tiki tiki praf bütün mesele bu.

Tiki tiki praf

Bütün mesele bu.

Peki insan bu sadakate değer mi? O bambaşka bir konu. Diojen'in Selmin Hanım'a bağlılığı sanır mısınız ki sadakatin vaazlarda, okullarda bunca övülmesinden ötürüdür. Hahay. Güleyim bari.

Tiki tiki praf

Güleyim bari.

Sadakat, biz köpeklere moral bir tümlük sağladığı için kendi içimizde bizi çelişmelerden koruyan bir tutamak olduğu için, dengesi hiç bozulmayan bir ruh huzuru yarattığı için.

İnsan sadece bir araç.

Tiki tiki praf

İnsan sadece bir araç.

İşte hepsi bu kadar.

Oysa insanlar çoğu zaman yaptıkları gibi işi nasıl ters yorumlarlar. Köpeklerine kendi kişiliklerinin damgasını vurduklarını sanacak kadar. Oysa bir hariciyecinin köpeği hiç de snop olmayabilir. Bir askerinki pekâla filozof olabildiği gibi. Bir profesörün köpeği kütüphanenin yolunu bilmediği için ne kadar utandığını bizzat itiraf etmişti. Köpeklerin efendilerinden ayrı hatta bazen onların tam zıddı bir kişiliği olamayacağını savunmak (...)

Gökte siyah bulutlar kümeleniyordu. Çankaya tarafı gece gibi kararmıştı.

Rüzgâr birden çoğaldı.

Şimşek çaktı. Büyük bir gümbürtü ile gök gürledi.

Hülya'nın babası adımlarını sıklaştırmıştı.

Tiki tiki tiki praf

Tiki tiki tiki praf

Hızlı yürümek Sancho'nun zihnine küşayiş vermişti. Bir şimşek daha çaktı. Bu havada bir ormanda olacaksın; sarı, kahverengi, kızıl, bakır rengi, açık yeşil, neftî, kuru, kupkuru yaprakları çıtırdata çıtırdata yürüyüşe çıkacaksın. Tek başına. İhtişamlı yalnızlığın içinde her adımda daha yücelerek.

Tiki tiki tiki praf

Hülya'nın babası yağmura tutulmamak için kaçıyor. Nerede biraz önceki kendine güvenli, güleryüzlü, yere sağlam basan hâli.

Yağmur yağmayacak hâlbuki öyle olsa kokusu Sahcho'nun burnuna gelirdi. Sonra bu rüzgâr bulutları dağıtır, bu da besbelli. (...)

Tehlike yokken kasıla kasıla yürür. İki şimşek çakıp bir gök gürlemeye görsün, o zaman selameti kaçışta bulur.

Sıkıştı mı kaçar insan.

Kaç babam, kaç.

Kaç babam, kaç.

Panjurları sımsıkı kapayış. Hayallere, anılara sığınış. Ya da hayatını iki ucundan yakan bir tüketiş.

Koş babam, koş.

Kaç babam, kaç.

Bahçe kapısına ilk varan Hülya'nın babası oldu. Bahçeyi aşıp merdivenleri çıktılar. Adam anahtarla kapıyı açtı.

İçeride radyo çalıyordu. Sıcağı iyice içine sindirmiş Hereke halısının üzerinde ilerlediler. Hülya'nın annesi geldiklerini duymamıştı. Telefonda biriyle gevrek gevrek konuşuyordu. Onları birden fark edince nedense çok korktu. Yine nedense telefonu hemen kapadı. Geldi kocasını öptü.

Adam her sokaktan gelişte bunu âdet edinmişlerdi. Sevgileri güya böylece perçinleşmiş oluyordu.

Sancho yere çömeldi. Sol arka bacağı ile boynunu kaşımaya başladı. Sonra Hülya'nın annesi ile babasına uzun uzun baktı. Dilinin ucuna bir şey geldi ama. Havlamadı. Sıçradı, köşedeki kanepenin üzerine çıktı. Pencereden dışarı bir göz attı. Vakit öğle olduğu hâlde her yer hüzünlü bir akşam loşluğu içinde. Çankaya tarafından şimşeklerin bini bir para.

Sanki bir dev, bu tepelerin ardında durmadan çakmağını çakıyor ama bir türlü (...) yakamıyordu...

Haldun Taner, *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

allegro: Canlı, neşeli ve hızlı biçimde.

asorti: Birbirine uygun, birbirini tutar renk ve biçimde olan (giysi).

buldok: Köpekgillerden, burnu basık, alt çenesi üsttekinden uzun, iri ve güçlü bir köpek türü.

çakşır: Paça bölümü diz üstünde veya diz altında kalan bir tür erkek şalvarı.

danuva: Danua, domuz avında kullanılmak üzere en az 400 yıl önce Almanya'da geliştirilen köpek soyu.

diplomat: Dış politikayla uğraşan ve ülkesini temsil etmekle görevlendirilen kimse.

iskarpin: Ökçeli, konçsuz ayakkabı.

istiska: Bedenin herhangi bir yerinde su birikmesi şeklindeki hastalık ve bu hastalığa yakalanma.

işkillenmek: İşkilli duruma gelmek, pirelenmek.

kaniş: Uzun, kıvırcık tüylü bir cins köpek.

kavas: Elçilik veya konsolosluklarda görev yapan hizmetli.

küşayiş: Açıklık, ferahlık.

mebus: Milletvekili.

mezür: Mezura, ölçü.

moderato: Temponun biraz yavaşlatılması gerektiğini anlatan bir söz.

perçinlemek: Bir bağıntıyı perçinle tutturmak. İki veya daha çok parçayı, karşılıklı bölümlerini birbiri üzerinde ezerek birleştirmek.

rölöve: Eski bir sanat eserinin, bir yapının çizilerek veya boyanarak hazırlanan kopyası.

rüküş: Gülünç bir biçimde giyinip süslenen (kadın).

şoson: Kumaş veya ince deriden, çoğunlukla düz topuklu, ayağı bütünüyle saran ayakkabı.

tıknefes: Herhangi bir sebeple solunum sıkıntısı olan, güçlükle, kesik kesik nefes alan.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1960'lı yıllarda sosyal ve siyasi gelişmelere bağlı olarak Türk hikâyeciliğinde farklı eğilimler ortaya çıkar. Bu dönemde hikâye türünde eser veren yazar sayısı artar, farklı eğilimleri yansıtan eserler kaleme alınır. Buna bağlı olarak hikâyelerde ele alınan temalar da çeşitlenir. Bu dönemde Türk hikâyeciliğinde tema ve kurgu bakımından tamamıyla yenilikçi gelişmeler yaşanır.

Cumhuriyet Dönemi'nde 1960'tan sonra hikâye yazarları toplumsal sorunların yol açtığı kaygı ve bunalımları geleneksel anlatımın dışına çıkarak psikolojik çözümlemeler yoluyla yansıtmışlardır. Alışagelmiş tema ve kurgulama yönteminin dışına çıkarak yeni arayışlar içine girme, 1960 sonrası hikâye yazarlarının ortak eğilimidir. Bu dönemde içerik olarak bireyin bunalımı, toplumla uyuşamama, huzursuzluk, yabancılaşma ve yalnızlık gibi temaların ele alındığı modernist hikâyeler yazılır. Modernist anlayışın yansıması olarak hikâyelerde bilinç akışı, iç konuşma, geriye dönüş gibi anlatım teknikleri kullanılır. Modernist hikâyelerde klasik hikâyede esas olan olay, kişi, çevre vb. unsurları önemsizleştirilerek bakış açısı, çağrışım, imge ve ironi ön plana çıkarılır. Modernist anlayışla kaleme alınan hikâyelerde dün-bugün-yarın şeklinde ilerleyen klasik zaman akışı yerine zamanda geriye dönüşler ve ileriye sıçramalarla zaman zincirinin kırıldığı, parçalı bir zaman akışı tercih edilir.

Türk edebiyatında Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Nezihe Meriç, Ferid Edgü, Haldun Taner, Bilge Karasu, Adalet Ağaoğlu, Füruzan, Vüs'at O. Bener, Latife Tekin, Leyla Erbil, Orhan Duru gibi yazarların eserlerinde modernizmin yansımaları görülür.

Dünyadaki siyasal, ekonomik ve toplumsal değişiklikler ülkeleri etkilemiştir. Bu değişimler; genelde sanata, özelde ise edebiyata yansımış ve yön vermiştir. 1980'li yıllar dünyadaki ve Türkiye'deki siyasal değişimlerin yaşandığı dönem olarak tarihe geçmiştir. 1980 İhtilali ile Türkiye oldukça karışık bir siyasal ve toplumsal ortamla karşı karşıya kalmıştır. Bu dönem birçok şeyin başlangıcı olduğu gibi edebiyatımızda da yeni bir dönemi başlatmıştır. 1990'ların başında SSCB'nin dağılması, küreselleşme çabaları gibi birtakım değişimler insanların ve toplumların kaderini tayin etmeye başlamıştır. Bu dönemde toplumcu edebiyat büyük bir yara alırken sosyalizmin çöküşü gibi dünyadaki önemli gelişmelerle birlikte ideolojilere karşı bakış açısı değişmiş, kimlik bunalımı ve buna bağlı olarak yeni arayışlar başlamıştır.

Okuduğunuz "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü" adlı hikâye Haldun Taner tarafından 1969 yılında yazılmıştır. Hikâyenin kahramanı Sancho bir köpektir ve hikâyede ona benzer daha birçok köpek vardır. Bunlar, kendi aralarında bir "köpek sosyetesi" oluşturmuştur. Dünya edebiyatında insan davranışlarını hayvanlar üzerinden anlatan hikâyeler çok eskidir. Fransız edebiyatında La Fontaine'in yazmış olduğu hayvan masalları, buna örnektir. Haldun Taner'in hikâyesi, masaldan çok, "gerçekçi hikâye" anlayışıyla yazılmıştır. Yazar, hikâyesinde "belli bir zaman ve mekânda yaşanan gerçek hayatı" anlatmıştır. Bunu yaparken de insanlara çok yakın olan köpekleri sembol olarak kullanmıştır.

Hikâyenin içeriğini Sancho'nun sabah yürüyüşü esnasında karşılaştığı köpekler ve köpek sahiplerinin hâl ve davranışları, onlarla ilgili duygu ve düşünceleri oluşturmaktadır. Yazar, hikâyesinde insanlara önem vermekle beraber köpeklerin kendilerine has özelliklerini göz ardı etmemiştir.

Hikâyede köpekler hayat karşısında alınan bir tavrı temsil etmiştir. Yazarın, köpeklerle insanlar arasında kurduğu çeşitli ilişkiler gülme duygusu uyandırmıştır. Hikâyede bütün köpeklere insani özellikler verilmesi şiirde geçen "teşhis" sanatına karşılık gelmektedir. Yazar, hikayede ironik bir dille sosyal eleştiri yapmıştır.

"Sancho'nun Sabah Yürüyüşü" hikâyesi, politik ve sosyal eleştirileri barındırmakla beraber sanat yönü ağır basan; kuruluşu, esprileri, üslubu bakımından özgün bir eserdir. Yazar; hikâyesinde mizahi gücünü ve söz ustalığını ortaya koymuştur.

Öyküleri ve oyunlarıyla çağdaş Türk edebiyatının öncü yazarlarından olan Haldun Taner, Türk hikâyeciliğinin gelişiminde etkili olmuştur. Öykülerinde bireyin toplum içindeki yaşantısından yola çıkarak toplumun aksayan yönlerini ironik bir üslupla ele almıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin anlamını bağlamdan hareketle yorumlayınız.
   - Bir profesörün köpeği kütüphanenin yolunu bilmediği için utandığını bizzat itiraf etmişti.
   - Sevgileri güya böylece perçinleşmiş oluyordu.

2. "Sadakat, biz köpeklere, moral bir tümlük sağladığı için, kendi içimizde bizi çelişmelerden koruyan bir tutamak olduğu için, dengesi hiç bozulmayan bir ruh huzuru yarattığı için insan sadece bir araç."

   Hikâyeden alınan bu ifadede köpekler sadakat kavramını nasıl yorumlamıştır? Tartışınız.

3. "Süzgün gözleri, çekik karınları ve upuzun bacakları ile sanki yürümüyor, vücutlarına allegro moderato bir şarkı söyletiyorlardı. Sancho onları uzaktan görür görmez heyecanlanmıştı. Ama dalmış başka yere bakıyor da şimdi birden yanından geçerken fark etmiş gibi ısrarsız, doygun bir selamla karşılık verdi. İki kız kardeş, köpek losyonu ile karışık dişi rüzgârlarını arkada bırakıp uzaklaşınca Sancho bir ağacın dibine yürümek ihtiyacını duydu."

   Bu metin hangi bakış açısıyla kaleme alınmıştır? Metindeki benzer örnekleri gösteriniz.

4. Metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısının bulunup bulunmadığını, anlatıcının değişmesine bağlı olarak bakış açısının da değişip değişmediğini açıklayınız.

5. Hikâye boyunca tekrarlayan "tiki tiki praf" ifadesi sizde nasıl bir çağrışım uyandırdı? Yazarın bu ifadeyle vermek istediği duygu nedir? Tartışınız.

6. Hikâyedeki ana çatışma kimler arasında yaşanmıştır? Açıklayınız.

7. Hikâyede mekân neresidir? Mekânı belirten kelimelerin altını çizerek ortak özelliğini belirtiniz.

8. Mehmet Kaplan, "Hikâye Tahlilleri" adlı eserinde okuduğunuz hikâyeyi şöyle eleştirmiştir: "Aynı mekânlarda yaşayan insanlarla köpekler, şıklık ve Avrupalılıkta birleşirler. Yazar, hikâyesinde Avrupalı köpeklerle onların Avrupalılığa özenen sahiplerini konu alır, onları iğneler ve onlara taş atar."

   Bu metinden hareketle siz de hikâyede eleştiri ve ironilerin geçtiği bölümleri bulunuz.

9. Hikâyede köpekler, sahipleri gibi davranmaktadır. Hikâyeye göre hayvanların insanlara benzeyen davranışlarını yazınız.

   ....

   ....

   ....

   ....

10. "Graf, son kaniş modasına göre gür kıvırcık tüylerini belden aşağı tıraş ettirip belden yukarısını aslan yelesi gibi kabartmış, Feldmareşal Von Mackenzen'i hatırlatan beyaz bıyıkları ile sanki hiç de fena olmamış."

    Bu metinde betimleme tekniği kullanılmıştır. Siz de metinden betimleme tekniğinin kullanıldığı iki parça belirleyiniz.

11. "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü" adlı öyküde betimlemeler niçin daha çok kaldırımlar, pantolonlar, çoraplar, kediler ve köpekler üzerine yapılmıştır? Açıklayınız.

12. Metinde ne gibi toplumsal eleştiriler yapılmıştır? Tespitlerinizi maddeler hâlinde yazınız.

- ....
- ....
- ....

13. Metinde geçen "panjur, rüzgâr, profesör, şatafat" sözcüklerine yönelik telaffuz çalışması yapınız.

ETKİNLİK

Cervantes'in "Donkişot" romanındaki kahramanı Sancho'yla Haldun Taner'in hikâyesindeki Sancho arasında ne gibi benzerlik ve farklılıklar vardır? Düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

Yazarın Biyografisi

Haldun Taner (1915-1986)

İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesinden sonra Almanya'da Siyasal Bilgiler Fakültesinde okudu. Yurda dönünce İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Edebiyat Fakültesinde tiyatro tarihi dersleri verdi. Tercüman, Milliyet gazetelerinde çalıştı. İstanbul'da vefat etti. İlk hikâyesi "Töhmet", "Haldun Yağcıoğlu" takma adıyla Yedigün dergisinde çıktı. İç ve dış gözlemi güçlü, zengin bir kültürle yüklü konularını yergileme ve güldürme yanlarından etkileyici bir güçle işleyen edebî kişiliğe sahiptir. Hikâye ve oyunlarında sadece kişisel planda kalmamış, bugünün toplumsal sorunlarına da yönelmeyi hedeflemiştir. Düşüncelerden olay değil, olaylardan düşünce çıkardı. Türk edebiyatında epik tiyatro ve kabare tiyatrosunun öncüsü olan Haldun Taner'in canlı, neşeli, nükteli, meddah konuşmalarına kaçan, işlediği tipleri şiveleriyle ele alan bir üslubu vardır.

Başlıca eserleri: *Yaşasın Demokrasi, Tuş, Şişhaneye Yağmur Yağıyordu, Ayışığında "Çalış-kur", On İkiye Bir Var, Konçinalar, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* (**hikâye**); *Dışarıdakiler, Ve Değirmen Dönerdi, Fazilet Eczanesi, Lütfen Dokunmayın, Günün Adamı, Huzur Çıkmazı, Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım, Eşeğin Gölgesi, Zilli Zarife, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı* (**oyun**); *Hak Dostum Diye Başlayım Söze* (**söyleşi**)

2. METİN

HAZIRLIK

1. Yatılı okulda eğitim gören bir kişiyle görüşerek bu okulun onun yaşamını nasıl etkilediğini öğreniniz. Edindiğiniz bilgileri sınıfta paylaşınız.
2. Etrafınızdaki erken yaşta sorumluluk alan insanları gözlemleyerek bunların diğer insanlardan farklarını belirtiniz.
3. Füruzan hakkında bir araştırma yapınız (Etkinliğe ve sözlü iletişim uygulamalarına yöneliktir.).

PARASIZ YATILI

— Sen işin bitip çıkınca gene yürüyerek iner, Mısır Çarşısı'ndaki beğendiğimiz börekçi var ya, kanarya kuşları olan, orada öğle yemeğimizi yeriz. N'olacak kırk yılda bir ziyafet. Onun için Cağaloğlu'na yürüyerek gidip gelmekten yorulmayız, değil mi benim kızım? İstersek tatlı bile yeriz. Köprü'den de eğlene güle döneriz.

Anne kız sabah kalabalığının arasında, yabancı, çabuk yürüyorlardı. Annesi durmadan konuşuyordu. Böyle konuşkanlığının olduğu geçmişteki tek günü, hastahaneye hastabakıcı olarak aldıkları gündü.

Çocuk o zamanlar üçüncü sınıftaydı. Önlüğü ağarık bir kara olmuştu. Kış basmıştı. Bu, köşedeki kömürcüden kömür alma günlerinin başlamasıydı. Mangal yakmayı öğrenmişti. Kapıda ilk çırayı ateşleyip kömürleri dikine onların üzerine yerleştiriyordu. Boruyu koyunca çıtırtılar başlıyor, küçük kıvılcımlar çevreye saçılıyordu. Kömürler kızarıp ateş olmaya dönünce her şeyi unutup arka sırada oturmayı, Kızılay Kolu'ndan yemek yemeyi, ulusal bayramlarda şiir okumamayı, ilk yalazların maviliği yitene dek bekliyordu sokak kapısında. Odalarına mangalı aldığında ürktüğü şeyler yok oluyor, eski ceviz masalarında -annesinin en onurlandığı eşyalarıydı- çalışmaya oturuyordu. Mangalın o harlı hâlini çok seviyordu. Annesi korları küllemenin gerektiğini, çünkü bununla ancak ertesi güne ısınacak ateşleri kalabileceğini söylerdi. Külleri güzel, parlak korların üstüne kapayıp birini -en kızılını, en mavi olanını açıkta bırakırdı-, derslerinden ara verip mangala baktığında sıcacık duran tek kor, odanın sığınma olanağını arttırırdı. İşte o, "Hastabakıcı olursun." dedikleri gün annesi kapıyı açıp girdiğinde bir şey değişmişti. Çünkü annesi bilmediği, görmediği hâller içindeydi. Konuşmasıyla, dışarının arı havasıyla dolduruvermişti odayı.

— Alıyorlar beni, bir iki güne kadar başlıyorum. Baş hemşireye çıktım, iri yarı bir kadın. Bir bir sordu. "Daha önce çalıştın mı? Kocan ne zaman öldü? Bu iş dur durak bilmez, fazla marifetli olmak lazım değil, çalışkan olmak gerek, yatak düzeltmeyi, tükürük hokkalarını dökmeyi, ördekleri temiz tutmayı becermek yeter. Belki zamanla hastaların ateşini alacak kadar başarılı olursun. Haftada iki gün izinli çıkarsın, pazar gecesi dönersin. Çocuğun var mı? Bırakacak kimsen yok ha? 'Kendini yönetir, uslu.' diyorsun. Ama küçükmüş. Hiç sınıfta kalmadı mı? Aferin ona. Genç güzel kadınsın. Burada olur olmazı bulunur. Ciddi ol. Bir şey denirse senden bilirim. (...) Bir işte kalıcı olmak isteyen başta gelenlerine uyar. Uykun hafif mi?" Düşün, bir iş bulduk artık. İlk parayla bir çeki kömür alacağım. Sana da lastik çizme. Belki izinli

geldiğim günler sinemaya bile gideriz. Hiç belli olmaz. İşimizi iyi yaptıktan sonra kim ne diyebilir? Çıkıp ev sahibine haber vermeliyiz. Artık akşamları yoğurt alırken sokak kapısını hızlı çarpmasın. Dedim ya biz çalıştıktan sonra. Uykum da hafif. Bölük pörçük uyumaya alıştım yıllardır...

Annesi işe başlayınca onun ismi "bizim hastanedeki işimiz" oldu. İlk evden ayrılacağı gece tahin helvası aldılar bakkaldan. Peynirle tükenmez yaptılar, masalarına mavi çiçekli muşambalarını serdiler. Bu muşamba eve babasının yaşadığı günlerdeki düzenden kalmış; ferahlığın, korkusuzluğun anısıydı. Niçin babasını hep yaşayacak sanmışlardı? O da ölecek gibi görünmüyordu. Öyle dürüst öyle kesin bir adamdı ki ölümün sinsiliği ona hiç gölge düşürmemişti. Evine her gece ekmek alıp gelen bir erkeğin yokluğu, sessizlik olup yerleşmişti odalarına. "Yaşlı da değildi." demişti annesi. Hiç sekiz yaşında bir çocuk babasız kalır mı? Muşambalarını annesi gereksiz yere bir iki kez silmişti. Tükenmez tabağındaki peynirlerin cızırtısı dinmemişti. Tahin helvasının şekeri gevşemiş, pürüzleniyordu.

— Ev sahibiyle konuştum. Hiç korkma, geceleri oda kapısını kapa sıkıca, uyu. O, sabah namaza kalktığında seni, kapıyı vurup uyandıracak. "Çocuktur." dedim. "Çocuk uykusu doyumsuz olur, kalkamaz kendi kendine." Her sabah helvayla ekmek yersin. Çay zaten sevmiyorsun. Elim yanıyor, diyorsun. Okuldan gelince mangalımızı yakar, sıcacık oturursun. Gece kapağı ört ateşe. Ha benim kızım, sakın unutma. Benim aklımı evde bırakma. Sen akıllı kızsın. Geceleri hiç korkma. Dedim ya ev yalnız değil. Sen korkak değilsindir. Bak sana neler alacağım. Ağır hastalara özel yemek çıkarmış, onlardan kalan tavuklar falan olurmuş haşlanmış. Sarıveririm pakete, gizli değil ha, zaten dökülüyormuş. Ziyafet çekeriz kendimize.

— Ben o yemekleri istemem anne. Yalnız hani "Ördekleri temiz tutmak lazım" demişti ya, o kadın, ördeklerini anlatırsın bana.

Annesi susmuştu. Tam dudaklarında duran bir şeyleri söylemekten vazgeçiverip. Gece yatağa girdiklerinde -beraber yatıyorlardı epeydir- yarınki derslerden birinin beden eğitimi olduğunu bile unutmuştu. Oysa beden eğitimi dersine o katılmazdı. Onun gibi katılmayanlarla koridorlarda hep açık kalmış alt kat muslukların sesini dinleyerek gölgeli ışıksız camlardan kışı, kentin yapılarını seyrederlerdi.

— Şort, lastik pabuç, soket çorap beyaz olacak. Beyaz fanila bluz gerek. İki tane olursa daha iyi. Terleyince değişmek için. Yürüyüşte 23 Nisan, 29 Ekim herkes çiçek gibi olmalı, düzenli, bakımlı. Ben, "Yapamadık." anlamam. İstedikten sonra, istemek yeter. Yardım kolundaki çocuklarımız için de düşündüklerimiz var tabii. Ama bu daha elzem, giyim eşyalarına ayırmak kararındayız. Önlükle katılacaklar. Önlükler gıcır gıcır ütülü. Kızlarda tafta kurdela. Temiz, tertemiz olmalı herkes. (...) Ne diyorum size? Dişler her gün ovulmalı. Kulaklarda sarı, topak kirler görürsem ağrı, akıntı yaptı anlamam yersiniz cetveli.

Alt kat muslukları hiç kapanmazdı nedense. Ders arasında öğrenciler muslukların başına doluşurlardı. Hepsi su içerdi. Susayan da susamayan da. İtişmek, suyun avuçtan süzülüp kol yenlerinden içeri girmesi, bahçede eğlenmenin gereği olan bağrışların başlangıcıydı. Ders zili çalıncaya dek duyulmayan su sesleri, sınıflara girilince öne geçerdi.

Annesinin sırtına sarılmıştı. "Her dediğini yaparım anne, sen üzülme. Zaten öğleleri okulda yemek yiyorum. Aklın bende kalmasın." Annesi hiç kıpırdamamıştı. Uyumadığı belliydi. Bedeni rahat, gevşemiş değildi. Annesinin ısıtan kokusunu duymak için iyice sokulmuştu sırtına. Geceyi dinlemişti uzun süre. Uyumak istemiyordu. İlk kez gecenin uzunluğunu öğrenmeye başlamıştı.

Sabah kalktığında kapı vuruluyordu. Annesi yoktu. Okul önlüğü, kalın iplik çorapları, yün hırkası düzenli iskemledeydi. Dışardan vurulan kapının sesiyle uyandığını anlayınca kalkmış, "Halida'nım teyze" diye seslenmişti. Ev sahibi kadın helaya -aynı helayı kullanırlardı- kovayla su döküyordu. Giyinip masanın başına oturmuştu. Kış aydınlığı patiska perdelerden geçip köşeli, üşütücü yayılmıştı. Okul çantasını alıp odadan çıkarken -hiçbir şey yememişti o sabah- gerisin geri dönüp iskemleye oturmuştu. Sonra da sessiz ağlamaya başlamıştı.

— Sen pekiyiyle bitirdin okulu. İlkokulu yoksul bir çocuğun pekiyiyle bitirmesi kolay iş değil. Parasız yatılı okullarına alıyorlarmış sizleri. Öyle dediler bana. Muhtarlıktan fakirlik ilmühaberi çıkarırken tanımadığım bir kadın, "Ben de oğlumu zabit okuluna sokacağım ama kefil istediklerini, bir malı rehin göstermek lazım olduğunu söylediler, çaresizlendim hanımcığım." dedi. Mal kim? Biz kim? Malımız olsa yüzsuyu döker miyiz el kapılarında? Bizim için olmaz öyle şey. O kadın doğru bilmiyor. Hâl kâğıdını aldığım gibi çıktım. Kimselere de danışmadım hiç. Zabit okulları pahalıdır. Yok silahtı, yok zabit elbisesiydi di mi ya? Hem canım sormadım. Gerekmez de. Sen gir bugün imtihana, her sorduklarını çatır çatır bileceksin. Gerçi binlerce öğrenci katılıyormuş, aralarından yüz elli kişiyi alıyorlarmış. Gene de sen kazanacaksın, gör bak. Benim akıllı uslu kızımsın. İsterlerse öyle mal mülk gibi bir şey, ben derim ki ne gerek? Benim kızım kalmaz sınıfta. Devlet masrafına ziyan vermez. Bunları okulun müdürüne, böyle bir bir anlatırım. Hemen anlar. Hem canım o da bizim gibi bir insan. "Benim kızım yıllardır yalnız uyanır sabahları." derim. "Hiç şımardığı olmamıştır kimseye. Bir gün bile çatırtısı duyulmamıştır." derim. "Sanki o çocuk olmamıştır." derim.

Yokuştan yukarı çıkarlarken sırt hamallarının yüklendiği kâğıt topların üstüne doğru yağmur çiselemeye başladı. Yumuşak bir haziran yağmuruydu. Kızla annesi gerekmeden karşıya geçmek için polisin arabaları durdurmasını bekliyorlardı. Yağmurun yağışı hızlanmıştı. Anne boynuna ipek eşarp takmıştı, çocuk saçını ıslatıp taşlı tokasıyla toplamıştı.

— Korkuyor musun? Hiç konuştuğun yok sabahtan beri. Hadi hadi Salıpazarı'ndan bu taşlı tokanın eşini alacağım sana. Sonra bizi tayin edecekler. Sen okulu bitirip öğretmen olunca, ben de çalışmam hastanede. Beraber çıkar gideriz. Koltuklar alırız. Onlara çiçekli basma örtüler dikerim ben. Bir de kabul günümüz olur. Konukları ağırlamak için. Eğer unutmadımsa anasonlu galeta yaparım. Masraf kapısı olmaz. Belki bir de küçük halı alırız. Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmaktan kurtulurum. Hele o lizol kokusu yok mu, içini üşütüyor insanın. Bir de hep ölümü düşünmek. Şöyle bir dağın eteğinde olur gideceğimiz yer benim kızım. Herkes İstanbul'da kalalım dermiş. Hepsini sordum bilenlere, öğrendim iyicene. Hükûmet tabi, seni alır. Biz İstanbul'u ne yapacağız? Bize bir ev, kışın kömürlüğümüzde odun-kömür gerek. Bir de mutfağımız olur değil mi? Eğer kefil falan derlerse demezler ya, o kadının uydurması, oğluna güvenmemesi. Sormadım ordan burdan o işi. Sade sen öğretmen olunca n'olacak, onları öğrendim. Bize nereye tayin çıkarsa oraya gideriz, di mi?

— Bu okulu kazanacakların hepsi de benim gibi yoksul çocukları mı anne? Onu da öğrendin mi?

— Öyle ya, yoksul çocukları ki parasız yatılı için imtihan oluyorlar.

— Öyleyse ben burayı kazanırım. Üzülme. Sınavı pekiyiyle bitiririm. Artık burada arkadaşlarım olur. Haftada iki gün sen hastaneden, ben okuldan çıkıp eve döneriz. Sana da konuk günlerinde bakkal bisküvisi alırım.

Sınavların yapıldığı okul karşı yöne düşüyordu. Yeniden geçtiler caddeyi ürke ürke. Ara sokaktan yürüdüler. Yüksek bir duvarın yanındaki kapıda durdular. Okulun öğrenci giriş kapısıydı bu. İçeriden uğultular geliyordu. Yağmur taş duvarların arasından çıkan aykırı yeşillikleri parlatmıştı.

— Bizden de erken gelenler olmuş. Geç meç kalmış olmayalım?

Hademe giyimli bir kadın onlara doğru yürüdü, taşlı yoldan. Bezgin, alışık bakışlarıyla anne kızın üstünden dışarıda bir şeye bakıyordu.

Anne, saygılı sordu:

— Geciktik mi acaba? Çocukların çoğu gelmiş. Hademe kadın ilgisiz.

— Parasız yatılı imtihanlarının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler.

Çocuk annesinden ayrıldı. Kıyısı duvarlı taş yolda yürümeye başladı. Hademe kadın, görmedikleri bir iskemleyi görmedikleri bir çatının oraya çekip oturmuş, yün örmeye başlamıştı.

Çocuk, dönemeçte arkasına baktı. Dış kapıda annesi yağmurun altında gülümseyerek duruyordu.

Füruzan, *Parasız Yatılı*

(Kısaltılmıştır.)

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ağarık: Beyazlaşmış, rengi solmuş.
anason: Maydanozgillerden, kokulu tohumu hamur işlerinde ve rakı yapımında kullanılan bir bitki.
hâl kâğıdı: Sabıka kaydı.
hela: Tuvalet.
ilmühaber: Birinin yer, hâl, medeni durum vb. bilgilerini gösteren resmî belge.
lizol: Antiseptik olarak kullanılan sıvı.
ördek: Yataktan kalkamayacak durumdaki erkek hastaların içine idrarlarını yaptıkları kap, lazımlık, oturak.
patiska: Çoğu pamuktan dokunmuş sık ve düzgün bez.
sinsilik: Gizli ve kurnazca kötülük yapma durumu.
tafta: Bir tür sert, ipekli kumaş.
tükenmez: Peynirli bir tür çorba.
tükürük hokkası: Metal, cam veya topraktan yapılmış, içine tükürülen küçük kap.
yalaz: Alev.
yen: Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1971'de "Parasız Yatılı" adlı eseri ile Sait Faik Hikâye Armağanı alan Füruzan, bu ödülü kazanan ilk kadın yazardır. Yazarın "Parasız Yatılı" adlı kitabında yer alan "Ah Güzel İstanbul", "Haraç" ve "Bir Evin Dıştan Görünüşü" adlı öyküler Viyana, Münih ve Zürih'te aynı anda yayımlanır. Füruzan, 1974'te bir üniversite tarafından Almanya'ya davet edilir. Yazarın bu dönemdeki Almanya izlenimleri ve Ruhr bölgesinde maden ocağı işçileriyle yaptığı çalışmaları, 1977'de "Yeni Konuklar" adıyla neşredilir. 1994'te Bosna Hersek, Makedonya ve Yunanistan'a gitmiş olan yazarın buralarda edindiği izlenimleri "Balkan Yolcusu" adı altında yayımlanır.

Füruzan, gerek eserleri gerek ele aldığı konuları ve bu konuları ele alış biçimiyle Türk edebiyatındaki önemli kadın yazarlardandır. Füruzan'ın eserlerindeki temalar ve toplumsal eleştiriler yaşadığı çağın yansımalarıdır. Birey yerine toplumu, daha çok toplumdaki kadınları ve çocukları ele alan yazar, eserlerinde derin sınıf ayrımlarına ve içi boşaltılmış geleneklere yer verir. Yazar bir anlamda toplumla hesaplaşır. Bütün bu hesaplaşmalar çarpık düzenin, hızla değişen dünyanın bir parçasıdır.

"Parasız Yatılı" hikâyesinde kocası ölen bir kadının sekiz yaşındaki kız çocuğu ile verdiği mücadele anlatılır. Kadın geçinebilmek için hastabakıcı olur. Bu arada kız çocuğu ilkokulu pekiyi ile bitirir. Ailenin maddi durumu hâlâ kötüdür. Bundan dolayı anne, kızını parasız yatılı okula verir. Bu, onlar için bir kurtuluş olacaktır. Kız, öğretmen çıktıktan sonra annesiyle birlikte Anadolu'da bir köye gidecek ve mesut bir hayat yaşayacaktır. Hikâyede anne ile kızı, parasız yatılı okulun giriş sınavına giderken görülür.

Yazar, yeni bir anlatış tarzı ile bu basit olayı ve basmakalıp konuyu tesirli hâle getirir. Hikâye sanatında önemli olan, olay veya konudan çok anlatış tarzıdır. Çocuklar, aşk, aile hayatı, fakirlik, keder, sevinç, açlık, hayal, ümit gibi temalar insanlığın yaşadığı, bildiği sıradan şeylerdir. Fakat Füruzan yeni bakış, yeni anlatış tarzları ile bilinen konulara bir duyarlılık getirir ve onlar üzerinde okuyucuyu yeniden düşündürür. Hikâyenin yapı bakımından dikkati çeken özelliklerinden biri, sıralı zaman anlayışının kırılarak hayatın çeşitli anlarının, annenin konuşmaları, kızın hatırlamaları vasıtasıyla bir arada verilmiş olmasıdır. Kullanılan anlatım teknikleri ve zaman anlayışı bakımından "Parasız Yatılı" adlı hikâye modernist anlayışın izlerini taşımaktadır. Yazar, öykücülüğü ile ilgili şu ifadeleri kullanır: "Öykülerimde yaşadığım dönemin tanıklığını yapmak çabasındayım. Bu tanıklık birikimimle, dünya görüşümle, insana yaklaşımımla kuruluyor. Acıyı, direnci, sevgiyi bu duyguları aklıyla bileyip kuşaktan kuşağa ileten gerçek insanı geliştirip savunma çabasındadır benim inandığım sanat yapıtları. Sanatçı suçluyu yargılarken o suçu besleyen toplum yapısını yıkma işlevini de yüklenmiş oluyor."

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Çocuk, annesinin çalışması gerektiğini nasıl karşılamıştır? Çocuğun tavırları yaşına uygun mudur? Belirtiniz.
2. "Hikâyede yazar küçük olaylarla toplumun kayıtsızlık ve anlayışsızlığını da duyurmaya çalışır." Hikâyede bu toplumsal duyarsızlıklar nasıl yer almaktadır? Belirtiniz.
3. Hikâyede "eğitimde eşitlik" ilkesine uymayan durumları tespit ediniz.
4. "Malımız olsa yüzsuyu döker miyiz el kapılarında?"
   Bu cümlede geçen "yüzsuyu dökmek" ve "el kapısı" kelime gruplarının hangi anlamda kullanıldığını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ediniz.
5. Yağmur taş duvarların arasından çıkan aykırı yeşillikleri parlatmıştı.
   Annesinin ısıtan kokusunu duymak için iyice sokulmuştu sırtına.
   Altı çizili kelimelerin anlamını bağlamdan hareketle açıklayınız.
6. "Parasız Yatılı" adlı hikâyedeki kahramanların olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini belirleyiniz.
7. Okuduğunuz hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerini belirtiniz.
8. "Parasız yatılı imtihanlarının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler." ifadesini hademe neden kullanmıştır? Metinden hareketle cevaplayınız.
9. Hikâyede ele alınan olayı yer ve zaman yönünden inceleyiniz.
10. "İç konuşma tekniği, yazarın anlatmak istediği şeyleri doğrudan doğruya kahramanın kendi ağzından aklından geçenler şeklinde okuyucuya aktarmasıdır. Kahraman kendi kendine konuşur gibidir fakat düşünceleri düzenlidir."
    Bu açıklamadan hareketle metindeki iç konuşma tekniğinin kullanıldığı yerleri saptayınız.
11. Okuduğunuz metinde olayların sıralanışında zaman akışının kırıldığı ve geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı yerleri gösteriniz.
12. Metindeki anlatıcı ve bakış açısını saptayarak işlevini belirtiniz.
13. Metinden hareketle yardımseverlik değerini açıklayınız.

ETKİNLİK

Füruzan hakkında yaptığınız araştırmadan hareketle hikâyeyi eser-yazar ilişkisi bağlamında değerlendiriniz.

Yazarın Biyografisi

Füruzan (1935-)

Asıl adı Feruze Çerçi'dir. İstanbul'da doğdu. Ortaokuldan sonra öğrenimini sürdüremedi. Bir süre tiyatro topluluğunda çalıştı. İlk hikâyesi, *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde yayımlandı. Kişileri, olayları; insancıl, abartısız, iyimser bir bakış açısıyla ele alan hikâyeleri edebiyat çevrelerinde ilgi ile karşılandı.

Başlıca eserleri: *Parasız Yatılı, Kuşatma, Benim Sinemalarım, Gecenin Öteki Yüzü, Gül Mevsimidir, Su Ustası Miraç, Yedi Öykü, Sevda Dolu Bir Yaz Şiiri: Lodoslar Kenti* (**hikâye**); *47'liler, Berlin'in Nar Çiçeği* (**roman**); *Redife'ye Güzelleme, Kış Gelmeden* (**oyun**); *Yeni Konuklar (Almanya'daki Türk işçileriyle yaptığı röportajlar), Die Kinder der Türkei (Türkiyeli Çocuklar, Almanca yayımlanmış çocuk kitabı), Balkan Yolcusu* (**gezi yazısı**)

3. METİN

HAZIRLIK

1. Hastanede bir sorunla karşılaşırsanız hasta hakları bölümüne müracaat eder misiniz? Niçin?
2. "*Şerefü'l mekân bi'l mekin*" sözü ne anlama gelmektedir? Araştırıp açıklayınız.
3. Edebî eserlerin ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin rolü vardır.
   Bu açıklamadan hareketle Sevinç Çokum'un Türkiye dışındaki Türklerle ilgili yazdığı eserler hakkında bir araştırma yapınız (2. etkinliğe yöneliktir.).

YENİDEN BAHAR OLSA

Yaşlı kadın, kımıltısız başını bir düşten çekip aldı. Tekir kedi, odanın ortasında tüylerini parlatıyordu. Ansızın durup keskin ve sert bir bakış yolladı kadına. Sonra kulaklarını arkaya doğru dikleştirip ortalığı dinledi. Yukarıda birisi yürüyordu. Ayak sesleri kesilince kedinin bakışları yumuşadı, halıyı eşeledi. Kadın yine pencereye çevirdi başını. Dumanlı bir rengin içinden gelip geçeni kucaklayan bakışlarında bir çocuk şaşkınlığı vardı. Yoğurtçunun çıngırağı, bir arabanın camları sarsıp geçişi ona yaşadığını duyurdu.

Yukarı katın pencerelerinden biri açıldı. Yeni kiracısı Selma bakkala seslendi. Yaşlı kadın, onun yorgun sesinde yakın bir doğumun ürkekliğini sezdi. "İyi ki anacığı geldi yanına." diye söylendi. "Eh! Bugün yarın doğurur taze."

Bir sepet indi aşağıya. Kedi, kadının oturduğu divana sıçradı. İpin kımıltısını, az sonra bakkalın makarna, çamaşır tozu, ekmek koyduğu sepetin yukarıya çıkışını yaşlı kadınla birlikte izledi.

Yeniden bahar olsa. Komşuların sıcak gülüşüyle aydınlansa odalar. Arka bahçede çiçeklerin arasında bir türkü söylese. İsmail Efendi domatesleri, biberleri, gülleri gözden geçirse ortancaların yanına bir iskemle atıp gölgeli serinlikler içinde sabah kahvesini içse...

Yaşlı kadının bahçeyle uğraşacak gücü kalmamıştı artık. Selma'nın sinemalarda yer göstericilik yapan kocası, bu eve ilk geldiği gün "*Ben bahçeye bakarım teyze*" demişti. *"Ortanca, gül, hanımeli dikerim. Duvara da sarmaşık yürütürüm."*

Ortalığa baharın kokusu yayılmıştı bile. Havada bir başka aydınlık, bir başka esinti vardı. Yaşlı kadın, Selma'nın doğacak çocuğunu düşündü. Elini, sarışın bir başı okşamak için uzattı. Uzun çenesi titredi, pencere bulutlandı. Güçsüz yumruğuyla birkaç kere dizine vurdu. Kedi, ağır bir yürüyüşle mutfağa doğru gidiyordu. Yukarı katın bahçeye bakan odasında oğlunu doğurduğu gün, gözünün önünden geçti. Yüreğinde gençliğinden kımıltılar oldu, yüzü pembeleşti.

Salkımlar mı, leylaklar mı açmıştı ne? Morumsu, güzel kokulu bir gündü. Bahçedeki bahar pencereden görünüyordu. Çocuk doğarken pencere buğulandı. İri damlalar yuvarlanmaya başladı camdan. Bahçe görünmez oldu. Odada ebenin ve iki komşu kadının konuşmalarını karanlık ve çok soğuk bir

boşluktan duyuyordu. Komşulardan biri eğilip yüzünü bir mendille kuruladıktan sonra yağmur dindi. Pencere aydınlandı. Bir çocuk ağlaması, yeniden başlattı hayatı. Ebe kadın, komşulara dönüp:

— Hadi bakalım, dedi, bir kahve pişirin de aklım başıma gelsin.

Bebeği kundaklayıp yanına yatırmışlardı. Kadın, onun düzenli soluklarına sokulup ılık bir uykuya daldı. Bir ara kapının tıkırtısıyla uyandı. İsmail Efendi'nin kapı aralığından içeriye uzanmış başını gördü. Tanımadan, sevmeden evlendiği bu adama karşı o anda başladı sevgisi. İsmail Efendi kundaklı bebeğin saflığıyla bakıyordu kapıdan.

Onlar hep bir bahar esintisi içinde yaşayacaklarını sanmışlardı.

Sızlayan bacaklarını kımıldattı. Yanağındaki bir sineği eliyle kovdu. Sinek, yine gelip başındaki ak örtüye kondu. Doğrulup pencereyi açtı. Ağrılarını dindirmek için bir ağrı kesici yuttu. Suyla ıslanan ağzının kenarlarını parmaklarıyla sildi. Çenesi iki yana doğru gitti, geldi.

İsmail Efendi şu eski zaman küplerinden yapardı. Dünyada savaş başladığı zaman küplerin sırrı için gereken malzemeyi bulamaz olmuştu. Yavaş yavaş gözlerdeki gülümseme silindi. Artık ebelere, komşulara sunulacak kadar kahveleri de yoktu mutfaklarında. Dünyaya gelen bebekler sarı, solgun yüzlüydü. Savaş bittikten sonra İsmail Efendi yatağa düştü. O sıcak yaz gününü hatırladı yaşlı kadın. Oğlu o sıralarda on yedi yaşındaydı. Babasını sırtına almış, hastanenin merdivenlerini çıkıyordu ağır ağır. Ana, arkadan telaşla onları izliyordu. Hastanın durumu gözden geçirildikten sonra başhekim boş yatak bulunmadığını, bir hafta sonra yeniden gelmelerini söylemişti. Döndüklerinde kadın söyleniyordu kendi kendine: “Bir hastaya böyle mi davranılır? Koca hastahanede, hasta taşımak için bir sedye bulunmaz mı?”

Bir hafta sonra, Başhekimin odasına saygının eğikliği içinde girdiler. Başhekim, okuduğu gazeteden başını kaldırıp sıkıntıyla baktı onlara. Kadın çekingen ve pürüzlü bir sesle:

— Hastayı getirdik Başhekim Bey, dedi. Bugün için yatıracağınızı söylemiştiniz.

Başhekim sonra ayağa kalkıp oğluna dayanmış duran İsmail Efendi'yi baştan aşağıya süzdü.

— Boş yatak... Henüz yok. Birkaç gün sonra uğrarsanız...

Sözün gerisini duymadılar. İsmail Efendi, içini çekip açık pencereden görünen mavi göğe çevirdi gözlerini. Oğlan, üzgün bakışlarını annesinin kızaran yüzüne dikti. Kadın, başhekimin pırıl pırıl masasına, vazodaki beyaz karanfillerin ince görünümlerine, sonra adamın dimdik boynundaki kravata baktı. İki büyük adımla yaklaştı, ansızın elini kaldırıp kravatı yakaladı.

— Seni gidi seni... Bir hastayı geri çevirirsin ha!

Kadını göğsünden iteledi.

— Deli misin kadın? Bırak yakamı!

Yakasının ilk düğmesi koptu. Kravatı kadının elinde kaldı. İsmail Efendi güçsüz sesiyle bağırdı:

— Hanım, bırak yakasını adamın! Allah'ından bulsun, bırak!

Bunlar itişip kakışırken içeriye iki genç doktorla bir hemşire girdi. Kadını tutup bir kenara çektiler.

Başhekim:

— Çıksınlar dışarıya diye soludu. Yıkılsınlar karşımdan. Kahve getirin bana. Kahve getirin!

Hemşire eğilip halının üzerindeki pipoyu aldı. Ayağıyla göz büyüklüğündeki yanığa bastı. Anlayışlı bir yumuşaklıkla yaklaşıp kadının kolunu tuttu. Kadın ağlayarak yığıldı hemşirenin kollarına.

Sonra üçü de bitkin ve yenik, kapının dışında buldular kendilerini. Başhekimin kapısı arada bir açılıp kapandı. Olayı işiten doktorlar soluğu orada aldılar. Oğlan, babasını koridorun ucuna kadar yürüttü. Bir hademenin verdiği iskemleye oturttu. Ana, başhekimin kapısının karşısındaki duvara yaslanmış, başörtüsünün ucuyla gözyaşlarını siler dururdu. Bir ara o güzel bakışlı hemşire yanına sokulup yavaşça:

— Hastanız için yatak hazırlanacak, dedi. Yalnız, başhekim özür dilemenizi istiyor.

— Ah ben nasıl yaparım bunu? Nasıl yaparım?

Yüreği bir isyanla kabararak başhekimin kapısına yaklaştı. Durdu. Vazgeçip dönmek istedi. Yumruğunu sıktı. Uzatıp hafifçe dokundurdu kapıya. İçeriden bir kükreme işitmek için bekledi. Çıt yoktu. Kapıyı aralayıp baktı. Başhekim piposunu dişlerinin arasına sıkıştırmış, tek kaşı yukarıda, kadına değil de karanfillere bakıyordu. Kadın bir iki adım atıp durdu. Dili ağzının içinde büyümüş gibiydi.

— Hastamı düşünerek... Özür diliyorum.

Ansızın dönüp dışarıya attı kendini.

İsmail Efendi, altına zorla verilen o yatakta on beş gün sonra öldü. Oğlanın bezginliği, durgunluğu o günlerde başladı. Kahvelere, (...) gitmezken gider oldu. Babasını, başhekimin ezici bakışlarını unutmadı. Kadın oğlunun çalışmaya karşı ilgisizliğinden sağa sola yakınıyor; ne yapacağını, ne edeceğini bilemiyordu. Sonunda iş yerini ve yukarı katı kiraya verdi. Oğlanın düzeleceği yoktu. (...) Kadın, bunları işittikçe yakılıp yıkılıp diriliyor, kendini bir inançsızlığın içine bırakıveriyordu. Hastahaneye yatırsa alıştığı şeylerin uzaklığına karşı koyamamaktan ya da bakımsızlıktan ölür diye düşünüyordu. Hem hastahaneye yatmak isteyecek miydi?

Yukarı katta bir koşuşma oldu. Kedi mutfaktan doğru gelip kucağına çıktı. Sokulup sevilmeyi bekledi. Sokağın köşesinde bir delikanlı ıslık çalıyordu evlerden birine. Ötede kahvenin müzik dolabında çalınan bir şarkıya genç bağırışlar karışıyordu. Merdivenlerden biri inip kapıyı vurdu. Kedi, fırlayıp kapıya doğru koştu. Yaşlı kadın kalkıp terliklerini sürüye sürüye yürüdü.

Gelen, Selma'nın annesiydi. Soluk soluğa:

— Bizim kız sancılandı, dedi. Gözünü seveyim, sen yukarıya çık da ben bir taksi bulup geleyim.

Gözlerindeki gri dumanın içinde ışıklar belirdi. Başındaki örtüyü düzeltip merdiveni genç bir dikilişle çıktı. Bir zamanlar doğum yaptığı odada şimdi başka genç kadın sancı çekiyordu.

Aralık kapıdan içeriye süzüldü. Selma yatağının ayak ucuna oturmuş, üzerine bir hırka geçirmeye çalışıyordu. Yaşlı kadın bütün annelerin söylediği gibi:

— Korkma evladım, dedi. Bu bir selli yağmurdur, gelir geçer.

Kapıda bir araba durdu. Selma dudaklarını ısırdı. Yaşlı kadın gözlerini pencereden görünen bahçeye çevirdi. Orada ürkek ve ıslak bir yeşerme gördü.

Sevinç Çokum, *Bir Eski Sokak Sesi*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ortanca: Taşkırangillerden kırmızı, pembe veya mor renkli çiçeklerini yaz başında açan, gölgelik yerlerde yetiştirilen bir süs bitkisi.

sedye: Hasta veya yaralı taşımaya yarayan katlanabilir hasta yatağı, teskere.

sır: 1. Bazı nesnelere parlaklık verme, dış etkilerden koruma, sızmalarını önleme vb. amaçlarla sürülen, saydam veya donuk vernik. 2. Aynaların arkasına ve kaplama metal eşyanın yüzüne sürülen ince tabaka.

tekir: Postu siyah çubuklarla ve beneklerle süslü, kül renginde veya boz olan kedi.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan hikâyeler yazan Sevinç Çokum, Türk hikâyeciliğinin 1970'ten sonra yetiştirdiği önemli kadın yazarlardandır. Eserlerinde sosyal, siyasi ve kültürel değişimlerin bireyin iç dünyasındaki izlerini görmek mümkündür.

Sevinç Çokum, öykülerinde sokaktaki insanın yalnızlığına, sıkışmışlığına, çıkış arayışlarına umutlu bir bakış açısı ile dikkat çeker. Yazar, değişime ayak uyduran insanların karşısına yozlaşmış tipleri getirerek

çatışma oluşturur. Hikâyelerinde yaşadığı zamandan tarihî dönemlere kadar geniş bir yelpazede yazarın eserlerinde, mekân da âdeta canlı bir öykü unsuruna dönüşür. Yazarın mekâna bakışında eski ile yeni karşılaştırılırken eskiye özlem açıkça hissedilir. Onun hikâyeleri, edebî kıymetinin yanında, Türk insanının 1970'ten sonra yaşadığı değişimleri görmek açısından ayrıca bir öneme sahiptir.

Okuduğunuz "Yeniden Bahar Olsa" adlı hikâye "zaman karışımı" esasına dayanır. Konakta bir çocuğun doğumu beklenirken yaşlı kadın, yıllar önce, evinin üst kattaki odasında oğlunun doğumunu hatırlar. Hikâye, yaşlı kadının bakış açısıyla anlatılır. Yazar, kendisini gizler; gerçekleri farklı duyulara hitap ederek verir. "Yeniden Bahar Olsa" hikâyesinin başlıca özelliği, yaşanan an ile geçmiş, birey ile toplum, şiir ile gerçek, iç ile dış arasında karmaşık fakat dengeli ilişkiler kurulmuş olmasıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yüreği bir isyanla kabararak başhekimin kapısına yaklaştı.

   Dili, ağzının içinde büyümüş gibiydi.

   Gözlerindeki gri dumanın içinde ışıklar belirdi.

   Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelime gruplarının anlamlarını bağlamdan hareketle açıklayınız.

2. Yaşlı kadın, nasihat verirken "Bu bir selli yağmurdur, gelir geçer." sözüyle ne anlatmak istemiştir? Açıklayınız.

3. "*Eh! Bugün yarın doğurur taze.*"

   Bu cümlede geçen "taze" kelimesinin sözlük anlamlarını araştırarak hangi anlamda kullanıldığını belirtiniz.

4. Okuduğunuz metindeki kahramanları tanıtınız. Bu kahramanlarla olayın geçtiği mekân arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

5. Hikâyede geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı bölümleri gösteriniz.

6. keskin ve sert bir bakış | çekingen ve pürüzlü bir ses

   örneklerinde olduğu gibi siz de yazarın üslubuna yönelik metinden örnekler gösteriniz.

7. Hikâyenin ismiyle konusu arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır? Açıklayınız.

8. Hikâyede zaman nasıl ilerliyor? Şimdiki zaman ve geçmiş zaman ifade eden bölümleri belirtiniz.

9. Hikâyenin olay akışını sırasıyla aşağıdaki boşluklara yazınız.
   - Yaşlı kadının odasında yalnız beklemesi
   - ....
   - ....
   - ....

10. Bu hikâyedeki anlatıcıyı açıklayınız. Anlatıcı farklı olsaydı hikâyenin anlatımında ne tür değişiklikler olurdu? Değerlendiriniz.

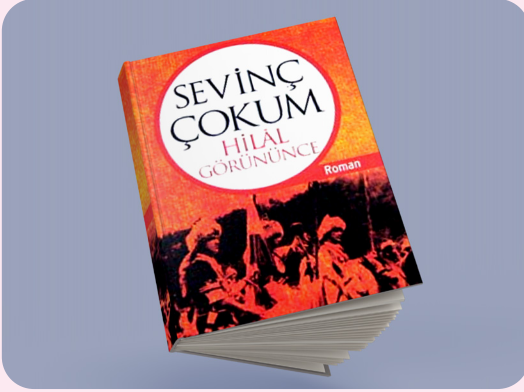
1. ETKİNLİK

Aşağıdaki hikâyeleri tabloda verilen unsurlara göre değerlendiriniz.

Hikâye Adı	Tema	Konu	Çatışma	Anlatıcı
Parasız Yatılı				
Yeniden Bahar Olsa				

2. ETKİNLİK

Sevinç Çokum'un "Hilâl Görününce" romanı, Kırım Türklerinin 1853-1856 yılları arasında cereyan eden Osmanlı-Rus savaşı sırasındaki ve savaş sonrasındaki durumunu gözler önüne sermektedir. Yazarın yoğun bir ön hazırlık sonrası kaleme aldığı eser, Kırım Türklerine ait zengin bir içerik taşımakla birlikte onların istek, hayal ve beklentilerini dile getirmektedir. "Hilâl Görününce" romanında olduğu gibi, Kırım Türklerini anlatan vatanseverlik temalı başka öykü, roman veya sinema örnekleri hakkında bir sunum hazırlayınız.

Yazarın Biyografisi

Sevinç Çokum (1943-)

İstanbul'da doğdu. Beşiktaş Kız Lisesinden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Öğretmenlik, dergi yöneticiliği yaptı. Sanat yaşamına şiirle başladı. Sonra hikâye ve romanlar yazdı. Eserlerinde büyük kentin yoksul ve orta gelir gruplarının yaşantılarını konu aldı, kahramanlarının iç dünyalarını çözümledi.

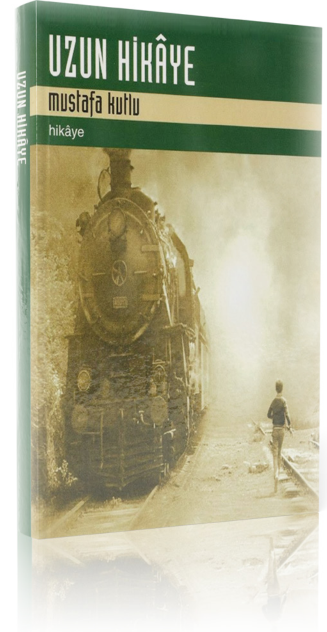
Başlıca eserleri: *Eğik Ağaçlar, Bölüşmek, Makine, Derin Yara, Onlardan Kalan, Rozalya Ana, Al Çiçeğin Moru, Gece Kuşu Uzun Öter, Beyaz Bir Kıyı, Bir Eski Sokak Sesi* (**hikâye**); *Zor, Bizim Diyar, Hilâl Görününce, Ağustos Başağı, Arada Kalmış Tebessüm, Lacivert Taşı, Tren Burdan Geçmiyor, Gece Rüzgârları, Gül Yüzlüm, Deli Zamanlar, Çırpıntılar* (**roman**); *Beyaz Sessiz Bir Zambak, Yeniden Doğmak* (**senaryo**); *Kayıp İstanbul (Hevenk), Vaktini Bekleyen Tohum, Güzele Bakan Karınca* (**deneme-anlatı**)

4. METİN

HAZIRLIK

1. Bir olayda beklentileriniz gerçekleşmediği zaman nasıl bir tavır alırsınız? Bu durumu öz denetim değeri çerçevesinde tartışınız.
2. Balkanlardan göç eden aileleri bularak onlar veya yakınlarının göç anılarını dinleyiniz. Derlediğiniz olay ve tespitleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız (1. etkinliğe yöneliktir.).
3. Mustafa Kutlu'nun eseri olan ve sinemaya uyarlanan "Uzun Hikâye" adlı filmi izleyiniz. Film hakkındaki yorumlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız (2. etkinliğe yöneliktir.).

UZUN HİKÂYE

Pelvan Sülüman yetim torunu Ali'yle birlikte Bulgaristan'dan İstanbul'a göç eder. Hemşerilerinin yardımıyla Eyüp Sultan'da bir eve yerleşirler. Burada sebze yetiştirip, hayvan bakarak hayata tutunurlarken Ali de bir yandan okula gider. Pelvan Sülüman'ın ölümüyle Ali, dedesiyle yaşadığı eve dönmek istemediğinden her şeyi satıp evden ayrılır. Bu sırada ortaokulu bitirir; kâtiplik, kitapçılık, muhasebe ve avukat yardımcılığı gibi pek çok işte çalışır. Aynı mahalleden tanıştığı Münire'yle birbirlerine âşık olurlar. Münire'nin ailesi sinema işletmektedir ve mahallenin belalılarındandır. Evlenmelerine izin vermeyeceklerini bildiklerinden durumu Münire'nin ailesine hiç açmazlar. Münire de ağabeylerinden korktuğundan kaçamaz. Bir gün aile Münire'yi sinema sahibinin oğluyla evlendirmeye kalkar. Münire karşı çıkınca da onu tekme tokat döverler. Bu olay üzerine Münire, Ali'yle kaçmaya karar verir. Ali hem Münire'yi kaçırır hem de işlettikleri sinemayı ateşe verir. Münire'nin ailesi peşlerine düşer. Çift, aileye yakalanmamak için yıllarca şehir şehir dolaşır. Şehir şehir dolaşmalarının neticesinde Ali hiçbir işte uzun süre tutunamaz. Bir kasabada ortaokul kâtipliği yaparken ilgisiz, kaba okul müdürüne rağmen okul bahçesini hademelerle birlikte düzenler. Meyve ağaçları diker, havuz yapar, çardak kurar. Güzelleşen bahçeyi gören müdür, kasabanın ileri gelenleri her gün bahçeye davet ederek kendi yapmışçasına övünür ama Ali'yi ve hademeleri bahçeden yararlandırmaz. Duruma sinirlenen Ali karşısına dikilince de onu "Sosyalist" diye damgalayarak işten atar. Ali de kasabadan ayrılmadan bahçeyi darmadağın eder; tüm mahsulü toplar, dağıtır. Aile yine yollardadır. Bu sırada oğulları Mustafa 5-6 yaşlarındadır ve Münire ikinci çocuğuna hamiledir. Bindikleri trenin şefi yardımıyla bir bucakta metruk bir vagona yerleşirler.

(Aşağıdaki bölümde Ali ve ailesinin kalacak yeri olmamasından dolayı bir vagona yerleşmeleri anlatılır.)

Böylece o kasabadan da kaçıvermişiz. Üstelik annem hamile ve gidecek sığınacak bir yerimiz yok. Üç beş parça eşyayla kendimizi bir trene atmışız. Nereye gideceğimizi bilmiyoruz. İnanılmaz bir şey.

Babam sevimli adamdır, aynı zamanda hoşsohbet. Konuştukça ağzından bal damlıyor sanırsınız. Tren şefi ile anında ahbap olmuş. Şeftren bu yakışıklı, kravatlı, ağzı laf yapan adamı hayran hayran dinliyor. (...)

Ben annemin kucağında uyuyorum. Annem, bir eli şakağında, meçhule doğru giden bu trende, sonumuz ne olacak böyle, ne kadar çekeceğiz bu göçebe hayatı diye düşünüyor.

Derken babam adamı tam kıvamına getirince "Yahu, demiş, falan yere gidiyoruz ama hiç de tanıdık kimse yok, bize yardımcı olacak birini..." demeye kalmadan şeften "Hiç tasalanmayın efendim, o istasyonun şefi ruh gibi ahbabımdır, size her türlü kolaylığı gösterir." demiş.

Bütün bu konuşmalar trenin lokantasında geçiyor. Babam neticeyi alınca "Hanıma haber vereyim bari." diye kalkıp annemin bulunduğu kompartımana geliyor. "Münire uyan, önümüzdeki istasyonda iniyoruz." diye müjdeyi veriyor.

Müjde de tam müjde hani.

Annem çaresiz toparlanıyor.

Gecenin bir vakti, yanından boz bulanık bir ırmak akan, bir küçük nahiyenin kıyıcığında, ıssız bir istasyonda iniyorlar trenden.

Şeftren istasyon şefini bir kenara çekerek bir süre konuşuyor. Adı neydi acaba, Remzi miydi, Rıza mıydı, şimdi hatırlamıyorum, istasyon şefi gülerek yaklaşıyor bizimkilere:

"Hoş geldiniz efendim. Hiç canınızı sıkmayın. Sizi aç-açık bırakmayız." diyerek yakınlık gösteriyor. Ben annemin elini tutmuşum. Uyku gözlerimden akıyor. Tren geldiği gibi gidiyor.

Kalıyoruz oracıkta.

Birkaç parça eşya. Kilime sarılmış bir kat yatak. Annem üzerinde oturuyor. Babam istasyon binasının loş ışıkları altında, bir o yana, bir bu yana volta atıyor. Uzaklardan kesik kesik köpek havlamaları işitiliyor. Bir de ırmağın çağıltısı.

Neresi bura acaba?

Hiç önemli değil.

Şimdilik tek isteğimiz başımızı sokacak bir dam altı.

O gece istasyon şefinin dairesinde kalmışız.

Adam bekâr, bekâr değil de dul.

Acıklı bir macerası var, yeri geldiğinde anlatırım. Ertesi gün: "Arka tarafta bir metruk vagon olacak, hele sizi şimdilik oraya yerleştirelim, sonra bir kolayını buluruz." demiş.

Ali bir tahıl tüccarının yanına muhasebeci olarak girer. Tüm sıkıntılara rağmen geçen güzel günler Münire'nin doğumda ölmesiyle sona erer. Ali ve Mustafa vagon evi arkalarında bırakarak oradan ayrılır. Aradan yıllar geçmiş Mustafa 16 yaşına gelmiştir. Yaşadıkları kasabada Ali arzuhalcilik yaparken, Mustafa da bir yandan liseyi okumakta bir yandan da çalışmaktadır. Ev sahibi Çerçi Abdullah'ın kas erimesi hastalığı olan oğlu Celal'le de yakın arkadaştır. İkisi de savcının kızı Ayla'ya âşıktırlar. Savcıya meselenin farklı aktarılmasından dolayı da o kasabayı da terk etmek zorunda kalırlar. Gittikleri Hanyeri kasabasında bir kitabevini devralırlar. Liseyi bitirmiş, üniversiteyi de kazanamamış olan Mustafa "Küçük Kitapçı"da çalışırken biçki dikiş öğretmeni Sevim Hanım'ın öğrencisi Feride'yi görür ve ona âşık olur.

(Aşağıdaki bölümde Feride'yle Ali'nin ilk karşılaşmaları anlatılmaktadır.)

Demek ilk bakışta gözlerini görmüşüm. Ama az önce kasımpatıları zikrettik. Eee ... Gözler mi, çiçekler mi?

Neyse ne.

Sevim Hanım epeyce mal ayırdı. Raptiye, toplu iğne, karbon kâğıdı, daktilo şeridi, el işi kâğıdı, pelür kâğıt, dosya falan. Kız, raflardan bir kitap çekti.

Biraz karıştırdı, yerine koydu. Sonra bir kitap daha, bir başka kitap daha. Kararsızdı. Sevim Hanım birden hatırlamış gibi, iğneleri, dosyaları bıraktı; kızı kolundan tuttu, karşıma geçirdi.

—Feride, Hancıların kızı.

—Hangisi, dedim.

Kasabanın eşrafından bir aile Hancılar, geniş bir sülale, birkaç kolu var.

— Manifaturacı Hacı Hilmi Efendi'nin kızı dedi Sevim Hanım. Kız susuyor, mahcup gülümsüyor. Ben de gülümsedim, şirin şirin konuştum:

—Memnun oldum, kitaba meraklısınız galiba?

Sevim araya girdi. Aramızı mı yapıyor nedir?

— Çok okur, bildiğin gibi değil, gecede bir kitap devirdiğini biliyorum.

İşte konuştu, billur sürahiden su döküldü:

—Abartıyorsun Sevim abla.

Ooo, hoca gitmiş, abla gelmiş, bunlar iyicene sıkı fıkı olmuş.

—Hadi hadi saklama, *Yeşil Yıllar*'ı bir günde okumuştun. Sonra Şahika...

Anlaşılan Sevim buna Cronin külliyatını bütünüyle okutmuş. Ancak Kerime Nadirleri, Esat Mahmutları da bitirdi mi? Bülbül yeniden şakıdı:

— Evet, okumayı seviyorum.

Ben de konuşayım dedim. Nereden aklıma geldi ise şu saçma sapan sözleri söyledim:

—Madem adınız Feride, size Reşat Nuri'nin ünlü eseri *Çalıkuşu*'nu vereyim. Tabii eğer okumadıysanız.

Kız gözlerini kaldırdı. Zaten karşılıklı duruyorduk. Gözlerinin yeşilinde kahverengi menevişler varmış meğer. Sevim bizim bu karşılıklı bakışıp konuşmamızı, dedikodusunu bizzat yakalamış ve bu yüzden dört köşe olmuş mahalle karısı keyfi ile izliyor.

—Hayır okumadım, verirseniz sevinirim. Emret sultanım, emret fındık kabuğuna gireyim. Uzanıp raftan kitabı aldım. Şöyle fırrrt diye bir sayfaların tozunu silkeledim. Bu hava basan harekete bir de ses tonu ekledim:

—Kabul ederseniz hediyem olsun, dedim.

—Aa, olur mu hiç, niçin ama gibi karışık nidalar geldi ikisinden de. Varsın gelsin. “Hediye” lafı da benden çıktı işte.

Bu bahsi uzatıyorum galiba. Altı üstü bir tanışma faslı. Ama her ilişkinin mayası bu ilk anlarda, ilk saniyelerde gizli değil midir?

Ali de açtığı kitabevinin hayal ettiği gibi bir "kültür ocağı" hâline gelmediğini görünce kendini yazmaya verir. Artık Yeşil Hanyeri gazetesinin başyazarıdır. Yazdıklarından rahatsız olanlar tarafından şikâyet edilince hakkında dava açılır, daha ilk duruşmada tutuklanır. Yalnız kalan Mustafa'nın dükkânına bir gün, kasabanın sarhoş fotoğrafçısı Selami tarafından takip edilen Sevim Hanım ve Feride girer. Mustafa, kadınları koruduğu için mahalle dedikodularına malzeme olur. Feride de ev hapsine alınır. Mustafa, babasını örnek alarak Feride'yi kaçırmak ister ancak Feride ailesine laf gelmemesi için teklifi reddeder. Yıkılan Mustafa, babasına her şeyi anlatır ve kasabadan ayrılmak için izin ister. Babasının desteğiyle ve hediye ettiği daktilosuyla İstanbul'a doğru trenle yola çıkar. Aniden gelen bir dürtüyle bilmediği bir istasyonda iner ve gittiği otelde daktiloyla hayatını yazmaya koyulur.

(Aşağıdaki bölümde Mustafa'nın babası gibi belirsiz bir istasyonda yaşama tutunması anlatılmaktadır.)

Tren yavaşladı.

İleride bir istasyonda duracak galiba. Benim de kalbim duracak gibi oldu. Aniden kompartımana daldım.

Aceleyle bavulu, daktiloyu indirdim. Köylüler uyuyordu, çıktım.

Koridordan geçip vagonun iniş kapısına ulaştım.

Tren gitti.

Ben ıssız istasyonda kaldım.

Birkaç aceleci yolcu, uykulu gözlerle yanımdan geçip giden demir yolu işçileri.

Yağmur dinmiş. Sonbaharın çürüyen ot, yaprak kokusu. Kesik kesik köpek ulumaları. Yanıma bir karaltı yanaştı.

– Götürelim beyim, otel isterseniz.

Uyanıklar, yabancıyı nasıl da tanırlar. Burası neresi?

Ne önemi var.

İşte İstanbul'a diye yola çıkmış, meçhul bir istasyonda inmiştim.

Elimde bir kötü bavul ve daktilo kutusu.

Babamın oğlu olmuştum işte. Onun gibi muzip gülümsedim. Adama "Hadi bakalım" dedim.

Bir döküntü araba içinde ilerliyoruz.

Sokaklarda in cin top oynuyor.

Bu caddenin adı garanti "İstasyon Caddesi"dir.

Otele varacağım. Daktiloyu açacağım.

Trende beni yakalayan, yakalayıp apar topar bu tanımadığım istasyonda indiren duygunun pençesinde tuşlara dokunacağım.

Ben ne yazabilirim ki?

Yazdığım neye yarar?

Olsun, işte besmeleyi çektim, işte yazıyorum:

"Ben o zamanlar on altı yaşındaydım, lise birde. İnce uzun bir oğlan. Saçlarım kirpi gibi dik duruyor; ne yana, ne geriye taranıyor, beni deli ediyordu. Babam 'İnatsın, inat... İnatçı adamın saçı yatmaz. Dedene çekmişsin besbelli. Keşke annene benzeseydin' diyordu."

Kim bilir ne kadar yazmışım, omuzlarım tutulmuş.

Sabah ezanı okunmaya başladı.

Daktilonun başından kalktım. Pencereye gidip perdeyi aralayarak dışarı baktım.

İşte bir küçük kasaba daha.

Uyanıyor, az sonra herkes işinde gücünde olacak. Bir elimi cebime attım, meğer o mızıkayı da yanıma almışım.

Okşadım, bir süre seyrettim. Babamın neşeli ıslığı dudaklarıma kadar geldi. Dönüp daktiloya, yazıp çıkardığım sayfalara baktım.

Oh be...

Bugün ben de bir iş bulurum elbet. Hangi işin ucundan tutsam becerebileceğime inanıyorum artık.

Mızıkaya üfledim.

Aa... Bayağı çalıyorum.

Çalıyorum be...

Mızıkanın nağmeleri otel penceresinden sızıp kasabanın duman tüten kırmızı kiremitli damlarına doğru yayılmaya başladı. Nereye kadar gider bu ses, kime ulaşır?

Mustafa Kutlu, *Uzun Hikâye*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

arzuhâlci: Para karşılığında dilekçe, mektup vb. yazan kimse.

daktilo: Yazı makinesi.

eşraf: Bir yerin zenginleri, sözü geçenler, ileri gelenler.

karbon kâğıdı: Aynı anda hem yazmak hem de kopya çıkarmak için yazı kâğıtlarının arasına konulan kâğıt.

kompartıman: Yolcu trenlerinde vagonların bölmelerle ayrılmış bölümlerinden her biri.

manifaturacı: Manifatura eşyası satan kimse, bezzaz.

meneviş: 1. Hare. 2. Terementi ağacının tohumu.

metruk: 1. Bırakılmış, terk edilmiş. 2. Kullanılmayan.

mızıka: Bando, armonika.

nağme: Güzel, uyumlu ses, ezgi, melodi.

pelür kâğıt: İnce ve yarı saydam bir kâğıt türü.

şeftren: Tren şefi.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Türk hikâyeciliğinde yarım asırdır varlık gösteren Mustafa Kutlu, kendine has üslubuyla özgün bir anlayışa sahiptir. Türk edebiyatında köyden kente göç, kentteki insanın sorunları gibi son derece önemli konuları eserlerine alan yazar, Türk toplumunun temel sosyolojik meselelerini "bir oturuşta yazma" kıvraklığıyla dile getirir.

Mustafa Kutlu, Nurettin Topçu'nun hareket felsefesinden etkilenir. Hikâyeye Nurettin Topçu çizgisinde başlayan Mustafa Kutlu, bu yolu geliştiren ve çeşitlendiren bir hikâye dünyası kurarak ilgileri üzerinde tutmayı başarır.

1960'ların sonunda yazmaya başlayan Mustafa Kutlu, bu yıllarda dönemin varoluşçuluk, bunaltı gibi akımlarından uzak durur. Öykücülerin önemli bir bölümü bu akımları benimsemesine karşın o, bu akımları "yerlilik" bağlamında uygun görmez. Mustafa Kutlu, bu dönemdeki bir başka yönelim olan bilinç akışı ile ilgili olumsuz düşüncelerini de şu ifadelerle dile getirir: "Dili zorlayan, çoğu kez bozan, yeniden yapan, zamanı istediği gibi kullanan, şuur akımına rağbet eden, olağan ve olağan dışıyı aynı anda elde tutan, konudan çok işlemeye değer veren bir tutum hikâyemize hâkim olmuştur. Bu hâkim tutumu kötüye kullananlar çoğunluktadır. Sahte mallar, hakiki değerleri gölgelemiştir." Mustafa Kutlu; modaya, gelir geçer değerlere itibar etmeyeceğini ifade ederek Türk öykücülüğünde kendisine farklı bir yer biçer.

Mustafa Kutlu'nun tüm hikâyelerinde coğrafya olarak İstanbul veya Anadolu'nun bulunduğu görülür. Dünyada ve ülkemizde yaşanan birçok gelişme insanın ve toplumun hayata bakış açılarını ve yaşama biçimlerini değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Böylece geleneksel yapıdan modern yapıya evrilen toplum ve bireyin gelenekle irtibatını sağlayacak unsurlar da yok olmaktadır. Hikmetli ve sade bir üslupla kimi zaman tasavvufun yoğun olarak işlendiği eserler ortaya koyan Mustafa Kutlu, bu anlamda geçmişle günümüz arasında kültürel bir bağ kurmak istemektedir.

Mustafa Kutlu'nun hikâyeciliği dört dönem altında incelenebilir: **1. Dönem (1968 - 1979)**: *Ortadaki Adam* ve *Gönül* adlı eseri bu dönemin ürünleridir. Bu dönemde, yazarın Sait Faik ve Sabahattin Ali'nin etkisinde olduğu gözlemlenir. **2. Dönem (1979 - 1995)**: Yazarın geleneksel üsluptan hareket ederek kendi tarzını bulduğu dönemdir. *Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer*, *Bu Böyledir* ve *Sır* bu dönemin ürünleridir. Bu dönem hikâyeleri özellikle kıssa geleneğinden faydalanılarak kurgulanmıştır. Kitaplardaki hikâyelerin her biri müstakil birer hikâye olduğu gibi hikâyeler kitap hâlinde de bir bütünlük oluşturur. **3. Dönem (1995 - 2000)**: Yazarın hikâyecilik serüveninde bir çeşit ara dönem olarak nitelendirilebilir. Bu dönem eserleri *Hüzün ve Tesadüf* ile *Arka Kapak Yazıları*'dır. Yazarın bu iki eserinde, çoğu hikâye olmakla birlikte denemeye yakın yazılardır. **4. Dönem (2000 - 2007)**: Bu dönem çocukluk, aşk, çevre, köy-kasaba-varoş hayatı gibi konuların daha çok işlendiği dönemdir. Bu dönemde yazar, hikâyelerini genel olarak uzun hikâye formunda kaleme almıştır. *Uzun Hikâye, Beyhude Ömrüm, Tufandan Önce, Mavi Kuş, Rüzgârlı Pazar, Chef, Menekşeli Mektup, Kapıları Açmak* bu dönemin ürünleridir.

Okuduğunuz *Uzun Hikâye* adlı eser, isminden de anlaşılacağı üzere bir uzun hikayedir; eser, yüz on beş sayfalık hacmi ile romana yakındır. Mustafa Kutlu'nun hayat hikâyesindeki ayrıntılarla eserdeki çocuk kahramanın başından geçen olaylardaki paralellik, eserin otobiyografik özelliklerini açıkça gösterir. Bu özellik, hatıra türüne yaklaşan eserin diline ve üslubuna da yansır. Yazar; oldukça sade, akıcı bir dil ve samimi bir üslupla eserini kurgular.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelime gruplarının anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ediniz.

- Konuştukça ağzından bal damlıyor sanırsınız. Tren şefi ile anında ahbap olmuş. Şeftren bu yakışıklı, kravatlı, ağzı laf yapan adamı hayran hayran dinliyor.
- Sokaklarda in cin top oynuyor.
- Hangi işin ucundan tutsam becerebileceğime inanıyorum artık.

2. "Uzun Hikâye" adlı metindeki kişilerin karakter özelliklerini karşılarına yazınız.

Ali : ....

Mustafa : ....

Münire : ....

Feride : ....

Şeftren : ....

3. "Uzun Hikâye" adlı metindeki olay örgüsünü sırasıyla boş bırakılan bölümlere yazınız.

- Ali ve Münire'nin birbirini sevmesi ve ailesinin Münire'yi başka biriyle evlendirmek istemesi
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

4. Metinde zaman olgusu nasıl ilerlemektedir? Geriye dönüş tekniğinin zaman ve anlatıcı üzerindeki etkisini belirtiniz.

5. Hikâyenin adıyla metnin türü ve konusu arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır? Siz olsaydınız hikâyenin adını ne koyardınız? Belirtiniz.

6. “Üstkurmaca, postmodern edebiyatın ana özelliklerinden biridir. Üstkurmaca kendi içinde bir kurmacadır. Kendi içinde başka bir romanı/öyküyü ya da metnin içinde başka bir metni okuyan, yazan bir karakteri anlatan; anlatım devam ederken yazarın araya girip fikirlerini belirttiği, okurla şakalaştığı ve ona kurmaca bir oyunun içinde olduklarını devamlı hatırlattığı; yazarın metnin şahıs kadrosunun içinde olduğu; metnin yazılış sürecinin anlatıldığı metinler üstkurmacadır.”

Yıldız Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*

Bu açıklamadan hareketle “Uzun Hikâye” adlı metinde bir üstkurmaca var mıdır? Varsa bu teknik metne nasıl yansımıştır? Belirtiniz.

7. “Uzun Hikâye” adlı metinde ana çatışma nedir ve kimler arasında yaşanmaktadır? Aşağıda belirtilen alanlara yazınız.

Ana çatışma : ....

Çatışmanın tarafları : ....

8. Okuduğunuz metnin temasını ve konusunu belirleyiniz. Temanın, hikâyenin yazıldığı dönemin zihniyeti ve sosyal hayatıyla ilişkisini ortaya koyan cümleleri belirleyiniz.

9. Metinde yazarın kullandığı dil ve üslup akıcı mıdır? Üslubun metne olan katkısını yorumlayınız.

10. Metinde kullanılan anlatıcı ve bakış açısı sabit midir? Olayları kahramanın gözüyle değerlendirmek sizde nasıl bir etki oluşturmuştur? Belirtiniz.

1. ETKİNLİK

“Yolculuk temasının yoğun biçimde hissedildiği *Uzun Hikâye* bir arayışın ve aidiyetin sorgulanmasıdır. Nereye ve kime ait olduğunu arayan insan; “doğduğu yere mi, doyduğu yere mi aittir?” sorusunu bize düşündüren ve konargöçerliğin insan psikolojisi üzerindeki etkilerini irdeleyen bir eser olarak karşımızda durmaktadır. Naif bir anlatımla sunulan hikâye, kimi zaman destanlaşarak ve vurgusunu haksızlığa karşı koyarak belirten ve bu şekilde sesini yükselten bir eserdir. Ait olma, aidiyet. Her gittikleri yerde problem yaşadıkları için mekâna dâhil ol(a)mayan, yersiz yurtsuz bir hayat yaşayan hikâye kişilerinin en büyük sıkıntısı aidiyet problemidir. Dolayısıyla, hikâyenin önem arz ettiği temel nokta da hem mekân hem de yaşam konusunda bireyin kuracağı/oluşturacağı bir dünya sorunsalıdır. Belirlenmiş, sabitlenmiş hayatlar karşısında oluşturulamayan verili dünya ve yaşam şartlarına eklemlenmiş insanların önyargılarına mahkûm edilen hayatların odağındaki Uzun Hikâye, dünyada ait olduğu yeri arayan, ancak kaderinin de oradan oraya sürüklediği insanları anlatmaktadır. Dünya içinde de olsa ait olmanın, belli değerlerle mensubiyet bağı kurmanın ve mekân içerisinde yaşayarak, varoluş şartlarını oluşturmanın hikâyesidir Uzun Hikâye.”

Bilal Can, *Edebiyata Sosyolojik Bakmak*

İncelediğiniz “Uzun Hikâye” adlı metinden ve hazırlık çalışmalarında yaptığınız araştırmadan hareketle yukarıdaki açıklamayı değerlendiriniz. Çıkarımlarınızdan hareketle Mustafa Kutlu’nun hikâyelerindeki sosyal gerçekliği belirtiniz.

2. ETKİNLİK

Okuduğunuz "Uzun Hikâye" adlı metinle izlediğiniz "Uzun Hikâye" adlı filmi benzerlik ve farklılıkları yönüyle karşılaştırınız. Hikâye ve filmin sizde bıraktığı etkileri paylaşınız.

3. ETKİNLİK

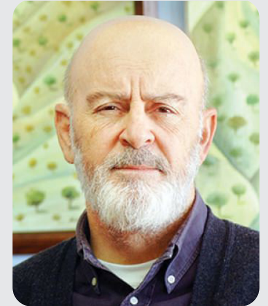
Aşağıdaki tabloyu hikâyelerin yapı unsurlarına göre doldurunuz.

Hikâye Adı	Olay	Kahraman	Zaman	Mekân
Uzun Hikâye				
Parasız Yatılı				
Sancho'nun Sabah Yürüyüşü				

Yazarın Biyografisi

Mustafa Kutlu (1947-)

Erzincan'da doğdu. Erzincan Lisesinden sonra, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Edebiyat öğretmenliği yaptı. Yayınevlerinde çalıştı. Sanat yaşamına şiirle başladı. Öykü ve incelemeleriyle tanındı. İlk öykü ve yazıları *Adımlar* dergisinde yayımlandı. Daha sonra çeşitli dergilerde yazdı. Yazar eserlerini karşıtlıklar üzerine kurdu, yaşadığı toplumun insan ilişkilerini eserlerinde konu edindi. Hikâyelerinde yabancılaşmanın karşısında oldu, her tür gelişmenin tarihimizde ve öz değerlerimizde olduğunu dile getirdi. Geçmişin birikimlerini bugünün anlayışıyla sentezleyen yazar, hikâyelerin sonunu bir hayat dersine bağlayarak "kıssadan hisse çıkarma" geleneğini sürdürdü. "Uzun hikâye" tarzıyla edebiyatımızda kendine has bir yer edindi. Hikâye anlayışıyla bir çığır açarak birçok genç yazara ilham kaynağı oldu.

Başlıca eserleri: *Ortadaki Adam, Gönül İşi, Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Uzun Hikâye, Bu Böyledir, Sır, Arka Kapak Yazıları, Menekşeli Mektup, Hüzün ve Tesadüf, Beyhude Ömrüm, Mavi Kuş, Tufandan Önce, Rüzgârlı Pazar, Chef, Kapıları Açmak, Huzursuz Bacak, Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı, Zafer yahut Hiç, Hayat Güzeldir* **(hikâye)**; *Şehir Mektupları, Akasya ve Mandolin* **(deneme)**; *Sait Faik'in Hikâye Dünyası, Sabahattin Ali* **(inceleme)**

5. METİN

HAZIRLIK

1. İnsanlar niçin az sözle çok şey anlatmak isterler? Tartışınız.
2. Özlü sözlerden beğendiklerinizi konusuna göre gruplandırarak sınıfta sununuz.
3. Nasrettin Hoca fıkralarının temel özelliği nedir? Beğendiğiniz bir fıkrayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Haydar Ergülen ve Mehmet Harmancı'nın biyografilerini araştırınız. Elde ettiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

KISSADAN HİKÂYE

Niçin bu kısadan da kısa şeyleri yazıyorsun?

— Hikâye yazamadığım için!

Niçin hikâye yazamıyorsun?

— Şiiri çok sevdiğim için!

Peki bunları niçin yazıyorsun?

— Uzun zamandır şiir yazamadığım için!

Niçin sonunu sözümona kıssadan hisselerle bağlıyorsun?

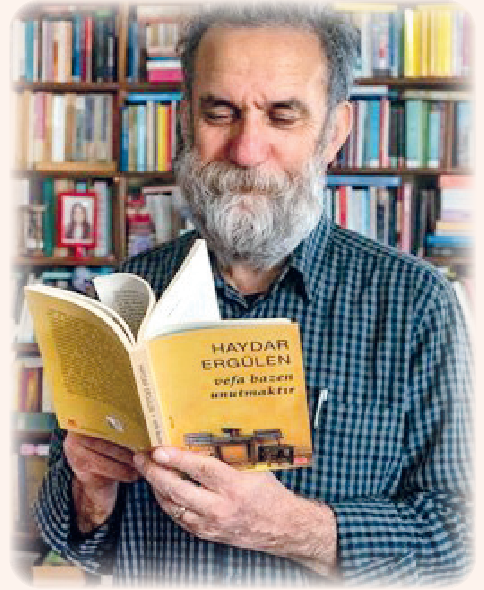
— Beceriksizliğim okuyanlara ders olsun diye!

Peki bu açıklamaları niye yapıyorsun?

— "Fazlalıklar"ı paylaşmak için… Belki azalırlar diye.

Haydar Ergülen, *İmge Öyküler*

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

ERKİDARI İLE TAZE BUĞDAYIN HİKÂYESİ

Darı, ayların ona verdiği üstünlük ve güvenle konuştu:

— Buğday kardeş, kendimizi baklava olacağız diye hırslandırmamalıyız. Ekmek olmak nemize yetmez…

Bu sözü kale alan buğday ikinci sınıf bir köy değirmeninde öğütülüp kara kuru bir ekmek olarak yenmekten kurtulamamıştı. Kimin sözüne kulak vereceğini bilememe toyluğu, bey sofrasında baklava olmaktan alıkoymuştu buğdayı.

Mehmet Harmancı, *Muhtemel Menkıbeler*

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

İZ

O günlerde sürekli izleniyordum. Bıktım. Ben de beni izleyenleri izlemeye başladım. Böylece onlarla aramda bir eşitlik doğdu, onlar da, ben de hem izleyen hem izlenen olduk.

Ferit Edgü, *Leş (Toplu Öyküler)*

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

darı: Buğdaygillerden, kuraklığa dayanıklı bir bitki, akdarı, mısır.

hisse: Bir olaydan çıkarılan ders.

kale almak: Önemsemek, değer vermek.

kıssa: Ders alınması gereken kısa hikâye.

toyluk: Toy olma durumu veya toyca davranış, acemilik.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Küçürek Öykü

Dünya edebiyatında "flash fiction", "short-short story", "anlık kurmaca" olarak tanımlanan küçürek öykü; Türk edebiyatında minimal öykü, çok kısa öykü, öykücük, kısa kısa öykü, kıpkısa öykü, sımsıkı öykü, kısa kurmaca, minik öykü, mini öykü, küçük ölçekli kurmaca, mesel gibi isimlerle adlandırılır.

Küçürek öyküde genellikle beş yüz kelimeyi geçmeyecek bir anlatım örgüsü oluşturulur. Küçürek öykü, nasihatte bulunmaz; karakter geliştirmez ve okuyucuyu yönlendirmez. Bu türün en büyük özelliği okuyucuda şok etkisi yapmasıdır.

Küçürek öyküde yazar, pek çok şeyi uzun uzun anlatmak zorunda değildir. Okuyucunun bildiği şeyleri ima ederek geçer ve pek çok ayrıntıyı anlatmaz. Öyküde eksik bırakılan noktaları okurun tamamlamasını bekler. Bu bakımdan küçürek öykülerde okura da çok iş düştüğünü söylemek gerekir. Küçürek öykülerde yazar, şiirde olduğu gibi çoğu zaman imgeler kurar ve onların gücünden faydalanarak hikâyesini anlatır. Bunun yanında yazarlar küçürek öyküleri oluştururken özetleme tekniğine bolca başvururlar.

Türk edebiyatında 1960'lı yıllardan sonra yer bulan küçürek öyküleri birçok yazar kaleme almıştır. Bu yazarlar arasında Ferit Edgü, Haydar Ergülen, Mehmet Harmancı, Hulki Aktunç, Tezer Özlü, Sadık Yalsızuçanlar gibi sanatçılar yer alır.

Ferid Edgü "Leş" adlı kitabında bu tarz küçürek öykülerini toplar. Haydar Ergülen "Fazlalıklar" adlı eserinde yer alan "Kıssadan Hikâye" adlı küçürek öyküsünde bir anlamda küçürek öykünün tanımını yaparak türün özelliklerini sıralar. Mehmet Harmancı ise "Muhtemel Menkıbeler" adlı eserinde küçürek öykülerini bir araya getirir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Kıssadan Hikâye" adlı metinde küçürek hikâyelerin hangi özellikleri belirtilmiştir? Açıklayınız.
2. "Kıssadan Hikâye" adlı metinde ironi hangi bölümde yapılmıştır? Belirtiniz.
3. "Erkidarı ile Taze Buğdayın Hikâyesi" adlı metinde geçen "bey sofrasında baklava olmak" ifadesinin anlamını bağlamdan hareketle açıklayınız.
4. Hikâyelerde geçen bazı kelimeler çıkartıldığında anlam nasıl etkileniyor? Açıklayınız.

5. Bu küçürek öykülerin yazılış amaçları neler olabilir? Sizce bu metinlerin hikâye olarak nitelendirilmelerinin sebepleri nelerdir? Tartışınız.

6. Aşağıdaki küçürek hikâyeleri, anlatıcının bakış açısı yönünden değerlendirerek tabloya yazınız.

	Kıssadan Hikâye	*Erkidarı ile Taze Buğdayın Hikâyesi*	*İz*
Anlatıcının Bakış Açısı			

7. Hikâyelerin açık ve örtük iletilerini birer cümle hâlinde yazınız.

Kıssadan Hikâye : ....

Erkidarı ile Taze Buğdayın Hikâyesi : ....

İz : ....

8. Hikâyelerdeki kahramanlar kimlerdir? Kahramanların özelliklerini açıklayınız.

9. Hikâyelerde yazarlar hangi anlatım biçim ve tekniklerinden yararlanmışlardır? Tabloya yazınız.

Hîkaye Adı	Anlatım Biçimleri	Anlatım Teknikleri
Kıssadan Hisse		
Erkidarı ve Taze Buğdayın Hikâyesi		
İz		

10. Hikâyelerin adıyla konusu arasında nasıl bir anlamsal ilişki vardır? Yorumlayınız.

Yazarın Biyografisi

Ferit Edgü (1936-)

İstanbul'da doğdu. Güzel Sanatlar Akademisinin son sınıfındayken Paris'e gitti. Orada felsefe, seramik ve sanat tarihi okudu. Yurda döndükten sonra, askerliğini yedek subay öğretmen olarak yaptı. Reklam şirketinde çalıştı. Ada Yayınevini kurdu. Eserlerinde ele aldığı kişilerin değişik toplum ve çevre baskıları karşısında durumlarını, ruhsal çözümlemelerle işlemeye çalıştı.

Başlıca eserleri: *Kaçkınlar, Bozgun, Av, Bir Gemide, Çığlık, Binbir Hece, Doğu Öyküleri, İşte Deniz, Maria, Do Sesi, Avara Kasnak, Nijinski Öyküleri* **(hikâye)**; *Kimse*, *O* (Hakkâri'de Bir Mevsim adıyla sinemaya uyarlandı.) **(roman)**; *Ah Min-el Aşk, Dağ Şiirleri* **(şiir)**

4. ETKİNLİK

Mehmet Harmancı, Haydar Ergülen, Necati Tosuner, Vüs'at O. Bener gibi küçürek hikâye yazarlarının biyografilerini araştırıp okuyunuz. Edindiğiniz bilgileri, kısaca defterinize yazınız.

Dil Bilgisi

Ayrılış

Sen beni hiç düşünme( ) dedi adam. Ben, nasıl olsa bir yolunu bulurum. Baba, diye bağırdı çocuk. Ben seni nasıl düşünmem ki( ) Ölsem bile unutamam seni. Böyle sözler söyleyip yüreğimi dağlama, dedi adam. Hem ölme sırası, sende değil, bende. Olsun, ben gene unutmam, dedi çocuk. Sen benim babam değil misin( ) Ağlama, dedi adam. Değmez( )

Ferit Edgü, Do Sesi

1. Aşağıdaki soruları parçaya göre cevaplayınız.

a. Bu metinde yay ayraçla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

b. Altı çizili ifadeyle verilmek istenen iletiyi yazınız.

....

....

c. "Yüreğini dağlamak" deyiminin anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ederek bu deyimi başka bir cümle içinde kullanınız.

....

2.

Denizyıldızının Öyküsü

Bir adam okyanus sahilinde yürüyüş yaparken denize telaşla bir şeyler atan birine rastlar. Biraz daha yaklaşınca bu kişinin, sahile vurmuş denizyıldızlarını denize attığını fark eder ve( ) "Niçin bu denizyıldızlarını denize atıyorsun( )" diye sorar. Topladıklarını hızla denize atmaya devam eden kişi, "Yaşamaları için." yanıtını verince adam şaşkınlıkla:

— "İyi ama burada binlerce denizyıldızı var( ) Hepsini atmanıza imkân yok. Sizin bunları denize atmanız neyi değiştirecek ki( )" der. Yerden bir denizyıldızı daha alıp denize atan kişi( )

— "Bak onun için çok şey değişti." karşılığını verir.

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

a. Bu hikâyenin ana fikri nedir? Sosyal hayattan örneklerle anlatınız.

....

b. "Bak onun için çok şey değişti." ifadesinden ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.

....

c. Bu hikâyede yay ayraçla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

....

d. Parçayı noktalama işaretlerine uygun şekilde okuyunuz. Noktalama işaretleri parçaya nasıl bir işlev katmıştır? Açıklayınız.

....

e. "İmkân" ve "denizyıldızı" kelimelerinin yazılışlarını Yazım Kılavuzu'ndan kontrol ediniz.

....

Yazma

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Bu ünitede incelediğiniz hikâyelerdeki tekniklerden yararlanarak bir hikâye yazmanız istenmektedir. Ayrıca küçürek hikâyenin tanımı ve özelliklerine uygun bir küçürek hikâye yazacaksınız. Bu bağlamda hikâyenizi oluştururken aşağıdaki anlatım biçim ve tekniklerine dikkat ediniz.

Betimleme

Varlıkların, durumların, nesnelerin okuyucunun gözünde, zihninde canlanacak şekilde ayırt edici nitelikleriyle resim çizer gibi anlatılmasına **betimleme** (tasvir etme) denir. Betimlemede gözlem esastır. Gözlemle elde edilen bilgiler açık, sade ve anlaşılır bir dille okuyucunun gözünde canlanacak şekilde anlatılır. Yazar, betimleyeceği varlığı kendi bakış açısına, kendi görüş ve değerlendiriş biçimine göre anlatır, betimlemeye kendi yorumunu katabilir.

Öyküleme

Bu teknikte yazarın amacı, okuyucuyu bir olay içinde yaşatmaktır. Bu tekniğe **hikâye etme** de denir. Olay akışı vardır. Olaylar birbiri üzerine gelişir ve zaman durmadan geçer. Genellikle haber kipleriyle çekimlenmiş yüklemler kullanılır: Geldi, anlatmış, maviydi vb.

Bu teknikle yazılmış bir parçanın en önemli iki özelliği: Zaman akışının olması ve parçanın bir öyküden veya romandan alınmış izlenimi vermesidir. Öyküleme yöntemi roman ve öykü gibi olay esaslı türlerde kullanılır. Bu teknik düşünce yazılarında pek görülmez.

Özetleme Tekniği

Özetleme, “zaman atlaması” ve “olay genellemesi” tekniklerini kapsayan bir yöntemdir.

Zaman atlaması: Özetleme yönteminin karakteristik özelliğini kazandığı teknik unsur “zaman atlaması”dır. Anlatıcının, olayların akış süreci içinde aktarmayı gereksiz gördüğü süreçleri devreden çıkardığı yöntemdir. “Aradan altı ay geçti.”, “Üç aydır önemli bir olay gerçekleşmedi.” gibi ifadeler zaman atlamalarıdır. Bu durum bazen ileriye dönük de olabilir. “Sonra günlerce hayatın akışına kapıldı.”

Olay genellemesi: Özetleme yönteminde ikinci teknik öge olay genellemesidir. Burada da zaman atlamasında olduğu gibi bir zaman genişlemesi görülür. İkisi arasındaki önemli fark, olay genellemesindeki genişleme bir atlama şeklinden çok yayılma şeklinde gerçekleşir. Daha çok anlatıcı ya da kahraman vasıtasıyla uzak ya da anlık bağlamda geçmişe yönelen bir geriye dönüş değil dolaylı ve kahraman olmayan anlatıcı merkezli geriye dönüştür.

b. Uygulama

- Öyküleme tekniğini kullanarak defterinize dostluk değerini işleyen bir hikâye yazınız.
- Aşağıdaki şartlara uyarak küçürek bir hikâye yazınız.

  a. Hikâyede 100 kelimeyi geçmeyiniz.

  b. Özetleme ve öyküleme tekniğini kullanınız.
- Yazdığınız metinleri değerlendirmek amacıyla bir seçici kurul oluşturunuz.
- Seçtiğiniz hikâyeleri okul panosunda sergileyiniz.

Sözlü İletişim

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Dramatize Etmek

"Dramatize etmek" ifadesi dram ve dramatik ile ilgilidir. "Dramatize etmek" ifadesi sözlükte "bir edebî eseri radyo, televizyon veya sahne oyunu biçimine getirmek" anlamındadır.

Herhangi bir olay, hikâye, konu acıklı ve gülünç yanları ile sahne oyunu, TV veya sinema filmi hâline getirilince bu eylem "dramatize etmek" şeklinde ifade edilir.

Dramatizasyonda konunun, metnin seçimi, rollerin dağıtımı daha çok lider ya da öğretmen tarafından yapılır. Katılımcılar, öğretmen tarafından verilen rollere bağlı kalarak beden diliyle ya da sözel olarak canlandırmalar yapar; kendilerine verilen karakterleri canlandırırlar.

Lider, dramatizasyonda çok daha etkin, yönlendirici ve belirleyicidir. Dramatizasyonda metinlerin canlandırılması sırasında tümcelerin aynen söylenmesi gibi bir zorunluluk yoktur. Öğretmen isterse okurken öyküyü kesip öğrencilerle birlikte canlandırmaya devam edebilir. Öğretmen dramatizasyon etkinliklerinde süreci daha çok kenardan yönetir, rol almaz.

Dramatizasyonda öykünün öğrencilere yönelik olmasına, sahne ve giysilerin öyküde anlatılan gerçek havayı yansıtıcı, karakterlerin ise ilginç olmasına özen gösterilmelidir. Bu tür çalışmalarda hazırlık uzun sürebilir. Oyun metni ile yapılan bu dramatizasyon; oyuncunun konuşma ve hareketlerini, öğrencinin imgelem gücünü değil seçilen metnin planlanmasını gerektirir.

b. Uygulama

- "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü", "Parasız Yatılı", "Yeniden Bahar Olsa", "Uzun Hikâye" adlı hikâyelerden herhangi birini tiyatro metnine dönüştürerek sınıfta dramatize ediniz.
- Hazırlık çalışmalarında Füruzan'ın hayatıyla ilgili yapmış olduğunuz araştırmayı sunum hâline getiriniz. Sunumunuzu sergilerken beden dili ve diksiyon kurallarına dikkat ediniz. Sunum esnasında etkin dinleme yaparak sunum performansına dair notlar alınız. Notlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Yediveren gülü koridorun sonunda, binanın Abdurrahman Muhtar Şereflidüzbel Sokağı'na bakan penceresinin önünde idi. İki buçuk metrelik dar ve uzun koridorun iki kat pencere camları bahçeye bakıyordu. Çürümüş toplu iğne, karbon kâğıdı, daktilo şeridi, vesikalık fotoğraf, ikametgâh ilmühaberi, iyi hâl kâğıdı, nüfus cüzdanı sureti ile tükürük, balgam, gözyaşı, yağmur, dolu, kar, yemiş, kuş tüyü, serçe, güvercin pisliği karışımı, ezilmiş, çiğnenmiş esmer, kalorifer kurumu ile yer yer kuzguni siyah bir toprağın örttüğü bahçe. İnce, uzun ve ihtiyar akasyalar; kısa, bodur, mumlayalaşmış mazılar, siyah çakıl taşları ve yıpranmış tuğla çerçeveli tarhları ile yapıldığından beri değiştirilmeyen, âdeta katılaşmış yeşil, siyah bir su ile dolu havuz, insanların oturmadığı, yağmurdan, kardan delik delik, oluk oluk çatlamış tahta sıralarla bu bahçe: üçüncü sınıf bir gazete fotoğrafı gibidir. Silik, siyah beyaz... Koridor, senelerdir silinmeyen çift katlı isli camlardan geçen loş ışığın altında karanlık, hafif ılık, dışarıdaki yabancı şubat güneşinin aydınlığına inat, içe dönük bir yalnızlık ile uzanıyor. Abdurrahman Muhtar Şereflidüzbel Sokağı'na açılan pencerenin karşısında, İdare Meclisi odasının kapısı kenarında, on iki senelik sandalyesi, on senelik değişmeyen oturuşuyla uyuklayan odacı Osman Efendi'yi hayal meyal gösteriyordu.

Mustafa Kutlu, *Gönül İşi*

A. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Okuduğunuz bu metindeki anlatıcı ve bakış açısını belirleyiniz.
2. Metindeki altı çizili sözcüklerle ilgili olarak telaffuz çalışması yapınız.
3. Metindeki betimleme tekniğinin kullanıldığı yerleri belirtiniz.
4. Metinden hareketle Osman Efendi'nin özelliklerini belirtiniz.
5. Metinde geçen virgül ve noktalı virgülün işlevlerini belirtiniz.

B. Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına "D", **yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ Küçürek hikâye edebiyatımızda 1960 sonrası dönemde görülmeye başlamıştır.
2. ☐ Mustafa Kutlu eserlerinde tasavvufu yoğun olarak işlemiştir.
3. ☐ Tüm hikâyeler giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.
4. ☐ Sevinç Çokum'un "Yeniden Bahar Olsa" adlı hikâyesinin teması yaşama sevincidir.
5. ☐ 1971'de "Parasız Yatılı" adlı eseri ile Sait Faik Hikâye Armağanı alan Füruzan, bu ödülü kazanan ilk kadın yazardır.
6. ☐ Haldun Taner, bireyin iç dünyasını esas alan hikâyeler kaleme almıştır.
7. ☐ Mustafa Kutlu "Bizim Diyar" adlı romanında Balkan Türklerinin yaşadığı soykırımı dile getirir.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeleri getiriniz.

1. .... tekniği, “zaman atlaması” ve “olay genellemesi” tekniklerini kapsayan bir yöntemdir.
2. .... yedi yüz elli kelimeyi geçmeyen ve okuyucuda şok etkisi yapmayı amaçlayan bir anlatı türüdür.
3. Hikmetli ve sade bir üslupla kimi zaman tasavvufun yoğun olarak işlendiği eserler ortaya koyan .... “Uzun Hikâye” adlı eserinde bu durumu yansıtmıştır.
4. .... bazı hikâye ve romanlarında Kırım Türklerinin 1853-1856 yıllarında cereyan eden Osmanlı-Rus savaşı sırasındaki ve savaş sonrasındaki durumunu gözler önüne sermektedir.
5. Füruzan’ın .... adlı hikâyesinde kocası ölen bir kadının sekiz yaşındaki kız çocuğu ile hayatta yalnız kalışı anlatılır. Anne, geçinebilmek için hasta bakıcı olur. Kızı ilkokulu pekiyi ile bitirir. Ailenin maddi durumu hâlâ kötüdür. Bundan dolayı anne, kızını parasız yatılı okula verir.
6. Haldun Taner, “İnsanlar gibi köpeklerin de kültürü, görgüsü, düşünüş tarzı, hayat üslubu sıkı sıkıya kaldırımla orantılı.” cümlesiyle hikâye kahramanı .... üzerinden komik bir düşünce ile sosyal eleştiriyi birleştirmiştir.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. I. Hiçbir işte dikiş tutturamamıştı. (Başarısız olmak)
   II. Öğrenciler, beni can kulağı ile dinliyordu. (Dikkatlice dinlemek)
   III. Senin yaptığın pire için yorgan yakmak. (Çok çabalamak)
   IV. Kendi düşüncelerinde ayak diriyordu. (Israrcı olmak)
   V. Burası çok ayakaltı, şurada duralım. (Gelip geçenlerin çok olduğu yer)

   Numaralanmış cümlelerdeki deyimlerin hangisinin anlamı parantez ( ) içinde verilen açıklamayla uyuşmamaktadır?

   A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Dünya edebiyatında Rus yazar Çehov’un öncüsü olduğu bu hikâye türünde serim, düğüm ve çözüm bölümleri bulunmaz. Yazar bir durumun anlık bir fotoğrafını dile getirir.

   Aşağıdaki yazarlardan hangisi bu öykü türünde ürün vermemiştir?

   A) Memduh Şevket Esendal
   B) Sait Faik Abasıyanık
   C) Vüs’at O. Bener
   D) Ömer Seyfettin
   E) Oktay Akbal

3. Küçürek hikâyeyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Türk edebiyatında öne çıkan temsilcileri; Ferit Edgü, Hulki Aktunç, Mehmet Harmancı'dır.

B) Türk edebiyatında minimal öykü, çok kısa öykü, öykücük, kısa kısa öykü, kıpkısa öykü, sımsıkı öykü, kısa kurmaca, minik öykü, mini öykü, küçük ölçekli kurmaca, mesel gibi isimlerle adlandırılmıştır.

C) Küçürek hikâyede olay anlatımında ayrıntıya girilmez, okuyucunun olayları bildiği varsayılarak, ima edilip geçilir.

D) Ayrıntılı bir olay, fazlalıklarından arındırılarak birkaç sözcük veya cümle ile aktarılır.

E) Anlatılan olay, giriş-gelişme-sonuç bölümlerinden meydana gelir.

4. Aşağıdakilerden hangisi 1960 sonrası Türk hikâyeciliği ile ilgili olarak söylenemez?

A) Toplumcu gerçekçi anlayışla işçi, köy, kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların sorunları, Almanya'ya işçi göçü gibi konular işlenmiştir.

B) 1970'li yıllarda dönemin önemli siyasi ve toplumsal olayları Türk hikâyeciliği üzerinde etkili olmuştur.

C) Dönemin yazarları Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsetmeye yönelik eserler yazmışlardır.

D) 1980'li yılların başında yaşanan siyasi ve toplumsal olaylardan dolayı sanatçılar bireysel konulara yönelmiştir.

E) Mustafa Kutlu, Sevinç Çokum, Rasim Özdenören gibi yazarlar dinî ve millî duyarlılıkları yansıtan hikâyeler kaleme almıştır.

5. Yatılı okulda yetişen yazar gerek eserleri gerek ele aldığı konuları ve bu konuları ele alış biçimiyle Türk edebiyatındaki önemli kadın yazarlardandır. Yazar, yaşadığı çağı eserlerinde yaşatan bir sanatçıdır. Eserlerindeki temalar ve toplumsal eleştiriler yaşadığı çağın yansımalarıdır. Birey yerine toplumu, daha çok toplumdaki kadınları ve çocukları ele alan yazar, eserlerinde derin sınıf ayrımlarına, objeye dönüştürülmüş kadınlara ve içi boşaltılmış geleneklere yer verir. Bir anlamda toplumla hesaplaşır. Bütün bu hesaplaşmalar çarpık düzenin, hızla değişen dünyanın bir parçasıdır.

Bu metinde bahsedilen yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Adalet Ağaoğlu

B) Vüs'at O. Bener

C) Füruzan

D) Sevinç Çokum

E) Tomris Uyar

3. ÜNİTE

Şiir

3. ÜNİTE

Şiir

Ünite Süresi: 8 Hafta

Okuma

Cumhuriyet Sonrası Saf Şiir Anlayışı
Cumhuriyet Sonrası (1923-1960) Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir Anlayışı
Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir Anlayışı
Garip Akımı
İkinci Yeni Şiir Anlayışı
Dinî Değerleri, Geleneğe Duyarlığı ve Metafizik Anlayışı Öne Çıkaran Şairler
1960 Sonrası Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir Anlayışı
1980 Sonrası Türk Şiiri
Cumhuriyet Sonrası Halk Şiiri

Dil Bilgisi

İmla ve Noktalama
Kelimede Anlam

Yazma

Şiir Yazma
Şiir Değerlendirme

Sözlü İletişim

Şiir Dinletisi Hazırlama ve Sunma

Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Okuma

1. METİN

HAZIRLIK

1. Ahmet Haşim'in "Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar" adlı makalesini bularak sınıfta okuyunuz (2. etkinliğe yöneliktir.).
2. Şiirin ahenk ve şekil özelliklerinin içerikle ilişkisi var mıdır? Tartışınız.
3. Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" adlı şiirini bularak sınıfta okuyunuz (3. etkinliğe yöneliktir.).

Cumhuriyet Dönemi'nde Saf Şiir Anlayışı

BURSA'DA ZAMAN

Bursa'da bir eski cami avlusu,
Mermer şadırvanda şakırdayan su;
Orhan zamanından kalma bir duvar…
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakin bir günü.
Bir rüyadan artakalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın yeşili, göğün mavisi
Ve mimarilerin en ilahisi.

Bir zafer müjdesi burada her isim
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın
Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın.
Güvercin bakışlı sessizlik bile
Çınlıyor bir sonsuz devam vehmiyle.
Gümüşlü, bir fecrin zafer aynası,
Muradiye, sabrın acı meyvası,
Ömrünün timsali beyaz Nilüfer,
Türbeler, camiler, eski bahçeler,
Şanlı hikâyesi binlerce erin
Sesi nabzım olmuş hengâmelerin
Nakleder yâdını gelen geçene.
Bu hayalde uyur Bursa her gece,
Her şafak onunla uyanır, güler

Gümüş aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin.
Başındayım sanki bir mucizenin,
Su sesi ve kanat şakırtısından
Billur bir avize Bursa'da zaman.

Yeşil Türbe'sini gezdik dün akşam,
Duyduk bir musiki gibi zamandan
Çinilere sinmiş Kur'an sesini.
Fetih günlerinin saf neşesini
Aydınlanmış buldum tebessümünle.
İsterdim bu eski yerde seninle
Başbaşa uyumak son uykumuzu,
Bu hayal içinde… Ve ufkumuzu
Çepçevre kaplasın bu ziya, bu renk,
Havayı dolduran uhrevi ahenk.
Bir ilah uykusu olur elbette
Ölüm bu tılsımlı ebediyette,
Belki de rüyası büyük cetlerin,
Beyaz bahçesinde su seslerinin.

Ahmet Hamdi Tanpınar,
Bütün Şiirleri
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

cet: Dede, büyük baba, ata.
çini: Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levha, fayans.
fecir: Güneş doğmadan önce ortalığın ağarmaya başladığı vakit, tan vakti.
hengâme: Patırtı, gürültü, kavga.
uhrevi: Öbür dünya ile ilgili, ahiret ile ilgili, dünyevi karşıtı.
vehim: Kuruntu. Olmayacak bir şeyin olacağını sanma.
yâd: Hatırlama, anma.
ziya: Işık. Mutluluk, sevinç veya zekâdan doğan, özellikle yüzde ve gözlerde beliren parıltı.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Cumhuriyet Dönemi'nde Şiir

Cumhuriyetin ilanı toplumumuzda hemen her şeyi etkilemiştir. Bu etki günlük hayattan resmî işlemlere, dilden edebiyata her alanda görülmektedir. Edebiyat tarihçileri şiirimizi, toplumu derinden etkileyen olayları dikkate alarak 1923-1940 arası, 1960 sonrası ve 1980 sonrası gibi dönemlere ayırmışlardır.

Buna göre Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri şöyle değerlendirilebilir:

Şiir Anlayışı	Şairler
Saf (öz) şiir	Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Osman Saba, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Asaf Halet Çelebi, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sedat Umran…
1923-1960 arası toplumcu şiir	Nâzım Hikmet, Rıfat Ilgaz, Ercüment Behzat Lav, Hasan İzzettin Dinamo, Attilâ İlhan…
Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şiir	Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bekir Sıtkı Erdoğan…
Dinî değerleri, geleneğe duyarlığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiir	Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt...
1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şiir	İsmet Özel, Süreyya Berfe...
1980 sonrası şiir	Haydar Ergülen, Hüseyin Atlansoy, Hüsrev Hatemi, Enis Batur, Ahmet Erhan…
Cumhuriyet sonrası halk şiiri	Âşık Veysel, Ali İzzet Özkan, Davut Sulari, Abdurrahim Karakoç, Âşık Daimi, Sefil Selimi, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Mahzuni Şerif, Âşık Feymâni...

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, "Bursa'da Zaman" şiirinin ilk ismi "Bursa'da Hülya Saatleri"dir. Bu şiir, hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şair, bunun yanında serbest ölçüyle de şiirler yazmıştır.

"Bursa'da Zaman" şairi Bursa'yı, bir medeniyet müzesi olarak ele alır. Şair, şehrin kurucusu adına yaptırılan Orhan Camisi'ni merkeze alarak eski zamanlara doğru yolculuğa çıkar. Onun için "şehrin zamanı" dünden bugüne doğru iç içe geçer. Şair şehirdeki tarihî eserler aracılığıyla o döneme gider. Zaman içindeki bu yolculuk bir çeşit rüya veya hayal âlemine dalmak gibidir.

Şiirde geçen "Orhan zamanından kalma bir duvar" tarihî bir mirastır. Caminin yanı başında yükselen çınar ağacının da yapı ile aynı yaşta olduğu belirtilir. Öyle ki insan eliyle yapılmış bir yapı ve doğaya ait bir unsur güzelliğin bir parçasıdır. Ona göre mazi sadece mimariden ibaret değildir. Çınar, bir ihtiyara benzetilerek teşhis yapılır ve elemek fiili ile birlikte kullanılır.

Ahmet Hamdi Tanpınar, eserlerinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişi ve medeniyet değişimini ahenk, zaman, rüya, hayal, bilinçaltı gibi imgeler üzerinden inceler. Ona göre modernleşmenin ilkesi "değişerek devam etmek, devam ederek değişmek" olmalıdır.

Tanpınar için sanat bir bütündür. Hiçbir sanat dalı birbirinden ayrı düşünülemez. Yani onun şiirleri resim, mimari ve musikiden ayrı değerlendirilemez. Tanpınar'ın eserlerinde anılar çocukluk yıllarından başlayarak okuyucunun hayal dünyasında bir resim gibi yansıtılır.

Tanpınar, gördüğü güzellikleri ve hissettiği coşkun ruh hâlini somutlaştırma çabası içinde bir şairdir. Resim sanatını şiirinde kullanma etkisi, çok sevdiği Fransız şairler Baudelaire (Bodler) ve Valery'den (Valeri) gelir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirin temasını söyleyiniz.
2. Okuduğunuz şiirde geçen tarih ve mimari ile ilgili sözcük veya sözcük gruplarını bulunuz.
3. Okuduğunuz şiirde geçen "rüya" ve "hayal" ile ilgili ifadeleri açıklayınız.
4. Şiirde geçen renk ve ses ile ilgili sözcükleri bularak bunların hangi amaçla kullanıldığını tartışınız.
5. Şiirde Bursa'nın hangi tarihî eserleri ifade edilmiştir? Belirtiniz.
6. Şiirdeki ahenk unsurlarını (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) belirleyiniz. Bu unsurların metindeki işlevini sözlü olarak açıklayınız.
7. Aşağıdaki sözcük gruplarını şiirin bütününü dikkate alarak açıklayınız.
   Bir rüyadan artakalmanın hüznü: ....
   Güvercin bakışlı sessizlik: ....
   Zafer müjdesi: ....
   Geçmiş zamanın sihri: ....
   Bir anda saat, gün ve mevsimi yaşamak: ....
8. Okuduğunuz şiirden hareketle şiir ve şair ilişkisini açıklayınız.
9. Okuduğunuz şiir saf şiir anlayışına uygun mudur? Niçin?
10. Şiirden hareketle tenasüp ve teşhis sanatlarına örnek veriniz.
11. Şairin Osmanlı tarihine yaklaşımı nasıldır? Örneklerle açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki metinde yazar Bursa izlenimlerinden söz etmiştir. Okuduğunuz şiir ve bu metinden hareketle şiir ve gerçeklik ilişkisini değerlendiriniz.

Bursa'da Zaman

Daha küçük bir ilkokul talebesiyken Bursa'yı çok seven babamın anlattığı şeyleri dinler ve muhayyilemde onları tarih kitabımda rastladığım isimlerle birleştirirdim. Böylece birdenbire sayfa gözümün önünde canlanır, derinleşir, renk ve ışık dolardı. Konuralp ile Geyikli Baba bu isimlerin başında gelirdi. Birini mektepte öğrenmiş, öbürünü yattığı yeri ziyaret eden babamdan dinlemiştim. Konuralp benim için daima büyük bir cenk kargaşalığının ortasında sert, yanık yüzü manzaraya ve kalabalığa hâkim bir kahramandı. Uçar gibi koşan yağız atının üstünde onu hep gaza ve ganimet peşinde görürdüm.

(...)

Gümüşlü, Muradiye, Yeşil, Nilüfer Hatun, Geyikli Baba, Emir Sultan, Konuralp... Bunlar hakikaten bir şehrin muayyen semt ve mahalle adları, yahut tıpkı bizim gibi bir zaman içinde yaşamış birtakım insanların anıldıkları isimler midir? Hepsinin mazi dediğimiz o uzak masal ülkesinden toplanmış hususi renkleri, çok hususi aydınlıkları ve geçmiş zamana ait bütün duygularda olduğu gibi çok hasretli lezzetleri vardır. (...)

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*

 2. ETKİNLİK

Okuduğunuz Ahmet Haşim'e ait makaleden hareketle aşağıdaki şiirin söyleyicisi ve hitap edilen kişisini değerlendiriniz.

Dost Orman

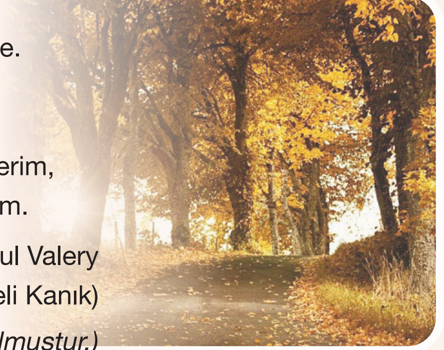
Temiz şeyler düşündük, tertemiz;
Uzun yollar boyunca beraber;
Eli elimde, yan yana, sessiz;
Çevremizde karanlık çiçekler.

Yapyalnız, kırda, yeşil gecede,
Yürüyorduk, nişanlılar gibi,
Gökte ay, masaldaki meyve,
Bölüştük o sihirli meyveyi.
Ve öldük yosunlar üzerinde,

Uzakta, yalnız o mırıltılı,
O dost ormanın gölgelerinde.

Sonra gökte, nurlarla sarılı,
Buldum seni, yaş dolu gözlerim,
Sevgili sükût yoldaşım benim.

Paul Valery
(çev.: Orhan Veli Kanık)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

 3. ETKİNLİK

Yahya Kemal Beyatlı'nın "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiiri ve "Bursa'da Zaman" şiirinin ortak özelliklerini belirleyiniz.

 Şairin Biyografisi

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)

İstanbul'da doğdu. Babasının memurluğu dolayısıyla çocukluğu Ergani, Sinop, Siirt, Kerkük, Musul ve Antalya'da geçti. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. Çeşitli illerde ve Güzel Sanatlar Akademisinde sanat tarihi öğretmenliği yaptı. 1939'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeni Türk Edebiyatı Kürsüsünde profesör oldu. Avrupa gezilerinde pek çok Batılı yazar ve şairi yakından tanıdı.

İlk şiirlerinde Ahmet Haşim'in etkisi görülse de o, en çok hocası olan Yahya Kemal Beyatlı'nın tesirinde kaldı. Mükemmeliyetçi bir şiir anlayışına sahip olan sanatçı, şiiri müstesna bir sanat olarak kabul etti ve ona üstün bir değer verdi. Şiirde dış dünyayı, kendi iç dünyasına yansıyarak değişen biçimleriyle vererek izlenimci ve sembolist şairlere yaklaşan bir tutum sergiledi. Şiirlerinde zaman, rüya, aşk, ölüm, metafizik, tarih ve bilinçaltının birikimi öne çıkan temalar oldu. Roman ve hikâyelerinde merkezde birey bulunmakla birlikte bu bireyi kendisini kuşatan çevre ve çağla birlikte zamansal bir akış içerisinde sundu. Rüya, zaman, kadın, musiki gibi konuları titiz ve orijinal bir yaklaşımla derin bir felsefe, tarih, psikoloji bilgisiyle ele aldı. Tanpınar sözü edilen tüm karmaşık ruh hâllerini hikâyeleştirirken bulanık değil, çözümleyici bir üslup geliştirdi. Cümlelerinde köklü bir medeniyetin bütün kültür birikimini özümsemiş bir şairin titizliği vardır.

Başlıca eserleri: *Abdullah Efendi'nin Rüyaları, Yaz Yağmuru* (**hikâye**); *Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Sahnenin Dışındakiler* (**roman**); *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Üzerine Makaleler* (**inceleme-araştırma**); *Yaşadığım Gibi, Beş Şehir* (**deneme**)

2. METİN

HAZIRLIK

1. "İyi şiir" veya "güzel şiir" nasıl olmalıdır? Tartışınız.
2. Şiir ile müzik arasında bir ilişki var mıdır? Tartışınız.

OLVİDO

Hoyrattır bu akşamüstüler daima!
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çığlığı içinde bahçemizden,
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan
Lavanta çiçeği kokan kederleri;
Hoyrattır bu akşamüstüler daima!

Dalga dalga hücum edip pişmanlıklar
Unutuşun o tunç kapısını zorlar
Ve ruh atılan oklarla delik deşik.
İşte doğduğun eski evdesin birden,
Yolunu gözlüyor lamba ve merdiven
Susmuş ninnilerle gıcırdıyor beşik
Ve cümle yitikler, mağluplar, mahzunlar...

Söylenmemiş aşkın güzelliğiyledir
Kâğıtlarda yarım bırakılmış şiir;
İnsan yağmur kokan bir sabaha karşı
Hatırlar gibi bir gün camı açtığını,
Duran bir bulut, bir kuş uçtuğunu,
Çöküp peynir ekmek yediği bir taşı...
Bütün bunlar aşkın güzelliğiyledir.

Aşklar uçup gitmiş olmalı bir yazla
Halay çeken kızlar misali kol kola.
Ya sizler! Ey geçmiş zaman etekleri,
İhtiyar ağaçlı, kuytu bahçelerden
Ay ışığı gibi sürüklenip giden;
Geceye bırakıp yorgun erkekleri
Salınan etekler fısıltıyla, nazla.

Ebedî âşığın dönüşünü bekler
Yalan yeminlerin tanığı çiçekler
Artık olmayacak baharlar içinde.
Ey, ömrün en güzel türküsü aldanış!
Aldan, gelmiş olsa bile ümitsiz kış;
Her garipsi ayak izi kar içinde
Dönmeyen âşığın serptiği çiçekler.

Ya sen! Ey sen! Esen dallar arasında
Bir parıltı gibi görünüp kaybolan
Ne istersin benden akşam saatinde?
Bir gülüşü olsun görülmemiş kadın,
Nasıl ölümsüzsün aynasında aşkın;
Hatıraların bu uyanma vaktinde
Sensin hep, sen, esen dallar arasından.

Ey unutuş! Kapat artık pencereni,
Çoktan derinliğine çekmiş deniz beni;
Çıkmaz artık sular altından o dünya.
Bir duman yükselir gibidir kederden
Macerası çoktan bitmiş gibi o şeylerden.
Amansız gecenle yayıl dört yanıma
Ey unutuş! Kurtar bu gamlardan beni.

Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Türk Edebiyatında Saf Şiir Anlayışı

Türk edebiyatında “saf şiir” (öz şiir) anlayışı Ahmet Haşim’in “Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar” adlı makalesiyle başlamıştır. Paul Valery’nin (Pol Valeri) şiirde dili her şeyin üstünde tutan görüşünden hareketle Türk edebiyatında; Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Osman Saba, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Asaf Halet Çelebi, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sedat Umran gibi şairler tarafından bu anlayış benimsenmiştir.

Saf şiir anlayışını benimseyen sanatçılar ideolojik kaygılardan uzak durmuşlardır. Öz şiir anlayışını benimseyen şairlerde estetik ve biçim kaygısı ön plandadır. Öz şiir anlayışında amaç “güzel şiir” yazmaktır. Bu şiirde imge ve söz sanatları ön planda tutulmuştur.

Şairler şiire özgü düşsel bir dünya kurmuşlardır. Hece, aruz veya serbest ölçü arasında ayrım yapılmamış; daha çok serbest şiir tercih edilmiştir. Şairler bireysel duyarlılıkları dile getirmişlerdir. Doğa, yaşama isteği, ölüm, aşk gibi konuları bireyden insanlığa doğru bir anlayışla işlemişlerdir. Şairler “Sanat sanat içindir.” anlayışını benimsemişlerdir. Saf şiiri savunanlar için sanat bir form (şekil) sonucudur. Şiirde mükemmelliği, kusursuzluğu yakalamaya çalışmışlardır. Ahenk; söyleyiş tarzı, ritim, kafiye, iç kafiye ve aliterasyon gibi ses benzerlikleriyle sağlanmıştır.

Saf (öz) şiir anlayışını benimseyen şairler “sadece şiir” düşüncesini savunmuşlardır. Ahmet Haşim ve Yahya Kemal saf şiir anlayışının ilk temsilcileridir. Bu anlayışa sahip şairler Batı edebiyatındaki sembolizm ve parnasizm akımlarından etkilenmişlerdir. Saf şiirin önemli temsilcilerinden olan Ahmet Muhip Dıranas; *Fahriye Abla*, *Kar*, *Seranad* şiirleriyle tanınmıştır. Şair, Fransız sembolistlerin etkisiyle saf şiire yönelmiştir. Şiirini biçim ve ahenk üzerine kurmuştur. Ölçü ve uyağa önem vermiştir.

“Olvido” şiiri bir günün sonunda unutulan hatıralar üzerine kurgulanmıştır. Şiirde akşamın olması hatıraların canlanmasına sebep olmuştur. Şiirde birçok benzetme ve kişileştirmeden yararlanılmış, unutuş bir insan gibi somutlaştırılmıştır. Ayrıca doğa unsurlarına insan özellikleri verilerek kişileştirme sanatı yapılmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirden hareketle “hatırlama” ve “unutma” eylemlerini açıklayınız.
2. “Akşamüstüler niçin hoyrattır?” dizesiyle şair ne anlatmak istemiştir? Açıklayınız.
3. “Olvido” şiirinde ahengi sağlayan unsurları belirtiniz.
4. “Olvido” şiirindeki ritim özelliklerini ve ritmin nasıl sağlandığını belirtiniz.
5. Şiirdeki hitap cümlelerini belirleyiniz. Bu hitapların kimlere ve nelere yapıldığını açıklayınız.
6. Okuduğunuz “Olvido” adlı şiir, saf şiir anlayışının hangi özelliklerini yansıtmaktadır? Açıklayınız.
7. Şairin şiire yansıyan ruh hâli nasıldır? Şair hangi kelime ve kelime gruplarıyla ruh hâlini ifade etmiştir? Belirtiniz.
8. Şiirdeki söyleyici ile hitap edilen kişi arasında nasıl bir ilişki vardır? Bu durum şiirin üslubunu nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.
9. Şiir, konusuna göre hangi türe örnektir? Belirtiniz.
10. Şiirde sevgi değeri nasıl ifade edilmiştir? Açıklayınız.
11. Şiirdeki açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirleri imge kullanımı, sözcük tekrarı ve edebî sanatlara yer vermesi bakımından karşılaştırınız.

Şiir	İmge Kullanımı	Ses ve Sözcük Tekrarı	Edebî Sanatlara Yer Verme
Bursa'da Zaman			
Olvido			

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirden hareketle saf şiirin özelliklerini belirtiniz.

İçe Kapanış

Derdim: yeter, sakin ol, dinlen biraz artık;
Akşam olsa diyordun, işte oldu akşam,
Siyah örtülere sardı şehri karanlık;
Kimine huzur iner gökten, kimine gam.

Bırak, şehrin iğrenç kalabalığı gitsin,
Yesin kamçısını hazzın sefil cümbüşte;
Toplasın acı meyvesini nedametin
Sen gel, derdim, ver elini bana, gel şöyle.

Bak göğün balkonlarından, geçmiş seneler
Eski zaman esvaplarıyla eğilmişler;
Hüzün yükseliyor, güler yüzle, sulardan.

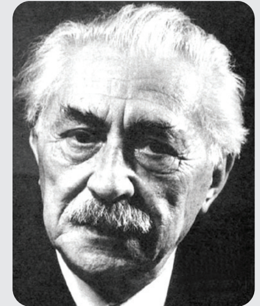
Seyret bir kemerde yorgun ölen güneşi
Ve uzun bir kefen gibi doğuyu saran
Geceyi dinle, yürüyen tatlı geceyi.

Charles Baudelaire
(çev.: Sabahattin Eyüboğlu)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Şairin Biyografisi

Ahmet Muhip Dıranas (1909-1980)

Sinop'ta doğdu. Ankara Erkek Lisesinden sonra, Ankara Hukuk Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okudu. Çeşitli kurumlarda yöneticilik yaptı. Ankara'da vefat etti. "Muhip Atalay" imzasıyla *Millî Mecmua*'da çıkan ilk şiirlerinden sonra *Servet-i Fünûn*, *Görüş*, *Varlık*, *Çığır*, *Ağaç*, *Gündüz*, *Oluş*, *Yücel* dergilerinde yayımlanan şiirleriyle tanındı. Bireysel ve estetik bir şiir görüşüne bağlıydı. Şiirlerinde ses, biçim güzelliği ve sağlam bir dil yapısı vardı. Hece ölçüsünü başarıyla kullandı. İnsanın iç dünyasını; tarih, metafizik, doğa temalarını, güzellik karşısındaki hayranlığını, yaşama sevincini mecazlı, simgesel, çoğunlukla destansı bir söyleyişle dile getirdi.

Başlıca eserleri: *Şiirler, Kırık Saz* (Tevfik Fikret'in şiirlerinin günümüz diline çevirisidir.) (**şiir**); *Gölgeler, O Böyle İstemezdi, Çıkmaz* (**oyun**)

3. METİN

HAZIRLIK

1. Çocukluğunuzda oynadığınız oyunlar hakkında bir sunum hazırlayınız.
2. İnsanların çocukluk dönemlerinden söz ederken daha çok hangi duyguları ifade ettiklerini belirtiniz.
3. Nostalji, hüzün, melankoli, melodram, musiki sözcüklerinin anlamlarını araştırınız (1. etkinliğe yöneliktir.).
4. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Kızılırmak Kıyıları" adlı şiirini bularak sınıfta okuyunuz (3. etkinliğe yöneliktir.).

BU ELLER MİYDİ?

Bu eller miydi masallar arasından
Rüyalara uzattığım bu eller miydi?
Arzu dolu, yaşamak dolu,
Bu eller miydi resimleri tutarken uyuyan?

Bilyaların aydınlık dünyacıkları
Bu eller miydi hayatı o dünyaların?
Altın bir oyun gibi eserdi
Altın tüylerinden mevsimin rüzgârı.

Topraktan evler yapan bu eller miydi
Ki şimdi değmekte toprak olan evlere.
El işi vazifelerin önünde
Tırnaklarını yiyerek düşünmek ne iyiydi.

Kaybolmuş o çizgilerden
Falcının saadet dedikleri.
O köylü çakısının kestiği yer
Söğüt dallarından düdük yaparken...

Bu eller miydi kesen mavi serçeyi
Birkaç damla kan ki zafer ve kahramanlık.
Yorganın altına saklanarak
Bu eller miydi sevmeyen geceyi?

Ayrılmış sevgili oyuncaklardan
Kırmış küçücük şişelerini.
Ve her şeyden ve her şeyden sonra
Bu eller miydi Allah'a açılan?

Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Çocuk ve Allah*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Sembolist Şiir

Saf şiir anlayışını benimseyen şairlerin genellikle etkilendiği sembolizm akımı, XIX. yüzyılda Fransa'da parnasizme tepki olarak doğmuştur. Sembolist edebiyat ise romantik edebiyatın bir ürünüdür. Sembolistler, şiiri sessiz bir şarkı olarak tanımlamışlar ve müziği şiirin amacı durumuna getirmişlerdir.

Sembolistlere göre şiir düşüncelere değil duygulara seslenir çünkü şiir bir şey anlatmak için yazılmaz. Şiirde anlam kapalı olmalıdır ve herkes kendince yorum getirebilmelidir. Sözcüğün anlam değerinden çok müzikal değeri önemlidir. Anlam kapalılığı ve farklı çağrışımlar yaratabilme amacı, bol bol mecaz ve istiarelerin kullanılmasına yol açar, dolayısıyla dil de ağırlaşır. Durgun sular, ay ışığı, alaca karanlık, tan ağartısı, perdede gezinen gölgeler ve ölüm sembolist şiirin başlıca temalarıdır. Lirizm, bu anlayışın en önemli ögesi durumundadır.

Sembolistler; sezgi ve izlenimleri, gerçekliğin belirsizliğini ve karmaşıklığını canlandırır. Şiirde anlatılamayanın sezdirilebileceğini savunurlar. Buna göre şiirde renk, bilinçaltına inme, ironi önemlidir. Matematiksel ritim yerine, psikolojik ritim önemsenir.

Türk edebiyatında bu anlayışın ilk uygulayıcısı Cenap Şahabettin'dir. Ancak bu akımın en başarılı örneklerini veren şairimiz Ahmet Haşim'dir. Kimi yönleriyle Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi şairler de bu akımın izlerini taşırlar.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Çocuk ve Allah" adlı eseri Türk şiirinin özgün, dil ve yapı bütünlüğü bakımından sağlam yapıtlarından biridir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, şiirlerini genellikle epik-lirik-didaktik bir anlayışla yazmıştır. Edebiyatımızda şair kendine has üslubu ve işlediği konularla ayrı bir yere sahiptir. Dağlarca, bu özelliğinden dolayı "tek başına bir okul" olarak nitelendirilir.

"Bu Eller miydi?" şiiri şairin "Çocuk ve Allah" adlı şiir kitabından alınmıştır. "Çocuk" onun şiirlerinde gerçek anlamından sıyrılarak yaşama sevinci, hayata çocukça bakış gibi yeni anlamlara ulaşarak bir sembol hâline gelmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız. Temayı yansıttığını düşündüğünüz dizeleri belirtiniz.
2. Şair, okuduğunuz "Bu Eller miydi?" adlı şiirini hayatının hangi döneminde yazmış olabilir? Değerlendiriniz.
3. Şiirdeki söyleyici kimdir? Bu söyleyici kime hitap etmektedir? Açıklayınız.
4. Şair, çocukluk dönemini neler aracılığıyla anımsıyor? Açıklayınız.
5. Okuduğunuz şiirde kullanılan semboller nelerdir, bu semboller hangi amaçla kullanılmıştır? Belirtiniz.
6. Okuduğunuz şiirdeki sözcük tekrarları anlamı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.
7. Okuduğunuz şiirdeki ahenk unsurlarını belirleyiniz. Bu unsurların metindeki işlevini sözlü olarak açıklayınız.
8. Şiirdeki açık ve örtük iletileri bularak bunların dil ve anlatıma etkisini belirtiniz.

9. Aşağıdaki dizeleri şiirin bütününden hareketle açıklayınız.

Bilyaların aydınlık dünyacıkları	
Tırnaklarını yiyerek düşünmek ne iyiydi.	
Bu eller miydi Allah'a açılan?	

10. Şair, çocukların masumluğunu hangi dizelerde açıklamaktadır? Belirtiniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirden sembolizm akımıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.

ŞİİR SANATI

Musiki, her şeyden önce musiki;
Onun için tekli mısradan şaşma.
Kıvrak olur, erir havada sanki;
Ağır aksak söyleyişe yanaşma.

Kelime seçerken de meydan senin;
Bile bile bir nebze aldanmalı.
Dumanlısı güzeldir türkülerin;
Öyle hem seçik olsun hem kapalı.

Güzel gözler tül ardında görünsün
Gün ışığı titremeli şiirinde
Ak yıldızlar maviliğe bürünsün
Ilgıt ılgıt sonbahar göklerinde.

Ara rengin peşindeyiz çünkü biz;
Rengin değil, ara rengin sadece.
Ancak öyle sarmaş dolaş ederiz.
Kavalı boruyla rüyayı düşle.

Nükte belasından kurtulmaya bak;
Acı zekâ, sulu gülüş neyine?
İşe karıştı mı bu cins sarımsak
Maviliğin yaş dolar gözlerine.

Tut belagati boğazından, sustur
El değmişken bir zahmete daha gir.
Kafiyenin ağzına da bir gem vur
Bırakırsan neler yapmaz kim bilir?

Nedir bu kafiyeden çektiğimiz!
Hangi sağır çocuk ya deli zenci
Sarmış başımıza bu meymenetsiz,
Bu kof sesler çıkaran kalp inciyi?

Hep musiki, biraz daha musiki;
Havalanan bir şey olmalı mısra
Deli bir gönülden kalkıp gitmeli
Başka göklere, başka sevdalara.

Dağılıp tuzu sabah rüzgârına
Mısraların alsın başını gitsin
Kekik, nane kokaraktan, dört yana...
Üst tarafı edebiyat bu işin.

Paul Verlaine (Pol Verlen)
çev.: Melih Cevdet Anday - Sabahattin Eyüboğlu
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

2. ETKİNLİK

Aşağıda Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiir anlayışı ile ilgili bir değerlendirme verilmiştir. "Bu Eller miydi?" şiirini bu görüş doğrultusunda değerlendiriniz.

Dağlarca'nın bu dönemini "sezgicilik" kavramıyla tanımlamaya çalışmak daha doğru olur. İlk örneklerini "Havaya Çizilen Dünya"da gördüğümüz bu özgün şiir dünyası, "Çocuk ve Allah"ta büyük bir yoğunluktadır. Bu kitapta, varlığın gizlerinin araştırılışı, çocukluk dünyası, insan yaşamının nice ince ayrıntıları, genellikle klasik kıta biçimlerinde ve uyaklı şiirlerle, o güne kadar şiirimizde örneği bulunmayan yeni ve eşsiz güzellikte imgelerle, kişisel yaşamın en uzak anılarından, çağrışımlarından kaynaklanan derin ve içten bir lirizmle, az rastlanır bir gözlem ve anlatım gücüyle yansıtılmıştır. Bu özellikleriyle "Çocuk ve Allah", yayınlanışından bu yana, etkileri kuşaktan kuşağa süren bir şiir dünyasının kitabı olarak şiirimizin başyapıtlarından biri olmuştur.

Ataol Behramoğlu, *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi 2*

3. ETKİNLİK

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Kızılırmak Kıyıları" adlı şiirinden hareketle şiir ve gerçek hayat ilişkisini değerlendiriniz.

Şairin Biyografisi

Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-2008)

İstanbul'da doğdu. Harp Okulunu bitirdi. 1960-1964 yıllarında *Türkçe* adlı bir dergi çıkardı. Harp Okulundaki öğrencilik yıllarında, *Varlık* dergisinde çıkan şiirleriyle adını duyurdu. *Kültür Haftası*, *Yücel*, *Aile*, *İnkılapçı Gençlik*, *Yeditepe*, *Türk Dili*, *Yenilik*, *Vatan*, *Kültür Dünyası*, *Çağrı*, *Ataç*, *Türk Yurdu*, *Yön ve Devrim* dergilerinde şiirleri yayımlandı. İstanbul'da vefat etti. Şiirleri, çoğunlukla epik-dramatik, lirik-didaktik ve toplumsal gerçekçilik niteliklerinde görüldü. Bireysel tutkularla toplumsal gerçekleri bol mecazlarla, imge ve simgelerle ortaya koydu. Sürekli bir değişim içinde oldu. Söyleyişi güçlendiren tekrarlara, günlük konuşmalara yer verdi.

Başlıca eserleri: *Havaya Çizilen Dünya, Çocuk ve Allah, Daha, Çakır'ın Destanı, Toprak Ana, Aç Yazı, İstiklal Savaşı-Samsun'dan Ankara'ya, İstiklal Savaşı-İnönüler, Sivaslı Karınca, İstanbul-Fetih Destanı, Anıtkabir, Batı Acısı, Mevlana'da Olmak-Gezi, Özgürlük Alanı, Cezayir Türküsü, Türk Olmak, Yedi Memetler, Çanakkale Destanı, Dışarıdan Gazel, Kazmalama, Yeryağ, Vietnam Savaşımız, Kubilay Destanı, Haydi, 19 Mayıs Destanı, Vietnam Körü, Hiroşima, Malazgirt Ululaması, Kınalı Kuzu Ağıdı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Horoz, Hollandalı Dörtlükler, Çukurova Koçaklaması, Nötron Bombası, Yunus Emre'de Olmak, Çıplak, İlk Yapıtla 50 Yıl Sonrakiler, Uzaklara Giyinmek* (**şiir**)

4. METİN

HAZIRLIK

1. **“Kerem ile Aslı”** adlı halk hikâyesini araştırarak hikâye kahramanlarının özelliklerini belirtiniz (Metni anlama ve çözümleme 6. soruya yöneliktir.).
2. “Ekmek Teknesi” dizisindeki “Heredot Cevdet” karakterinin anlattığı “Kerem ile Aslı” hikâyesini sınıfta izleyiniz.
3. Şiir, şarkı veya türkülerde “Kerem” nasıl geçmektedir? Araştırınız.
4. Sizce şiir ve resim arasında nasıl bir ilişki vardır? Tartışınız.
5. Fütürizm akımı hakkında araştırma yapınız (1. etkinliğe yöneliktir.).

Cumhuriyet Sonrası (1923-1960) Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir

KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır!!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...
O diyor ki bana:
— Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...
“*Deeeert*
çok,
hemdert
yok”
Yürek-
-lerin
kulak-
-ları
sağır...
Hava kurşun gibi ağır...
Ben diyorum ki ona:
— Kül olayım
Kerem
gibi
yana
yana.
Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak
nasıl
çıkar
karan-
-lıklar
aydın-
-lığa..
Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum.....

Nâzım Hikmet Ran, *Bütün Şiirleri*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir

1930'lu yıllarda Sovyet Rusya'da güçlenen toplumsal gerçekçilik akımı, Türk edebiyatında 1930-1940 arasında yayılmaya başlamıştır. Nâzım Hikmet'in etkisiyle 1940'lardan sonra toplumcu gerçekçi şairler yetişmiştir. Toplumcu gerçekçi şairler Rus sanatçılardan ve özellikle Mayakovski'den etkilenmişlerdir.

Toplumcu gerçekçi şiir; toplumsal problemler, savaş karşıtlığı, barış özlemi, işçi hakları, yoksulluk gibi temaları işlemiştir. Dolayısıyla geniş kitleleri harekete geçirme amacında olan toplumcu gerçekçi şiir, söylev üslubunu benimsemiştir. Toplumcu gerçekçi şairler serbest şiiri, Garip akımı şairlerinden önce kullanmışlardır. Bazı şiirlerde uyak kullansalar da şiirde biçim anlayışını reddetmişlerdir.

Toplumcu gerçekçi şiirin öncüsü olan Nâzım Hikmet'in yazdığı ilk şiirler, *Yeni Mecmua*, *Alemdar*, *Ümit*, *I. Kitap*, *II. Kitap*, *Yeni Gün* dergi ve gazetelerinde yayımlanmıştır (1918-1921). İstanbul'un işgali üzerine Millî Mücadele şiirleri yazmıştır. 1923-1960 yılları arası toplumcu eğilimleri yansıtan şiir anlayışında Nazım Hikmet'le beraber Ercüment Behzat Lav, Hasan İzzettin Dinamo, Ceyhun Atuf Kansu gibi şairler de yer almıştır.

Nâzım Hikmet, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin şekil ve içerik açısından önemli yenilikçilerinden biridir. Serbest ölçüyle toplumcu şiirler yazan şair, kendisinden sonra edebî bir çığır açmıştır. İlk şiirlerinde destansı bir üslup kullanan şair, fütürizm akımından etkilenmiştir.

Nâzım Hikmet, "Kerem Gibi" şiirinde geleneksel edebiyatımızda önemli bir yeri olan "Kerem ile Aslı" hikâyesini yeniden yorumlamıştır. Geleneksel edebiyatta bireysel bir aşk temasının kahramanı olan Kerem, Nâzım'ın dizelerinde toplumsal bir mücadelenin kahramanı olmuştur. Toplumcu gerçekçi şiirde tarihî veya efsanevi kahramanlar, geleneksel anlam karşılığından farklı olarak kullanılabilmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

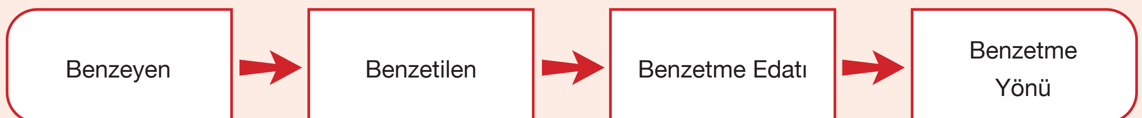
1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiir kaç bölümden oluşmaktadır? Bölümlenmeler nasıl yapılmıştır? Belirtiniz.
3. Şiirde geçen "Hava kurşun gibi ağır!" ifadesiyle şair ne demek istemiştir?
4. Şiirde şair kime seslenmektedir? Sizce şair çağrısına cevap bulabiliyor mu? Açıklayınız.
5. Sizce " Kerem Gibi " şiirinde dizeler ve bölümler oluşturulurken nasıl bir yol izlenmiştir? Tartışınız.
6. "Kerem ile Aslı" hikâyesindeki "Kerem" ve "Kerem Gibi" şiirindeki "Kerem" aynı kişi midir? Karşılaştırınız.
7. Aşağıdaki sözcük gruplarını ve dizeleri açıklayınız.

   Yüreklerin kulaklarının sağır olması: ....

   Havanın kurşun gibi ağır olması: ....

   Kendi sesinde kül olma: ....

   Havanın toprak gibi gebe olması: ....
8. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır? Açıklayınız.
9. "Kerem Gibi" şiirinden benzetme (teşbih) unsurlarını bulunuz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirden hareketle şairin görevinin ne olması gerektiğini tartışınız. Fütürizm akımı bu şiire nasıl yansımıştır? Belirtiniz.

ŞAİR İŞÇİDİR

Bağırırlar şaire:
“Bir de torna tezgâhı başında göreydik seni.
Şiir de ne?
Boş iş.
Çalışmak, harcınız değil demek ki...”
Doğrusu
bizler için de
en yüce değerdir çalışmak.
Ve kendimi
bir fabrika saymaktayım ben de.
Ve eğer
bacam yoksa
İşim daha zor demektir bu.
Bilirim
hoşlanmazsınız boş laftan
kütük yontarsınız kan ter içinde,
Fakat
bizim işimiz farklı mı sanırsınız bundan:
Kütükten kafaları yontarız biz de.
Ve hiç kuşkusuz
saygıdeğer bir iştir balık avlamak
çekip çıkarmak ağı.
Ve doyum olmaz tadına
balıkla doluysa hele.
Fakat
daha da saygıdeğerdir şairin işi
balık değil, canlı insan yakalamadayız çünkü.
Ve doğrusu
işlerin en zorlusu
yanıp kavrularak demir ocağının ağzında
su vermektir kızgın demire.
(...)
Yürek de bir motordur çünkü
ve ruh, onun çalıştırıcısı.
Eşitiz bizler
şairler ve teknisyenler.
Vücut ve ruh emekçileriyiz
aynı kavganın içinde

Ve ancak ortak emeğimizle
bezeriz evreni
marşlarımızı gümbürdeterek
Haydi!
laf fırtınalarından
ayıralım kendimizi
bir dalgakıranla.
İş başına!
Canlı ve yepyeni bir çalışmadır bu.
Ve ağzıkalabalık söylevci takımı
değirmene yollansın dosdoğru!
Unculuğa!
Değirmen taşı döndürmeye laf suyuyla!

Vladimir Vladimiroviç Mayakovski
çev.: Ataol Behramoğlu, Kardeş Türküler

(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki edebî sanatlara "Kerem Gibi" adlı şiirden örnek veriniz.

Söz Sanatı	Dize
Telmih	
Mecaz	
Seslenme (Nida)	
İktibas (Alıntı Yapma)	

3. ETKİNLİK

Nâzım Hikmet, "Kerem Gibi" şiirinde Fuzûlî'nin bir beytinden alıntı yapmıştır. Bu şiirlerden hareketle iki şairin duygularını karşılaştırınız.

Dost bî-pervâ felek bî-rahm ü devran bî-sükûn
Derd çoh hem-derd yoh düşman kavî tâli' zebûn

(Dost umursamaz, felek acımasız, dünya karışık
Dert çok, dert ortağı yok, düşman güçlü, talihim ise kötü)

Fuzûlî
Fuzûlî Divanı Şerhi, Ali Nihat Tarlan

Şairin Biyografisi

Nâzım Hikmet Ran (1902-1963)

Selanik'te doğdu. Heybeliada Bahriye Okulunda okudu. Hastalanması üzerine askerlikten ayrıldı. Millî Mücadele'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçti. Bir süre sonra Rusya'ya giderek Moskova Doğu Üniversitesinde ekonomi ve toplum bilimi okudu. Yurda dönünce İstanbul'a yerleşti. Çeşitli gazete ve dergilerde, film stüdyolarında çalıştı. Moskova'da vefat etti. Dergilerde çıkan ilk şiirini hece ölçüsüyle yazdı. Sonra serbest ölçülü şiire geçti. Öz, biçim ve tema bakımlarından yeni şiirleriyle, toplumcu şiirin öncüsü oldu. Kendisinden sonraki birçok şairi etkiledi. Şiirleri, yüksek sesle okunmaya elverişlidir, coşkularını konularından alan, dışa açık nitelikler taşır.

Başlıca eserleri: *835 Satır, Jakond ile Si-Ya-U, Sesini Kaybeden Şehir, Gece Gelen Telgraf, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Taranta Babu'ya Mektuplar, Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı, Memleketimden İnsan Manzaraları* (**şiir**)

5. METİN

HAZIRLIK

1. Şair, şiiri yazarken toplumsal bir fayda gözetmeli midir? Tartışınız.
2. Özgürlüğü ifade eden imgelerin neler olduğunu sosyal hayattan örneklerle açıklayınız.
3. Attilâ İlhan'ın "Ben Sana Mecburum" ve "Üçüncü Şahsın Şiiri" adlı şiirlerini bularak vurgu ve tonlamasına uygun bir şekilde sınıfta okuyunuz (1. etkinliğe yöneliktir.).

DUVAR

— Bu şiir ikinci dünya savaşı içinde
kahredilen bütün dünya duvarları
için yazılmıştır.

ben bir duvarım hiç güneş görmedim
sen hiç güneş görmemiş bir başka duvar
yüzümüz benek benek tahta kurusundan
ve sinemiz baştan başa ak üstünde karalar
— kelepçeden kahroldu kahroldu bileklerim
— sıyrılıp çıktım artık ölüm korkusundan
— dilim dilim sırtımdaki yaralar
ben demirbaşım sığır siniriyle dayak yedim
biz de duvarız dinleyen duyan düşünen duvarlar
bizim kucağımız terk edilmiş bir yatak gibi kirli soğuk
ve bizim kucağımızda kasırgalı insanlar

yüzündeki deniz parlaklığıyla durur hatıramızda
o çocuk yumruklu dev o dev yumruklu çocuk
o zaman mayıstı yağmurlar başımızda
bir cumartesi akşamı girdi kapımızdan
gözlerinde kıpkızıl diken diken öfkesi
âdeta birdenbire aydınlandı zindan
onu böyle görünce nasıl da korkmuştuk
sapından fırlamış bir balta gibi çehresi
ve omuzlarında delikanlı gölgesi
o zaman mayıstı yağmurlar başımızda
o sırt üstü yatağında yatardı
sımsıcak gözleri şimdi bile aklımdadır
bir sana bakardı bir bana bakardı
dışarıda tabiat mevsimin en çıngıraklı ayındadır
toprak ana bütün zincirlerinden çözülmüş
sabahlar akşamüstleri manolya gibi parlak
tarlaların yüzü gülmüş
işte her akşam geçtiği denize çıkan sokak
ah işte annesi annesi sevgilisi
işte biz dinleyen duyan düşünen duvarlar
işte o çocuk yumruklu dev o dev yumruklu çocuk
dışarıda tabiat mevsimin en çıngıraklı ayındadır
bizim kucağımız terk edilmiş bir yatak gibi kirli soğuk
o birkaç defa kartal gibi gitti kartal gibi döndü
çığlıklarını değil kırbaç sesini duyduk
biz duvarız neyleyim gözlerimiz ağlamayı bilmez
onu bir gece sabaha karşı büsbütün götürdüler
kendi gitti ismi kaldı yadigâr bağrımızda
o zaman mayıstı yağmurlar başımızda
(...)
o düştü biz yine ayakta kaldık
hâlbuki ne kadar yorgunuz
öyle bakmayın bu yaralar şerefli yaralar değil
ah öyle bakmayın utanırız kahroluruz

Attilâ İlhan, *Duvar*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Türk edebiyatında hemen bütün toplumcu gerçekçi şairlerde Nâzım Hikmet'in etkisini görmek mümkündür. Nâzım Hikmet, Türk şairlerini duygu yönüyle Puşkin ve şekil yönüyle Mayakovski ile tanıştırmıştır. Toplumcu gerçekçi şiir anlayışı Nâzım Hikmet'ten sonra Attilâ İlhan'la yeni bir ivme kazanmıştır.

Edebiyat yaşamına 1941 yılında şiirle başlamış olan Attilâ İlhan, babasının etkisiyle divan edebiyatını öğrenmeye çalışmıştır. Şair; Mehmet Âkif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek ve Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirlerini okumuş; çocukluğunda dinlediği masallar ve türküler sayesinde Dadaloğlu, Dertli, Gevheri gibi halk şairlerinin etkisiyle halk şiirini tanımıştır.

Attilâ İlhan, ilk dönem şiirlerinde Nâzım Hikmet'in etkisiyle toplumcu gerçekçi bir anlayışa yönelmiştir. Şair, zamanla bireyselliğin öne çıktığı şiirler de yazmıştır. Onun divan şiirini yeniden ele aldığı şiirleri de oldukça dikkate değerdir. Attilâ İlhan, şiirlerinde en çok aşk ve kendinden kaçış temasını işlemiştir. Attilâ İlhan, *Mavi* dergisi etrafında gelişen Mavi Hareketi'ni de etkilemiştir. Mavicilere göre bir eserde ulusal sanat yansıtılmalıdır. Sanatçılar bu toplumu duymalı ve düşüncelerinde bu toprağın sesi olmalıdır. Attilâ İlhan'la beraber *Mavi* dergisi etrafında Ferit Edgü, Orhan Duru, Özdemir Nutku, Ahmet Oktay gibi sanatçılar bir araya gelmişlerdir.

"Duvar" adlı eser birbirini tamamlayan şiirlerden meydana gelmiştir. Şiirde Anadolu'nun yaptığı savaşlar, kahramanlıklar, yüce dağlar, toprak için verilen mücadele, insanların mekânla bütünleşen yaşam tarzları sergilenmiştir. Attilâ İlhan; Karacaoğlan, Dadaloğlu, Dertli gibi halk ozanlarının söyleyiş özelliklerini dönemin konularıyla bütünleştirerek dile getirmiştir. Attilâ İlhan'ın bu dönemdeki şiiri yerelden evrensele doğru yol almıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.

2. "Duvar"ın nasıl bir sembol olduğunu şiirden hareketle açıklayınız.

3. Şiirde duvarın nelere şahit olduğunu belirtiniz.

4. Şiirde hangi edebî sanatlara yer verilmiştir? Açıklayınız.

5. Okuduğunuz şiirin evrensel, insanı anlatan yönleri nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

6. Şiirde dev ve çocuk arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Açıklayınız.

7. Şiirde II. Dünya Savaşı nasıl değerlendirilmiştir? Açıklayınız.

8. Aşağıdaki sözcük gruplarını şiirden hareketle açıklayınız.

yüzündeki deniz parlaklığı: ....

sımsıcak gözler: ....

dev yumruklu çocuk: ....

şerefli yaralar: ....

9. Şiirdeki kelime tekrarlarını tespit ederek bunların ahenge yaptığı katkıyı belirtiniz.

10. "Duvar" adlı şiirde şairin "kişisel imla tercihi"ne örnek olabilecek kullanımları bulunuz.

11. Okuduğunuz şiirde dönemin sosyal gerçekliğini yansıtan unsurlara yer verilmiş midir? Açıklayınız.

12. Şiirde açık ve örtük ileti örneklerini bulunuz ve bu iletilerin metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini söyleyiniz.

1. ETKİNLİK

Attilâ İlhan'ın "Ben Sana Mecburum" ve "Üçüncü Şahsın Şiiri" adlı şiirlerini, incelediğiniz "Duvar" adlı şiirle tema, içerik ve üslup bakımından karşılaştırınız.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirleri tabloya göre değerlendiriniz.

Şiir	Söyleyici	Yazılış Amacı	Tema
Kerem Gibi			
Duvar			

3. ETKİNLİK

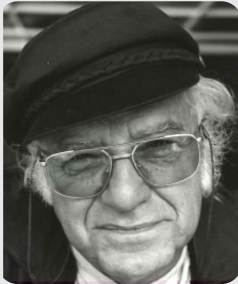
Aşağıdaki şiirleri sanat anlayışı ve hedef kitlesi bakımından karşılaştırınız.

Şiir	Sanat Anlayışı	Hedef Kitle
Bursa'da Zaman		
Olvido		
Bu Eller miydi		
Kerem Gibi		
Duvar		

Şairin Biyografisi

Attilâ İlhan (1925-2005)

Menemen'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki öğrenimini yarım bıraktı. Çeşitli gazete ve dergilerde çalıştı. "Ali Kaptanoğlu" takma adıyla senaryo yazarlığı yaptı. Geçirdiği kalp krizi sonucunda İstanbul'da vefat etti. Romantik bir duyarlılıkla, toplumsal gerçekçilik açısından çağımıza, yaşadığımız günlere baktı. Özellikle aşk, intihar, serüven, ölüm, kavga, kahramanlık temalarını işledi. Gerek şiirlerinde gerek nesirlerinde soyuttan kaçındı; canlı konuşma dilinden, kültür kavramlarından, argodan, halk deyimlerinden yararlandı. Son dönem şiirlerinde klasik şiirin biçim özelliklerini kullandı. Yakın tarihimizin gelişim çizgisini izlediği romanlarında çağdaşlaşma sorunları yaşayan okumuş kişileri tipleştirmeye çalıştı.

Başlıca eserleri: *Duvar, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Bela Çiçeği, Yasak Sevişmek, Tutuklunun Günlüğü, Böyle Bir Sevmek, Elde Var Hüzün, Korkunun Krallığı* **(şiir)**; *Sokaktaki Adam, Zenciler Birbirine Benzemez, Kurtlar Sofrası, Bıçağın Ucu, Sırtlan Payı, Yaraya Tuz Basmak, Dersaadet'te Sabah Ezanları, Allah'ın Süngüleri/Reis Paşa* **(roman)**; *Yalnızlar Rıhtımı, Şoför Nebahat, Devlerin Öfkesi, Kartallar Yüksek Uçar, Yıldızlar Gece Büyür, Yarın Artık Bugündür* **(senaryo)**; *Abbas Yolcu* **(gezi yazısı)**

6. METİN

HAZIRLIK

1. Millî bir edebiyat nasıl olmalıdır? Tartışınız.
2. Arif Nihat Asya'nın "Fetih Marşı" adlı şiirinin bestelenmiş hâlini sınıfta dinleyiniz. Bu marşı dinlerken neler hissettiğinizi arkadaşlarınızla paylaşınız (2. etkinliğe yöneliktir.).
3. Bir öğretmen olan Arif Nihat Asya'nın hayatını araştırınız. Mesleğinin şiirlerine nasıl bir etkisi olduğunu belirtiniz.

Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir

BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLİYOR

Şehitler tepesi boş değil,
Biri var bekliyor.
Ve bir göğüs, nefes almak için;
Rüzgâr bekliyor.
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye;
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye?

Destanını yapmış, kasideye kanmış.
Bir el ki ahiretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer öpsün diye faniler!
Öpelim temizse dudaklarımız,
Fakat basmasın toprağa temiz değilse ayaklarımız.
Rüzgârını kesmesin gövdeler
Sesinden yüksek çıkmasın nutuklar, kasideler.

Geri gitsin alkışlar geri,
Geri gitsin ellerin yapma çiçekleri!
Ona oğullardan, analardan dilekler yeter,
Yazın sarı, kışın beyaz çiçekler yeter!
Söyledi söyleyenler demin,
Gel süngülü yiğit alkışlasınlar
Şimdi sen söyle, söz senin.

Şehitler tepesi boş değil,
Toprağını kahramanlar bekliyor!
Ve bir bayrak dalgalanmak için;
Rüzgâr bekliyor!
Destanı öksüz, sükûtu derin meçhul askerin;
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye?

Arif Nihat Asya, *Dualar ve Âminler*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir

1911-1922 yılları arasında Millî Edebiyat anlayışı Türkçülük akımının etkisiyle ortaya çıkmıştır. 1911'de Selanik'te çıkarılan *Genç Kalemler* dergisi çevresinde bir araya gelen Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp yazdıkları şiir ve makalelerle bu akımın ilkelerini ortaya koymuşlardır. Bu anlayış cumhuriyetin ilanından sonra da devam etmiştir.

Cumhuriyet sonrasında Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şairler; vatan, millet, tarih gibi kavramları şiirlerinde işlemişlerdir. Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairler arasında Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Bekir Sıtkı Erdoğan ve Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu gibi şairler yer almıştır.

Arif Nihat Asya'nın tarihimizin muhteşem ve şanlı sayfalarını şiirleştirdiği görülür. Rubai türünün yeni Türk edebiyatında başarılı örneklerini veren şairlerden biridir. Bayrak ve vatan, onun mısralarında ustalıkla anlatılmıştır.

Fikrin ağır bastığı şiirlerinde milliyetçilik konusu büyük bir yer tutar. Çok renkli ve değişik biçimli şiirler yazmış olan şair, son şiirlerinde mistisizme yönelmiştir. Şiirinde daima bir yenileşme çabası içinde olan şair, etkilerden uzak kalarak kendine özgü bir şiir dünyası oluşturmuştur. "Bayrak şairi" olarak anılan Arif Nihat Asya şiirlerini hece ve aruzla yazarken son şiirlerini de serbest ölçüyle yazmıştır.

"Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" şiirinde ahenk kelime tekrarları ile sağlanmıştır. Şiirde sade ve açık bir dil kullanılmış, kahramanlık teması işlenmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiirdeki bölümlerin yeri değiştirilebilir mi? Niçin?
3. Şiirdeki ahenk unsurlarını (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) belirleyiniz.
4. Okuduğunuz şiirdeki söyleyici kimdir, şiirde kime hitap edilmektedir? Belirtiniz.
5. Şair "meçhul asker" hakkında neler düşünüyor? Açıklayınız.
6. Geri gitsin alkışlar geri,
   Geri gitsin ellerin yapma çiçekleri!
   Yukarıdaki dizelerde altı çizili kelime grubuyla anlatılmak istenen nedir? Tartışınız.
7. "Şehitler tepesi" niçin boş değildir? Şiirden hareketle açıklayınız.
8. Şiirden hareketle vatanseverlik değerini açıklayınız.
9. "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" şiirinde yer alan aşağıdaki sanatları bulunuz.
   Tekrir: ....
   Tenasüp: ....
   Mecazımürsel: ....
   Teşhis: ....
10. Şiirdeki açık ve örtük iletileri bulunuz. Bu iletilerin metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini söyleyiniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirleri, tabloya göre karşılaştırınız.

Şiir	Yazılış Amacı	Tema	Hedef Kitlesi
Kerem Gibi			
Duvar			
Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor			

2. ETKİNLİK

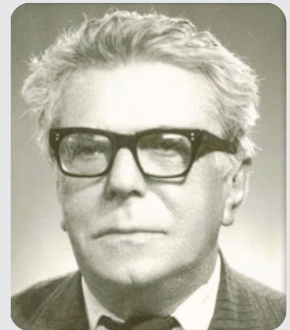

Dinlediğiniz "Fetih Marşı" adlı şiirden hareketle Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şiirlerin yazılış amacını değerlendiriniz.

Şairin Biyografisi

Arif Nihat Asya (1904-1975)

Çatalca'da doğdu. Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesini ve İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunu bitirdi. 23 yıl öğretmen olarak çeşitli illerde ve Kıbrıs'ta çalıştı. Adana milletvekilliği yaptı. Emekli olduktan sonra Yeni İstanbul ve Babıali'de, Sabah gazetesinde siyasi ve edebî fıkralar yazdı. Ankara'da vefat etti. Bayrak, yurt, ulus, kahramanlık, tarih, din, aşk, doğa temalarını işlediği şiirlerini *Çağlayan*, *Türk Yurdu*, *Hayat*, *Hisar*, *Defne* gibi dergilerde yayımladı. Aruzu, heceyi ve serbest ölçüyü birlikte kullandı. Coşku, yoğun anlatım ve halkça söyleyiş şiirinin özellikleridir.

Başlıca eserleri: *Heykeltıraş, Yastığımın Rüyası, Ayetler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Kubbe-i Hadrâ, Aynalarda Kalan, Kanatlar ve Gagalar, Kıbrıs Rubaileri, Nisan, Kova Burcu, Avrupa'dan Rubailer* (**şiir**)

7. METİN

HAZIRLIK

1. Evrensel bir edebiyattan söz edilebilir mi? Tartışınız.
2. Bir yerle ilgili şiirler yazılmasını mekânın insan psikolojisine etkisi bakımından değerlendiriniz.
3. Türk şiirinde Anadolu'yu, vatan sevgisini konu edinen şiirleri araştırıp bunları sınıfta okuyunuz (3. etkinliğe yöneliktir.).

ANADOLU HASRETİ

Titrek sahillere güneş doğunca
Gözlerim, görünmez dağlar selâmlar...
Buruşur elimde bir sarı gonca,
Ruhuma bir çamın şebnemi damlar...

İçimden bir gümüş çağlayan geçer,
Bağları gül kokan bir cihan geçer,
Şafaklar içinde karşımdan geçer
Tarlalar, çardaklar, çatlamış damlar...

Gurbet işledikçe şu uzun yıla
Gözümün yaşında ürperir sıla;
Gönlüm dolaşırken yana yakıla
Ovada sabahlar, dağda akşamlar...

Ömer Bedrettin Uşaklı, *Bütün Eserleri*
hazırlayan: İnci Enginün
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairler Türk tarihine ve Anadolu insanına yönelmişlerdir. Bu şairler; halka ait destan, efsane, masal, halk hikâyeleri ve türküleri örnek almışlardır. "Sanat toplum içindir." anlayışıyla ele alınan şiirlerle halk edebiyatı geleneği modern bir anlayışla yeniden ele alınmıştır. Yerel söyleyişlerden yararlanılmıştır.

Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şiirde okuru heyecanlandırmak için söylev üslubu kullanılmıştır. Okurun savunulan düşünceye uygun olarak harekete geçebilmesi için sade bir dil kullanılmıştır. Bu tarz şiirde "tarih, vatan, şehitlik, mücadele" gibi kavramlar ana tema olarak seçilmiştir. Bu anlayışa uygun şiir yazan şairler arasında Beş Hececiler, Ahmet Kutsi Tecer, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Kemalettin Kamu, Arif Nihat Asya, Zeki Ömer Defne gibi sanatçılar yer alır.

Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairlerden biri de Ömer Bedrettin Uşaklı'dır. Şair, kaymakamlığı sırasında gezdiği yurt köşelerine hayran kalmış ve bu hayranlığını "Bursa'da Akşam", "Uşak İçin", "Irmakta Akşam", "Munzur Dağları", "Çoruh Akşamları", "Anadolu Hasreti" gibi şiirlerde lirik ve yalın bir söyleyişle yansıtmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin temasını, konusunu ve iletisini belirtiniz.

2. Şiirde söyleyici kimdir? Söyleyicinin ruh hâliyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

3. Söyleyiciyi, Anadolu'ya duyarlılığı açısından değerlendirip düşüncelerinizi açıklayınız.

4. Şiirin biçim özelliklerine yönelik aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Ölçü	
Nazım birimi	
Nazım biçimi	
Kafiye örgüsü	
Kafiye türleri	
Redifler	
Kelime tekrarı	
Ses tekrarı	

5. Şiirin bütününden hareketle aşağıdaki ifadeleri açıklayınız.
İçinden bir gümüş çağlayan geçer: ....
Gözümün yaşında ürperir sıla: ....

6. Şiiri dil ve anlatım özellikleri açısından inceleyiniz.

7. Şiirde açık ve örtük ileti örnekleri bularak gösteriniz.

8. Şiirin Millî Edebiyat geleneğinin devamı niteliğinde olduğunu gösteren özellikleri nelerdir? Açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirleri tabloya göre karşılaştırınız.

Şiir	Yazılış Amacı	Hedef Kitle	Tema
Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor			
Anadolu Hasreti			

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirleri işlediği temalara göre sınıflandırınız.

Şiir	Bireysel Temaları İşleyen Şiirler	Toplumsal Temaları İşleyen Şiirler
Bursa'da Zaman		
Olvido		
Bu Eller miydi?		
Kerem Gibi		
Duvar		
Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor		

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz vatan temalı şiirlerde yer alan millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirleyiniz.

Şairin Biyografisi

Ömer Bedrettin Uşaklı (1904-1946)

Uşak'ta doğdu. Babası Sivas Kadısı Ömer Efendi'dir. Babasının işi dolayısıyla Anadolu'yu, Rumeli'yi ve Suriye'yi gezdi. İlk şiirleri Millî Mecmua ve Türk Yurdu'n-da yayımlandı. 1927'de Mülkiye Mektebinden mezun oldu. Vilayet maiyet memuru olarak Bursa'ya tayin edildi. Çeşitli ilçelerde kaymakamlık yaptı. 1943'te Kütahya milletvekili oldu. 24 Şubat 1946'da İstanbul'da vefat etti.

"Memleket Edebiyatı" zevk ve anlayışını benimseyen şair; şiirlerinde Anadolu insanını, coğrafyasını, kendi duyuş ve düşünüş tarzı çerçevesinde, hece vezniyle Türkçenin tüm imkânlarını kullanarak dile getirdi. Halk edebiyatı unsurlarından, devrinin şiir anlayışına has unsurları göz ardı etmeden faydalandı. Şiirde millî değerleri yansıtan, Anadolu coğrafyası ile bütünleştiğimizi hissettiren bir içeriği benimsedi. Türk tarihindeki zaferlerin kazanılmasını sağlayan tarihî şahsiyetlere şiirlerinde yer verdi. "Barbaros Hayrettin" şiirinde Barbaros Hayrettin Paşa'dan, "Bursa'da Akşam"da Emir Sultan ve Yıldırım Beyazıt'tan, "Ülkü Tanrımıza" şiirinde Mustafa Kemal Atatürk'ten söz etti.

Başlıca eserleri: *Deniz Sarhoşları*, *Yayla Dumanı*, *Sarıkız Mermerleri* **(şiir)**

8. METİN

HAZIRLIK

1. Nazire, tehzil (parodi) ve mersiye sözcüklerinin anlamını "TDK Türkçe Sözlük"ten bulunuz (2. etkinliğe yöneliktir.).
2. Orhan Veli'nin öncülük ettiği şiir akımına niçin "Garip" ismi verilmiştir? Araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 10. soruya yöneliktir.).
3. Şiirin dili nasıl olmalıdır, günlük dil veya argo sözcükler şiirde kullanılabilir mi? Tartışınız.

Garip Akımı

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

I

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hatta çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi;
Kundurası vurmadığı zamanlarda
Anmazdı ama Allah'ın adını,
Günahkâr da sayılmazdı.
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye.

II

Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
Duysalar öldüğünü alacaklılar
Haklarını helal ederler elbet.
Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

III

Tüfeğini deppoya koydular,
Esvabını başkasına verdiler.
Artık ne torbasında ekmek kırıntısı
Ne matarasında dudaklarının izi;
Öyle bir ruzigâr ki
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısıyla:
"Ölüm Allah'ın emri,
Ayrılık olmasaydı."

Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Garip Akımı Şiiri

Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday 1941 yılında "Garip" adlı ortak bir şiir kitabını yayımlayarak şiir anlayışlarını ilan etmişlerdir. Şiirde şairane söyleyiş yerine günlük bir dil kullanılması gerektiğini savunmuşlardır. Bu durum kalıplaşmış, sanatlı, imgeli bir şiiri savunan edebiyat geleneğine karşı çıkmak anlamına geldiği için büyük tartışmalara neden olmuştur.

Orhan Veli ve arkadaşları kendilerinden önceki şiiri "yapma, gerçek yaşamdan kopuk, kuralcı şiir" diye nitelemişlerdir. Gündelik yaşam, sıradan insanlar ve sıradan olaylar şiire aktarılmıştır. Serbest ölçü kullanılmış, kafiye gereksiz görülmüştür. Şiirde resim ve müziğe ait ögelere yer vermeye karşı çıkmışlardır. Okuyucunun ilgisini çekebilmek için nükteli, esprili, ironik bir üslup kullanmışlardır.

1945 yılında Oktay Rifat ve Melih Cevdet, Garip akımından ayrılmıştır. Orhan Veli ise 1950'de ölümüne kadar şiir anlayışını sürdürmüştür.

"Kitabe-i Seng-i Mezar" şiiri temelde geleneksel şiir anlayışına karşı çıkmak amacıyla yazılmıştır. Şiirde sıradan bir insan olan Süleyman Efendi konu edilmiştir. Büyük felsefelerle ilgisi olmayan bir kişinin gündelik yaşamı anlatılmıştır. Her sözcüğün şiirde kullanılabileceğini savunan Orhan Veli, "nasır" sözcüğünü bile şiire dâhil etmiştir. Birçok yönüyle Orhan Veli şiiri, geleneğe bir başkaldırıdır. Uzun soluklu olamayan bu anlayış günlük dilin şiire girmesini başarmıştır.

Şiirdeki söyleyici, hayata bir pencereden bakmıştır. Bu yetinme duygusu, içinde bulunduğu sosyal sınıfla ilgilidir. Bu şiirde olduğu gibi Garip şairleri bilinçli olarak toplumun dikkat çekmeyen tiplerini konu edinmişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiirde geçen "To be or not to be" (Olmak ya da olmamak) ifadesi hangi anlamda kullanılmıştır? Bu sözle kime gönderme yapılmıştır? Belirtiniz.
3. Şiirde sözü edilen Süleyman Efendi nasıl betimlenmiştir? Gerçek bir kişi olabilir mi? Açıklayınız.
4. Şiirdeki eleştirilerin neler olduğunu belirtiniz.
5. Şiirdeki günlük dil örneklerini bulunuz.
6. Şiirdeki bölümler nasıl sıralanmıştır? Açıklayınız.
7. Okuduğunuz şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır? Açıklayınız.
8. Şiirde geçen olay, zaman, mekân ve kişiler hakkında bilgi veriniz.
9. Şiirde geçen aşağıdaki deyimlerin anlamlarını "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden bulunuz.

   adını anmamak: ....

   yadigâr kalmak: ....

   hakkını helal etmek: ....
10. Şairin şiir anlayışının "Kitabe-i Seng-i Mezar" adlı şiirdeki yansımaları nelerdir? Dizelerden hareketle açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz "Olvido" ve "Kitabe-i Seng-i Mezar" adlı şiirleri aşağıdaki tabloya göre karşılaştırınız.

Sorular	*Olvido*		*Kitabe-i Seng-i Mezar*	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Şiirde günlük yaşamdan seçilmiş olaylar yer alıyor mu?				
Şiirde sıradan insan konu ediliyor mu?				
Şiirde bir ölçü kullanılmış mı?				
Şiirde mecaz, imge ve edebî sanatlara yer verilmiş mi?				

2. ETKİNLİK

Orhan Veli, "Cânân" adlı şiirini, Ahmet Haşim'in "Havuz" adlı şiirine gönderme yapmak için yazmıştır. Buna göre aşağıdaki şiirlerden hareketle parodi (tehzil) tekniğini açıklayınız.

Havuz

Akşam yine toplandı derinde…
Cânân gülüyor eski yerinde
Cânân ki gündüzleri gelmez
Akşam görünür havz üzerinde
(...)

Ahmet Haşim, *Bütün Şiirleri*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Cânân

Cânân ki Degüstasyon'a gelmez
Balıkpazarı'na hiç gelmez

Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

*(**Degüstasyon**: Eskiden Beyoğlu'nda bulunan lüks bir lokanta.)*

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiir ve "Kitabe-i Seng-i Mezar" adlı şiiri dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.

BEN ORHAN VELİ

Ben Orhan Veli,
"Yazık oldu Süleyman Efendiye"
Mısra-ı meşhurunun mübdii…
Duydum ki merak ediyormuşsunuz
Hususi hayatımı,
Anlatayım:
Evvela adamım, yani
Sirk hayvanı falan değilim.

Burnum var, kulağım var,
Pek biçimli olmamakla beraber.
Evde otururum,
Masa başında çalışırım.
Bir anne ile babadan dünyaya geldim
Bir işte çalışırım. (…)

Ispanağı çok severim
Puf böreğine hele
Bayılırım.
Malda mülkte gözüm yoktur.
Vallahi yoktur.
Yayan dolaşırım,
Mütenekkiren seyahat ederim.
Oktay Rıfat'la Melih Cevdet'tir
En yakın arkadaşlarım.
Bir de sevgilim vardır, pek muteber;
İsmini söyleyemem
Edebiyat tarihçisi bulsun.
Ehemmiyetsiz şeylerle de uğraşırım,
Meşgul olmadığım "ehemmiyetsiz"
Sadece üdeba arasındadır.
Ne bileyim,
Belki daha bin bir huyum vardır…
Amma ne lüzum var
Hepsini sıralamaya
Onlar da bunlara benzer.

Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Şairin Biyografisi

Orhan Veli Kanık (1914-1950)

Orhan Veli Kanık (1914-1950) Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümündeki öğrenimini yarıda bıraktı. PTT Genel Müdürlüğünde ve Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunda çalıştı. Oradan ayrılınca *Yaprak* dergisini çıkardı. İstanbul'da vefat etti. *Varlık* dergisinde yayımlanan şiirleriyle dikkat çekti. İlk şiirlerinde hece ölçüsünü kullandı. 1941 yılında Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le *Garip*'i yayımladılar. Savunduğu ilkelerle Türk şiirine yeni bir anlayış getirdi. Şiirde benzetme, iğretileme, mecaz, ölçü ve uyak gibi özelliklerin kaldırılması gerektiğini savundu.

Başlıca eserleri: *Garip, Vazgeçemediğim, Destan Gibi, Yenisi, Karşı* (Ölümünden sonra şiirleri, *Bütün Şiirleri* adıyla bir kitapta toplandı.) (**şiir**); *Orhan Veli, Nesir Yazıları, Denize Doğru* (**düzyazı**); Diğer eserleri: *La Fontaine'in Masalları, Nasreddin Hoca Hikâyeleri*

9. METİN

HAZIRLIK

1. Halk kültürü, folklor, halk bilimi kavramlarını araştırınız.
2. Halk kültürünü yansıtan deyim ve atasözü örnekleri bulunuz. Bu tür ürünlerin şarkılarda veya şiirde kullanılmasını değerlendiriniz.
3. "Poetika, manifesto, bildiri, beyanname" sözcüklerinin anlamını araştırınız. Necip Fazıl, Orhan Veli gibi şairlerin şiir sanatıyla ilgili yazılarını bularak sınıfa getiriniz (2. etkinliğe yöneliktir.).
4. Melih Cevdet Anday'ın "Rahatı Kaçan Ağaç" adlı şiirini bularak sınıfta okuyunuz (3. etkinliğe yöneliktir.).

ESKİ ZAMAN ÂŞIĞI

Ben eski zaman âşığıyım
Sevda çeker düşünürüm ağlarım
Bazen tilki kadar kurnaz bazen akılsız
Bazen çocuk gibiyim bazen bakakalırım.

Herkes âşık olur sevdalanır
Bir yolu var gönül çekmenin de
Benimki sevda değil ateşten gömlek
Bir kor düşmüş ışıl ışıl yanar içimde

Ama ben eski zaman âşığıyım
Sevmek kadar kanatlanmak da gelir elimden
Gece hayalimde gündüz fikrimde
Ela gözlü o yâr çıkmaz gönülden

Oktay Rifat Horozcu, *Bütün Şiirleri*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Garip akımı sanatçıları bir eşyayı benzetme ve istiareden kaçarak göründüğü gibi yani herkesin kullandığı kelimelerle anlatmıştır. Garip akımı; Orhan Veli'nin ölümü, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in daha sanatlı şiir anlayışını benimsemesi, Mavi akımı ve İkinci Yeni şiir anlayışının daha etkili olması dolayısıyla şiirdeki iddiasını kaybetmiştir.

Garip şiirinde yaşama sevincinin yanında; hayat, çevre, doğa ve evren karşısındaki hayranlık ve şaşkınlık işlenmiştir. Oktay Rifat yaşama sevinci ile bütün evreni kucaklarken Orhan Veli sosyal çevreden pek fazla uzaklaşmamıştır.

Melih Cevdet Anday, Garip akımına bağlı kaldığı ilk şiirlerinde gündelik hayatın içindeki sıradan insanı anlatmıştır. Şair, daha sonraki şiirlerinde toplumsal konulara ve Yunan mitolojisine yönelmiştir. "Rahatı Kaçan Ağaç"ta yoksulluk ve haksızlık gibi toplumsal sorunları dile getirmiştir.

Garip akımı temsilcilerinden olan Oktay Rifat "Perçemli Sokak" kitabında İkinci Yeni anlayışına uygun şiirler yazmıştır. Şair; halk kültürünü, halk yaşamını, sıradan insanları ve basit konuları halk diliyle işlemiştir.

"Eski Zaman Âşığı" şiirinde şair, aşk temasını günlük bir dille işlemiştir. Kolay, basit ve günlük yaşamdan esinlenen bu şiir, ahengini ses akışı ve doğal söyleyişle sağlamıştır. Garip akımının en büyük özelliği de zaten sıradan olayların doğal bir söyleyişle ifade edilmesidir. Şiirde klasik ahenk unsurları olan ölçü, kafiye, redif kullanılmamıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki sözcük gruplarını şiirden hareketle açıklayınız.

gönül çekmek: ....

ateşten gömlek: ....

ışıl ışıl yanmak: ....

2. Şiirde "Eski Zaman Âşığı" olmanın özellikleri nasıl sıralanmıştır? Açıklayınız.

3. Şiirden hareketle Garip akımı özelliklerinin neler olduğunu açıklayınız.

4. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır? Değerlendiriniz.

5. Aşağıdaki dizelerde geçen edebî sanatları belirtiniz.

Bazen tilki kadar kurnaz bazen akılsız: ....

Bazen çocuk gibiyim bazen bakakalırım: ....

6. Şiirin teması nedir? Şair neyi özlemektedir? Açıklayınız.

7. Okuduğunuz şiir, konusuna göre (lirik, epik, didaktik, pastoral, satirik) şiir türlerinden hangisine örnektir? Niçin?

8. Şiirdeki günlük ve sıradan olaylar, sizce dil ve anlatımı nasıl etkilemiştir?

9. Şiirde geçen açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz.

10. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/kişiler arasında nasıl bir bağ kurulabilir? Açıklayınız.

11. Dil bir anlaşma aracıdır. (...) Bir dilin kelimeleri birer işaret olarak gerçeği gözümüzün önüne getirmekle ödevlidir. Ama bizler konuşurken gerçeği kurcaladığımızı, gözden geçirdiğimizi pek anlamayız. Bir dili kullanmak, kelimelerin bizde uyandırdığı görüntülerin yardımıyla bir şey anlatmak demektir. (...) Kelimeleri kullanmak, göz önüne birtakım görüntüler getirmek, gerçekle oynamak, gerçeği kurcalamakla birdir.

Yukarıdaki ifadeler Oktay Rifat'ın "Perçemli Sokak" adlı şiir kitabının ön sözünden alınmıştır. Bu anlayışın "Eski Zaman Âşığı" adlı şiire nasıl yansıdığını açıklayınız.

12. Aşağıdaki dizeleri şiirin bütününden hareketle açıklayınız.

Benimki sevda değil ateşten gömlek: ....

....

Sevmek kadar kanatlanmak da gelir elimden: ....

....

1. ETKİNLİK

Oktay Rifat'ın "Eski Zaman Âşığı" şiiri ile "Ayna" şiirini dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız. Sizce bir şair sanat anlayışını değiştirebilir mi? Tartışınız.

Ayna

Öyle durgun, sıcak saatler vardır ya,
Hani kararmış tahtalar, nikel, bakır
Işır karanlık odalarda, kanarya
Susar, kedi uyur, yazdır.

Hani yaprak kıpırdamaz, çakıl yanar,
Bir böcek sesi gelir bahçeden, fincan
Düşlere götürür sizi, kesik kanar,
Emersiniz, yazdır akan.

Öyle durgun, öyle sıcak saatlerde,
Sessiz bir bahçe görünür aynadan,
Nerde bu gök, dersiniz, bu ağaç nerde,
Ne Uzay kalmış ne Zaman!

Camdan duyarlara sıçrar da Yeşil
Parlar kararmış tahtalar, nikel, bakır,
Kanarya susar, kedi uyur, bir gül
Dalı pencerede, yazdır.

Oktay Rifat Horozcu, *Bütün Şiirleri*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

2. ETKİNLİK

Orhan Veli ve arkadaşlarının şiir sanatlarını ilan ettikleri "Garip Beyannamesi"ni sınıfta okuyunuz. Şairlerin görüşlerine katılıyor musunuz? Açıklayınız.

3. ETKİNLİK

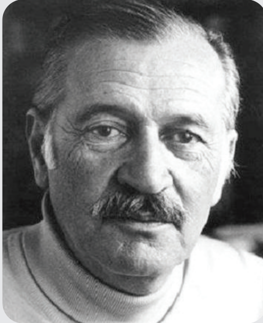
Aşağıdaki şiirleri tabloya göre değerlendiriniz.

Şiir	Söyleyici	Hedef Kitle	Tema
Kitabe-i Seng-i Mezar			
Eski Zaman Âşığı			
Rahatı Kaçan Ağaç			

Şairin Biyografisi

Oktay Rifat Horozcu (1914-1988)

Trabzon'da doğdu. Ankara Erkek Lisesinden sonra Paris Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Yurda dönünce devlet kuruluşlarında çalıştı. İstanbul'da vefat etti. *Varlık* dergisinde çıkan şiirleriyle tanındı. Orhan Veli Kanık ve Melih Cevdet Anday'la birlikte Garip adı verilen yeni şiir anlayışının önderlerinden oldu. Oyun, roman ve çevirileri bulunmaktadır.

Başlıca eserleri: *Garip (Orhan Veli ve Melih Cevdet'le), Güzelleme, Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler, Aşağı Yukarı, Karga ile Tilki, Perçemli Sokak, Aşk Merdiveni, İkilik, Elleri Var Özgürlüğün, Yeni Şiirler, Çobanıl Şiirler, Denize Doğru Konuşma, Dilsiz ve Çıplak, Koca Bir Yaz* **(şiir)**

10. METİN

HAZIRLIK

1. “İroni, espri, mizah, karikatür” sözcüklerinin anlamlarını bulunuz.
2. İronik anlatım hakkında araştırma yapınız. Elde ettiğiniz bilgileri sınıfta paylaşınız (Metni anlama ve çözümleme 8. soruya yöneliktir.).
3. Deneysel şiir hakkında araştırma yapınız.
4. Edip Cansever’in “Yerçekimli Karanfil” adlı şiirini değişik yorumculardan dinleyiniz.

II. Yeni Şiiri

ÇAĞRILMAYAN YAKUP

I

Kurbağalara bakmaktan geliyorum, dedi Yakup
Bunu kendine üç kere söyledi
Onlar ki kalabalıktılar, kurbağalar
O kadar çoktular ki doğrusu ben şaşırdım
Ben, yani “Yakup”, her türlü çağrılmanın olağan şekli
Daha hiç çağrılmadım
Biri olsun ‘Yakup!’ diye seslenmedi hiç
Yakup!
Diye seslenmedi ki dönüp arkama bakayım
Ve içimden durgun ve çürük bir suyu düşüreyim
Ceplerimdeki eskimiş kâğıt parçalarını atayım
Sonra bir güzel yıkanayım da.
Ben size demedim mi?

Evet, kurbağalara bakmaktan geliyorum
Sanki böyle niye ben oradan geliyorum
Telaşlı, aç gözlü kurbağalara
Bakmaktan
Bilmiyorum
Bilmiyorum, bilmiyorum
Ben, yani Yusuf, Yusuf mu dedim? Hayır, Yakup
Bazen karıştırıyorum.

Bazen karıştırıyorum ya, çok uzun bir gündü
Sonra bu çok uzun günün sıcak bir günü
Kediler kırmızı alevler hâlinde koşuyordu
Onlar işte hep boyuna koşuyordu
Birileri çıkıyordu ordan burdan

Hiç çıkmamak hâlinde ve olgun
Birileri çıkıyordu
Geceden kalma bir lamba yanıyordu, açık
Bir pencerenin sokağa doğru içinde
Bu uyum korkunçtur Yakup!
Yakup'un olması korkunçluğudur bu
Dünyanın insana doğru içinde
Yakup, Yakup!
Buradayım, yani ben.. Evet, geliyorum
Lambayı söndürmesinler, geliyorum
Siz bütün lambaları yakın, evet
Ben, yani Yusuf, Yusuf mu dedim? Hayır, Yakup
Bazen karıştırıyorum.

(...)
Her türlü bir şeyler sizin olsun, ben artık
Hep böyle istiyorum, ayıp değil ya
Durduğum bir gündü, diyorum, yüzümü göğe
doğurduğum
Bir gündü ve yaşar gibi kaldığım bir yaşama içinde
Ve yollarda ölü baykuşlar bulduğum
Bir ölünün günü boyayan renginde
Çürük evler bulduğum, içleri sonsuz kayalar
Kayalardan dondurmalar sorduğum
Ben, yani Yakup, Yakup'un hiç çağrılmamış şekli
(....)

IV

Kurbağalara bakmaktan geliyorum. Ben Yakup
Bunu Yakup söyledi
Yıkanmış çamaşırlar duruyordu odamın penceresinde
Gök işte bu beyazlıktan azıcık alıp veriyordu,
diyebilirim
Bir kırlangıç onu kirletmese
Ki onlar o kadar çok siyahtırlar ki ben
Onları hiç sevmem
Ve demek ki benim odamda hiç kimseler yoktur
Odamın düşünülmesi hâlinde bile
Kimseler yoktur
Biri sanki çarşıya çıkmıştır sürekli bir biçimde
Ve biraz da çarşılar
Ve durmadan satılan o kırık dökükler bitmez ki
Bitmesin
Çünkü bir gün bir boy aynası satın almak istiyorum ben
Kirli ve eski
Bir at arabasının aynaya doğru büyüyen içinde
Onu ben taşıtmak istiyorum, caddelerin
İntiharlara doğru büyüyen içinde
Ben, yani Yakup
Kurbağalara bakmaktan geliyorum işte
Açgözlü, mor kurbağalara
Akşama doğru bir dilim ekmek yiyeceğim belki
Bir bardak da süt içeceğim. Sonra
Bir güzel uyumak istiyorum, bütün gün çok yoruldum
Ben
Gözlükten, taş hamurdan ve çarşaflardan
Ve biraz hiç çağrılmamaktan yapılmış Yakup
Uyumak istiyorum.

Ve sabah bunları bir bir kendime anlatacağım
Yakup'un gene bir yokluğa doğru büyüyen içinde.

Edip Cansever, *Bütün Şiirleri*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

İkinci Yeni Şiiri

Türk şiirinde Birinci Yeni'den (Garip) sonra ve ona karşı olarak 1954'ten sonra görülmeye başlayan İkinci Yeni şiir akımı, ortaya koyduğu iddialar ve toplu çıkışlarıyla dilde değişimin bir halkası olmuştur. Bu topluluğun göze çarpan en önemli özelliği Türkçeyi kullanış biçimlerindeki farklılıktır.

İkinci Yeni şairleri savaşın bittiği ve farklı toplumsal kutupların bulunduğu bir dönemde sanat anlayışlarını ortaya koymuşlardır. Bu şiir akımını birçok edebiyat eleştirmeni, çağdaş Türk şiirinin en son ve en özgün atılımı olarak kabul ederken bazı eleştirmenler ise edebiyatta bir skandal olarak görmüştür. Şiirde "soyut", "anlamsız" ya da "kapalı" olmak, "özde ve biçimde deformasyona dayanmak", "okurdan kopmak", "topluma sırtını dönmek", "us dışına çıkmak", "bilinç dışının olanaklarından yararlanmak" ve "Garip akımının yalınlığına karşı çıkmak" İkinci Yeni şiirinin genel özellikleri arasında sayılmıştır.

1958'de Cemal Süreya'nın "Üvercinka" ve İlhan Berk'in "Galile Denizi", 1959'da da Turgut Uyar'ın "Dünyanın En Güzel Arabistanı", Ece Ayhan'ın "Kınar Hanım'ın Denizleri" ve Ülkü Tamer'in "Soğuk Otların Altında" adlı kitapları II. Yeni anlayışını temsil etmiştir.

Edip Cansever, şiirlerinde tiyatrodakine benzer diyaloglara yer vermiştir. "Yer Çekimli Karanfil", "Ben Ruhi Bey Nasılım" gibi farklı üslup denemelerinin olduğu şiirleri ile tanınmıştır. "Dize işlevini yitirdi." düşüncesiyle yeni şekiller denemiştir.

"Çağrılmayan Yakup" adlı şiirde Edip Cansever, toplumda önemli bir yer edinemeyen sıradan bir insanı konu edinmiştir. İkinci Yeni şiirinin bir özelliği olarak bu şiirde öne çıkan dize veya ifadeler kullanılmıştır. Şiirin yazılmasından sonra "Çağrılmayan Yakup" bir unvan olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiirden hareketle "Çağrılmayan Yakup" nasıl bir tiptir? Açıklayınız.
3. Şiirde yer alan, düzyazıya uygun cümleleri/dizeleri bulunuz.
4. Şiirdeki "Çağrılmayan Yakup" ile "Kitabe-i Seng-i Mezar"daki "Süleyman Efendi"yi karşılaştırınız.
5. Şiirdeki ahenk unsurlarını belirtiniz.
6. Şiirde tekrar edilen sözcükleri bulunuz ve bu sözcüklerin şiirdeki işlevini açıklayınız.
7. Şiirde kurbağa, kedi ve baykuş neyi sembolize etmektedir? Açıklayınız.
8. Şiirden hareketle ironik anlatıma örnek veriniz.
9. Aşağıdaki dizeleri açıklayınız.
   Ve biraz hiç çağrılmamaktan yapılmış Yakup: ....
   Ben, yani Yakup, Yakup'un hiç çağrılmamış şekli: ....
10. Şiirden hareketle konuşma üslubuna örnek veriniz.

1. ETKİNLİK

İlhan Berk, İkinci Yeni şiirini "Anlamın yeri düzyazıdır. Bir şey anlamak isteyenler düzyazı okusunlar. Şiir bir şey anlatmaz. Güzellik bir şey anlatmaz çünkü." şeklinde savunmuştur. Şairin düşüncelerine katılıyor musunuz? Niçin?

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirlerden hareketle İkinci Yeni şiirindeki dize yapısını değerlendiriniz.

Gözleri göz değil gözistan
Usul usul giyinir
Sabahları evinde
İşte do, sonra sırasıyla
re
mi
fa
sol
la
Sonunda da şapkası si

Cemal Süreya
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

O zaman bütün İstanbulistan Vizansiyadan kalan sarıdaydı
Vizansiyanın rengi eski bir yapraktır

Turgut Uyar
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

MISIRBALIKLARI prenses nefertiti / cebi kuş üzüntüyle dolu İzmirli tüccar ///. Mısırkalyoniğne (devam)
baktım geçiyordu durdum isyana bir beyaz bir esmer

İlhan Berk
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

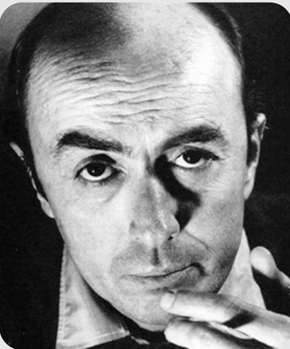
Ben gidince hüzünler bırakırım / Bu senin yaşadığındır

Edip Cansever
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Şairin Biyografisi

Edip Cansever (1928-1986)

İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesinden mezun olduktan sonra girdiği Yüksek Ticaret Okulundaki öğrenimini yarıda bırakarak babasının Kapalıçarşı'daki dükkânında ticarete başladı ve 1976 yılına kadar antikacılık yaptı. Turgut Uyar ve Cemal Süreya ile birlikte İkinci Yeni'nin öncü şairleri arasında anılan Cansever'in ilk kitabı *İkindi Üstü* (1947), henüz 19 yaşında bir delikanlının, dünyayla ilk karşılaşmasının, tanışmasının ve ilk itirazlara yeltenişinin izlenimlerini dile getirir.

Başlıca eserleri: *Yer Çekimli Karanfil, Dirlik Düzenlik, Yeniden, Çağrılmayan Yakup, Ben Ruhi Bey Nasılım, Nerde Antigone, Tragedyalar, Umutsuzlar Parkı* **(şiir)**

11. METİN

HAZIRLIK

1. Şiir ile düzyazı arasındaki farklar nelerdir? Tartışınız.
2. İlhan Berk'in bestelenmiş şiirlerini bularak sınıfta dinleyiniz (1. etkinliğe yöneliktir.).
3. Yahya Kemal'in "Bir Başka Tepeden", Orhan Veli'nin "İstanbul'u Dinliyorum" ve Ülkü Tamer'in "İstanbul" adlı şiirini sınıfa getiriniz (3. etkinliğe yöneliktir.).

İSTANBUL'DAN

İşte kurşun kubbeler şehri İstanbul'dasın
Havada kaçan bulutların hışırtısı
Karaköy çarşısından geçen tramvayların camlarına yağmur yağıyor
Yenicami Süleymaniye arkalarını kirli bir göğe vermişler
Hiç kımıldamıyorlar
Ayasofya elleriyle yüzünü kapamış bütün iştahıyla ağlıyor

İnsanlar sokak sokak çarşı çarşı ev ev
İnsanlar sırt sırta omuz omuza verip durmuşlar
Boyunları bükük
Yorgun asabi kederli kindar
Yığın yığın olmuşlar hepsi köprünün açılmasını bekliyor
Bir anda şehrin dört bucağına akacaklar
Bir anda iki ayrı kıtadaki insanlar gibi
Fatihliyle Beşiktaşlı sarmaş dolaş olacak

Sarı uzun yüzlü cesur işçiler
Dört köşe hâlinde veya dağınık bir şekilde durmuşlar
Hiç konuşmuyorlar
Benim onları birer birer çalıştıkları yerlere götürüp bıraktığım olmuştur
Hepsi dar kapanık yerlerde, sıkıntılı işlerde çalışırlar
Hepsi deli gibi severler yaşamayı

Bu en önde giden grup
Tophane'de Dikimevi'nde çalışır
Sekiz kızdır ancak üçü evlenmiştir
Bu saçları darmadağın asık suratlı delikanlılar
Kömür işçisidir
Bu üç kız, Beyoğlu'nda büyük bir mağazada tezgâhtar
Bunlar yol amelesidir
Bunlar vapur işçisi
Öbürleri duvarcı, hamal, ırgat, kayıkçı
Hepsi bu gök altında sarmaş dolaş olmuş yürüyorlar

Dünyada işlerine giden insanları görmek kadar güzel bir şey yoktur
(Biliyorum artık akşama kadar onları hiç görmeyeceğim.)

Durduğun yerden İstanbul köprüsü tramvayları mavnalarıyla
sanki yürüyor
Bu sislerin ve bulutların arasından en sonra harekete geçen Kız
Kulesi'dir
Kayıkların direkleri insanların üzerinde
Büyük bir bulut gelip durmuştur
İşte karın karına vermiş motorlardaki balıkların üstlerine yağmur
yağıyor

Bir defa olsun akıllarına gelmemiştir
Gözleri pırıl pırıl balıkların
Bir İstanbul göğü altında ağlamak

Hepsi denizde geçen hayatlarını düşünüyorlar
Dokunsanız ağlayacaklardır

İstanbul açları, tokları, hastalarıyla aynı kıta üzerinde bulunuyor
(...)

İlhan Berk, *Toplu Şiirler*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Birçok edebiyatçı, şair ve eleştirmen 1950'li yıllarda Ankara'da Muzaffer İlhan Erdost yönetiminde yayımlanan *Pazar Postası* etrafında kümelenmiş bir grup şairin yazdığı şiirlerle Türk şiirinin modernleşmesine büyük katkıda bulunduklarını kabul eder. Bu grup içinde İkinci Yeni şiir anlayışını benimseyen İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Edip Cansever ve Ece Ayhan önemli bir yer tutar.

İkinci Yeniciler, edebiyat çevresinde benimsendiği kadar eleştirilere de maruz kalır. Bu eleştirilerin başında İkinci Yenicilerin savundukları sanat ve dil anlayışlarındaki alışılmışın dışındaki tutumlar gelir. İkinci Yenicilerde anlam "soyut" bir karaktere bürünür. Şiir dilinde ise gerek sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde gerekse de dilin söz dizimi açısından niteliklerinde büyük değişikliklere gidilir. Bu durum İkinci Yenicilerin şiirlerine "soyut şiir", "anlamsız şiir", "kapalı şiir" gibi isimlerin verilmesine yol açar.

Dildeki kurulu düzene karşı çıkma, büyük harf kullanmama eğilimi, sözcüklerin ayrı veya bitişik yazımında da kendini gösterir. Özellikle dizelerdeki kelimelerin tamamının birbiri ardına bitişik yazılarak bir düzen oluşturulması dikkat çekicidir. İkinci Yenicilerin aykırı şairi İlhan Berk'te bu eğilimin örnekleri görülür.

Türk şiirinin en önemli isimlerinden, “Şiirimizin uç beyi” olarak tanımlanan İlhan Berk şiirlerini düzyazıya yaklaştırır. İkinci Yeni şiir anlayışının önemli şairlerinden ressamca şiir yazan İlhan Berk'in şiirlerinde İstanbul önemli yer tutar. İlhan Berk, İstanbul'u sevmekle kalmaz, onu bütün semtleri ve sokaklarıyla şiire sokar. Tasvir ettiği bu yerleri ressamlığının etkisiyle okuyucunun gözünde canlandırmayı başaran şair, tarihî semtleri en ince ayrıntısına kadar betimler. “İstanbul'dan” adlı şiirinde İstanbul; işçileriyle, yoksullarıyla, açlarıyla, hastalarıyla, balıkçılarıyla ve kadınlarıyla vardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiirden hareketle İlhan Berk'in İstanbul'a bakış açısını yorumlayınız.
3. Şiirde hangi mimari eserlerden söz edilmiştir? Belirtiniz.
4. Şiirdeki İstanbul'la ilgili olumsuzluklar nelerdir? Açıklayınız.
5. Şiirdeki İstanbul'da kimler yaşamaktadır? Belirtiniz.
6. Şiirdeki edebî sanatları bulunuz.
7. Şiirde söz edilen İstanbul'un semtleri hangileridir? Bu semtlerin özelliklerini şiirden hareketle açıklayınız.
8. Aşağıdaki sözcük gruplarını şiirin bütününden hareketle açıklayınız.
İnsanlar sokak sokak çarşı çarşı ev ev: ....
İstanbul göğü altında ağlamak: ....
Aynı kıta üzerinde bulunmak: ....
9. Şiirde geçen “mavna” kelimesinin anlamını “TDK Türkçe Sözlük”ten bularak cümle içinde kullanınız.
10. Şiirdeki açık ve örtük iletileri bularak bunların şiirin dil ve anlatımına katkısını söyleyiniz.
11. Okuduğunuz şiir belli bir ölçü esas alınarak yazılmamıştır. Buradan hareketle şiirde ahengin nasıl sağlandığını belirtiniz.

1. ETKİNLİK

NE BÖYLE SEVDALAR GÖRDÜM NE BÖYLE AYRILIKLAR

Ne zaman seni düşünsem
Bir ceylan su içmeye iner
Çayırları büyürken görürüm

Her akşam seninle
Yeşil bir zeytin tanesi
Bir parça mavi deniz
Alır beni.

Seni düşündükçe
Gül dikiyorum elinin değdiği yere
Atlara su veriyorum
Daha bir seviyorum dağları

İlhan Berk, *Toplu Şiirler (Metnin orijinaline uyulmuştur.)*

Okuduğunuz bu şiirde pastoral bir tablo çizilmiş, imgeler aktarılırken ceylan, çayır, yeşil zeytin, mavi deniz, gül, su verilen atlar ve dağlar gibi insanda çeşitli tasarımların oluşmasını sağlayan, aynı zamanda olumlu duygu değerleri bulunan sözcük ve tamlamalar kullanılmıştır.

Bu açıklamadan hareketle İlhan Berk'in şiirde resim sanatından nasıl yararlandığını açıklayınız.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirleri tabloya göre değerlendiriniz.

Şiir	Söyleyici	Hedef Kitle	Tema
Çağrılmayan Yakup			
İstanbul'dan			

3. ETKİNLİK

Hazırlık çalışmasında sınıfa getirdiğiniz şiirleri okuyunuz. Bu şiirlerle İlhan Berk'in "İstanbul'dan" şiirini anlayışları bakımından karşılaştırınız.

Şairin Biyografisi

İlhan Berk (1918-2008)

Manisa'da doğdu. Balıkesir Necati Bey İlköğretmen Okulundan sonra, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünü bitirdi. Çeşitli illerde öğretmenlik, Ziraat Bankasında çevirmenlik yaptı. Bodrum'da vefat etti. Şiirlerinde, özden çok biçim üzerinde durdu. İkinci Yeni adı verilen soyut şiir anlayışını benimsedi. Öz yaşam öyküsü, günce, deneme, söyleşi ve deneme türünde eserleri bulunmaktadır.

Başlıca eserleri: *Güneşi Yakanların Selamı, İstanbul, Günaydın Yeryüzü, Türkiye Şarkısı, Köroğlu, Galile Denizi, Çivi Yazısı, Otağ, Atlas, Kül, Deniz Eskisi, Şiirin Gizli Tarihi, Delta ve Çocuk, Galata, Güzel Irmak, Pera, Tümceler Geliyorum, Şenlikname, Çok Yaşasın Sayılar, İstanbul Kitabı* **(şiir)**

12. METİN

HAZIRLIK

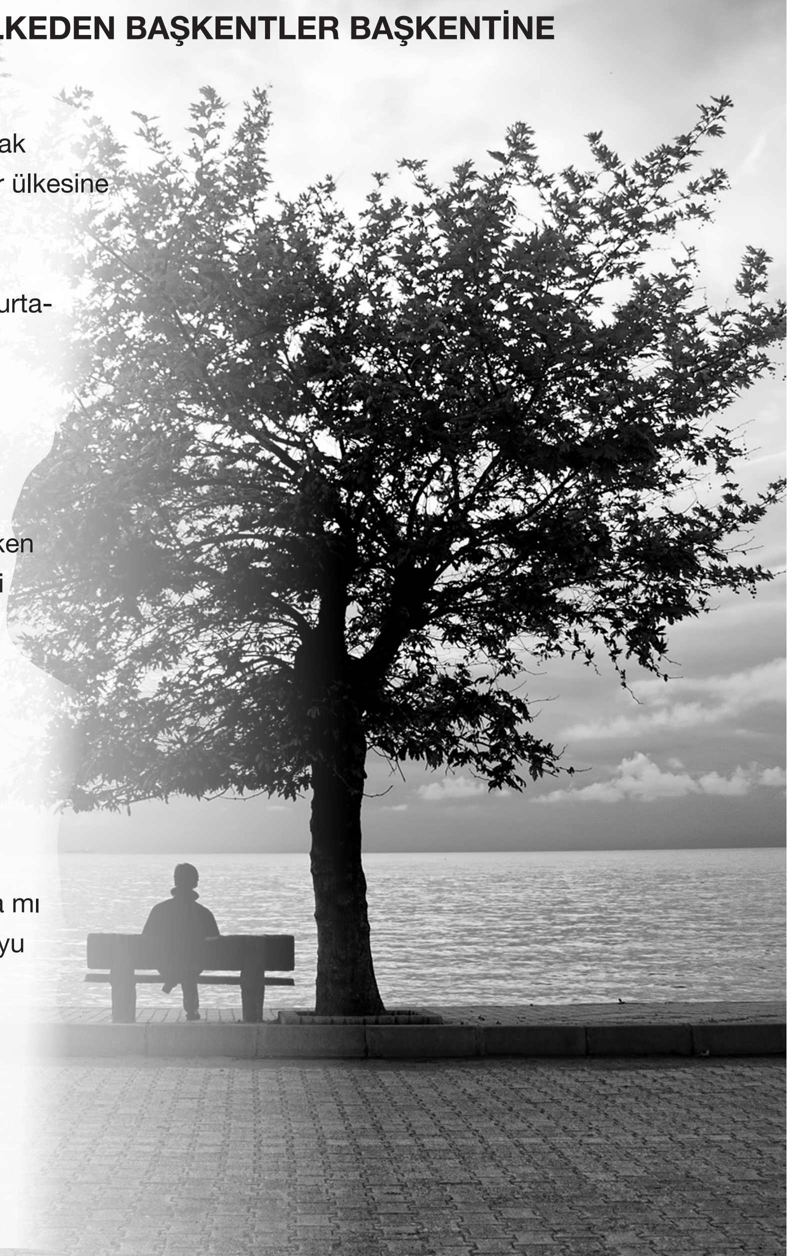
1. "Leyla, Salome, Belkıs, Meryem, Züleyha" gibi tarihî ve mitolojik kişileri araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 3. soruya yöneliktir.).
2. Sezai Karakoç'un "Mona Roza" şiirinin yazılış hikâyesini araştırınız ve bu şiiri sunum kurallarına uygun olarak okuyunuz (2. etkinliğe yöneliktir.).
3. Sezai Karakoç'un "diriliş" kavramı etrafında toplanan düşüncesi hakkında araştırma yapınız (Metni anlama ve çözümleme 10. soruya yöneliktir.).
4. Cahit Zarifoğlu'nun "İşaret Çocukları" adlı şiirini sınıfa getiriniz (Metni anlama ve çözümleme 11. soruya yöneliktir.).

Dinî Değerleri, Geleneğe Duyarlılığı ve Metafizik Anlayışı Öne Çıkaran Modern Şairler

SÜRGÜN ÜLKEDEN BAŞKENTLER BAŞKENTİNE

II

Gelin gülle başlayalım atalara uyarak
Baharı koklayarak girelim kelimeler ülkesine
Bir anda yükselen bir bülbül sesi
-Erken erken karlar ortasında
Güneş dönmüş ışık saçan bir yumurta-
Bana geri getirir eski günleri
Paslanmış demir bir kapı açılır
Küf tutmuş kilitler gıcırdarken
Ta karanlıklar içinde birden
Bir türkü gibi yükselirsin sen
Fısıldarım sana yıllarca içimde biriken
Söyleyemediğim ateşten kelimeleri
Şuuraltım patlamış bir bomba gibi
Saçar ortalığa zamanın
Ağaran saçın toz toprağını
Bana ne Paris'ten
Newyork'tan Londra'dan
Moskova'dan Pekin'den
Senin yanında
Bütün türedi uygarlıklar umurumda mı
Sen bir uygarlık oldun bir ömür boyu
Geceme gündüzüme
Gözlerin
Lale Devri'nden bir pencere
Ellerin
Baki'den Nefi'den Şeyh Galip'ten
Kucağıma dökülen
Altın leylak

IV

Senin kalbinden sürgün oldum ilkin
Bütün sürgünlüklerim bir bakıma
bu sürgünün bir süreği
Bütün törenlerin şölenlerin ayinlerin yortuların
dışında
Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim
Af dilemeye geldim affa layık olmasam da
Uzatma dünya sürgünümü benim
Güneşi bahardan koparıp
Aşkın bu en onulmazından koparıp
Bir tuz bulutu gibi
Savuran yüreğime
Ah uzatma dünya sürgünümü benim
Nice yorulduğum ayakkabılarımdan değil
Ayaklarımdan belli
Lambalar eğri
Aynalar akrep meleği
Zaman çarpılmış atın son hayali
Ev miras değil mirasın hayaleti
Ey gönlümün doğurduğu
Büyüttüğü emzirdiği
Kuş tüyünden
Ve kuş sütünden
Geceler ve gündüzlerde
İnsanlığa anıt gibi yükselttiği
Sevgili
En sevgili
Ey sevgili
Uzatma dünya sürgünümü benim

Bütün şiirlerde söylediğim sensin
Suna dedimse sen Leyla dedimse sensin
Seni saklamak için görüntülerinden faydalandım
Salome'nin Belkıs'ın
Boşunaydı saklamaya çalışmam öylesine aşikâr-
sın bellisin
Kuşlar uçar senin gönlünü taklit için
Ellerinden devşirir bahar çiçeklerini
Deniz gözlerinden alır sonsuzluğun haberini
Ey gönüllerin en yumuşağı en derini
Sevgili
En sevgili
Ey sevgili
Uzatma dünya sürgünümü benim
Yıllar geçti saban ölümsüz iz bıraktı toprakta
Yıldızlara uzanıp hep seni sordum gece yarılarında
Çatı katlarında bodrum katlarında
Gölgendi gecemi aydınlatan eşsiz lamba
Hep Kanlıca'da Emirgan'da
Kandilli'nin kurşuni şafaklarında
Seninle söyleşip durdum
bir ömrün baharında yazında
Şimdi onun birdenbire gelen sonbaharında
Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim
Af dilemeye geldim affa layık olmasam da
Ey çağdaş Kudüs (Meryem)
Ey sırrını gönlünde taşıyan Mısır (Züleyha)
Ey ipeklere yumuşaklık bağışlayan merhametin kalbi
Sevgili
En sevgili
Ey sevgili
Uzatma dünya sürgünümü benim

(...)
Ülkendeki kuşlardan ne haber vardır
Mezarlardan bile yükselen bir bahar vardır
Aşk celladından ne çıkar mademki yar vardır
Yoktan da vardan da ötede bir Var vardır
Hep suç bende değil beni yakıp yıkan bir nazar
vardır
O şarkıya özenip söylenecek mısralar vardır
Sakın kader deme kaderin üstünde bir kader vardır
Ne yapsalar boş göklerden gelen bir karar vardır
Gün batsa ne olur geceyi onaran bir mimar vardır
Yanmışsam külümden yapılan bir hisar vardır
Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır
Sırların sırrına ermek için sende anahtar vardır
Göğsünde sürgününü geri çağıran bir damar vardır
Senden ümit kesmem kalbinde merhamet adlı bir
çınar vardır

Sevgili
En sevgili
Ey sevgili

Sezai Karakoç, *Zamana Adanmış Sözler*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şairler Mehmet Âkif ve Necip Fazıl'ın açtığı yoldan yürümüştür. Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt gibi şairler şiirlerinde dinî değerleri ve metafizik anlayışı öne çıkarmışlardır. Şiirlerinde arka plan olarak dinî ve mistik ögeleri kullanmışlardır.

Modern yaşamın birey üzerindeki olumsuz etkileri mistik şairler tarafından sorgulanmıştır. Bu şairlerin başında gelen Sezai Karakoç, Erdem Bayazıt'tan Cahit Zarifoğlu'na birçok sanatçıyı etkileyen şair ve fikir adamıdır.

Sezai Karakoç, Cumhuriyet Dönemi'nde eserler vermeye başlamıştır. Edebiyatımızda önemli bir yere sahip olan Sezai Karakoç, çok yönlü kişiliğiyle de kendi yolunu çizmiştir. Şairliği yanında bu çok yönlü şahsiyet; yazar, fikir ve siyaset adamı olarak öne çıkmıştır.

"Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" şiirinde şehirler birer semboldür. Sezai Karakoç diğer şiirlerinde olduğu gibi bu şiirinde de sevgili imajına yer vermiştir. Şiirlerinde İslami düşünceyi modern şiirdeki gerçeküstücülükle kaynaştırmıştır.

Şair, çarpıcı benzetmelerle, denenmemiş sentezlere ulaşmıştır. Sezai Karakoç, 2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından "Kültür ve Sanat Büyük Ödülü"ne layık görülmüştür.

"Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" şiirinde İslami bir duyarlılık vardır. Şair, diriliş ülküsünü bu şiirine yansıtmıştır. Peygamberler tarihini iyi bilmesinin göstergesi olarak bizleri o dönemlere ve onların kıssalarına götürecek telmihlerde bulunmuştur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiir kime hitaben yazılmıştır? Hitap edilen kişinin özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
3. Şiirdeki tarihî ve efsanevi kişiler kimlerdir, hangi amaçla kullanılmıştır? Açıklayınız.
4. Şiirde hangi şehirlerden söz edilmiştir? Bu şehirler neyi temsil etmektedir? Belirtiniz.
5. Şiirde tekrar edilen sözcükler nelerdir, şiire nasıl bir anlam kazandırmıştır? Belirtiniz.
6. Şiirdeki dinî değerleri ifade eden sözcükleri bularak bu sözcüklerin anlamlarını açıklayınız.
7. Aşağıdaki sözcük gruplarını açıklayınız.
   Ey çağdaş Kudüs (Meryem): ....
   Ey sırrını gönlünde taşıyan Mısır (Züleyha): ....
8. Aşağıdaki dizeleri şiirin bütününü dikkate alarak açıklayınız.
   Senin kalbinden sürgün oldum ilkin
   Deniz gözlerinden alır sonsuzluğun haberini
   Ne yapsalar boş göklerden gelen bir karar vardır
   ....
   ....
9. Şiirin son bölümünden hareketle şairin psikolojik durumunu değerlendiriniz.
10. Okuduğunuz şiiri Sezai Karakoç'un "diriliş felsefesi" açısından değerlendiriniz.
11. Cahit Zarifoğlu'nun "İşaret Çocukları" şiiri ile "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" şiirini anlayışları bakımından karşılaştırınız.

1. ETKİNLİK

Sezai Karakoç, şiirlerinde Mekke, Medine, Şam, Bağdat, Endülüs, Kudüs, İstanbul adıyla; din, tarih, hicret, zafer, mağlubiyet gibi birçok çağrışımı simgesel bellek mekânlarına dönüştürür. Karakoç şiirlerinde Doğu, Batı, Mekke, Medine, Kudüs, İstanbul gibi mekânları Peygamberlerin öyküsüyle anlamlı hâle getirir. Sezai Karakoç'un eserlerinde aşk-sevgi tek boyutlu değildir. Sezai Karakoç, şiirlerinde sevgi(li)ye ulaşmak için Leyla'nın acılı ve yakıcı çöl yollarında ilerleyerek birçok kapıdan geçer. Bu kapılardan geçen âşık ve maşuklar bütün insanlığın bir sevgi içinde yaşamasını gerekli kılar. Beşeri sevgiden ilahî sevgiye yönelişi şiirlerinde bir gereksinim olarak gören Karakoç, Mutlak Sevgi'de bütün insanlığı bütünleştirir. Sezai Karakoç, Mevlana ve Yunus Emre'den Fuzuli ve Şeyh Galib'e oradan da Mehmet Akif Ersoy'a köprüler kurar ve genç nesillere kendilik değerlerine dönmeyi salık verir.

Veysel Şahin, *Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Yaratıcı Değerler*

Bu metinden hareketle okuduğunuz şiirdeki dinî ve tarihî kişilerle ilgili çağrışımları açıklayınız.

2. ETKİNLİK

Sezai Karakoç'un "Mona Rosa" adlı şiirinden hareketle akrostiş terimini açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Sezai Karakoç (1933-2021)

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğdu. Parasız yatılı okuduğu Gaziantep Lisesini 1950'de bitirdi. 1955'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümünden mezun oldu. 1956-1965 yıllarında Maliyede müfettiş yardımcılığı ve gelirler kontrolörlüğü görevlerinde çalıştı. Temmuz 1965'te memurluktan ayrıldı. Gazetecilik ve yayıncılık yaptı. *Diriliş* dergisini aylık, haftalık bazen haftada iki kez yayımladı. 1971'den sonra kısa bir süre için Gelirler Genel Müdürlüğünde gelirler kontrolörlüğü yaptı. 1974 sonrası yeniden devlet memurluğu görevinden ayrılarak gazetecilik ve yayıncılığa başladı. Yeni İstiklal, Yeni İstanbul, Babıali'de *Sabah* ve *Millî Gazete*'de yazılar yazdı. Türk şiirinde metafizik ögeleri ustaca kullanan şairlerden biridir. Eserlerinde İslami kimliği ve özgün üslubu kendini gösterir.

Başlıca eserleri: *Körfez, Şahdamar, Hızırla Kırk Saat, Taha'nın Kitabı, Sesler, Gül Muştusu, Zamana Adanmış Sözler, Ayinler, Leyla ile Mecnun, Ateş Dansı* (**şiir**)

13. METİN

HAZIRLIK

1. “Telgrafın Telleri” adlı türküyü bularak sınıfta dinleyiniz (Metni anlama ve çözümleme 12. soruya yöneliktir.).
2. Edebiyatımızda “Yedi Güzel Adam” olarak adlandırılan sanatçıların kimler olduğunu araştırınız. Bu sanatçıların varsa şiirlerinden birer örnek getiriniz (Metni anlama ve çözümleme 13. soruya yöneliktir.).
3. TRT’de yayımlanan “Yedi Güzel Adam” dizisinden bir kesit izleyiniz.

SANA, BANA, VATANIMA, ÜLKEMİN İNSANLARINA DAİR

“Telgrafın tellerini kurşunlamalı”
Öyle değildi bu türkü bilirim
Bir de içime
-Her istasyonda duran sonra tekrar yürüyen-
Bir posta katarı gibi simsiyah dumanlar dökerek
Bazan gelmesi beklenen bazan ansızın çıkagelen
Haberler bilirim mektuplar bilirim.

Gamdan dağlar kurmalıyım
Kayaları kelimeler olan
Kırk ikindi saymalıyım
Kırk gün hüzün boşaltan omuzlarıma saçlarıma
Saçlarının akışını anar anmaz omuzlarından
Baştan ayağa ıslanmalıyım
Gam dağlarına çıkıp naralar atmalıyım.

İçimde kaynayan bir mahşer var
Bu mahşer bir de annelerinin kalbinde kaynar
Çünkü onlar yün örerken pencere önlerinde
Ya da çamaşır sererken bahçelerinde
Birden alıverirler kara haberini
Okul dönüşü bir trafik kazasında
Can veren oğullarının.

Bir de gencecik âşıkların yüreklerini bilirim
Bir dolmuşta yorgun şoförler için bestelenmiş
Bir şarkıdan bir kelime düşüverince içlerine
Karanlık sokaklarına dalarak şehirlerin

Beton apartmanların sağır duvarlarını yumruklayan
Ya da melal denizi parkların ıssız yerlerinde
Örneğin Hint Okyanusu gibi derin
İsyanın kapkara sularına dalan.
Nice akşamlar bilirim ki
Karanlığını
Bir millet hastanesinde
Dokuz kişilik kadınlar koğuşu koridorunda
Başını kalorifer borularına gömmüş
Beyaz giysilerinden uykular dökülen tabiplerden
Haber sormaya korkan
Genç kızların yüreğinden almıştır.

Bir de baharlar bilirim
Apartman odalarında büyüyen çocukların
bilmediği bilemeyeceği
Anadolu bozkırlarında
İstanbul’dan çıkıp Diyarbekir’e doğru
Tekerleri yamalı asfaltları bir ağustos susuzluğu ile içen

Cesur otobüs pencerelerinden
Bilinçsiz bir baş kayması ile görülen
Evrensel kadınların iki büklüm çapa yaptıkları tarla kenarlarında
Çıplak ayakları yumuşak topraklara batmış ırgat çocuklarının
Bir ellerinde bayat bir ekmeği kemirirken
Diğer ellerinde sarkan yemyeşil bir soğanla gelen.
Yazlar bilirim memleketime özgü
Yiğit köy delikanlılarının
İncir çekirdeği meselelerle birbirlerini kurşunladıkları
Birinin ölü dudaklarından sızan kan daha kurumadan
Üstüne cehennem güneşlerde göğermiş mor sinekler konup kalkan
Diğeri kan ter içinde yayla yollarında
Mavzerinin demirini alnına dayamış
Yüreği susuzluktan bunalan
İçinden mahpushane çeşmeleri akan
Ansızın parlayan keklikleri jandarma baskını sanıp
Apansız silahına davranan
Nice delikanlıların figüranlık yaptığı
Yazlar bilirim memleketime özgü

Güzler bilirim ülkeme dair
Karşılıksız kalmış bir sevda gibi gelir
Kalakalmış bir kıyıda melül ve tenha
Kalbim gibi
Kaybolmuş daracık ceplerinde elleri
Titreyen kenar mahalle çocukları
Bir sıcak somun için, yalın kat bir don için
Dökülürler bulvarlara yapraklar gibi.

(...)
İsyan şiirleri bilirim sonra
Kelimeler ki tank gibi geçer adamın yüreğinden
Harfler harp düzeni almıştır mısralarında
Kimi bir vurguncuyu gece rüyasında yakalamıştır
Kimi bir soygun sofrasında ışıklı sofralarda
Hırsızın gırtlağına tıkanmıştır.

Müslüman yürekler bilirim daha
Kızdı mı cehennem kesilir sevdi mi cennet
Eller bilirim haşin hoyrat mert
Alınlar görmüşüm ki vatanımın coğrafyasıdır
Her kırışığı sorulacak bir hesabı
Her çizgisi tarihten bir yaprağı anlatır.

Bütün bunların üstüne
Hepsinin üstüne sevda sözleri söylemeliyim
Vatanım milletim tüm insanlar kardeşlerim
Sonra sen gelmelisin dilimin ucuna adın gelmeli
Adın kurtuluştur ama söylememeliyim
Can kuşum, umudum, canım sevgilim.

Erdem Bayazıt, *Şiirler*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

apansız: Ansızın.

ırgat: Tarla, bağ, bahçe, yapı ve toprak işlerinde ağır işleri gören gündelikçi, amele, rençber.

mavzer: Atış hızı dakikada ortalama altı mermi olan ve orduda kullanılan bir tüfek tipi.

melal: 1. Can sıkıntısı, usanç, 2. Üzüntü, hüzün, dert.

melül: Üzgün, kırılmış, acınacak ve yardım bekler bir durumda, zavallı bir biçimde.

nara atmak: Yüksek sesle uzun uzun haykırmak.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiirlerde din, inanç, mistisizm ve metafizik gibi kavramlar dile getirilmiştir. Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt gibi şairlerin eserlerinde din olgusu önemli bir yer tutar.

Türkiye'de 1950 sonrasında hızlanan köyden kente göç, edebiyatımızı da etkiler. Modern kente ve kentleşmeye tepkiyi şiirlerinde kalıcı ve ısrarlı bir tema olarak işleyen şairlerden biri de Erdem Bayazıt'tır. Onun şiirlerinde modern hayatı sorgulama şehir üzerinden yapılır. Okuduğunuz şiirde de dönemin kent hayatından kesitlere yer verilmiştir. Modern yaşam tarzına karşı isyanını şiirlerinde dile getirmiştir. Onun şiir sanatının şekillenmesinde "Mavera" dergisi etkili olmuştur.

Erdem Bayazıt'ın şiiri; kentle yüzleşen, kentten bunalan ve kaçmak isteyen, kentin şart ve görünümlerine isyan eden bir şiirdir. O, modern kenti; kalabalıklaşma, karmaşıklık, yabancılaşma, yalnızlaşma, teknolojik esaret, tüketim, parçalanma, bunalım ve bunaltı gibi durum ve olguların çerçevesinde algılar. Onun şiirlerinde "duvar" şehirde bireyin karşısına çıkan engelleri sembolize eder. Erdem Bayazıt'ın eleştirdiği bu kent dokusu; apartmanlar, beton duvarlar, yapay parklar, araçlar, balkonlar, kaldırımlar, bulvarlar, vitrinler, göğü kapatan çatılar, karanlık sokaklar, suları hapseden borular, mekânik sesler ve uğultular, dumanlar, fabrikalar ile örülmüş bir mahşerdir. Şair, bu olumsuz ögelerden ve bu ögelerden oluşan modern kentin saldırısından kaçıp kurtulmak ister.

Erdem Bayazıt'ın şiirlerinde bitmeyen, fiilimsilerle örülü dize yapısı görülür. Onun şiirlerinde her bir bölüm uzun bir cümleden alınmış gibidir. "Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair" şairin en ünlü şiirlerinden biridir. 1960 sonrası mistik anlayışla eser veren şair İslami motifleri ustaca kullanır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiir kime hitap etmektedir? Şiirde hitap edilen kişinin özellikleri nelerdir? Belirtiniz.
3. Şiirde Akdeniz, Afrika ve Çukurova coğrafyaları nasıl betimlenmiştir? Açıklayınız.
4. Şiirde hangi şehirlerden söz edilmiştir? Bu şehirler neyi temsil etmektedir? Açıklayınız.
5. Şiirde tekrar edilen sözcükler nelerdir, bunlar şiire nasıl bir anlam kazandırmıştır? Açıklayınız.
6. Okuduğunuz şiir dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafiziği öne çıkaran şiir anlayışına uygun mudur? Açıklayınız.
7. Şiirde çocuklar, kadınlar ve delikanlılar nasıl ele alınmıştır? Açıklayınız.
8. Şiirde geçen "isyan şiirleri bilmek" ifadesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

9. Aşağıdaki sözcük gruplarından hareketle şairin şehir yaşamına bakış açısını değerlendiriniz.

Melal denizi parkların ıssız yerleri
Apartman odalarında büyüyen çocukların bilmediği bilemeyeceği
Titreyen kenar mahalle çocukları

10. Şiirde "cesur otobüs penceresi, bilinçsiz bir baş kayması" gibi anlam ilişkisi olmayan kelimelerle imgeler kurmuştur. Siz de okuduğunuz şiirdeki bu tarz kullanımları bulunuz. Çağrışımlarını yorumlayınız.

11. Şairin dünya görüşü ile şiiri arasında nasıl bir ilişki söz konusudur? Şiirden örneklerle açıklayınız.

12. Dinlediğiniz "Telgrafın Tellerine" adlı türküyle okuduğunuz şiir arasında nasıl bir anlamsal ilişki vardır? Yorumlayınız.

13. "Yedi Güzel Adam" arasında yer alan şairlerin şiirleri ile okuduğunuz şiiri anlayışları bakımından karşılaştırınız.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirleri tabloya göre değerlendiriniz.

Şiir	Söyleyici	Hedef Kitle	Tema
Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine			
Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair			

2. ETKİNLİK

Erdem Bayazıt, İkinci Yeni ile 80 kuşağı arasında kalan bir ara dönem şairidir. Mehmet Âkif, Necip Fazıl, Sezai Karakoç şiir ekolünden gelir. Erdem Bayazıt şiiri, millî-manevi hassasiyetleri olan, sosyal cephesi geniş bir misyon şiirinin halkalarındandır. Bu şiirin beslendiği kaynaklar başta vahiy, hadis, İslam tarihi, İslamî düsturlar gibi dinî esaslı kaynaklar olmakla birlikte divan ve halk şiiri, folklor ve çağdaş şiirimizin seçkin numuneleridir. En başta ailesinin, tahsil hayatında karşılaştığı ve sonradan sanat hayatımızda da yer alan sanatkâr arkadaşlarının tesis ettiği ruhî atmosferde sanatının hamuru şekillenmiş olan Bayazıt, dinî duyarlılığı yüksek, vicdanî mesuliyet fikri içeren şiirler kaleme almıştır.

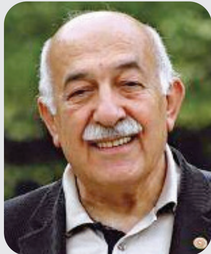
Murat Turna, *Erdem Bayazıt'ın Şiir Dünyası*

Bu açıklamadan hareketle Erdem Bayazıt'ın okuduğunuz şiirini şair-şiir ilişkisi bağlamında değerlendiriniz.

Şairin Biyografisi

Erdem Bayazıt (1939-2008)

Kahramanmaraş'ta doğdu. İlkokul ve lise öğrenimini burada tamamladı. Yükseköğrenimine 1959 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde başladı. Askerlik dönüşü fakülte değiştirerek yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. Tok, kavgacı, destana yatkın bir üslupta söylenmiş şiirlerinde ayrıca ince duyarlılıklar işlenmiştir.

Başlıca eserleri: *Sebep Ey, Risaleler, Şiirler* (**şiir**)

14. METİN

HAZIRLIK

1. Yolculuk temasını işleyen şiirler bularak sınıfta okuyunuz.
2. İsmet Özel'in "Amentü" adlı şiirini bularak sınıfta okuyunuz (2. etkinliğe yöneliktir.).
3. "West Indies, Kızıl Elma, İtaki, Maçin" kavramlarını araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 2. soruya yöneliktir.).
4. Süreyya Berfe'nin "Kalfa" adlı kitabında yer alan "Sevgiyle Başlarız İşimize" şiirini bularak sınıfa getiriniz (1. etkinliğe yöneliktir.).

1960 Sonrası Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir

MATARAMDA TUZLU SU

West Indies, Kızıl Elma, İtaki, Maçin!
Uzun yola çıkmaya hüküm giydim.
Beyazların yöresinde nasibim kalmadı
yerlilerin topraklarına karşı şuç işledim
zorbaların arasında tehlikeli bir nifak
uyrukların arasında uygunsuz biriyim
vahşetim
beni baygın meyvelerin lezzetinden kopardı
kendime dünyada bir
acı kök tadı seçtim
yakın yerde soluklanacak gölge bana yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.
Uzak nedir?
Kendinin bile ücrasında yaşayan benim için
gidecek yer ne kadar uzak olabilir?
Başım açık, saçlarımı ikiye
ortadan ayırdım
kimin ülkesinden geçsem
şakaklarımda dövmeler beni ele verecek
cesur ve onurlu diyecekler
hâlbuki suskun ve kederliyim
korsanlardan kaptığım gürlek nara
işime yaramıyor
rençberlerin o rahat
ve oturmuş lehçesinden tiksinirim
boynumda
bana yargı yükleyenlerin

utançlarından yapılma mücevherler
sırtımda sağır kantarı gizli bilgilerin
mataramdaki suya tuz ekledim, azığım yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.
Bir hayatı, ısmarlama bir hayatı bırakıyorum
görenler üstünde iyi duruyor derdi her bakışta
askerken kantinden satın aldığım cep aynası
bazı geceler çıkarken
uçarı bir gülümseyişle takındığım muşta
gibi lükslerim de burada kalacak
siparişi yargıcılar tarafından verilmiş
bu hayattan ne koku ne yankı ne de boya
taşımamı yasaklayan belgeyi imzaladım
burada bitti artık işim, ocağım yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

İsmet Özel, *Erbain*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

muşta: Cep aynası.

nifak: Geçimsizlik, anlaşmazlık, ara bozuculuk.

rençber: Çiftçi.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şiir Nazım Hikmet'in etkisiyle gelişmiştir. "Yeni Gerçek", "Anda" ve "Halkın Dostları" gibi dergiler etrafında toplanan şairler şiiri ideolojik bir temele oturtmuştur. Bu dönemin önemli şairleri arasında İsmet Özel, Süreyya Berfe, Kemal Özer, Refik Durbaş ve Ataol Behramoğlu sayılabilir.

Toplumcu gerçekçilik; Rus şair Mayakovski'nin etkisiyle ortaya çıkan sanat akımıdır. Toplumcu gerçekçi edebiyat, programa dayalı ve tezli bir edebiyattır. Halkçılık, köycülük kavramları ile hümanist düşünce etrafında şekillenmiştir, "insan, toplum ve üretim ilişkileri" sık görülen temalardır. "Toplum için sanat" anlayışı savunulmuştur. Sanatçı, toplumun ruh mühendisi olarak görülmüştür. Toplumu eğiterek dönüştürme misyonu üstlenilmiştir.

İsmet Özel, Türk şiirinde 1960'lı yılların başlarında, İkinci Yeni olarak adlandırılan nesilden hemen sonra şiir yayımlamaya başlayarak çok kısa sürede dikkatleri üzerine çekmiştir. İkinci Yeni'nin Türk şiirine getirdiği yeniliklerden özellikle mısra yapısı ve imge tekniğinden yararlanmış fakat kendi özgün tarzını oluşturmayı başarmıştır.

İsmet Özel, ilk kitabı "Geceleyin Bir Koşu"yu 1966 yılında, büyük yankılar uyandıran ikinci kitabı "Evet, İsyan"ı ise 1969 yılında yayımlamıştır. 1970'te Ataol Behramoğlu ile birlikte "Halkın Dostları" dergisini çıkarmıştır.

İsmet Özel şiirinin en önemli özelliği, sorumluluk duygusu yüklü bir şiir oluşudur. O, şairlerin halka karşı sorumlu olduğu ve halkın sorumluluğunu üstlenebilecek bir yetkinliğe ulaşmaları gerektiği kanaatindedir.

"Mataramda Tuzlu Su" şiirinde şairin çıkmaya hüküm giydiği uzun yol, yaşanmışlıklardan dolayı aslında mecbur olunan bir "yolculuk"tur. Şair, kendince aydınlanma yolunda önemli kazanımlar elde etmiştir ve hayatında köklü değişikliklerin başındadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiirdeki "*West Indies, Kızıl Elma, İtaki, Maçin*" gerçek bir coğrafya mıdır? Açıklayınız.
3. Şiirdeki uzak ülke nasıl bir yerdir? Açıklayınız.
4. Şiirde kullanılan noktalama işaretleri ve bölümlerin oluşması arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
5. Aşağıdaki sözcük gruplarını açıklayınız.
   beyazların yöresi: ....
   suya tuz eklemek: ....
   utançtan yapılma mücevher: ....
6. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır? Açıklayınız.
7. Şiirdeki "uzun yola çıkmaya hüküm giydim." dizesini açıklayınız. Bu dizenin şiirdeki işlevini tartışınız.

8. Sizce "Mataramda Tuzlu Su" şiirinde şair hayatını nasıl değerlendiriyor? Aşağıdaki dizelerden hareketle cevaplayınız.

   "uzun yola çıkmaya hüküm giydim."

   "Kendinin bile ücrasında yaşayan benim için gidecek yer ne kadar uzak olabilir?"

   "Bir hayatı, ısmarlama bir hayatı bırakıyorum"

9. "Mataramda Tuzlu Su" şiirindeki tekrir (yineleme) sanatı örneklerini bulunuz. Yinelemeler şiire nasıl bir anlam kazandırmıştır? Açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Süreyya Berfe'nin "Sevgiyle Başlarız İşimize" şiirini ve İsmet Özel'in "Mataramda Tuzlu Su" şiirini tema ve anlayış bakımından karşılaştırınız.

2. ETKİNLİK

İsmet Özel'in "Mataramda Tuzlu Su" ve "Amentü" adlı şiirlerini yazılış amaçları bakımından karşılaştırınız.

3. ETKİNLİK

İsmet Özel'in şiiri çok çeşitli ve birbiriyle uzlaştırılması güç etkileri içinde eriten bir potadır: İsmet Özel, şiiri "beşeri bir uğraş" olarak görür. Şiirin bilim ve felsefe gibi insanın bilgilenme kaynaklarından birini teşkil ettiği düşüncesindedir. Bu noktadan itibaren şiir, İsmet Özel için son derece ciddiye alınacak varoluşsal bir etkinlik hâline dönüşür. Çünkü şiir, Özel'e göre, insanın "Ben buradayım!" deme faaliyeti ve fırsatlarından en önemlisini teşkil eder. Şair, dili ham madde olarak görmez. İsmet Özel'in anlayışına göre şiir, dilin bizatihi kendisidir, kendisi oluşunu ifade etme hâlidir. Heidegger'in "dil, varlığın evidir" sözünü İsmet Özel, Türkçede "dil, varlığın ilidir" şeklinde telaffuz etme yanlısıdır. Çünkü Özel'e göre insan dilinde yaşar, diliyle yaşar. Bu açıdan İsmet Özel, Türkçeyi hepimizin ortak yurdu olarak algılar. Dil ve insan arasındaki bu "barınma-barındırma" ilişkisi şiire de bir sığınak ya da bir saçak altı olma özelliği kazandırır.

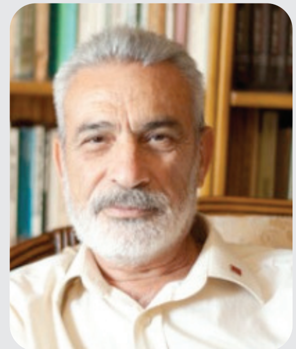
Ahmet Kaya, *İsmet Özel Hayatı, Şiiri ve Poetikası*

Metinden hareketle İsmet Özel'in şiirlerini yazma amacını açıklayınız.

Şairin Biyografisi

İsmet Özel (1944-)

Toplumcu şiirin en önemli temsilcisidir. İlk şiirlerini devrimci şiir olarak nitelemiştir. Şiirlerinde kapalılık, isyan ve sloganlar öne çıkar. İsmet Özel'in şiir dili gündelik kullanımları itibarıyla oldukça sadedir. Ancak oldukça özgün imge üretebilme yeteneği sayesinde anlam, anlaşılmak için okuyucudan emek ister. Çağrışımları bol ve içerik oldukça zengindir. Ataol Behramoğlu ile birlikte *Halkın Dostları* adlı dergiyi çıkarmıştır. *Taşları Yemek Yasak* adlı deneme kitabıyla ödüller almıştır.

Başlıca eserleri: *Erbain, Geceleyin Bir Koşu, Evet İsyan, Cinayetler Kitabı, Celladıma Gülümserken, Bir Yusuf Masalı, Of Not Being A Jew* (**şiir**)

15. METİN

HAZIRLIK

1. “Şiir her şeyden önce şiir olmalıdır.” sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
2. Haydar Ergülen’in “Hafız ile Semender” adlı şiir kitabını sınıfta tanıtınız.
3. Genel ağdan “Bu Dünya Bir Pencere” adlı türküyü bularak sınıfta dinleyiniz (Metni anlama ve çözümleme 11. soruya yöneliktir.).
4. 1980 sonrası Türk şiiri hakkında bir araştırma yapınız. Elde ettiğiniz sonuçları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız (Metni anlama ve çözümleme 12. soruya yöneliktir.).

1980 Sonrası Türk Şiiri

İNSAN KISADIR

Babaannem derdi ki: İnsan kısadır oğlum
ve bilmezden gelir kısalığını, bilseydi
yarışmazdı yollarla, göğe evler yükseltmezdi.

Nazlı babaannem sözü de uzatmazdı ısrarı da
az söyler, usul böyle, bir söylerdi, bir de
sözün fazlasını şiir yaparlar derdi,
piyade olduğumu da gördü şiir yazdığımı da
küçücük bir büyük anneydi, onu yitirince
anladım kısacıkmış her şey, insan kısaymış ağaçtan, ikindiden
elmadan, güneşten, kardan, yağmurdan,
gölgemiz bile bizden uzunmuş, ya çocukluk
o da rüyasından kısaymış meğer sanki altı kardeş
nöbetleşe rüya görsek hepimizden bir çocukluk belki
çıkarmış, bu dünya bir pencere türküsünü söylerdi de
anlamazdık, bu dünyaya alıştık, şimdi zor geliyor
dünyadan gitmek, bazen rüyama geliyor, kısacık
kalıyor, bir gülümseme kadar. çok uzatma diyor
şiiri kimse anlamaz ve ömrün de uzamaz bundan,
insan yanlışlarıyla büyür, aşkı uzun boylu sanırdım
anladım ama, ne zaman harflerinden de kısaymış aşk,
bazen yazıncaya kadar geçiyor, bazen zaman alıyor
aşkı içimizdeki ormandan kurtarmak aşk kısa, şiir uzun,
sözgelimi bir ağaç kaybolsa da orman yine orman,
ya bir harfi kaybolsa, zaten kaç harf ki insan

Haydar Ergülen, *Hafız ile Semender*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1980 Sonrası Türk Şiiri

1980 sonrası Türk şiiri tek tip şiir değildir. Farklı anlayışlara mensup şairlerin şiirleri aynı dergilerde yayımlanabilmiştir. 1980 sonrasında eser veren şairlerin en büyük özelliklerinden biri de geleneksel şiirden yararlanabilmeleridir. Bu dönemde Haydar Ergülen, Hüseyin Atlansoy, Lale Müldür, Ahmet Erhan gibi şairler şiirin hareketliliğini sağlamışlardır.

Haydar Ergülen, 1980 sonrası Türk şiirinde önemli bir yere sahiptir. O, şiir ve felsefeyi bir araya getirmiştir. Günlük hayatta pek fark edilmeyen bir konunun felsefi arka planını ele almıştır. Haydar Ergülen gerçeklikle ironi arasında gidip gelen duygu yoğunluğu yüksek şiirler yazmıştır. Sade, lirik ve ince bir üslupla insan-dünya ilişkisini, ölüm-yaşam çatışmasını sorgulamıştır. Aylar, mevsimler ve uzak kentler üzerine şiirler yazmış; ölüm, yalnızlık, yabancılaşma gibi temaları işlemiştir. Sıradan insanın günlük yaşantısının arka planını bir şair duyarlılığıyla dile getirmiştir. Hayatın güzelliklerini derin bir anlatımla şiire yansıtmıştır. “Mavi” ve “nar” sözcüklerini imgeleştirmiştir. Şair, şiirlerinde parkların, aşkların, yalnızlığın hüzünlü hikâyelerini anlatmıştır. Şiirlerinde nostaljik sahnelere yer vermiştir.

Okuduğunuz “İnsan Kısadır” adlı şiirde şair hayatı sorgulamış ve ölüm karşısında insanın çaresizliğini belirtmiştir. Haydar Ergülen bu şiirde olduğu gibi kolay ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiirde zamanın geçiciliği nasıl ifade edilmiştir? Açıklayınız.
3. Şiirde insan ömrü nasıl yorumlanmıştır? Açıklayınız.
4. Şiirde babaanne ve torun ilişkisi nasıl ele alınmıştır? Belirtiniz.
5. Şiirde geçen “kısa” sözcüklerini bularak kaç farklı bağlamda kullanıldığını belirtiniz.
6. Şiirdeki ahenk unsurlarını belirtiniz.
7. Şiirde ağaç-orman ve aşk-şiir arasında nasıl bir mantık ilişkisi kurulmuştur? Açıklayınız.
8. Şiirdeki söyleyicinin psikolojik durumu nasıldır? Açıklayınız.
9. “İnsan Kısadır” adlı şiirde birinci ve ikinci bölümlerin ilk dizeleri büyük harfle başlarken diğer dizeler küçük harfle başlamıştır. Şiirin bölümlere ayrılma sebebini ve şairin bu tercihi niçin yaptığını tartışınız.
10. Aşağıdaki sözcük gruplarını açıklayınız.
    aşkı uzun boylu sanmak: ....
    insan yanlışlarıyla büyür: ....
    aşkı içimizdeki ormandan kurtarmak: ....
11. Dinlediğiniz “Bu Dünya Bir Pencere” adlı türküyle şiir arasında nasıl bir anlamsal ilişki vardır? Yorumlayınız.
12. 1980 sonrası Türk şiiriyle ilgili yaptığınız araştırmadan hareketle okuduğunuz şiiri değerlendiriniz.

1. ETKİNLİK

1979 yılında şiirlerini çeşitli dergilerde yayımlamaya başlayan Haydar Ergülen ilk şiir ödülünü "Unutulmaz Bir Yaz İçin" adlı şiiriyle almıştır. Ödül aldığı ilk şiir 1982 yılında yayımlanan "Karşılığını Bulamamış Sorular" adlı kitapta yer almıştır. Haydar Ergülen, 1980'li yılların önemli şairleri arasında "İmgeci Şair" olarak yerini alır. Ona ait bir şiir incelenirken de bu özelliği dikkate alınmalıdır. Ayrıca şair o dönemde verdiği eserlerle, yazdığı şiirlerle şiirin o günkü birey ve toplumun sorunlarına değinmiştir. Gözlüklü Şiir şekil özellikleri bakımından ele alındığında belirli bir nazım şekline göre yazılmadığı, sade, akıcı ve günlük konuşulan Türkçenin tercih edildiği, anlatımı zenginleştirmek için kalıplaşmış ifadelere ve deyimlere geniş yer verildiği, şiirde ahengin mısra ortası ve sonundaki ses tekrarlarıyla sağlandığı göze çarpmaktadır.

Ertan Erol, Halis Ahmet Özer, *Haydar Ergülen'in Gözlüklü Şiir'ini Tahlil Denemesi*

Yukarıdaki metne göre "imgeci şair" ne demektir? "İnsan Kısadır" adlı şiir, "imge şiiri" olarak değerlendirilebilir mi? Tartışınız.

2. ETKİNLİK

1980 kuşağı Türk şiiri, kendisine zaman bakımından en yakın kuşak olarak 60 ve 70 kuşağı şiirinden oldukça farklı anlayışa sahiptir. 1980 askerî darbesinin de etkisiyle 80 kuşağı, kendinden önceki yirmi yılın ideolojik şiir tavrını sanatsal şiire çevirir. Toplumun yansıması olan sanat hareketleri, özelde şairler, bu sessizliğe tabi olmak zorunda kalınca önceki dönemlerden ayrılan, bireyi önceleyen ve sanat yapma hedefi olan şiir anlayışı gelişir. Böylelikle değişen yaşam algısı şairleri şiire dönüş ilkesine yönlendirir.

Servet Şengül, *1980 Kuşağı Türk Şiirine Eleştiriler*

Bu açıklamadan hareketle "İnsan Kısadır" adlı şiiri sosyal gerçeklik açısından değerlendiriniz.

Şairin Biyografisi

Haydar Ergülen (1956-)

Eskişehir'de doğdu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Çeşitli dergilerde şiirleri yayımlandı. Klasik ve çağdaş şiirimizin birikimlerini bilinçle, ustaca özümsemiş, kuşağının önde gelen şairlerinden biridir. Yalnızlık, ölüm, yabancılaşma, hüzün, sevgi, kardeşlik gibi temaları işleyen sanatçı; imgeci şiirin güçlü temsilcilerindendir. Her şiirinde farklı oyunlarla dönüşümlere uğradığı görülen şairin imge ve sembol dünyası da bu anlamda sürekli değişkenlik gösterir. Şiirlerinin izleksel açıdan, hemen hepsinin birbiriyle bağlantılı ve birbirinin içine geçmiş olduğu dikkati çekmektedir.

Başlıca eserleri: *Karşılığını Bulamamış Çocuklar, Sokak Prensesi, Sırat Şiirleri, Eskiden Terzi, Kabareden Emekli Bir Kız Kardeş, 40 Şiir ve Bir, Karton Valiz, Ölüm Bir Skandal, Keder Gibi Ödünç, Üzgün Kediler Gazeli, Zarf* (**şiir**)

16. METİN

HAZIRLIK

1. Hüseyin Atlansoy'un "Öyle bir soyutlama içinde olacak ki şiir, sizi dünyadan ya da yaşadığınızdan koparmayacak. Başınız göğe değerken ayağınız da yere basacak." sözünü sınıfta yorumlayınız.
2. "Gül" imgesinin Türk şiir geleneğinde hangi bağlamlarda kullanıldığını şiir örnekleriyle birlikte araştırınız (1. etkinliğe yöneliktir.).

GÜL

bir gül ararım
yetmiş bir diken batsın ellerime

öyle bir nârım ki yanarken gül
burcu bir toprak
dökülsün isterim bedenime

su dökülsün
su dökülsün su üstüme
konduğunda çiğler üstüne aksın dilim
ateş! üstüne ateş, güller saçılsın üstüme

bir gül açılsın
sevgilinin şefaati dileğince
yetmişbir kerre yetmişbir ince diken
batsın ellerime

Allahım
günahkâr dağlarımı bassın deryaların
bir gül açılsın bir gül için
bin gül içinde

Hüseyin Atlansoy, *Su Burcu: Toplu Şiirler (1983-2005)*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

burcu: Güzel koku, ıtır.

nâr: Ateş.

şefaat: Birinin suçunun bağışlanması veya dileğinin yerine getirilmesi için o kimseyle Tanrı arasında peygamberin yaptığı aracılık.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

İkinci Yeni şiirinden etkilenen 1980 sonrası Türk şiirinde şehirli kimliği öne çıkmıştır. Çocukluk teması üzerinden varoluş sorgusu yapılmıştır. Şiire şiir olmak dışında bir ödev yüklenmemiştir. Gelenekle barışılmış, ayrım yapmadan şiirin büyük ustalarına sahip çıkılmıştır. Türk edebiyatında şiir birikimi olduğu gibi kabullenilmiştir. Şiirin esasen bir araç olmayıp bir amaç olduğu savunulmuştur. Şiirin esas konusunun birey olduğu anlayışı benimsenmiştir. Şairler arasında ortak şiir hareketi oluşmamıştır. İçerikten çok söyleyiş ve yapıya önem verilmiştir. Şiir; politikadan, ideolojiden, mesajdan soyutlanarak kendi içine yönelmiştir. Şiir, düzyazıya yaklaşmıştır.

Hüseyin Atlansoy, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde, mistik/metafizik anlayışın 1980 kuşağı şairlerinden biridir. Sanatçı, İslami duyarlılığı esas alan bir şiir çizgisine sahiptir. “Göz, ayna, kedi, yağmur, muhacir” gibi imgeleri çokça kullanmıştır. Şair; yaptığı alıntılarda sevdiği bir şairin dizelerini, kutsal kitaplardan bazı sözleri, aklında kalan türkü sözlerini şiirine almıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şairin şiirlerinde geleneği modern bir söyleyişle yansıttığını göz önünde bulundurarak “bir gül ararım / yetmiş bir diken batsın ellerime” dizelerini açıklayınız.
3. Şiirde kullanılan imgeleri bulunuz.
4. Şiirdeki edebî sanatları belirleyiniz.
5. Aşağıdaki dizeleri açıklayınız.

   bir gül açılsın /sevgilinin şefaati dileğince: ....

   ....

   Allahım / günahkâr dağlarımı bassın deryaların: ....

   ....
6. Okuduğunuz şiirin söyleyicisi nasıl bir ruh hâli içindedir, söyleyicinin dileği nedir? Açıklayınız.
7. Şiirdeki açık ve örtük iletileri tespit ediniz.
8. Şiirde ahengin nasıl sağlandığını açıklayınız.

1. ETKİNLİK

“Gül” imgesinin okuduğunuz “Gül” adlı şiirde ve Türk şiir geleneğinde hangi bağlamlarda kullanıldığını karşılaştıran sunum hazırlayınız.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirlerden hareketle İkinci Yeni ve 1980 sonrası şiiri karşılaştırınız.

Şiir	Benzerlikler	Farklılıklar
Çağrılmayan Yakup		
İstanbul'dan		
İnsan Kısadır		
Gül		

3. ETKİNLİK

1980'lerde azımsanmayacak sayıda şairin Türk şiirini tarihsel bir bütünlük içerisinde gördüğü, gelenekle kurulan ilişkide böylesi bir bütünlükten yana olduğu bilinir. İlgili bölümlerde denildiği üzere 1980'lerde imgeci, anlatımcı, folklorik, metafizik… hangi anlayışa bağlı olursa olsun genç şairlerin büyük çoğunluğu geleneğe eğilmiş ve Türk şiirinin zengin birikiminden yararlanmanın yollarını aramıştır. Bu yaklaşımda gelenek, Cemal Süreya ile Yahya Kemal'in, Edip Cansever'le Dıranas'ın, Ahmet Haşim ile Turgut Uyar'ın yan yana durduğu bir çeşit antoloji gibi algılanır, kabul edilir. Osman Hakan A., Vural Bahadır Bayrıl ve Sefa Kaplan bu eğilim içerisinde değerlendirilir. Örneğin 80 sonrası şairlerden olan Vural Bahadır Bayrıl, eski olduğu hâlde eskimeyeni yeni şiir anlayışına uygulamanın yollarını arayan bir sanatçıdır.

Fethi Demir, *1980 Sonrası Türk Şiirinin Başlıca Tartışma Alanları*

1980 sonrası şairleri hangi şiir anlayışını örnek almışlardır? Yukarıdaki metinden hareketle açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Hüseyin Atlansoy (1962-)

Eskişehir'de doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesinde okudu. İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Şiirleri 1982'den itibaren *Diriliş, Yönelişler, Yedi İklim, İkindi Yazıları, Şiir Atı, Albatros, Dergâh, Bürde, Hece* dergilerinde yayımlandı. *Şehir Konuşmaları* ile 1990 Türkiye Yazarlar Birliği Şiir Ödülü'nü aldı. Kendine özgü üslubu ve metafizik eğilimli şiir çizgisiyle 1980 kuşağının dikkate değer şairlerinden biridir. İslam kültürü anlayışıyla şiire başlamıştır. Necip Fazıl, Sezai Karakoç ve Cahit Zarifoğlu'ndan etkilendiği görülmektedir. Dünyadan, çevreden, eşyadan, günlük hayattan yola çıkarak var olanın ötesini kurcalayan, sorgulamalarını buradan yapan bir şairdir. Hayatı algılayış ve sunuş bakımlarından modernist bir çizgide yer alır. Şair hem şiirimize yeni bir duyarlılık getirmiş hem de modern Türk şiirinde kendine yer edinmiştir.

Başlıca eserleri: *Şehir Konuşmaları, Balkon Çıkmazında Efendilik Tarihi, İlk Sözler, Kaçak Yolcu, Su Burcu* (**şiir**)

17. METİN

HAZIRLIK

1. Mahlas, lebdeğmez, tapşırma, taşlama, koçaklama ve güzelleme terimlerini örneklerle açıklayınız.
2. Gönül, kalp, yürek ve akıl sözcüklerinin anlam farklılıklarını açıklayınız.
3. Genel ağdan TRT'de yayımlanan "Âşık Veysel: Küçük Dünyam" adlı belgeseli bularak sınıfta izleyiniz (Metni anlama ve çözümleme 9. soruya yöneliktir.).

Cumhuriyet Sonrası Halk Şiiri

GÜZELLİĞİN ON PAR'ETMEZ

Güzelliğin on par'etmez
Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa

Tabirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yareme
İsmin yayılmaz âleme
Âşıklarda meşk olmasa

Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk'olmasa

Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Âşık ve maşuk olmasa

Senden aldım bu feryadı
Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı Veysel adı
O sana âşık olmasa.

İstanbul'da bulunan Âşık Veysel Şatıroğlu heykeli

Âşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Cumhuriyet Sonrası Halk Şiiri

Cumhuriyet Dönemi'nde halk şairleri usta-çırak ilişkisi içinde yetişmeye devam etmişlerdir. Genel olarak saz eşliğinde şiir söyleme geleneğinin takipçisi olmuşlardır. Saz çalma geleneğine uymayıp sadece şiir yazan şairler de vardır. Bu dönem halk şairleri, şiirlerinde geleneksel konuların yanında güncel konuları da işlemişlerdir. 19. yüzyıl halk şiirine göre Cumhuriyet Dönemi halk şiirleri daha sade bir dille söylenmiştir. Divan şiiri etkisi ve Arapça-Farsça sözcüklerin kullanımı bu dönemde oldukça azalmıştır. Bu dönem halk şairleri arasında Abdurrahim Karakoç, Mahzuni Şerif, Neşet Ertaş, Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova gibi sanatçıları saymak mümkündür.

Âşık Veysel, âşık edebiyatı geleneği içinde yetişip bu geleneği başarıyla temsil eden bir halk şairimizdir. Köy ve şehir hayatı arasındaki geçiş çizgisinde "aşk, tabiat, vatan, din, ahlak, hasret ve gurbet" konularını ihtiva eden şiirler söylemiştir.

Âşık Veysel, Cumhuriyet Dönemi'nde eski âşıklık geleneğini devam ettiren gerçek bir saz şairimizdir. Hece veznini şiirlerine ustalıkla uygulayan şair, yazıp söylediği şiirlerinde "Veysel" mahlasını kullanmıştır. Onun şiirlerinde "güzel", insanın doğuştan getirdiği güzellik duygusunun kendiliğinden yöneldiği nesnelerdir. Güzellik onun içindedir. O kadar ki içindeki bu güzellik duygusu bütün bir varlık âlemiyle anlam kazanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Şiirde aşk, âşık ve gönül ilişkisi nasıl yorumlanmıştır? Açıklayınız.
3. Aşağıdaki dizelerde geçen edebî sanatları bulunuz.
   Gönlümdeki köşk olmasa: ....
   Tabirin sığmaz kaleme: ....
   Derdin dermandır yareme: ....
4. Şiirdeki ahenk unsurlarını (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) belirleyiniz.
5. Şaire göre güzellik nedir? Açıklayınız.
6. Şiirden hareketle Cumhuriyet Dönemi halk şiirinin özelliklerini belirtiniz.
7. Şiirin nazım biçimi ve nazım türünü tespit ediniz.
8. Şiirde geçen "âşık, maşuk, âlem, tabir, meşk" sözcüklerinin anlamını "TDK Türkçe Sözlük"ten bularak kelimeler üzerinde telaffuz çalışması yapınız.
9. İzlediğiniz belgeselden yola çıkarak "Güzelliğin On Par'etmez" şiiriyle şairin hayatı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki Âşık Veysel'e ait dörtlüklerde kullanılan imgeleri bulunuz.

Evvelden hastadır yaralı gönlüm
Sevdayı mahbuba ereli gönlüm
Aşkın gömleğine gireli gönlüm
Hicranı Veysel'den n'ola kendine

Yüce dağın menekşesi
Sesin güzeller neşesi
Gönlümün billur şişesi
Taşa çalsam kırılman mı

Yine havalandı gönlümün kuşu
Hiç hesaba sığmaz feleğin işi
Dünyada belalı Veysel'in başı
Herkes çilesini çeker nihayet

2. ETKİNLİK

1. Nice sultanları tahttan indirdi
Nicesinin gül benzini soldurdu
Nicelerin gelmez yola gönderdi
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm
Karacaoğlan

2. Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sadık yârim kara topraktır
Âşık Veysel Şatıroğlu

3. Olaydı dünyada ikbalim yaver,
El etse sevdiğim acep el ne der?
Bilmem tecelli mi, yoksa ki kader,
Beni bir vefasız yâre yazmışlar.

Yazanlar Leyla vü Mecnun kitabın,
Sümmani'yi bir kenara yazmışlar.
Sümmani

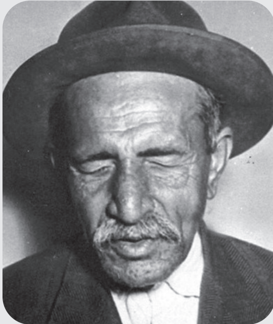
Yukarıdaki şiirleri tabloya göre değerlendiriniz.

	Ölçü	Kafiye	Redif
Birinci şiir			
İkinci şiir			
Üçüncü şiir			

Şairin Biyografisi

Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973)

Sivas'ta doğdu. Yedi yaşına kadar gören sanatçı, yedi yaşında geçirdiği çiçek hastalığı nedeniyle gözlerini kaybetti. Babasının hayattan kopmasın diye eline verdiği saz onun hayatını değiştirdi. Âşık Veysel'i edebiyatımıza Ahmet Kutsi Tecer kazandırdı. Cumhuriyet'in onuncu yılında Ankara'ya gelerek çeşitli şiirler okudu. Köy enstitülerinde öğretmenlik yaptı. Şiirlerinde insan, yurt, toprak sevgisi, nefsin alt edilmesi gerektiği, dünyanın geçiciliği gibi konuları işledi. Şiirlerinde sade, yalın ve akıcı bir dil kullandı. Aşk, yurt ve toprak sevgisini, alışılagelen söyleyişten uzak bir duyarlılıkla dile getirdi. Gözlerinin dış âleme kapalı olması, zengin geleneksel Türk halk şiiri ve çağın gerçeklerini dizelerinde yaşatmayı sağladı.

Başlıca eserleri: *Sazımdan Sesler, Dostlar Beni Hatırlasın, Deyişler* (**şiir**)

18. METİN

HAZIRLIK

1. Kalem şairi, badeli âşık ve rüya motifi hakkında araştırma yapınız.
2. Abdurrahim Karakoç'un bestelenmiş şiirleri hakkında araştırma yapınız.
3. TRT'de yayımlanan Abdurrahim Karakoç belgeselini bularak sınıfta izleyiniz.
4. Abdurrahim Karakoç'un "İsyanlı Sükut" ve "Hakim Beğ" şiirlerini bularak sınıfa getiriniz (2. etkinliğe yöneliktir.).

SULARI ISLATAMADIM

Savaştayım elli yıldır
Ömrüm geçti boşalt, doldur
Anlamadım bu ne hâldir
Bir gün silah çatamadım
Suları ıslatamadım.

Ekin ektim başak yılan
Kuşandığım kuşak yılan
Yorgan akrep, döşek yılan
Bir gün rahat yatamadım
Suları ıslatamadım.

Ne payem oldu ne sayem
En doğruya varmak gayem
Düşüncemdir tek sermayem
Alan yoktur satamadım
Suları ıslatamadım.

Yolum yokuş, izim ayrı
Dilim yağsız, sözüm ayrı
Bedenimden özüm ayrı
Biri bire katamadım
Suları ıslatamadım.

Talipli yoktur sevgiye
Anlamadım, neden? Niye?
Canlar gücenmesin diye
Can attım, gül atamadım
Suları ıslatamadım.

Abdurrahim Karakoç, *Vur Emri*

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Abdurrahim Karakoç; Türk şiirinin son elli yılına damgasını vurmuş, yüzlerce şairi etkilemiş, şiirleriyle milyonlarca insana ulaşmayı başarmış, özü ve sözü bir olan bilge bir halk şairidir. Şiirlerini birkaç istisnai şiir dışında dörtlüklerle ve hece vezniyle yazmıştır. Genellikle 11'li hece ölçüsünü ve koşma nazım biçimini kullanan şair, bunun yanı sıra 8'li heceyle de semai biçiminde pek çok şiir yazmıştır. Karakoç, anlamı feda etmeden heceyi ve kafiyeyi başarıyla kullanan ender şairlerden biridir.

Abdurrahim Karakoç, Türk gençliğine millî şuur aşılayan şiirleriyle bir millî şairdir. Türk gençlerine kültürel değerlerine sahip çıkmaları, kültürleriyle gurur duymaları, daima çalışmaları için telkinlerde bulunmuştur. Abdurrahim Karakoç, 1960-1963 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşan "Hasan'a Mektuplar" adlı ilk eserinde mektup usulü şiir tarzını denemiş ve bunda da oldukça başarılı olmuştur. Şair bu şiirlerde âdeta yaşadığı dönemin zihniyetini ortaya koymuş, fotoğrafını çekmiştir. Onun şiir serüveninde 1960 sonrası Türkiye'sinin günümüze kadarki kültürel, sosyal, sanatsal, iktisadi, siyasi alanlarda yaşadığı değişimin şiirle karikatürize edilmiş hikâyelerini görmek mümkündür.

Hicivleriyle yanlışı göstermiş, koçaklama türündeki şiirleriyle gençlere ilham kaynağı olmuş, "Mihriban" gibi şiirleriyle Anadolu insanının saf ve samimi sevgisini dile getirmiştir. Halk şiiri geleneğine zenginlik katmıştır.

Abdurrahim Karakoç'u, geleneksel Türk şiirinden farklı kılan özelliklerden biri onun halk şiirine kattığı yeni imgeler ve benzetmelerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.

2. Şiirden hareketle şairin psikolojisini değerlendiriniz.

3. Şiirdeki benzetme sanatı örneklerini bulunuz.

4. Şiirdeki ahenk unsurlarını (ölçü, kafiye, redif, nakarat; ses, kelime ve kelime grubu tekrarı, ses akışı vb.) belirleyiniz.

5. Şiire göre şairin ömrü nasıl geçmiştir? Açıklayınız.

6. Aşağıdaki dizeleri açıklayınız.

Bir gün silah çatamadım: ....

Bir gün rahat yatamadım: ....

Alan yoktur satamadım: ....

Biri bire katamadım: ....

7. Şaire göre niçin sevgiye talip yoktur? Açıklayınız.

8. Şiirden hareketle şairi sınırlayan şeyler nelerdir? Açıklayınız.

9. Şiirde halk şiiri geleneğinin hangi özelliklerine yer verilmiştir? Açıklayınız.

10. Şiirde tekrarlanan "Suları ıslatamadım" dizesinden hareketle şairin psikolojisini değerlendiriniz.

11. Okuduğunuz şiirin nazım birimi ve nazım türü nedir? Belirtiniz.

1. ETKİNLİK

Abdurrahim Karakoç'un "Suları Islatamadım" ve "Mihriban" adlı şiirlerinin türkü formunda bestelenmiş örneklerini sınıfta dinleyiniz.

2. ETKİNLİK

Abdurrahim Karakoç'un "Suları Islatamadım" , "İsyanlı Sükut" ve "Hâkim Beğ" şiirlerinden hareketle şairin sosyal konulardaki eleştiri üslubunu değerlendiriniz.

3. ETKİNLİK

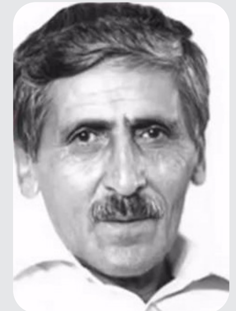
Aşağıdaki şiir anlayışlarını tabloya göre değerlendiriniz.

Şiir Anlayışı	Yazılış Amacı	İşlediği Temalar	Hedef Kitlesi
Saf şiir			
Toplumcu gerçekçi şiir			
Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şiir			
Dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiir			
1980 sonrası Türk şiiri			
Cumhuriyet Dönemi halk şiiri			

Şairin Biyografisi

Abdurrahim Karakoç (1932-2012)

Abdurrahim Karakoç, son dönem yergi şiirimizin temsilcilerindendir. Karakoç, hece ölçüsünü büyük bir ustalıkla kullandığı şiirleriyle günümüzde âşık tarzı şiirin önde gelen temsilcileri arasında yer aldı. Şair, özellikle *İsyanlı Sükût, Tohdur Beğ, Hâkim Beğ, Mebus Beğ* adlı şiirleriyle halkın duygularına tercüman oldu.

Başlıca eserleri: *Hasan'a Mektuplar, El Kulakta, Vur Emri, Kan Yazısı, Suları Islatamadım, Dosta Doğru* **(şiir)**

Dil Bilgisi

EVİN HÂLLERİ

Evin yalın hâli
İster cüce( ) ister dev
Camlarında perde yok
Bomboş( ) ev( )

Evin -i hâli, sabah( )
Geciktiniz haydi( )
Uykuların tatlandığı sularda
Bırakacaksınız evi( )

Evin -de hâli( ) saadet( )
Isınmak ocaktaki alevde
Sönmüş yıldızlara karşı
Işıklar varsa evde( )

Evin -den hâli( ) uzaksınız( )
Hatta içinde yaşarken
Aşkların( ) ölümlerin omzunda
Ayrılmak varken evden( )

Evin -e hâli, gün boyu( )
Ha gayret emektar deve( )
Sırtınızda yılların yorgunluğu
Akşam erkenden eve( )

Behçet Necatigil, *Şiirler*

A. Aşağıdaki soruları şiirden hareketle cevaplayınız.

1. Şiirde yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

2. Aşağıdaki sözcüklerin anlamını şiirden hareketle belirtiniz.
yalın: ....
emektar: ....
gayret: ....

3. Aşağıdaki sözcük gruplarını şiirden hareketle açıklayınız.
uykuların tatlandığı sular: ....
sırtınızda yılların yorgunluğu: ....
aşkların ölümlerin omzu: ....

B. Tabirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yareme
İsmin yayılmaz âleme
Âşıklarda meşk olmasa

"Güzelliğin On Par'etmez" adlı şiirden alınan bu dörtlükten hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Dörtlükteki altı çizili kelimelerin doğru yazılışlarını "TDK Yazım Kılavuzu"ndan kontrol ediniz.

2. Altı çizili kelimeler üzerinde telaffuz çalışması yapınız.

3. Dörtlükte geçen zıt anlamlı kelimeleri tespit ediniz.

Yazma

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiirde duygu temel unsurdur ve genellikle şiir bir ana duygunun etrafında örgülenir. Şiirde her bir satıra **mısra** (dize) denir. Şiirde dizelerin bir araya gelmesiyle şiir bölümleri (beyit, üçlük, dörtlük, vb.) ortaya çıkar.

Şiirde bir söyleyici bulunur. Şiirdeki söyleyici şairin kendisi veya şairin rolüne girdiği bir kişi olabilir.

Şiirin dil ve anlatım tekniğine uygun olarak bir hedef kitlesi bulunmaktadır. Her şiir, şairinin zihninde oluşan bir kurguya göre yazılmıştır. Örneğin bir şiirde birinci bölümden son bölüme doğru sıralama zaman akışına göre yapılırken diğerinde eylemin oluş sırasına göre yapılabilir. İşte bu durum, şiirin bölümlerini belirler ve kurgu mantığını ortaya koyar.

b. Uygulama

- Aşağıdaki şiirde boş bırakılan yerleri teması, hece ölçüsü ve kafiyesine dikkat ederek kendi dizelerinizle tamamlayınız.

Mihriban

Sarı saçlarına deli gönlümü,
Bağlamışım çözülmüyor Mihriban.
Ayrılıktan zor belleme ölümü,
Görmeyince sezilmiyor Mihriban.

Yâr deyince kalem elden düşüyor,
Gözlerim görmüyor aklım şaşıyor.
Lambamda titreyen alev üşüyor,
Aşk kâğıda yazılmıyor Mihriban.

Önce naz sonra söz ve sonra hile
……………………………
Seneler asırlar değişse bile
Eski töre bozulmuyor Mihriban

Tabiplerde ilaç yoktur yarama,
Aşk deyince ötesini arama.
……………………………....
Aşka hudut çizilmiyor Mihriban

Boşa bağlanmamış bülbül gülüne
……………………………………
……………………………………
Taşa çalsam ezilmiyor Mihriban

……………………………………
……………………………………
……………………………………
Çözemedim çözülmüyor Mihriban

Abdurrahim Karakoç, *Vur Emri*

- Aşk, ayrılık, kavuşma ve ölüm gibi temalarda yazdığınız veya başka şairlere ait şiirleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya…) sergileyiniz.

Sözlü İletişim

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir dinletisi hazırlarken aşağıdaki basamaklara dikkat ediniz:

- Öğretmen rehberliğinde şiir dinletisi kurulu oluşturulur ve görev paylaşımı yapılır.
- Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden seçki oluşturulur ve şiirleri okuyacak kişiler belirlenir.
- Şiirlere uygun bir fon müziği ve sunu oluşturulur.
- Şiirler ezberlenmeye çalışılır.
- Dinletinin sunucuları belirlenir.
- Şiir dinletisinin senaryosu ve sunumu oluşturulur.
- Okuldaki uygun bir mekânda şiir dinletisi provası yapılır.
- Dinleti provası kameraya alınarak performanslar değerlendirilir. Etkin dinleme yapılır.
- Provalarda göze çarpan eksiklikler giderilir.
- Şiir dinletisinin duyuruları yapılarak belirlenen zamanda dinleti gerçekleştirilir.
- Şiir dinletisi görüntüleri uygun ortamlarda (okul sitesi, sosyal medya vb.) paylaşılır.

b. Uygulama

- Şiirlerin teması ile okunuş tarzı arasında nasıl bir ilişki vardır? İşitsel ve görsel materyallerin kullanıldığı örnek uygulamalar yapınız.
- Aşağıdaki şiirleri bularak sınıfta topluluk önünde okuma uygulamaları yapınız. Şiirleri seslendirirken şiirin türüne dikkat ediniz.

Şair	Şiir
İlhan Berk	*Ne Böyle Sevdalar Gördüm Ne Böyle Ayrılıklar*
Necmettin Halil Onan	*Bir Yolcuya*
Âşık Veysel	*Benim Sadık Yârim Kara Topraktır*

- Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlayınız.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

SİVAS YOLLARINDA

Sivas yollarında geceleri
Katar katar kağnılar gider
Tekerleri meşeden( )
Ağız dil vermeyen köylüler
Odun mu( ) tuz mu( ) hasta mı götürürler( )
Ağır ağır kağnılar gider
Sivas yollarında geceleri( )

Ne yıldızlar kaynaşır gökyüzünde( )
Ne sevdayla dolar taşar gönüller( )
Bir rüzgâr eser ki bıçak gibi
El ayak şişer( )
Sivas yollarında geceleri
Ağır ağır kağnılar gider( )

Kamyonlar gelir geçer( ) kamyonlar gider( )
Toz duman içinde( )
Şavkı vurur yollara( )
Sivas yollarında geceleri
Katar katar kağnılar gider( )

Cahit Külebi, *Bütün Şiirleri*

A. Aşağıdaki soruları şiire göre cevaplayınız.

1. "Sivas Yollarında" adlı şiirde yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

2. "Bir rüzgâr eser ki bıçak gibi" dizesindeki benzetmeyi ögelerine ayırınız.

   Benzeyen: ....

   Kendisine benzetilen: ....

   Benzetme yönü: ....

   Benzetme edatı: ....

3. Şiirde "Sivas yolları" hangi duygu aracılığı ile anlatılmıştır? Açıklayınız.

   ....

   ....

4. Şairin şiirdeki Sivas izlenimi nasıldır? Değerlendiriniz.

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun sözcükleri getiriniz.

1. Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Osman Saba, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sedat Umran gibi şairler .... anlayışı ile eserler vermişlerdir.
2. Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bekir Sıtkı Erdoğan gibi şairler .... geleneğini devam ettirmişlerdir.
3. .... öne çıkaran şiirler arasında Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt gibi şairlerin şiirleri vardır.
4. İkinci Yeni şiir anlayışı .... şiirinin basitlik ilkesine karşı çıkmıştır.
5. Attilâ İlhan, Süreyya Berfe ve İsmet Özel .... şiir anlayışı içinde değerlendirilmelidir.

C. Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına “D”, **yanlış ise** “Y” **yazınız.**

1. ☐ Asaf Halet Çelebi’nin şiirleri 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şiir içinde değerlendirilmelidir.
2. ☐ Âşık Veysel, Ali İzzet Özkan, Davut Sulari, Abdurrahim Karakoç, Âşık Daimi, Sefil Selimi, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Feymani gibi şairler halk şiiri geleneğini devam ettirmişlerdir.
3. ☐ Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri 1923-1960, 1960 sonrası ve 1980 sonrası gibi belirli tarihler esas alınarak incelenmelidir.
4. ☐ Saf şiir anlayışını benimseyen Ziya Osman Saba “Evler Şairi” olarak anılmıştır.
5. ☐ Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat şiirlerinde sanatlı ve kapalı bir dil kullanmışlardır.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Sağlam bir şiir zevki ve kültürü olan .... , şiire yönelik görüşlerini yakın dostu Ziya Osman’a yazdığı mektuplarda ve yazılarında dile getirmiş, şiirin kelimelerle güzel şekiller kurma sanatı olduğunu ifade etmiştir. İlk şiirlerinde yalnızlığı, olgunluk döneminde ise ölüm temasını işlemiştir. Şiirlerinde ölüm, yaşama arzusu ve yaşama sevinciyle iç içedir. “Her mihnet kabulüm, yeter ki/Gün eksilmesin penceremden” dizeleri onun hem hayata bakışını hem de yaşama arzusunu en açık biçimde ifade eder.

   Bu metinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

   A) Cahit Sıtkı Tarancı
   B) Ahmet Muhip Dıranas
   C) Necip Fazıl Kısakürek
   D) Ahmet Hamdi Tanpınar
   E) Bedri Rahmi Eyüboğlu

2. Karadutum, çatal karam, çingenem
Nar tanem, nur tanem, bir tanem
Ağaç isem dalımsın salkım saçak
Petek isem balımsın ağulum
Günahımsın, vebalimsin

Bu parça yapı ve tema özellikleri düşünüldüğünde aşağıdakilerden hangisine örnek gösterilebilir?

A) Millî Edebiyat zevk ve anlayışını yansıtan şiire

B) Saf şiire

C) Toplumcu gerçekçi şiire

D) I. Yeni şiirine

E) II. Yeni şiirine

3.
- Yerçekimli Karanfil şairi
- Kaldırımlar şairi
- Bayrak şairi
- İstanbul şairi

Bu adlandırmalar aşağıdaki şairlerle eşleştirilirse hangisi dışta kalır?

A) Necip Fazıl Kısakürek

B) Arif Nihat Asya

C) Yahya Kemal Beyatlı

D) Edip Cansever

E) İlhan Berk

4. ---- tarafından adlandırılan ----, öncelikle Garip akımına karşı bir hareket özelliği taşır. Genelde bu akımın basitlik ilkesine karşı çıkmıştır. Temel dayanakları; imge kullanmayı genişletme, özgür çağrışım, somuttan soyuta yönelme, anlamdan uzaklaşmadır.

Bu metinde boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Orhan Veli - I. Yeni şiiri

B) Muzaffer Erdost - II. Yeni şiiri

C) Attilâ İlhan - Mavi grubu şiiri

D) Nazım Hikmet - Toplumcu şiir

E) Ziya Osman Saba - Saf şiir

5. İsyan şiirleri bilirim sonra
Kelimeleri tank gibi geçer adamın yüreğinden
Harfler harp düzeni almıştır mısralarda
Kimi bir vurguncuyu gece rüyasında yakalamıştır
Kimi bir soygun sofrasında ışıklı salonlarda
Hırsızın gırtlağına tıkanmıştır
Bütün bunların üstüne
Hepsinin üstüne sevda sözleri söylemeliyim
Vatanım milletim tüm insanlar kardeşim

Bu dizelerden hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Sosyal eleştiriye yer vermiştir.
B) Serbest ölçülü bir şiirdir.
C) Tenasüp sanatına yer verilmiştir.
D) Garip akımı şiirinin söyleyiş özelliklerine uygundur.
E) Anlam bir dizede tamamlanmamıştır.

6. Hoyrattır bu akşamüstüler daima
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çığlığı içinde bahçemizden
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan
Lavanta çiçeği kokan kederleri
Hoyrattır bu akşamüstüler daima

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Zaman kavramı kişileştirilmiştir.
B) Niteleme bildiren sözcükler kullanılmıştır.
C) Şiirde duyular arası aktarma yapılmıştır.
D) Şiirde ahenk unsurlarından yararlanılmıştır.
E) Soru anlamı bir edatla sağlanmıştır.

7. Kenti ikiye bölen palmiyeli (I), geniş caddenin (II) kuşları nereye gizlenmişlerse göremiyorum. Cıvıltıları Cezayir caddesindeki (III) en büyük binanın çatı katında bulunan odama dek geliyor ama. Bu sıcağa nasıl dayanır kuşlar, nasıl dökülmezler kızgın asfalta (IV)... Panjurları (V) kapatıp yatağa bırakıyorum yorgun gövdemi.

Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerden hangisinin yazımında yanlışlık vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

4. ÜNİTE

Roman

4. ÜNİTE

Roman

Ünite Süresi: 8 Hafta

Okuma
1923-1950 Arası Roman
1950-1980 Arası Roman
1980 Sonrası Roman
XX. yy. Dünya Edebiyatında Roman

Dil Bilgisi
İmla ve Noktalama
Paragrafta Anlam

Yazma
Roman Değerlendirme ve Tanıtma

Sözlü İletişim
Beğenilen Bir Roman Hakkında Hazırlıksız Konuşma

Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Okuma

1. METİN

HAZIRLIK

1. İnsanlar zorluklarla mücadele ederken nelere dikkat etmelidirler? Tartışınız.
2. “Nesil çatışması, yanlış Batılılaşma” kavramlarını araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 6. soruya yöneliktir.).
3. Reşat Nuri Güntekin’in eğitimci yönünü araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 8. soruya ve 1. etkinliğe yöneliktir.).
4. Romanda kullanılan anlatım teknikleriyle ilgili bir araştırma yapınız (2. etkinliğe yöneliktir.).

YAPRAK DÖKÜMÜ

Ali Rıza Bey “Babıâli yetiştirmelerinden”, başarılı bir memurdur. Şevket adında bir oğlu; Fikret, Leylâ, Necla ve Ayşe adında dört kızı vardır. Ali Rıza Bey, Altın Yaprak Anonim Şirketindeki son görevinden ayrılmak zorunda kalınca, evin bütün yükü bankada çalışan oğlu Şevket’e kalır. Şevket, çalıştığı bankada daktilo memuresi olan Ferhunde Hanım’la evlenir. Bu evliliğe her ne kadar babasının rızası olmasa da ilişkileri düğün aşamasına gelir.

(Aşağıdaki bölüm Şevket ve Ferhunde’nin düğün gününden alınmıştır.)

Ali Rıza Bey, usulca arkadaki mutfak kapısından kaçtı, dört beş yüz adım uzaktaki bir tepeye çıktı. Büyük bir kayanın kenarına oturdu, şakaklarını elleri içine aldı.

Şimdi bu düğün, sıkı bir rüzgâr hücumu gibi bir anda kapıları arkalarına dayıyor, ihtiyar babanın bütün korktuğu şeyler, evi birdenbire istilâ ediyordu.

Evet, artık ümit kalmamıştı. Şevket’le beraber en kuvvetli silâh arkadaşını kaybediyor, dünyada yapayalnız kalıyordu.

Ali Rıza Bey, haftalardan beri ağırlık basmış gibi bir hâlde yaşamıştı. Ancak, her şeyin bittiği bu gecede açık bir kafa ile düşünmeye ve gördüklerini hatırlamaya vakit buluyordu.

Düğün lâkırdısı ortaya çıkınca, ağırbaşlı Fikret’e varıncaya kadar bütün çocuklar elbise diye üstüne üşüşmüşlerdi. Karısından yardım bekleyemezdi. Şevket’ten de hayır yoktu. Zavallı çocuğun başında ateş yanıyordu.

Ali Rıza Bey, bir zaman şaşkın şaşkın çarpışmış, çocuklarının hepsine ayrı ayrı anlatmaya çalışmıştı ki bu düğün bildikleri gibi ferahlı ve iftiharlı bir düğün değildi. Nasılsa olmuş bir felâketin tamiridir; kendilerine düşen şey bu ayıbı davul zurna ile âleme ilân etmekten ziyade, mümkün olduğu kadar sessiz sedasız geçiştirmektir.

Böyle olmasa da ne ile elbise ve düğün yapacaklardı? Elde avuçta bir şey kalmamıştı.

Borç etmeye kalksalar ipin ucunu büsbütün kaçıracaklar, birkaç ay sonra muhakkak aç kalacaklar ve el âleme rezil olacaklardı.

İhtiyar adam bir gün şaşkınlıktan Ayşe'yi karşısına almış, bu on bir yaşındaki bebeğe saatlerce para hesapları yapmış, bakkal defterleri, senetler, kâğıtlar göstermişti. Fakat artık çocuklar, saygıyı da kaldırmışlardı. Şimdi, onların hepsi birer küçük Hayriye Hanım'dı. Kızdıkları zaman tıpkı annelerinin çehresine benzeyen yüzleriyle bağrışıyorlardı: "Bir doğruluktur tutturdun. Bizi düşünmedin. Dilenci çocuklarından beter ettin. Herkes, çocuklarının bir dediğini iki etmezken kardeşimizin düğününde bizi hizmetçi gibi gezdirmeye nasıl razı olacaksın?"

Eve gelin olarak gelen Ferhunde Hanım, parayı ve eğlenceyi çok sever. Leylâ ve Necla'yı da bu hayata alıştırır. Fikret, evdeki bu gidişi beğenmez; yaşlı ve evli bir adamla evlenir; evden uzaklaşır. Şevket, Ferhunde'nin aşırı isteklerini karşılamak için zimmetine para geçirir, ödeyemez ve tutuklanır.

(Aşağıdaki bölümde Şevket'in hapse düşmesinden sonra Ali Rıza Bey'in yaşadıkları anlatılır.)

Kısa bir muhabbetten sonra, Şevket'i bir buçuk sene hapse mahkûm ettiler. Böylece ağaç, dallarından birini daha kaybetmiş oldu. Hayriye Hanım, bazen kocasını pek dalgın gördükçe:

— Üzülme, bir buçuk sene pek uzun bir zaman değil, göz açıp kapayıncaya kadar gelir, diyordu.

Ali Rıza Bey, ağır ağır başını sallayarak "evet" diyor fakat içinden başka türlü düşünüyordu. Bir buçuk sene hakikaten göz açıp kapayıncaya kadar gelirdi. Yalnız şu vardı ki kaybolan haysiyet ve namus bir daha geriye gelmeyecekti.

Oğlunun hapisten çıktıktan sonra pek kolay belini doğrultamayacağı muhakkaktı. Bu yüz karasıyla nereye başvurur, kimden ne isteyebilirdi? Hâsılı Şevket, bundan sonra kolu yahut bacağı kopmuş bir insan gibi ömrü oldukça sürünecek bir alildi. İhtiyar adam bunu böyle bildiği hâlde pek meyus olmuyor, "Ne yapalım, bir kazadır oldu. Elverir ki çocuğum sağ olsun. Bana bu lâzım" diye kendisini teselli ediyordu.

Eski elbiselerinden birini gazla temizleyip ütületmiş, kunduralarından birine pençe vurdurarak bir dolaba saklamıştı. Bu, onun yalnız Şevket'i görmeye gideceği günlere mahsus yabanlık kıyafeti idi. Hapishane memurlarının nedense oğlunun hatırını saydıklarını, ona arkadaşlarından başka türlü muamele ettiklerini görüyordu. Perişan bir kılıkla hapishaneye giderek onu küçük düşürmekte mana yoktu.

Şevket hapse girince evdeki altı kişinin geçinmesi Ali Rıza Bey'in otuz buçuk liradan ibaret olan tekaüt aylığına kalmıştı. Kızlardan hiç olmazsa birine, nasıl olursa olsun, bir koca bulmak için yalvarıyordu. Fakat davetlerde, gezmelerde, çocukların etrafında pervane gibi dönen erkeklerin en kötüsü, evlenme lâkırdısı olduğu gibi ya kendini naza çekiyor ya bir daha görünmemek üzere savuşuyordu. Ali Rıza Bey'e pek söylemiyorlardı ama galiba kızların geçirdikleri hayat neticesinde çok dile gelmiş olmalarının da bunda tesiri olacaktı. İhtiyar adam, bunu zaman zaman karısının:

"Çocuklarımın nesi var? Bu zamanda hani dans etmeyen, sosyeteye gitmeyen kız?..." gibi müphem şikâyetlerde bulunmasından anlıyordu.

Ferhunde bu hayata daha fazla dayanamayacağını söyleyerek evi terk eder. Bunun sonucunda üçüncü yaprak da kopmuş olur. Daha sonra Necla da kendini zengin gösteren bir Suriyeli adam ile evlenir. Fakat mutlu değildir ve babasından yardım istemek için mektup yollar. Ali Rıza Bey ise onun bu isteğini reddeder ve yaşamına devam etmesini söyler. Böylece dalın dördüncü yaprağı da kopar. Leyla, zengin bir avukat ile beraber yaşar; Ali Rıza Bey bunu bir arkadaşından öğrenir. Namusuna düşkün olan Ali Rıza Bey, Leyla'yı evden kovar. Leyla, avukatın Taksim'de tuttuğu eve yerleşir. Böylece dalın son yaprağı da kopmuş olur. Nihayetinde Ali Rıza Bey, Leyla'nın eve gelmesini kabul eder ama kendisi evden ayrılacaktır.

(Aşağıdaki bölümde Leyla'nın eve dönmesinden sonra kendisi ve ev ortamının durumu anlatılmaktadır.)

Aile, artık küçülmüştü. Evde Leyla ile Ayşe'den başka çocuk kalmıyordu. Ali Rıza Bey, kışa doğru Bağlarbaşı'ndaki evi sattı. Bütün borçlarını temizledi. Elinde kalan para ile Dolap Sokağı'nda bir ev aldı.

Burası iki büyük odalı, karanlık, harap bir yerdi. Çocukların hep bir ağızdan "Cehennem" ismini verdikleri eski evleri bunun yanında Cennet bağının köşkleri gibi idi. Fakat elde kalan para ile daha iyisini almaya imkân yoktu. Hayriye Hanım, evi ilk gördüğü zaman beğenmemiş: "Biraz daha beklersek belki daha zararsız bir şey düşünürüz." demişti. Fakat artık eskisinden büsbütün başka bir adam olan Ali Rıza Bey, acı bir alayla gülerek:

"Bekleyelim mi? Yağma mı var? Nasıl eldeki beş on parayı geçen seneki para gibi çarçur ettirip beni sokakta bırakır mısınız?" demişti. Çocuklar eve, bir mezara girer gibi ağlaya ağlaya girdiler. Ali Rıza Bey de aşağı yukarı aynı histe idi. Fakat buna rağmen kapıdan ilk adımını atarken gayri ihtiyari elindeki anahtarı dudağına götürdü: "Allah yokluğunu göstermesin..." diye dua etti.

Leyla, son vakadan beri hâlâ düzelememişti. Eve girdiklerinin ikinci günü: "Başım... Başım..." diye haykırarak yatağa düştü. Kırk beş gün dil, ağız vermeden yattı. Bereket versin hastalık tehlikeli bir şey değildi. Civarda oturan bir tekaüt doktor:

"Sinir... İyi yedirip içirin. Sıkmayın; bir şey kalmaz..." diyordu. Doktorun söylediği gibi Leyla, bir buçuk ay sonra ayağa kalktı. Fakat büsbütün başka Leyla olarak... Hastalık esnasında bir gece onu yataktan almışlar, yerine bir başka insan koymuşlar gibiydi. Çok zayıftı. Yeni yürümeye başlamış bir çocuk gibi güçlükle geziniyor, ikide birde gözleri kararárak elleriyle yüzünü kapıyordu. Çehre değişmiş olmakla beraber yine güzeldi.

Hastalık, bu çehreye mahzunluğa benzer bir şey getirdiği için Ali Rıza Bey, onu hatta eskisinden de güzel buluyordu.

Leyla'nın yüzü gibi ahlâkı da değişmişti. Artık eskisi gibi vara, yoğa hırçınlaşmıyor, kaderine tamamıyla boyun eğmiş görünüyordu.

Ali Rıza Bey, yaşanılanları artık çekemez olur ve evi terk eder. Adapazarı'nda olan kızı Fikret'in yanına gider ve Fikret'in orada mutsuz olduğunu görür. Kocası ve üvey çocuklarıyla arası iyi değildir. Bunu gören Ali Rıza Bey İstanbul'a geri döner ama birkaç gün eve gitmez. Daha sonra hasta olur ve eski bir arkadaşı sayesinde hastaneye kaldırılır. Bir gün Hayriye Hanım ve kızı Leyla hastaneye gidip onu alırlar ve Taksim'deki eve giderek yaşamlarına orada devam ederler.

Reşat Nuri Güntekin, *Yaprak Dökümü*

(Kısaltılmıştır.)

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alil: 1. Çabuk hastalanan, sürekli hasta olan veya vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan, hastalıklı, sakat, engelli, özürlü. 2. Bozuk veya eksik.

el âlem: Herkes, yabancılar.

iftihar: Övünme, kıvanma, kıvanç, övünç.

meyus: Ümidi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, karamsar, üzgün.

müphem: Açık ve belirgin olmaksızın.

tekaüt: Emekliye ayrılma.

yabanlık: Bayram gibi önemli günlerde veya konukların yanına çıkarken giyilen yeni giysi, kişilik, adamlık.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1923 - 1950 Arası Türk Edebiyatında Roman

Cumhuriyetin 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilmesinden sonra Türk edebiyatı, 1940 yılına kadar kaynağını XX. yüzyılın başında oluşan "Türkçülük" düşüncesinden alan "Millî Edebiyat Akımı"nın ilkeleri doğrultusunda gelişmiştir.

Bu dönemde Anadolu'ya açılan yazarlar, Türk insanı ve Anadolu gerçeğini tüm boyutlarıyla romanlarına yansıtmışlardır. Toplumsal konuların ağırlık kazandığı romanlarda sade dil benimsenmiştir. Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay gibi Millî Edebiyat Dönemi'nde eser veren yazarlar, Cumhuriyet Dönemi'nde de toplum gerçeklerini dile getirmişlerdir. Bu dönemde Kurtuluş Savaşı'nı konu alan romanlar arasında *Yaban*, *Ateşten Gömlek*, *Vurun Kahpeye*, *Sahnenin Dışındakiler*, *Hep O Şarkı* gibi eserler yazılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki gözleme dayanan gerçekliğin, 1930-1940 yılları arasında toplumcu gerçekçiliğe yöneldiği görülmüştür. Sadri Ertem (1898-1943) ve Sabahattin Ali (1906-1948) toplumcu gerçekçiliği bilinçli bir biçimde savunan, 1950'den sonra yetişen yazarlara öncülük eden sanatçılar olarak ortaya çıkmıştır. Yazarlar *Çıkrıklar Durunca*, *Kuyucaklı Yusuf* gibi romanlarla bu anlayışa öncülük etmişlerdir.

Reşat Nuri Güntekin, realist bir anlayışla genellikle "töre romanları" yazmıştır. Hikâye ve romanlarında gözlemlerinden yararlanan yazarın, özellikle Anadolu ile ilgili gözlemleri gerçekçidir. Reşat Nuri Güntekin'in eğitimci kişiliği ve Anadolu'yu yakından tanıması, eğitimin o döneme ait tarihine ve bu dönem içinde yaşadığı değişikliklere ışık tutması açısından kendisini ve eserlerini önemli hâle getirmiştir. Toplumun eğitimle kalkınacağına inanan yazar, mesleğinin de verdiği etkiyle eğitim sorunlarına eğilmiştir. Yazarın romanları eğitimle öyle iç içedir ki *Çalıkuşu*, *Yeşil Gece*, *Acımak* ve *Kan Davası* gibi romanlarının ana kahramanlarını öğretmenler oluşturmuştur.

Reşat Nuri Güntekin; *Yaprak Dökümü* adlı romanında sosyal bir konuyu, bir ailenin çöküşünü, işlemiştir. Bu eserinde, diğer eserlerine göre toplumsal gözlemlerin çok daha ağırlıklı olduğu dikkati çeker. Romanda, Ali Rıza Bey'in ailesinin hareket ve davranışlarıyla birtakım toplum kurallarına ve törelere uymadıkları anlatılmıştır. Romanda nesil çatışması ve yanlış Batılılaşmanın açtığı sorunlar dile getirilmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki parçalarda geçen altı çizili kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ediniz.
   - Böyle olmasa da ne ile elbise ve düğün yapacaklardı? Elde avuçta bir şey kalmamıştı.
   - Borç etmeye kalksalar ipin ucunu büsbütün kaçıracaklar, birkaç ay sonra muhakkak aç kalacaklar ve el âleme rezil olacaklardı.
   - Herkes, çocuklarının bir dediğini iki etmezken kardeşimizin düğününde bizi hizmetçi gibi gezdirmeye nasıl razı olacaksın?
   - Oğlunun hapisten çıktıktan sonra pek kolay belini doğrultamayacağı muhakkaktı.
2. Okuduğunuz "Yaprak Dökümü" adlı romanın olay örgüsünü aşağıdaki boşluklara yazınız.
   - Şevket'in Ferhunde ile evlenmesi
   - ....
   - ....
   - ....
   - ....
   - ....
3. Okuduğunuz metinden hareketle bu romanın hangi yıllar arasında yazıldığını tahmin ediniz. Bunu nereden anlıyorsunuz? Açıklayınız.
4. Ali Rıza Bey, ağır ağır başını sallayarak "evet" diyor fakat içinden başka türlü düşünüyordu. Bir buçuk sene hakikaten göz açıp kapayıncaya kadar gelirdi. Yalnız şu vardı ki kaybolan haysiyet ve namus bir daha geriye gelmeyecekti.

   a. Yazar; Ali Rıza Efendi'ye yönelik, metindeki altı çizili ifadeyi niçin kullanmıştır? Açıklayınız.

   b. Bu metin hangi bakış açısıyla yazılmıştır? Metinden bu bakış açısına örnekler veriniz.
5. Romanın adıyla konusu arasında nasıl bir anlamsal ilişki vardır? Açıklayınız.
6. "Yaprak Dökümü" romanının ana çatışması nedir? Bu çatışma kimler arasında yaşanmaktadır?
7. "Tipler belli bir sınıfı ya da belli bir insanı temsil etmek için oluşturulmuştur. İnsanoğluna özgü abartılmış bir özelliği temsil ederler. Karakterler ise başkalarına benzemeyen kendine özgü kişilik özellikleri gösterirler. Abartılmış bir yönleri bulunmaz."

   Bu bilgiye göre "Yaprak Dökümü" romanındaki tip ve karakterler kimlerdir? Açıklayınız.
8. Romanın yazarıyla metin arasında nasıl bir ilişki vardır? Roman, dönemin gerçekliğini yansıtmakta mıdır? Değerlendiriniz.
9. "Yaprak Dökümü" adlı metinde çocukların babalarına karşı davranışlarını nasıl buluyorsunuz? Saygı değeri çerçevesinde değerlendiriniz.
10. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

1. ETKİNLİK

"Küçük bir mektebim olacak. Baştanbaşa çiçeklerle donatacağım. Çocuklarım, bir alay çocuğum olacak. Kendime 'abla' dedirteceğim. Fakir olanlara elimle siyah önlükler dikeceğim." *(Çalıkuşu)*

Şahin Efendi, eski hâliyle şimdiki hâli arasındaki farkı hiçbir zaman bu kadar keyif ve iftihar ile görememişti. Evet, aradaki fark sadece o zamanki aç, sefil çömeze mukabil şimdi, eli ekmek tutmuş bir mektep mezunu, devletin aylıklı ve itibarlı bir muallim efendisi olmasından ibaret değildi. Artık boş vehimler ve hurafelerden de kurtulmuştu. Başının içinde bu açık eylül sabahının manzaraları gibi aydınlık; hududu, hendesesi belli ve nizamlı şeyler vardı. Artık, ne düşündüğünü, ne istediğini, bu dünyada vazifesinin ne olduğunu biliyordu *(Yeşil Gece).*

Çocuklarımıza verdiği terbiye de aynı derecede temiz ve mükemmeldir. Bir kere çok müspet kafalı bir kadın… Hurafe ile hayal ile mütemadiyen mücadele eder, talebesine ancak ilmin en müspet hakikatlerini öğretir. Sonra onda bir nevi hastalık, hiç durmayan, onu daima için için yakan bir humma var: Doğruluk, fedakârlık, manevi temizlik hastalığı… Haksızlığın, yalanın, riyanın hâsılı bütün ahlaksızlıkların ve zaafların müthiş düşmanıdır *(Acımak).*

Yukarıdaki metinler Reşat Nuri Güntekin'in romanlarından alınmıştır. Bu metinlerden hareketle yazarın eğitime bakışını değerlendiriniz.

2. ETKİNLİK

"Yaprak Dökümü" adlı metinde aşağıdaki anlatım tekniklerinden hangileri kullanılmıştır? Kullanıldığı yerleri tabloya yazınız.

Gösterme	
Özetleme	
Diyalog	
İç konuşma	

Yazarın Biyografisi

Reşat Nuri Güntekin (1889-1956)

Anadolu halkının yaşantısını, sorunlarını, kişisel duygularla inançlarını süssüz, yapmacıksız, konuşulan Türkçenin tüm sadelik ve açıklığıyla dile getirdi. Çalıkuşu romanından önce küçük öyküler, tiyatro eleştirileri ve oyunlarıyla dikkati çekti; bu romanıyla ünü genişledi. İyimser bir kişiliği vardı. İyi bildiği sahne tekniğini, romantizme kayan ve idealizm altında, bazen mizahla karışık olaylara uyguladı. Insan sevgisine geniş ver verdi.

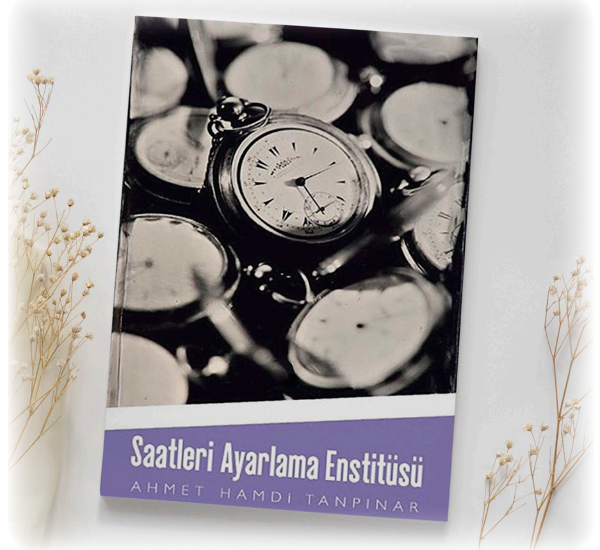
Başlıca Eserleri: *Gizli El, Çalıkuşu, Damga, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi, Bir Kadın Düşmanı, Yeşil Gece, Acımak, Yaprak Dökümü, Eski Hastalık, Değirmen, Miskinler Tekkesi, Harabelerin Çiçeği, Eski Ahbap, Boyunduruk, Kavak Yelleri, Son Sığınak, Kan Davası* (**roman**); *Gençlik ve Güzellik, Roçild Bey, Eski Ahbap, Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Leylâ ile Mecnun, Olağan İşler* (**hikâye**); *Hançer, Eski Rüya, Ümidin Güneşi, Gazeteci Düşmanı, Şemsiye Hırsızı, İhtiyar Serseri, Taş Parçası, Felâket Karşısında, Gözdağı, Eski Borç, İstiklâl, Vergi Hırsızı, Hülleci, Bir Yağmur Gecesi* (**oyun**); Anadolu Notları I – II (**gezi**).

2. METİN

HAZIRLIK

1. Arkadaşınız tarafından kandırıldığınızı anladığınızda tepkiniz ne olur? Arkadaşınıza bir şans daha tanır mısınız? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Gereksiz konularla meşgul olmak size ne kaybettirir? Zamanımızı ekonomik kullanmak için neler yapmalıyız? Tartışınız.
3. "Saatleri ayarlamak için bir enstitü kurmalıyız." şeklinde bir teklife nasıl yaklaşırsınız? Tartışınız.

SAATLERİ AYARLAMA ENSTİTÜSÜ

Roman, Abdülhamit Devri'nde İstanbul'da doğan, böylece Tanzimat, Meşrutiyet, savaş yılları ve Cumhuriyet Devri'ni yaşayan, bütün bu dönemlerin aksayan yönetimini, manasız bürokrasi çarklarını ve ahlaki ilişkilerini kaybetmiş insanların bütün çelişkilerini anlatan Hayri İrdal'in kaleminden yazılmıştır. Hayri İrdal on yaşındayken dayısı ona bir saat hediye eder. Bu saat onu çok etkiler. Saatlerle uğraşmak Hayri'de bir tutku hâline gelir. Bu yüzden bir saatçiye çırak olur. Ustası Nuri Efendi sıradan bir saatçi değildir. Nuri Efendi "Muvakkithane"de yani cami saatlerini ayarlamakla görevli kişilerin bulunduğu kurumda memurdur. Hayri, ustasına hayrandır; onun yanında bıkmadan, yorulmadan çalışır. I. Dünya Savaşı çıkınca dört yıl askerlik yapar. İstanbul'a dönünce Emine adlı biriyle evlendirilir. Aradan yıllar geçer, karısı ölür. İspirtizmacılar kulübünde çalışırken bir gün Ramiz ona çocukluk arkadaşı Halit Ayarcı'yı tanıştırır. Karşılaştığı her fırsatı değerlendirmeyi bilen bir düzenci olan Halit Ayarcı, Hayri İrdal'ın saatlere olan merakından yararlanmak için birlikte "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" kurmayı teklif eder ve Enstitüyü kurarlar. Halit Ayarcı, Hayri İrdal'dan yaşamamış bir kişi olan Şeyh Ahmet Zamanî hakkında kitap yazmasını ister.

(Aşağıdaki metinde Enstitünün ilmî yayını olarak Halit Ayarcı'nın Hayri İrdal'a "*saatçilerin piri*" diye uydurduğu hayali bir şahsın (Ahmet Zamanî Efendi'nin) hayatı hakkında kitap yazdırması anlatılmaktadır.)

"Şeyh Ahmet Zamanî'nin Hayatı ve Eseri" adlı kitabımın neşri hakikaten büyük bir teveccühle karşılandı. Halit Ayarcı'nın bir çırpıda bulduğu bu mühim şahsiyet etraftan derhâl kabul edildi. Pek az insan Graham hesaplarının bundan iki yüz sene evvel ve bilhassa aramızda yaşamış bir adam tarafından bulunup bulunamayacağını düşünüyordu. Esasen Halit Ayarcı'nın ısrarıyla ecdadın riyazi bilgilere olan merakı üzerinde o kadar geniş tafsilat vermiştim ki Ahmet Zamanî'nin keşfi, kendiliğinden herhangi bir hesap ameliyesinin en tabii neticesi oluyordu. Bununla beraber kitabın basılışı sona erdiği günlerde

hakiki; bir korku içinde idim. “Ya, diyordum, kitap beğenilmezse... İşin yalan olduğu meydana çıkarsa...” Ve bu korku ile âdeta her saniye yaşıyordum. Geceleri gözüme uyku girmez olmuştu. Halit Ayarcı benim bu telaşıma gülüyor ve her fırsatta korktuklarımın tam aksi olacağını söylüyordu:

— Azizim Hayri İrdal, diyordu, sevgili dostum, göreceksin ki bu kitap çok sevilecek. Siz yalan diye bir şey mevcuttur, sanıyorsunuz. Hayır, yalan yoktur. Böyle meselede yalan olamaz. Ahmet Zamanî bugün için yalan olamaz, bilakis hakikatin ta kendisi olur. Ne vakit yalan olurdu bilir misiniz, hem de korkunç bir yalan? Eğer hakikaten bizim kendisine yüklediğimiz fikirlerle yazdığını söylediğimiz eserlerle on yedinci asır sonunda yaşasaydı işte o zaman yalan olurdu. Çünkü asrından ayrılırdı. Asrını delip geçerdi. Bu da imkânsız tabii! Bu meselelerde yalan veya hakikat diye bir şey yoktur. Asrına uymak, onun adamı olmak vardır. Ahmet Zamanî Efendi bizim asrımızın bir ihtiyacıdır. Bu ihtiyacı on yedinci asrın sonunda tatmin ediyor, işte bu kadar... Binaenaleyh gerçeklerin gerçeğidir. Geçen akşam halanızı hep beraber dinledik. Takribî Ahmet Efendi sülalesini Fatih devrine çıkarıyordu. Kimse itiraz etti mi? Yok. Herkes pekâlâ kabul etti. Niçin? Çünkü bu fikir yaşayan iki büyük realiteye dayanıyordu, halanıza ve size! Siz kabul edildikten sonra mesele baştan hâlledilmişti. Bu kadar sevilen iki şahsiyeti tarihin en uzak zamanına götürmekten daha tabii ne olabilir? Amma yirmi sene evvel halanız bunu yapsaydı, herkes ayıplardı. Çünkü ne siz on sene evvel bugünkü sizdiniz ne de Zarife Hanımefendi bugünkü Zarife Hanım’dı. Herkes o zaman “Allah Allah! derdi, doğmuş olmaları bile manasız olan bu adamların Fatih devrinde kendilerine ced aramaları kadar gülünç şey olur mu? Tam, murdar öldüğüne yanmaz, kendisine öd ağacından tabut ister, sözü... Muhakkak yalan söylüyorlar. Aksi takdirde hâllerinde bir necabet ve asalet bulunması gerekirdi...” Amma şimdi demiyorlar! Başka bir misal daha... Halanız sizin muvaffakiyetlerinize şahit oldukça sade hakkınızdaki fikri değil, pederiniz hakkındaki fikri dahi değişti. Yine geçen akşam babanızdan nasıl bahsediyordu? Yalan mı söylüyordu? Hayır. Sadece bugüne ait bir hissi maziye taşıyordu. Ahmet Zamanî’nin Viyana Muhasarası’na iştirak etmesi çok iyi oldu. Bu kadar mühim bir adam böyle mühim bir hâdiseden uzak kalamazdı. Bilir misiniz, sizin bu buluşunuzu fevkalade beğendim. Aşağı yukarı Goethe’nin Fransız İhtilâli harplerine, Valmy Muharebesi’ne gidişi gibi bir şey... Bu büyük adam daima devriyle temas hâlinde idi. Buna mukabil Ahmet Zamanî Efendi’nin harpte öyle fevkalade bir şeyler yapmaması da ölçü fikrinizin bulunduğuna delâlet eder. Herkes her işi yapmaz. Varsın o cinsten kahramanlığı başkaları yapsın! Esasen böyle bir şey olsaydı mesela Ahmet Zamanî Efendi falan veya filan kaleyi fethetseydi, bu müverrihlerin gözünden kaçmazdı. Onun Akdü’l – Mizac fi – Umurü’l – İzdivac adlı risalesini gençliğinizde okumuş olmanız hakikaten talih eseridir. Okumamış olsaydınız bu mühim eserden kimse bahsetmeyecek, kaybolup gidecekti. Gerek bu eserin gerek saatçiliğe dair kitabının kaybolmasına herkes nasıl üzülecek. Nuruosmaniye Kütüphanesi’ndeki eski yazmalardan birinin arkasına bu iki kitabın adını işaret etmeniz de çok iyi oldu. Amma burada eski mürekkepten anlamanızın da tesiri var. Hayır azizim şahane bir eser yazdınız!..

Bir başka defasında şöyle demişti:

— Bir harekette başlangıçtaki hızı tutmak, onu yaratmak kadar mühimdir. Siz bizim hareketimizi maziye nakille hızlandırdınız. Ayrıca da cedlerimizin daima inkılapçı ve modern olduklarını gösterdiniz. Herhangi bir insan bile mazisiyle dargın yaşayamaz. Tarih, sadece tenkit için midir? Beğendiğimiz ve sevdiğimiz bir insana hiç tesadüf etmeyecek miyiz? Bu işten herkes memnun olacak, göreceksin! Yazık ki etrafın gösterdiği çok dostça ilgiyi birkaç âlim taslağı bozmağa kalktı. Böyle bir insanın mevcut olmadığını, kitabımın baştan aşağı uydurma olduğunu söylemek küstahlığında bulundular.

Bu esere başladığım zamanki ruh hâlinde olsaydım bütün tenkitlere memnun olur, “Oh yâ Rabbi’m! derdim, sana bin şükür... Hiç olmazsa aklı başında birkaç kişiye rastlamak mümkün! İşte yalanı kabul etmiyorlar. Bundan daha mesut ne olabilir?” Fakat yazık ki değişmiştim. Bu kitapla uğraştığım altı ay içinde Halit Ayarcı’nın disiplinini öyle benimsemiştim ki kolay kolay her itirazı kabul edemezdim. Kaldı ki muharrir sıfatıyla ortada izzetinefsim de mevzubahisti. Ayrıca da Ahmet Zamanî Efendi’yi sevmiştim. Varlığından şüphe etmek bana ağır geliyordu. Tek kelime ile Halit Ayarcı’nın izafilik dediği şeyin, tabiri caizse bir hakikat olduğunu kendi hayatımda yaşıyordum.

Bu arada olan iki hadise nakledilmeğe değer. Bunlardan birisi beş altı göbekten beri Çengelköylü bir zatın kendisini Ahmet Zamanî’nin cedbeced torunu ilan etmesi ve soyadını değiştirmeye kalkması ve elindeki aile şeceresinin doğruluğuna şehadet etmemi benden istemesiydi. Maalesef gerek bu şecerenin, gerek vesika olarak göstermeğe kalktığı vakıfnamenin asılları ortada yoktu. Elinde kendi el yazısıyla kopyaları vardı. Hakikat namına tabiatıyla reddetmek mecburiyetinde kaldım. Bu hadisenin matbuata aksi de ayrıca övülmeme sebep oldu. Herkes benim bu gibi meselelerdeki dikkatime hayran olmuştu. Kitabın rağbeti bu yüzden biraz daha arttı. Halit Bey bu işteki metanetimi pek beğendi. Yalnız Zehra müteessirdi. “Belki adamcağız hakikaten Zamanî Efendi’nin oğludur...” diye üzülüyordu.

— Olsa bile bizim Zamanî’nin oğlu olamaz. Çünkü herif yaşamadı, diye susturdum.

İkincisi, eski İspritizma Cemiyetindeki bazı dostların bir ay geceli gündüzlü bir uğraşmadan sonra Ahmet Zamanî’nin ruhunu çağırmağa ve onunla konuşmağa muvaffak olmalarıydı. Bu konuşmada Ahmet Zamanî Efendi de kitabımın bazı yerlerine itiraz etmişti. Ezcümle peltek ve kekeme olmayı reddediyor, nisbet ve tarikati hakkında daha geniş mulûmat veriyordu. Gazeteler bunu da yazarak işi biraz daha alevlendirdiler. Asıl garibi bu mülakatın merhum tarafından bana bir teşekkürle bitmesiydi. Yazı hayatında ilk defa görülen bu ahiretten teşekkür de layık olduğu ehemmiyetle karşılandı.

Ahmet Zamanî için en son ve ortalığı en fazla karıştıran tenkit Cemal Bey’den geldi. Selma Hanım’ın eski kocası zaten öteden beri bana düşmandı. Boşadığı karısıyla gittikçe artan münasebetimi öğrenince büsbütün küplere binmişti. Bu iş vesilesiyle hem bana hem de Enstitüye adamakıllı yüklenmek fırsatını kaçırmadı. Yalnız yaratılıştan yalancı olduğu için Ahmet Zamanî’yi doğrudan doğruya reddedeceği yerde, onun yerine başka birisini çıkartıyordu. Cemal Bey’e göre Ahmet Zamanî hiçbir zaman yaşamamıştı. Fakat o devirde yaşayan çiçek meraklısı, mihanikle meşgul, büyüklere dost bir Fennî Efendi vardı. Asıl saatle ve zamanla meşgul olan bu idi. Biz Fennî Efendi’nin eserini kendi uydurduğumuz Zamanî Efendi’ye nakletmiştik. Bunun da sebebi gayet basitti. “Zamanî” adı enstitümüz için en tabii, akla en yakın bir reklamdı. Böylece tarihî bir hakikati reklam için tahrif etmiştik. İşin garibi Cemal Bey’in bizim Zamanî Efendi’ye atfettiğimiz saatçiliğe dair kitabı kendisinin de görüp okuduğunu söylemesi ve birden fazla kadın alma aleyhindeki kitabı düpedüz uydurduğumuzu iddia etmesiydi. Hiçbir tabiye bu kadar ustalıklı olamazdı. Cemal Bey bizi vurmak için yalanımızı kabul ediyordu. Filhakika, “vardı, hayır yoktu” şeklinde sonuna kadar devam edebilecek bir münakaşaya gitmektense yalanın bir kısmını kendisine bir ring yaptıktan sonra oradan bize hücum etmek, bizi vurmak daha tesirliydi. Bu acayip tenkidin çıktığı andan itibaren Ahmet Zamanî’nin varlığından şüphe edilmeye başlandı. Ne

Halit Ayarcı'nın üst üste yaptığı basın toplantıları ne benim yazdığım cevaplar bu şüpheyi bir daha gideremedi. Kitabın şöhreti kökünden sarsılmıştı.

Makalenin çıktığı gün Selma ile beraberdik. Daha doğrusu her zaman buluştuğumuz yere o sabah gazeteyi alarak gelmişti.

— Bak, yılan seni nasıl sokmuş, diye bana uzattığı gazetede eski resmimi onun resmiyle beraber görünce az kalsın çıldıracaktım.

Cemal Bey beni küçültmek için hiçbir şeyi esirgemiyordu.

"Vaktiyle şirketimde küçük bir memur sıfatıyla çalışırken kötü ahlakı ve yalancılığı dolayısıyla çıkarmaya mecbur olduğum bir şarlatan, pespaye bir dolandırıcı.." diye söze başlıyor, "Değil rabia hesapları üzerinde konuşmak, alelade bir toplam ameliyesi yapmaktan bile aciz olan bu adamın tarihî bir şahsın ismi, hayatı ve eseri üzerinde yaptığı bu tahriften hakikatte mesul olan tek insan Halit Ayarcı Bey'dir!" diye sözü bitiriyordu.

O gün bir an için her şeyin yıkıldığını sandım ve asıl işte o zaman bu bir yıl içinde ne kadar dönülmez yolları geçmiş olduğumu anladım. Hiçbir şey böyle bir âkıbet kadar korkunç olamazdı. Hayatıma mucizeli sihirbazlar gibi giren, bana bir yığın yolu birden açan para, mevki, şöhret hepsi birden gidiyordu. En korkuncu Selma'nın gözlerinde, münasebetimizin başladığından beri rastladığım o acayip ve ürkek parıltıydı.

Zannederim ki Enstitü işlerini o günden, daha iyisi bu korkudan sonra asıl ciddiye aldım ve dört elle sarıldım. Hayır bu iş bir yalan gerçek meselesi değil bir olmak ve olmamak meselesiydi. Kendi kendime "Bazı düşünceler benim için sadece bir lüks ve fazla süstür, bunu artık anlamalıyım!" dedim. Tekrar yarınsız ve hiçbir şeysiz insan olacaktım. Tekrar sokağa düşecektim. Tekrar eski günler, arada alıştığım bu kadar nimetten sonra ve şüphesiz onların yüzünden daha acı, daha çekilmez şekilde başlayacaktı. Yalnızlık, güvensizlik, küçülme... Karşımda yarı çıplak gülümseyen güzel kadın daha şimdiden benim için uzak bir hayal olmuşa benziyordu. Bu bahar sabahı sisli denize bakarak onu beklediğim bu sıcak, güzel ve tenha apartman, onun ömrümde görmediğim eşyası, bu mahremiyet, daha arkada asıl hayatımı yapan bir yığın şeyler beraber gidebilirdi. Selma'nın gelirken getirdiği, kendi eliyle vazolarına yerleştirdiği bahar çiçekleri bir lahzada solmuş gibiydiler.

Birdenbire telefon çaldı. Asabım o kadar bozuktu ki zilin sesi bana bir kıyamet alameti gibi korkunç ve dayanılmaz geldi. Hakikatte de böyleydi. O bana dışardaki âlemi hatırlatıyordu. Onun bu odaya hücumuydu. Ve biliyordum ki dışarısı bana düşmandır. Korka korka açtım. Halit Ayarcı'nın yarı alaylı sesi içimi biraz serinletti.

— Gördün mü, diyordu.

— Evet, şimdi okudum... Mahvolduk! Ne yapacağız?

İlk önce: — Başımıza dünya yıkılıyor, sen eğlen, diye alay etti.

Sonra: — Ehemmiyet verme, dedi. Fakat işi sıkı tutmak lazım! Sen derhâl dikkatli bir cevap yazarsın! Ben kendi tarafımdan onun zayıf damarını bulur basarım. Bunlar efkârıumumiyeyi bir zaman işgal eder.

Fakat asıl mühim mesele herkesi şaşırtacak bir şey yapmamızdır. Anladın mı? Yeni, çok yeni bir şey... Öyle bir şey ki dost, düşman herkes şaşırsın! Bizim gibi müesseseler bir lahza bile aktüalite olmaktan vazgeçemezler. Bunu kafana koy ve öyle çalış!.. Bir şeyi unutma! Talihe güvenmek lazım!

— Lâf, dedim, hepsi lâf! Her şey bitti. Sizi benimle vurdular. Hiçbir çaremiz yok! Tası tarağı toplayıp gitmekten başka hiçbir şey yapamayız!

Halit Ayarcı benim bu sözlerim üzerine en gürültülü kahkahalarından birini attı.

— Yağma yok, Hayriciğim, yağma yok! Ben yerimdeyim, sen de yerinde kalacaksın! Bizim gibi mühim davalar peşinde olan insanlar kolay kolay düşman karşısında çekilemezler...

Soğukkanlılığı, kendisine inanışı, neredeyse beni çıldırtacaktı. Bir an aziz velinimetimin aklından şüphe ettim. Acaba vaziyetin vahimliğini fark etmiyor muydu? O, düşüncemi anlamış gibi sesi birdenbire ciddileşti:

—Tabii, dedi, müthiş darbe. Hiç bunu tahmin etmezdim. Cemal Bey yalanla mücadele etmesini biliyor. Yalana ancak yalanla karşı konabilir. Bu işte hakikat üzerinde ısrar sadece sönük bir inat olurdu. Bizi silahımızla vuruyor. Ama aldırma! Ben talihime güvenirim bu işlerde... Akşama görüşelim!

Halit Ayarcı vaziyeti tam görmüştü. Yalnız bir yerde aldanıyordu. Cemal Bey'in bulunduğu yerde ben talihime nasıl güvenebilirdim? Zaten talihimin öbür yüzü değil miydi? Yıllardır, Halit Ayarcı'ya tesadüfüme kadar hep onun darbesinin beni attığı çukurda kalmıştım. Şimdi biraz nefes almaya başladığım bir anda tekrar karşıma çıkıyordu. (...) Vâkıa Selma ile ayrılmasında hiçbir dahlim olmamıştı. Bununla beraber işin içinde yine hoşuna gitmemesi icap eden bir taraf vardı.

Halit Ayarcı kapar kapamaz telefon tekrar çaldı. Bu sefer Cemal Bey'di. Her zamanki sesiyle kibar, mağrur, tek başına bütün bir kutbu yeniden donduracak soğuk sesiyle tıpkı eski zamanlarda olduğu gibi.

— Hayri Bey, diyordu, lütfen eğer boş bir vaktiniz olursa gazetelere bir göz gezdirin. Sizi memnun edecek bir havadis göreceksiniz!

— Hacet yok Cemal Bey, hacet yok, diye cevap verdim. Çok eski bir dostum bu sabah gelirken getirdi! Ve telefonu kapadım.

Cemal Bey, Selma'yı boşamasına rağmen benden kıskanıyordu. Cemal Bey yerimizi öğrenmişti. Cemal Bey bizi takip ediyordu. Cemal Bey için biz mesele idik.

Birdenbire bütün kâinatım Cemal Bey olmuştu. Selma bir kaşını kaldırmış düşünüyordu.

— Bunu hiç anlamıyorum, diyordu, hem hiç... Bilmiyorsun, bilemezsin, beni ne kadar sevmezdi. Ve nasıl küçük, biçare görürdü. Adım evde yapma çiçekti. Beni göğsümde, mantomda yapma bir çiçek olmadan sokağa çıkarmazdı. "Sen de taşı, derdi hep! Sen de taşı! Çünkü ben seni yanımda öyle taşıyorum!" Ve birisi çiçeğimi överse sevincinden bayılırdı. Ah o sinsi sinsi bakıp gülüşü...

Söylemeye hacet yok ki Selma benim sadece sevgilim değildi. O biraz da mazim dediğim korkunç şeyden aldığım öçtü. Onun sayesinde arkamda bıraktığım günlere, "haydi siz de..." diyebiliyordum. "Hacalet... İşte önünde küçüldüğüm tek insan kollarımın arasında. Onun dışında ne vardı sanki?" Eski efendimin beni kıskanmasında hoşuma giden, saadetimi bir kat daha arttıran tuhaf bir şey bir nevi gıcıklayıcı bir zevk de vardı. Benim bu kadında kendimi müdafaa etmem lazımdı.

Toplumda hiçbir fonksiyonu olmayan bürokratik abes kurumların sembolü olan Enstitü, zeki kurnaz ve iş bilir Halit Ayarcı'nın menfaatlerine göre gelişir, büyür, büyük bir çark hâline gelir. Yabancı ülkelere bile açılır. Hayri İrdal ise yaptığı işin faydasına ve büyüsüne kapılmış, Halit Ayarcı'nın kendisini sürekli aldattığının bile farkında değildir. Hayri İrdal, Selma Hanım'la ikinci evliliğini yapar. Selma Hanım onu arkadaşlarıyla aldatır. Doğan çocuk Halit Ayarcı'nın tıpkısıdır. Ama saf kalpli olan Hayri İrdal bunu Halit Ayarcı'yı karı koca çok sevmelerine bağlamıştır. Enstitüde işler kötüye gitmeye başlar. Amerika'dan getirilen uzmanlar yaptıkları inceleme sonucunda bu kurumun gereksiz olduğu raporunu verirler. Hükûmet, Enstitünün kapatılması için bir tasfiye kurulunun oluşturulmasına karar verir. Halit Ayarcı uyanıklığıyla bu kurulda Enstitüde çalışanların görevlendirilmesini sağlar. Böylece Enstitü kapatılmaktan kurtulur. Bir trafik kazasında Halit Ayarcı ölür. Hayri bu olaya çok üzülür. Onun anısını yaşatmak için bu kitabı yazar.

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

âkıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

ameliye: Bir şey üzerine belli bir amaçla uygulanan iş, uygulama.

atfetmek: Bir işi veya bir sözü bir kimseye mal etmek, yüklemek, isnat etmek.

cetbeced: Atalardan beri, soyca.

dahli olmak: Bir işe karışmış olmak, bir işte parmağı olmak.

delalet etmek: Bir şeyin şöyle veya böyle olduğuna delil olmak, şöyle veya böyle olduğunu göstermek.

efkârıumumiye: Kamuoyu.

esasen: Başından, temelinden, kökeninden.

hacalet: Utanma.

izafilik: Var olabilmek veya belirlenebilmek için bağıntı yolu ile başka bir şeye bağlı bulunma durumu, görelilik, bağıntılılık.

izzetinefs: İnsanın kendisine karşı olan saygısı, onur, öz saygı.

lahza: Zamanın bölünemeyecek kadar kısa bir parçası, an.

mağrur: Kurumlu, gururlu, kibirli, kendini beğenmiş.

metanet: Metin olma, dayanma, dayanıklılık, sağlamlık.

mihanik: Kuvvetlerin maddeler ve hareketler üzerine etkisini inceleyen fizik dalı, mekanik.

muharrir: Yazar.

murdar: 1. Kirli, pis, 2. Dinî kurallara uygun olarak kesilmemiş olan (hayvan).

muvaffakiyet: Başarı.

müteessir: Üzülmüş, üzüntülü.

müverrih: Tarih yazan kimse, tarihçi.

necabet: Temiz bir soydan gelme, soyluluk.

pespaye: Alçak, soysuz, aşağılık.

realite: Gerçeklik.

riyazi: Matematik, geometri vb. bilimlerle ilgili olan.

şecere: Soy ağacı.

tabii: 1. Doğada olan, doğada bulunan. Olağan, alışılmış. 2. Her zamanki gibi olan, beklenildiği gibi.

tahrif: Bir şeyin aslını bozma, kalem oynatma, değiştirme.

tafsilat: Ayrıntı, ayrıntılı açıklama.

takribî: Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb., belge

teveccüh: Bir yana doğru yönelme, yüzünü çevirme. Güler yüz gösterme, yakınlık duyma, hoşlanma, sevme.

velinimet: Birine, etkisi yaşadıkça sürecek bir iyilik ve bağışta bulunan kimse.

vesika: Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb. belge.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1950-1980 Dönemi Türk Edebiyatında Roman

1950-1960 dönemi, Demokrat Parti iktidarının hem siyasi hem de edebî alanda etkisini gösterdiği önemli yıllardır. Çok partili dönemde Türk romanı siyasi, ekonomik ve sosyal şartların eserlere yansıması açısından çeşitlilik gösterir. 1950'li yıllardan itibaren yoksul çevrelerdeki insanların hayatları romanlarda daha geniş şekilde yer bulur. Bu dönemde Orhan Kemal işçi sorunlarını ve kenar mahallerde yaşanan yoksul hayatı; Kemal Bilbaşar özellikle Doğu Anadolu'daki ağa-köylü ya da ağa-memur ilişkilerinin yarattığı problemleri; Samim Kocagöz, Talip Apaydın, Fakir Baykurt gibi toplumcu gerçekçiliğe bağlı kimi isimler köylülerin yaşam mücadelelerini; Tarık Buğra kasaba insanının küçük dünyasını; Ahmet Hamdi Tanpınar gibi isimler de şehirli aydının hayat karşısındaki duruşunu ve iç çatışmalarını romanlarına taşırlar.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ı dönemin aydın ve yazarlarından farklı kılan, edebî yaratımlarının toplamında medeniyet sorununu merkeze alarak bütün bir toplumun dinî hayatından, medeniyet anlayışından, millî unsurlarından, çalkantılar karşısındaki duruşundan estetik bir kimlikle bahsetmesidir. Böyle bir aydın duruşunun ortaya çıkmasındaki temel neden Tanpınar'ın toplumun geleceğiyle ilgili endişeleridir. *Huzur, Sahnenin Dışındakiler, Aydaki Kadın, Mahur Beste* romanları bu kaygıyla kaleme alınmış eserleridir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öğrencisi olan Mehmet Kaplan, "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" adlı eseriyle Tanpınar'ın Türk cemiyetinin son elli yılında, nasıl donmuş bir hayat şekli ile onu gülünç şekilde aşmak isteyişini vurgulamak istediğini belirtir.

"Saatleri Ayarlama Enstitüsü" dört bölümden oluşur: Büyük Ümitler, Küçük Hakikatler, Sabaha Doğru, Her Mevsimin Bir Sonu Vardır. Hayri İrdal'ın öz yaşam öyküsü şeklinde kaleme alınan eser, İrdal'ın çocukluğundan itibaren karşılaştığı durum ve kişileri ironik bir dille anlatır. Kitabın ilk bölümü olan "Büyük Ümitler"de Hayri İrdal'ın çocukluğu ve bu çocukluğun geçtiği çevre anlatılır. Bu çevre başta babası olmak üzere Seyit Lütfullah, Abdüsselam Bey, Avcı Naşit Bey, Aristidi Efendi gibi ilginç isimlerden oluşur. Bu insanların ortak amacı dağılan servetlerini tekrar oluşturmaktır. Bu anlamda çeşitli simya ve spiritüel deneylere girişirler. Romanın "Küçük Hakikatler" bölümünde Birinci Dünya Savaşı yılları hızla geçilerek Cumhuriyet'in ilk yılları anlatılır. Savaşa katılıp sağ salim bir şekilde geri dönen İrdal, Abdüsselam Bey'in beslemesi Emine ile evlenir. Bir zaman sonra Zehra adında bir kızları olan İrdal ve eşi, Abdüsselam Bey'in bozulan ruh sağlığının getirdiği bazı olumsuzluklara maruz kalırlar. Abdüsselam Bey'in aldığı borçlara karşılık yazdığı sayısı bilinmeyen vasiyetnameleri alacak verecek davasının ortaya çıkmasına neden olur. Romanın "Sabaha Doğru" adlı üçüncü bölümü en uzun bölümdür. Bu bölümde Saatleri Ayarlama Enstitüsünün ortaya çıkışı ve kurumsallaşma süreci anlatılır. Hayri İrdal, işsizlik günlerinde kahvede otururken Doktor Ramiz'in arkadaşı Halit Ayarcı ile tanışır. Kurumun temel dayanak noktası olarak gördüğü tarihte yaşamamış Ahmet Zamanî Efendi hakkında İrdal bir kitap yazar. Bu kitap basın ve akademik çevreler tarafından çoğunlukla alkışlanırken bir kısmı tarafından da olumsuz manada eleştirilir. "Her mevsimin Bir Sonu Vardır" adlı son bölümde Hayri İrdal'ın saat biçimindeki yeni yönetim binasını projelendirmesi anlatılır. Romanın sonlarına doğru Amerikalı bir heyetin enstitüyü ziyaret edip işlevine yönelik bilgi alması ve işlevsizliğinde karar kılması üzerine enstitü kapanır. Fakat Ayarcı'nın son bir müdahalesiyle daimî bir feshetme komisyonu kurulur. Yönetim bölümünde çalışan kişiler işlerine dönerler. Roman, Halit Ayarcı'nın bilinmeyen bir otomobil kazasında ölümüyle biter.

 Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Nuruosmaniye Kütüphanesindeki eski yazmalardan birinin arkasına bu iki kitabın adını işaret etmeniz de çok iyi oldu. Amma burada eski mürekkepten anlamanızın da tesiri var. Hayır azizim şahane bir eser yazdınız!.."

— "İyi ama ayrı şeyler değil mi bunlar? — Hayır, hiçbir suretle... Eğer içinizde bu kurt olmasa Cemal Bey'den veya herhangi bir adamdan korkmanıza imkân yoktur. Sizdeki korku kendinize imansızlıktan."

Bu parçalarda geçen altı çizili ifadelerin anlamlarını bağlamdan hareketle belirtiniz.

2. Roman; hâkim, kahraman, gözlemci bakış açılarının hangisiyle yazılmıştır? Seçilen bakış açısı anlatımı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

3. "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" metnindeki olayların sıralanışını aşağıdaki boşluklara yazınız.

a. Şeyh Ahmet Zamanî Efendi adlı kitabın basılması

b. ....

c. ....

d. ....

e. ....

4. **İç konuşma:** Yazar anlatmak istediği şeyleri kahramanın kendi ağzından, kafasından geçenler şeklinde okuyucuya verir. Kahraman kendi kendine konuşur gibidir fakat düşünceleri düzenlidir.

İroni: Söylenenin tam tersinin kastedildiği ifadedir. Söylenen ya da yapılan eylem, ciddi görüntüsü altında, karşıt söylenceyi ya da eylemi, çelişki noktasına çekmeyi hedefler. İroni tekniği ile yazar mimik, jest ve tonlama ile söylemek istenenin altını dolaylı bir şekilde çizer.

Yukarıdaki açıklamadan hareketle metinde ironi ve iç konuşma tekniğinin uygulandığı yerleri belirleyiniz.

5. Okuduğunuz metinden "Ahmet Hamdi Tanpınar bireyin iç dünyasını esas alan eserler kaleme almıştır." cümlesini doğrulayan parçalar gösteriniz.

6. "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" romanının adının bir kurum ismi olmasıyla yazarın eleştirisi ve vermek istediği mesaj arasında nasıl bir ilişki vardır?

7. Toplumda Hayri İrdal ve Halit Ayarcı tipleri var mıdır? Varsa bu insanlara nasıl davranılmalıdır?

8. Aşağıda numaralanmış cümlelerde tanıtılan kahramanların isimlerini boş bırakılan yeriere yazınız.

I. .... eserin kahramanı ve anlatıcısıdır. Eserdeki tüm tuhaflıklar onun etrafında gelişir. Saatleri Ayarlama Enstitüsünde Halit Ayarcı'nın sağ kolu olarak görev yapar.

II. .... İrdal'ın ikinci eşi olup sinema artistlerine özenen ve bir çeşit hayal dünyasında yaşayan biridir.

III. .... Selma Hanım'ın eski eşidir. Boşanmanın ardından İrdal'la birlikte olmaya başlayan eski karısını kıskanmaya başlar. Bu yüzden Hayri İrdal ve Halit Ayarcı hakkında dedikodular yayılır.

9. Yazar hakkında yaptığınız araştırmadan hareketle sanatçı ve eseri arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.

10. Okuduğunuz romanın kurgu zamanı nedir? Açıklayınız.

11. Okuduğunuz romanın tarihsel zamanı hakkında metinden ifadeler bulunuz.

1. ETKİNLİK

Aşağıda verilen "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" romanındaki kahramanların karakteristik özelliklerine uygun hayalî bir diyalog oluşturunuz.

Halit Ayarcı:	
Hayri İrdal:	
Halit Ayarcı:	
Hayri İrdal:	
Halit Ayarcı:	
Hayri İrdal:	

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki iki romanı mekân ve mekânların özellikleri bakımından karşılaştırınız.

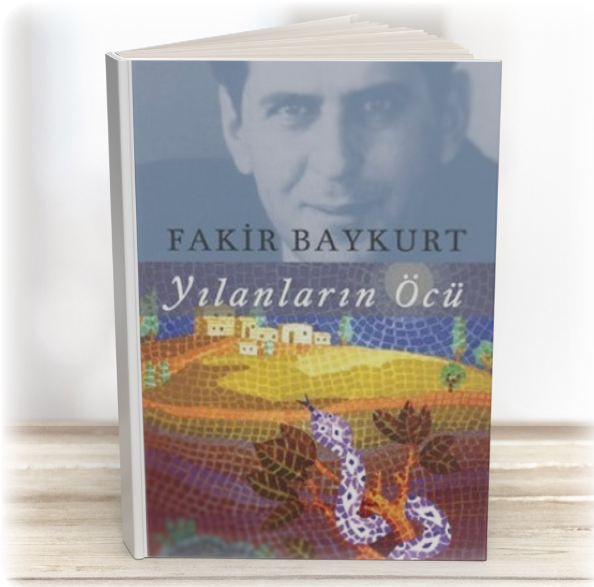
	Yaprak Dökümü	*Saatleri Ayarlama Enstitüsü*
Mekân		
Mekânın Özellikleri		

3. METİN

HAZIRLIK

1. II. Dünya Savaşı'na katılmayan Türkiye 1950'li yıllarda bu savaşın ekonomik ve siyasi sonuçlarından nasıl etkilenmiştir? Araştırınız (1. etkinliğe yöneliktir.).
2. Memleketinizin ağız özellikleri konuşmalarınıza nasıl yansımıştır? Varsa kullandığınız yöresel kelimelerden örnekler veriniz.
3. "Yılanların Öcü" adlı sinema filmini sınıfta izleyiniz (2. etkinliğe yöneliktir.).
4. 1950-1980 arası toplumcu gerçekçi romanla ilgili bir araştırma yapınız (Metni anlama ve çözümleme 10. soruya yöneliktir.).

YILANLARIN ÖCÜ

Olaylar Burdur'un Yeşilova ilçesine bağlı 80 haneli Karataş köyünde geçer. Roman, zenginleri temsil eden yılanlar ile yoksulların savaşını anlatır. Bayram'ın, karısı Haçça, annesi Irazca ve çocukları ile sıradan bir yaşamı vardır. Anlatıldığına göre Bayram'ın babası yıllar öncesinde yılanların şahı Şahmaran'ı öldürmüştür. Bunun üzerine diğer yılanlar yıllarca kendilerine düşman olmuştur. Bayram'ın oğlu Ahmet de tarlada yılan öldürür. Irazca ise yılan öldürmeyi âdet hâline getiren torunu ile övünür. Bir taraftan da yılanların kendilerine duydukları kinin geçmeyeceğini düşünür. Köy Kurulunun aldığı kararla köyün ortasından küçük bir bölüm, Kurulun ikinci üyesi Haceli'ye satılır. Bunda Kaymakamlıktan gelen emir doğrultusunda şehirde yapılacak heykele yardım kampanyasının rolü büyüktür. Yapılacak heykel için köylerden de para toplayan hükûmet, Karataş köyüne de bu arzusunu iletir. Muhtar, hükûmete rezil olmamak kaygısıyla paranın yarısını bu satılan yerden, diğer yarısını da köylüden karşılamayı düşünür. Köylüden toplanan para "salma" olarak adlandırılır. Herkes kendi gelirine göre belli bir miktar para yardımı yapar. Bayram'ın maddi durumunun iyi olduğunu düşünen muhtar, onun birinci boydan salma vermesini ister. O, buna ses çıkarmaz ama Haceli'nin aldığı toprak parçasına tepki gösterir. Çünkü satılan yer kendi evinin önüdür ve Haceli'nin evinin atıklarının kendi evinin önünde toplanacağını düşünür.

Haceli vakit kaybetmeden temel kazmaya başlar. Toprağı kazdığı ilk gün Irazca dışarı çıkar ve Haceli ile tartışır. Irazca'nın tepkisini gören Haceli bunun kolay olmayacağının farkına varır. Irazca'nın tüm engellemelerine karşın temel iyice kazılır. Temelin kazıldığı akşam Irazca, Haçça ve Ahmet temeli taşla doldururlar. Ertesi gün temelin doldurulduğunu gördüğünde küfürler etmeye başlayan Haceli'ye, Irazca buraya ev yaptırmayacağını söyler. Bayram ise anası Irazca'dan aldığı direktifler doğrultusunda sessiz kalır ve etrafına ev işiyle annesinin ilgilendiğini dile getirir. Haceli, ev işinde muhtarın desteğini arkasına almıştır. Muhtar, Haceli'ye yaptığı her işin arkasında kendisinin olduğunu söyler.

Karataş köyünü Kaymakam'ın ziyaret edeceği haberi muhtarı telaşlandırır. Muhtar, Kaymakam için günlerce hazırlık yaptırır. Kaymakam için kuzu bile ayarlar. Kuzuyu, Haceli'ye verdiği talimatla Bayram'ın hayvanlarının arasından çaldırmıştır.

Kaymakam'ın gelmesine yakın, Haceli'nin ev için hazırlattığı kerpiçleri parçalar. Haceli haberi alır almaz Bayram'ın evine koşar ve kapıda çamaşır yıkayan Haçça ve Irazca'ya taş fırlatmaya başlar. Hamile olan Haçça'nın beline büyük bir taş isabet eder. Haçça o an yere yığılır. Haceli, Irazca ile kavgaya tutuştuğu an Bayram'ın gelmesiyle kaçmaya başlar. Bayram onu yakalar ve büyük bir odun ile öldüresiye döver. Köylülerin araya girmesiyle ortalık yatışır ancak Haçça taş darbesi nedeniyle yataklara düşmüştür. Çocuğunu düşürür. Bütün olaylar üst üste gelir bundan sonra. Bayram'ı eve çağıran muhtar ona tuzak kurar. Bayram, karanlık bir odada yüzlerini görmediği iki adam tarafından elleri bağlanarak dövülür. Evde iki hasta vardır artık. Kaymakam'ın geldiği gün köye girmeden onun yolunu kesen Irazca ona bütün gerçekleri anlatır.

(**Aşağıdaki metin Irazca Ana'nın kaymakamı köylüden önce karşılayıp olup biteni anlattığı bölümden alınmıştır.**)

ARZUHÂL
İğnem düştü yakamdan
Gel arkamdan arkamdan...
Sen arkamdan gelirsen,
Ben korkmam Kaymakamdan!..

"Dur anam Kaymakam! Atın başını çek biraz! İki saattir ulu yolunu gözlerim. Ha şimdi geleceksin, ha şimdi geleceksin diye beklerim burda! Tepip geçme bizi. Biz bu köyün yoksullarındanız. "Seksen evli Karataş" dedikleri yoksul köy, işte bu köydür. Eskiden "ağa toprağı" olup ve halkı Necip Bey'in ortakçısı, kadınları hizmetçisiydi...

"Yedi yıl oluyor, Necip Bey köyü köylüsüne sattı, parayı cebine kattı, tüydü gitti. Karataş köyü dört yüz bin lira borç ödedi! Ödedi ama nasıl ödedi? Orasını gel Karataş'a sor! Öküz, inek, dana... Un, bulgur, tarhana... Pazarda para eden neyi varsa sattı! Daha da satıyor. Ödedi dediğime bakma. Borç bitmedi daha. Necip Bey, parasını bankadan aldı. Hökümetin bankasından. Banka da bizden alıyor. Bir dünya fayiziyle. Bir etek para veriyorsak, temsil, bir etek de fayiz tutuyor. Ama sonunda, ektiğimiz toprak bizim ya, yeter! Bey gitti, İstanbul'un boğazına dağ gibi bir ev yaptı. Sonra bir otel yapacakmış. Daha sonra, bir başına, İstanbul'u satın alacakmış. Bey bey! Bey varsıl! Biz yoksuluz çok şükür! Herkesin bey olması lazım değil. Olurlu değil... Beş parmağın beşi gibi bizim komşuların durumu da bir değil. Topraklar satılırken iki bin liralık alan oldu. Üç bin, beş bin, altı, yedi, sekiz, on bin liralık alanlar oldu. Muhtar Hüsnü on iki binlik aldı. Beş parmağın beşi bir olmadığı için biz de üç binlik aldık sayende! Borcunu bitirdik bu yıl. İnsanın belinden borç kalkınca, sırtından bir yıllık kirli giysi çıkmış gibi oluyor. Cümlenin borcu kalksın, âmin!.. Varsa seninki de kalksın!..

"Biz yoksuluz diye bizim tepemize biniyorlar anam! Şimdi sen geliyorsun ya bu Karataş'a, şanlı şöhretli karşılayacaklar seni. Davul zurna ile... Götürüp döşeli eve indirecekler seni. Akşam ağırlayacaklar. (...) Yünden yatak serilecek altına. Gül kokulu yorganlar örtüneceksin. "Aferin şu Karataş'ın milletine!" diyeceksin. Karataş köyü işte bu Karataş sanacaksın.

Yalan!.. "Ne kadın köy!" diyeceksin. Bin kez yalan!..

"Altı yaşından beri bu köyde olup biten, gelip giden her şeye aklım erer benim. Yaşım altmış. Ne kadılar geldi geçti, ne kaymakamlar geldi geçti. Sen de geçeceksin. Memleket kimseye baki değil. Hep

geçeceğiz. Şimdi bizim bu köy dağlık olmayıp düzlük olduğu için altına bir at bulan geldi. Bildiklerim, gördüklerim, hep dayalı döşeli evlere indiler. Yediler içtiler. Derecesiz memnun oldular. Çekip gittiler sonunda. Hepsi, Karataş'ı böyle gördü ya, böyledir sandı. Hiçbirisi kel bir eşşeğe binip ya da yaya çekilip gelmedi şuraya. Hiçbirisi derimizin altındaki yaraları görmedi. "Atlı adam, eşşeklinin hâlinden ne bilsin?" diyen boşa dememiş. Yoo, yoo, at bulan ata binsin gene! Haa, ne diyordum, hiçbirisi rasgele bir yoksulun evine inmedi. Yoksulun çorbasını içmedi. Sanki iğne var yoksulun döşeğinde, çorbasında zehir var!.. Her ocakta, iyi kötü her gün bir şeyler pişip taşarken, ne hikmettir bilinmez, onlara ayrı pişti taştı! Şimdi sana da ayrı pişip taşıyor! Ben olsam bunları yemem! Yiğit olan herkesin yediğinden ayrı yemez!..

"Bak anam, sana gözel gözel açayım. Köy sırrı ama sen bizim sırdaşımız ol. Seksen evli Karataş'ın üç evi iyidir. Her gün üçüne de kadı gelse ağırlanır. Yağı, tuzu, eti, sütü bulunur... Yedi evi de şöyle böyle. Bunlar da iyi sayılır... Bu yedinin altında elli ev var, bir pabucu dört kişi ortak giyer. Ölmeyecek kadar kaldırır, ölmeyecek kadar yerler. Biz onlardanız. Irazca dedin mi, Kara Bayram dedin mi, biziz; onlardanız! Bizim altımızda yirmi bir ocak tüter, gör ne ocak, ne ocak!.. Ocak demeğe dilin varmaz. Ocak demek caiz değildir. Ocakların nasıl tüttüğünü bilen bilir! Açlıktan nefesleri kokar, hem de nasıl kokar, bilen bilir!.. Şimdi tosunum, bunu dememin nedeni, bizi anlayasın!.. Tepedeki üç evden birini görüp Karataş'ın hepsi böyle sanmayasın!.. İnsan dediğin türlü türlüdür. Hani, yer damar damar, insan millet millet derler, köylü de boy boy! Türlüsü var...

"Sen bu Karataş'a gözünü yum gir! Öylece doğrul var bir eve. Konuk ol. Zorla ol... Alırlar iyi kötü... Hepsi alır... İki güncük katlan... Ondan sonra da Kaymakam Kaymakam deyip durdukları adam sen olduğunu söyle. Tanıt kendini. Hemen bağlanırlar. Güvenirler. Her bir gizlerini açarlar. Senin bir er evladı er olduğunu anlayınca her hâllerini söylerler. Söylemeseler de sen her şeyi görürsün. Gördüklerin sana dünyanın sonunaca yeter...

"Oğlum, sen şimdi Karataş'a geldin. Hoş geldin! İşte Muhtar, halkı ardına dizmiş, Bekçinin eline davulu, Deli Hüseyin'in eline zurnayı vermiş, geliyor. Ama benim sana söylenecek derdim var. Sen şimdi muhtarın ardına düşer gidersen, ben derdimi sana dökemem anam! Koca cihanın önünde dökerim, Muhtarın önünde dökemem! Bizim niyetimiz, ölesiye bu köyde yaşamak. Şehirlerde, kasabalarda gözümüz yok. Yarın sen başını alıp gideceksin, biz bu sütü bozukla kalacağız. İyi kötü her kahrını çekeceğiz. Allah'ın verdiği bir çıban gibi! Şimdi bize düşmandır, derdimizi sana duyurduk diye, geçecek karşımıza, daha bir düşman kesilecek! Köylük yerinde muhtar bir insana düşman olmasın! Muhtarın düşman olduğu her insan bizim hâlimize düşer. Belki düşmez, ama varsıl olursa! Eee; biz yoksuluz dedik sana! Hem yoksul, hem muhtarın düşmanı ol, felaket! Biz bu felaketin içindeyiz şimdi. Başını ağrıtıyorum anam, haydi hem yürü, hem dinle. Atını sür ağır ağır. Hem gidelim, hem dertleşelim. Seni de bir ana doğurdu. Senin de bir anan var. Analar oğullarını sever helbet.

Muhtar, benim Kara Bayram'ımı (...) odasına çağırtıp dövdürdü bu sabah. Oğlumun yürüyecek hâli yok. Ayağa kalktı mı düşüyor. Ben oğlumu seviyorum, ben oğluma yanıyorum, ayıp mı? Elinde bir çare olmayan analar bu acıya, bu zulme, bu zillete nasıl dayanır? Ah, ben hiç dayanamıyorum! Şuramdaki teller kopuyor. Böğüre böğüre ağlamak istiyorum...

"Köy kurulundaki ikinci üye Haceli de sabah sabah avlumuza baskın yapıp biricik gelinimi bir taşta yere devirdi. Gelinimin üç buçuk aylık çocuğunu düşürdü. Kanı durmuyor. Öldü ölecek. Elsiz ayaksız yatıyor şimdi. Kanun mu? Ne kanunu? Köy yerinde ne kanunu Allah'ı seversen Kaymakam'ım? Köy yerinde kanun olsa ben senin önüne geçer de böyle kafanı ağrıtır mıyım? Hem onlar kanun dinleyecek insan mı? Köy yerinde kanun!.. Köy yerinde kanun olsa böyle dalgündüz ev basıp karı dövebilirler mi? Bayram'ımı dövebilirler mi?..

“Bak anam, benim senden isteğim “arka” değil! “Bizden yana konuş!” da demiyorum! Hiçbir yanı tutma! Bize arka verme, ama muhtara da verme! Herkes kendi başına olsun! O zaman kimin daha yiğit olduğunu dünya tanısın! Haklıyı, haksızı biz kendimiz ayırt ederiz ne yapalım! Yalnız muhtar senden yüz bulup şımarmasın. Şimdi senin onun evine inmen, ona büyük “arka”dır. Tanıklar, “Adamın evine Kaymakam indi!” der. “Yarın bize de bir kötülüğü dokanır!” der. Bizim döğüldüğümüz boşa gider. Benim gelinimin düşen çocuğu boşa gider. Ölüp kalacağı belli değil, ölürse ölüsü boşa gider. Zulüm eden bir kez zulmünün cezasını görmedi mi, önü alınmaz! Cezaları neyse göster şimdi onlara. Anlasınlar dünyanın kaç bucak olduğunu! Anlasınlar da vara yoğa horozlanıp durmasınlar yoksulların başında! Hem de millete bir cesaret gelsin!

Yüreklensin...

“Ah anam, bize çok ettiler. Hep güçlerine güvendiler. Çok üstümüze geldiler. Bizden ne istediklerini ben de bilmiyorum. Bizim evin önüne ev yapmak muratları! Bizim evimiz gibi yirmi ev var köy içinde. Şimdi bu senin muhtarın, “Köy sandığı daraldı!” diye, “Heykel yapılacak!” diye köy içinden yer satıyor! Kime? Kuruldan ikinci üye Haceli’ye. Deli Mehmet’in oğludur. Deli Haceli deriz, ona! Hiç kimse evinin önüne ev yaptırmak istemez. Zayıf, ödlek, cılız komşular boyun eğer. Muhtarla bu Haceli, gelip bizi seçti. Temel kazdılar şimdi evimizin önüne. Evin önünü, yolunu tüm kapatacaklar. Köy yerinde gübreyi arkaya atarlar. Haceli de arkaya atacak. Bizim evin önüne! (...) Köyde hela yoktur. Olsa da gübreliğin üstünde olur. Tahta yoktur, künk yoktur, kireç yoktur. Halbuysam biz dedik Haceli’ye: “Böyle köyün alanını daraltacağına, ev aralarında yıkıklar var, al onlardan birini, temizle, oraya yap!” “Yok, ille sizin evin önü olacak!” Muhtara gittik, o da öyle söyledi. Biz de ne yaptık? Temel kazdı, doldurduk! Kerpiç kesti, kırdık! Yaptırmadık! Sen olsan yaptırır mısın? Yarın bu evi yapsa da içine sokmayız! Yakarız! Mezar gibi daralacak evimizin önü. Benim çocuklarım var. Benim torunlarım var. Yazık değil mi onlara? Diri diri mezara girer mi insan? Bizi şimdi diri diri mezara sokmak istiyorlar!..

“Ben sana karışmam! Sen Kaymakamsın! Çarıklının arkası yok. Çarıklının dostu yok. Yok oğul yok! Bir de muhtarı dinle, nasıl anlatır, nasıl fetva verir? Dinle. Benim sözüm: Şimdi ben bu adamdan davacıyım! Hemi de bir ası kuzumuzu çaldı. Orak biçerken sağınmaya iki koyunumuz vardı, birini yok bil şimdi! Kuzusu çalınan koyunun süt verdiğini hiçbir köyde gördün mü sen? İneğimiz de var ama çifte koşuyoruz. Boynunda boyunduruk, memesinde elimiz var. Buzağısını bile doyuramıyor!.. Muhtar, kuzumu çaldı da ne yaptı? Kesti. Senin huzuruna getirecek bu akşam. Eğer yalanım varsa gören gözüm görmez olsun!.. Olmaz, ben de biliyorum böyle iş olmayacağını! Ama onlar olduruyor! Ev başına para salındı. Birinci boydan olan evler ikişer lira verdi. Bu temel kavgası çıkalı biz de birinci boy oluverdik! Birdenbire! Bilmem!.. Gayri gönlün nereye isterse git oraya in! İyi bir süt emdiysen, yoksulları çevrene al da gözelce dinle dertlerini... Kimin ne olduğunu, içinin neyle dolu olduğunu nasıl bileceksin karşıdan? Nefsime ben bile bilmem köyde kimin ne hâlde olduğunu! Herkesin kapalı bir kapısı var. Kapının ardında olup biteni belki bir Allah bilir bilirse... Sen kaymakamsın, kimseden korkmazsın; hatta muhtarı, üyesini odadan çıkarır, doyasıya bir konuşturursun garip takımını!.. Doyasıya!.. Selbes!.. Nasıl mı? Onu sen kendi aklına, kendi izanına sor. Sana, okuduğun okullarda bunların dersini belletmedilerse ben ne yapayım?.. Haydi güle güle...

İyi bir adam evladıysan dönüşünde önüne geçerim. “İyi adam evladıymışsın!” derim. Herkesin sakalına göre tarak furan cımbıldak bir şeysen, ne önüne geçerim, ne yüzüne bakarım... Sen git!.. Ben ağır ağır gelirim. Sen sür atını... İyi dinledin! Gözel dinledin... Yok anam, üzme sakın kendini!.. Sakın ha! Biz alıştık oğlum. Biz çok sabrettik. Erenece de sabrederiz daha!..”

Kaymakam Irazca’ya “ana” der ve onu kendine çok yakın hisseder. Köye girdiğinde Irazca’nın anlattıklarından dolayı muhtarı azarlayan kaymakam, köyde toprak satımını yasaklar ve bütün satışları da

iptal eder. Kendisine ikram edilen kuzudan da yemez ve köyden ayrılır. Muhtar bu olaya çok bozulmuştur. Hükûmetin köylü tarafını tutmaması gerektiğini, köylünün başını ezerse işini yapmış olacağını söyler.

Haçça'nın durumu gittikçe ağırlaşmaktadır. Kaymakamın tavrından dolayı saf değiştiren muhtar olayların daha da büyümesinden korktuğu için köye Sıhhiyeci Şakir Efendi'yi getirir. Şakir Efendi, Haçça'yı günler süren çabalarıyla ayağa kaldırır. Haçça'ya günaşırı iğne vurur ve bütün masraflar da Haceli üstüne yıkılır. Muhtar ne kadar barışma yolu arasa da Irazca'nın içindeki kin bir türlü geçmez. Oğlu Bayram'a hepsini mahkemeye vermesini söyler. Haceli ise muhtarın emriyle evden vazgeçer ve temeli kapatır.

Muhtar iyice köşeye sıkıştığını anlayınca evine Bayram'ı çağırır. Bayram'la pazarlığa tutuşur. Mahkemeye vermezse bütün zararlarının karşılanacağını söyler. Muhtara çaldıkları kuzunun ve evinde yediği dayağın hesabını soran Bayram, düşen çocuğunun da bir daha geri gelmeyeceğini söyler. Çok uğraşmalarına rağmen yine de mahkeme kararından vazgeçiremezler. Bunun üzerine Muhtar, "Ne yaparsan yap!" diyerek çıkışır Bayram'a. Bayram eve gelen Sıhhiyeci Şakir'in söyledikleriyle yumuşamıştır biraz. Şakir, Bayram'a hiçbir şey elde edemeyeceğini, mahkeme için çok para harcayacağını söyleyerek, muhtarı köşeye sıkıştırmışken, bütün zararlarını karşılatırsa daha kârlı çıkacağını söyler.

Irazca'nın komşusunu yılan sokmuştur. Tüm köylü eve toplanır. Sıhhiyeci Şakir ilk yardımı yapar. Irazca ise "Yılanlar yılanken öcünü alıyor, vazgeçmeyin davanızdan; siz de alın, hesap sorun muhtardan!" diyerek bağırır.

Fakir Baykurt, *Yılanların Öcü*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

cımbıldak: 1. Sütsüz, soysuz. 2. Yaramaz. 3. Her şeye karışan, ukala.
çarıklı: Ayağına çarık giymiş.
dalgündüz: Güpegündüz.
derecesiz: 1. Derecesi olmayan. 2. Çok fazla.
varsıl: Parası, malı çok olan, zengin, yoksul karşıtı.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1950-1980 Arası Toplumcu Gerçekçi Roman

Toplumcu gerçekçi sanatçıların ortak özelliği toplumdaki sınıfsal eşitsizliği dile getirmeleridir. 1950-1980 arasındaki toplumcu gerçekçi yazarlar arasında Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz ve Fakir Baykurt'u saymak mümkündür.

Fakir Baykurt eserlerinde topluma ve insana dair tüm yaşanmışlıkları yansıtır. Toplumsal gerçekçilik çizgisinin önemli bir kanadını oluşturur. Onun eserlerinde okuyucuya üretme imkânı tanıyan üslubunda dikkati çeken en önemli öge, yerel sözcüklere çeşitli ekler ekleyerek farklı bir kelime oluşturma anlayışıdır. Bu anlamda Fakir Baykurt büyük bir söz ustasıdır, eserlerinde her bireyin ait olduğu sınıfa ve mevkiye göre bir dili ve konuşması vardır. Fakir Baykurt'un yalın ve saydam bir üslup yaratarak "az sözle çok şey anlatma"yı tercih etmesi okurun hayal gücüne duyduğu inançtan kaynaklanır. Fakir Baykurt, tüm gerçekliği yapıtın toplumsal içeriğine ait göndergeleri kullanarak dilin olanaklarını ve sınırlarını zorlayarak kurgular. Yerele ait sözcüklerin cümle hâlinde düşünceye dönüşümü ve anlam yönünden bütün sınırlanmışlıkları aşması yazarın usta bir kalem olduğunu gösterir. Fakir Baykurt,

on dört romanını toplumu bilinçlendirme ve yönlendirme amacı ile yazarak kendini bir sonraki nesle taşımayı başarabilen nadir yazarlardandır. Fakir Baykurt'un romanları Türk edebiyatının toplumsal gerçekçilik ve Anadolu gerçekçiliğini yansıtması açısından ise ciddi bir önem teşkil eder.

Fakir Baykurt, romanlarında Türkiye'deki köylü yaşamını halkçı ve devrimci bir bakış açısıyla ele alır. Köylünün bilinçaltındaki isteklerini, tepkilerini ve çelişkilerini yansıtır. Bu yönüyle 1950-1970 döneminde etkili olan "*köy edebiyatı hareketi*"nin önde gelen temsilcisi olur. Yazar, köy enstitüsü mezunu yazarlardan biri olup bu özelliğini romanlarına çok güçlü bir şekilde yansıtır.

"Yılanların Öcü", Anadolu'daki köy yaşamında yüzyıllardır egemenliğini sürdürmüş ağa-köylü çatışmasını dile getirir. Yazar, romanlarında gerçekçilik unsurunu göstermek için bilgi verici konuşmalara yer verir. Bu bilgiler genellikle köy dışından gelen kaymakam, müfettiş, öğretmen gibi kişilerin ağzından aktarılır. "Yılanların Öcü" ve onun devamı olan "Irazca'nın Dirliği" adlı romandaki Irazca'nın yerel ve bireysel mücadelesini yansıtan bildiri şeklindeki konuşmalar bunun bir örneğidir. "Onuncu Köy" isimli romanda bu tarz konuşan ya da konuşturulan da köy öğretmenidir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yediler içtiler. Derecesiz memnun oldular. Çekip gittiler sonunda. Hepsi, Karataş'ı böyle gördü ya, böyledir sandı. Hiçbirisi kel bir eşşeğe binip ya da yaya çekilip gelmedi şuraya. Hiçbirisi derimizin altındaki yaraları görmedi. "*Atlı adam, eşşeklinin hâlinden ne bilsin?*" diyen boşa dememiş. Yoo, yoo, at bulan ata binsin gene!

Bu metinde altı çizili ifadeyle anlatılmak isteneni cümledeki bağlamdan hareketle tahmin ediniz.

2. Okuduğunuz romanın olay örgüsünü aşağıdaki boşluklara yazınız.

- Haceli'ye bir arsanın haksız yere verilmesi
- ....
- ....
- ....

3. Okuduğunuz romanda geçen kahramanların özelliklerini belirtiniz. Bu kişilerin tip mi, karakter mi olduğunu açıklayınız.

4. Metinden ağız özelliklerini yansıtan kelimeleri bulunuz. Sizce bu tarz kelimeleri kullanmanın faydası ne olabilir? Tartışınız.

5. Fakir Baykurt'un yalın ve saydam bir üslup yaratarak az sözle çok şey anlatmayı tercih etmesi okurun düş gücüne duyduğu inançtan kaynaklanır. Bir noktayı büyüterek derinleştirmek böylece dilsel ve düşünsel bütün sınırlılıkları aşma çabası, onun yazınsal düzlemdeki temel amacıdır.

Bu metindeki altı çizili ifadeye uygun cümleleri "Yılanların Öcü" metninden bulunuz. Yazarın vermek istediği mesajları tartışınız.

6. Metindeki ana çatışma nedir? Bu çatışma kimler arasında yaşanmaktadır? Yazınız.

7. Romanın adıyla olay örgüsü arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır? Yılanlar neyi temsil etmektedir? Açıklayınız.

8. Bu romanın toplumcu gerçekçi olarak nitelendirilmesi metindeki hangi özelliklerden kaynaklanmaktadır? Tartışınız.

9. İğnem düştü yakamdan / Gel arkamdan arkamdan...

Sen arkamdan gelirsen, / Ben korkmam Kaymakamdan!..

Romanın içinde yukarıdaki mâninin geçmesi toplumcu gerçekçi yazarlar için nasıl bir çıkarımda bulunmamızı sağlar? Açıklayınız.

10. Yaptığınız araştırmadan hareketle "Yılanların Öcü" romanıyla dönemin diğer romanları arasındaki benzerlikleri açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Sınıfta köy ve şehir yaşamı arasındaki farklılıkları karşılaştırınız. "Yılanların Öcü" romanının yazıldığı dönemden bugüne köy hayatındaki değişiklikleri değerlendiriniz.

2. ETKİNLİK

"Yılanların Öcü" romanıyla sinema filmi arasında ne gibi farklılıklar vardır? Açıklayınız.

3. ETKİNLİK

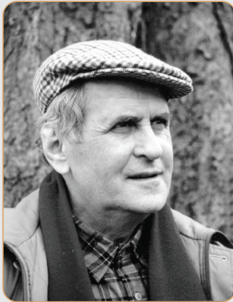
Aşağıdaki eserleri tabloda verilen özelliklere göre işaretleyiniz.

Özellikler	*Yaprak Dökümü*	*Saatleri Ayarlama Enstitüsü*	*Yılanların Öcü*
Toplumsal fayda gözetilmiştir.			
Sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.			
Bireyin iç dünyası yansıtılmıştır.		✔	
Nesil çatışması üzerinde durulmuştur.			
Ağız özelliklerine yer verilmiştir.			

Yazarın Biyografisi

Fakir Baykurt (1929-1999)

Burdur'da doğdu. Az toprağı olan köylü bir ailenin çocuğudur. 1948'de Gönen Köy Enstitüsünü bitirdi, 5 yıl köy öğretmenliği yaptı. 1955'te Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünden mezun oldu. Sivas, Hafik ve Şavşat'ta öğretmenlik, ilköğretim müfettişliği yaptı. İlk romanı "Yılanların Öcü"nün yayımlanmasından sonra Bakanlık emrine alındı.

Başlıca eserleri: *Yılanların Öcü, Irazca'nın Dirliği, Onuncu Köy, Amerikan Sargısı, Tırpan, Köygöçüren, Keklik, Kara Ahmet Destanı, Yayla, Yüksek Fırınlar, Koca Ren, Yarım Ekmek, Kaplumbağalar* (**roman**); *Çilli, Efendilik Savaşı, Karın Ağrısı, Anadolu Garajı, On Binlerce Kağnı, Can Parası, İçerdeki Oğul, Sınırdaki Ölü, Gece Vardiyası, Barış Çöreği, Duirsbug Treni, Bizim İnce Kızlar, Dikenli Tel* (**hikâye**); *Efkar Tepesi, Şamaroğlanları, Kerem ile Aslı* (**toplum ve eğitim yazıları**); *Topal Arkadaş, Yandım Ali, Sakarca, Sarı Köpek, Dünya Güzeli, Saka Kuşları* (**çocuk kitapları**); *Bir Uzun Yol, Dostluğa Akan Şiirler* (**şiir**).

4. METİN

HAZIRLIK

1. Modern hayatın size getirdiği zorunlulukları eleştirip sorgular mısınız? Kurallar karşısındaki tavrınız ne olur? Görüşlerinizi açıklayınız.
2. Roman yazarı, eserini oluştururken neden farklı türlerden (anı, günlük, deneme vb.) yararlanır? Tartışınız.
3. Modernizm ve postmodernizm kavramlarını araştırınız. Bu akımların Türk edebiyatındaki temsilcilerini bulunuz. Tespitlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. "Üstkurmaca, metinler arasılık ve pastiş" anlatım tekniklerini araştırınız (1 ve 3. etkinliğe yöneliktir.).

KARA KİTAP

(Galip'in aynı zamanda amcasının kızı olan eşi Rüya, geç saatlere kadar polisiye romanlar okuduğu bir gecenin sabahında on dokuz kelimelik bir ayrılık mektubu bırakarak Galip'i terk eder. Mektubun içeriği açıklanmaz ancak mektupta geri döneceğine ya da dönmeyeceğine dair herhangi bir işaret yoktur. Galip, bu mektuptan halasının aileye verdiği bir yemek "arasında" haberdar olur. Halası gün içinde Galip'i yemeğe çağırmış, Galip, halasından eşi Rüya'yı da davet etmesini istemiştir. Galip yemekte eşini göremeyince evine dönmüş ve mektubu görmüştür. Yemeğe geri döndüğünde "büyük aileye" Rüya'nın hasta olduğunu söylemiştir.

Amca, hala, dede ve babaanne; daha önce hep birlikte Şehrikalp Apartmanı'nda otururken yıllar içinde zenginliklerinin azalmasıyla yine hep birlikte daha az zenginlerin oturduğu bir apartmanda oturmaya başlamışlardır. Galip'in amcası Melih, bir gün yurt dışına gitmiş ve yıllarca kendisinden sağlıklı haber alınamadığı için eşi ondan ayrılmış ve başka biriyle evlenmiştir. Yıllar sonra ailesinin yanına dönen Melih amca da başka biriyle evlenmiştir. Melih amca ilk eşinden olma Celâl'i yerinden edip yeni eşi ve küçük kızları Rüya ile, Celâl'in çıktığı kata yerleşmiştir. Galip'in Rüya'yla tanışması bu geri dönüşle başlamıştır. Aynı okulda okumuş, birlikte büyümüşlerdir. Yıllar sonra Galip avukat, Celâl ise gazetede bütün Türkiye'nin ve Galip'in, yazılarını büyük bir merakla takip ettiği bir köşe yazarı olmuştur.

Galip; Rüya'nın gidişi, olası sebepleri ve nerede olabileceği ile ilgili olarak ilk önce Celâl'le konuşmak ister ama ona ulaşamaz. Daha sonra Rüya'nın ilk eşine dönmüş olabileceğini düşünerek siyasi dergiler koleksiyonu yaptığını bildiği Saim'den Rüya'nın ilk eşinin izini bulabilmek için yardım ister. Galip, Saim'in evine gider, sabaha kadar dergileri tararlar ancak bir sonuca ulaşamazlar. Galip, sabah Saim'in evinden çıkıp Celâl'in gazetesine gider ancak Celâl'e düşman olan iki gazetecinin iğneleyici sözlerinden başka bir şey elde edemeden gazeteden ayrılır ve evine gelir. Galip evdeyken Saim telefon eder ve Rüya'nın eski kocasının adresini verir. Galip, Saim'in verdiği adrese gider ancak Rüya orada da yoktur.

Galip, değişik yazılardan, işaretlerden bambaşka anlamlar çıkarmaya başlar. Bu işaretleri takip ederek Celâl'in ve Rüya'nın, Şehrikalp Apartmanı'nda olabileceği sonucuna ulaşır. Evine döner, yatağa yatar, düşünürken aniden kararını verir ve Şehrikalp Apartmanı'na gider. Daha önceden de tanıdığı kapıcının

evine giderek kaşla göz arasında Celâl'in dairesinin anahtarını çalar ve Celal'in evine girer. Eve girdiği anda bir telefon çalar. Galip açar. Karşıdaki kişi kendisiyle konuşan kişinin Celâl olduğunu düşünerek konuşur. Galip de karşısındaki kişinin bu düşüncesine karşı çıkmaz, Celâl'miş gibi konuşmaya devam eder. Celâl'in evinde Celâl ile Rüya'nın nerede olduklarını bulabileceğini düşünerek bir araştırmaya girişir. Galip, araştırmaları sırasında Celâl'in Mevlana hakkındaki düşüncelerini öğrenir. Celâl'in yazılarında başka şair ve yazarlardan alıntılar yaptığını anlayınca Celâl'e karşı duyguları değişir.

Araştırmaları sürerken Mahir İkinci, Galip'i (Celâl'i) yine arar ve subaylarla ilgili kaygılarından yine bahseder ve mutlaka görüşmeleri gerektiğini söyler. Galip yine kabul etmez. Galip, araştırması sırasında Celâl'in Hurufilik üzerine yaptığı araştırmaları okuya okuya sonunda insanların yüzündeki harfleri (işaretleri) çözmeye başladığını düşünür. Hurufilik ile ilgili okumalarını sürdürürken F. M. Üçüncü adlı bir kişinin yazdığı "Esrar–ı Huruf ve Esrar'ın Kaybı" adlı eser Galip'in ilgisini çeker. Galip, eseri okuduktan sonra eserde her insanın yüzünde harfler olduğunu öğrendiği için kendi yüzüne de bakar ve yüzüne bir yabancının yüzü, bir metin gibi bakabildiği için, yüzünde apaçık beliren esrarı görebildiği için dehşete kapılır. Bu dehşetle her şey bir anda değişir. Bir anda Celâl'in köşesi için yazı yazmaya başlar, üç yazı yazar. Bu yazıları bir gün sonra gazeteye götürüp Celâl'in yazıları diye teslim eder. Gazetede Celâl'in rakiplerinden Neşati, Celâl'in geçmişte darbecileri kendi çıkarları için kullandığını ve F. M. Üçüncü'nün yıllar sonra ilk defa yakın bir zamanda gazeteye uğradığını söyler. Galip gazeteden ayrılır. Uzun bir süre kendisini birinin takip ettiğini hissettiği için İstanbul sokaklarında amaçsızca gezinir, sonra Şehrikalp'e gelir. Evde önceden adının Mahir İkinci olduğunu söyleyen kişi yine arar. Bu seferki takma adının Mehmet, Fatih Mehmet olmasını istediğini söyleyerek Galip'e (Celâl'e) kendisiyle mutlaka görüşmek istediğini söyler. Yazılarını yıllardır nasıl büyük bir şevkle takip ettiğini uzun uzun anlatır. Galip bu uzun konuşmanın ardından telefonu kapatır. Sabaha karşı uyandığında telefon yine çalar. Bir kadın en son Galip'in Rüya'ya yazdığı sevgi dolu yazının kendisiyle ilgili olduğunu düşündüğü için Celâl'in kendisini çağırdığını zannetmiş ve Celâl'le görüşmek istemiştir. Bu kadın (Emine) kocasına kısa bir ayrılık mektubu bırakarak kocasını terk etmiştir. Kadın, Celâl'in adresini sorar. Galip "adres" kelimesini telaffuz ettiğinde kadın, adresi vermemesi gerektiğini, birinin onu öldüreceğini haykırır. Bu kişi, onu Mahir İkinci ve Mehmet adlarıyla arayan kişidir. Bu kişi telefonu alır ve Galip'e (Celâl'e) kendilerini kandırdığı için onu öldüreceğini söyler. Aynı kişi, kendisine kısacık bir veda mektubu bırakarak kendisini terk eden karısının peşinden bütün İstanbul'u gezdiğini, bir ipucu bulmak umuduyla amcasının oğlu Galip'i, o şehri amaçsızca gezerken takip ettiğini ve yine Galip'in hikâyeler anlatılan eğlence mekânına girdiğini kendisinin de orada bir hikâye anlattığını söyler. Süregiden konuşma sonunda her şey tatlıya bağlanır. Galip, telefondaki adamdan, kendisine (Celâl'e) ait olan telefon numaralarını ve adreslerini ister, adam da verir. Bunun üzerine Galip bu çifte Alaaddin'in dükkânının önünde buluşma randevusu verir.

Galip, bu numaralar ve adreslerle Celâl ile Rüya'yı bulabileceğini düşünür ancak aradığı numaraların hiçbirinde Celâl ile Rüya yoktur. Bu aramaları sırasında evde Rüya'ya ait on tane fotoğraf bulur. Bu fotoğraflar onu üzer, hüzünlendirir. Bu sıralarda telefon çalar, arayan İskender'dir. İngiliz televizyoncuların Celâl'le görüşmek istediklerini söyler. Galip, Celâl'i bulduğunu "saat onda Pera Palas'ta" olacaklarını söyler. Daha sonra karı kocaya verdiği randevu yerine, Alâaddin'in dükkânının önüne gider ancak karı kocaya dair bir iz bulamaz. Taksiye binip otele gider, otelde İskender'e, Celâl'in yerine kendisinin demeç vereceğini söyler. İskender ikna olunca BBC ekibine, kendisi olmaya çalıştığı için, kendisini kendisi olmaktan alıkoyan bütün dış etkilerden soyutlamaya çalışan "Şehzade'nin Hikâyesi"ni anlatır. Hikâyeyi bitirdikten sonra taksiye binip Nişantaşı'na gider. Evine doğru döneceklerken taksici yolun kapatıldığını söyler. Taksici yine birisinin vurulduğunu söyler. Galip inip bakar: Celâl. Ama Rüya yoktur. Celâl'in dairesine gider; her işin düzeleceğini, Rüya'nın çıkıp geleceğini umut ederek geceyi geçirir. Sabah evine gelen kapıcının karısı, Rüya'nın da Celâl'le birlikte aynı gece aynı yerde öldürüldüğünü söyler.)

(Aşağıdaki metin Galip'in Celâl'i ararken cesediyle karşılaştığı bölümden alınmıştır.)

"*Siz okuyanlar, hâlâ yaşayanlar arasında mısınız? Ama bunları yazan ben çoktan yolumu almış olacağım gölgeler ülkesinin içlerinde.*" E. A. Poe

"Evet, evet, ben benim!" diye düşündü Galip, Şehzade'nin hikâyesini bitirdiğinde. "Evet, benim ben!" Hikâyeyi anlattığı için kendisi olabildiğinden o kadar emindi ve en sonunda kendi olabilmekten de o kadar hoşnuttu ki bir an önce Şehrikalp Apartmanı'na gidip Celâl'in masasına oturup yeni köşe yazılarını yazmak istiyordu. Otelden çıkıp bindiği takside şoför bir hikâye anlatmaya başladı. İnsanın ancak hikâye anlatarak kendisi olabileceğini anladığı için Galip, şoförün anlattıklarını hoşgörüyle dinliyordu. Yüzyıl önce sıcak bir yaz günü, Haydarpaşa İstasyonu'nu yapan Alman ve Türk mühendisler hesaplarını serdikleri masalarının başında çalışırlarken, az ötede avlanan bir dalgıç, denizin dibinde bir para bulmuş. Paranın üzerine bir kadın yüzü nakşedilmişmiş. Tuhaf bir yüzmüş bu, büyüleyici bir yüz. Dalgıç, yüzün çözemediği esrarı, belki harflerden çıkarırlar diye bulduğu şeyi kara şemsiyeler altında çalışan Türk mühendislerden birine göstermiş. Genç mühendis, Bizans parasının üzerindeki yazıdan değil ama Bizans imparatoriçesinin yüzündeki büyüleyici anlatımdan öyle bir etkilenmiş ki dalgıcı da şaşırtan bir hayrete hatta bir korkuya kapılmış. İmparatoriçenin yüzünde, yalnızca mühendisin kâğıtlarına yazdığı Arap ve Latin harfleriyle ilişkili bir şey değil, aynı zamanda, yıllardır evlenmeyi kurduğu kendi amca kızının sevgili yüzünü hatırlatan bir yan da varmış çünkü. Bu kız, tam bu ara bir başkasıyla da evlendirilmek üzereymiş. "Evet, Teşvikiye Karakolu tarafında yol kapalı." dedi şoför, Galip'in sorusu üzerine. "Gene birisini vurmuşlar." Galip taksiden inip Emlak Caddesi'ni Teşvikiye Caddesi'ne bağlayan dar ve kısa sokağa girdi. Sokağın caddeyle birleştiği yerde park etmiş polis araçlarının yanıp sönen mavi ışıkları soluk ve acıklı bir neon rengiyle ıslak asfaltta yansıyordu. Alâaddin'in ışıkları hâlâ yanan dükkânının önündeki küçük meydanda, Galip'in ömrü boyunca hiç tanık olmadığı ve ancak rüyalarında yadırgamayacağı sihirli bir sessizlik vardı. Trafik kesilmişti. Ağaçlar kıpırdamıyordu. Hiç rüzgâr yoktu. Küçük alanda yapay renkler ve seslerle kurulu bir tiyatro sahnesinin havası vardı. Vitrindeki dikiş makineleri arasındaki mankenler, polislerin ve görevlilerin arasına girecek gibiydiler. "Evet, ben de benim!" demek geldi Galip'in içinden. Meraklılar ve polisler arasında bir fotoğrafçının flaşı gümüş mavisiyle parlayınca rüyalardan çıkma bir anıyı hatırlar gibi, kaybettiği yirmi yıllık bir anahtarı bulur gibi, görmek istemediği bir yüzü tanır gibi Galip fark etti: Dikiş makineleri sergilenen vitrininin iki adım ötesinde, kaldırımda, beyaz bir leke yatıyordu. Tek bir kişi: Celâl. Üzeri gazetelerle örtülmüştü. Rüya nerede? Galip yaklaştı. Bütün gövdeyi basılı kâğıttan bir yorgan gibi saran gazetelerin açıkta bıraktığı baş, çamurlu kirli kaldırıma bir yastığa yaslanır gibi yaslanmıştı. Gözleri açıktı ama bir düş görüyormuş gibi dalgın, kendi düşüncelerinde kaybolmuş gibi yorgun bir ifade vardı yüzde; yıldızları seyrediyormuş gibi huzurlu da; hem dinleniyorum hem hatırlıyorum der gibi. Rüya neredeydi? Bir oyun duygusuna kapıldı Galip, bir şaka duygusuna, bir pişmanlık duygusuna. Kan izi yok. Cesedin Celâl'in cesedi olduğunu daha görmeden nasıl anlamıştı? Biliyor musunuz, demek istedi, ben her şeyi bildiğimi bilmiyormuşum. Bir kuyu vardı aklında, aklımda, aklımızda; bir düğme, mor bir düğme: Dolabın arkasından çıkan paralar, gazoz kapakları, düğmeler. Yıldızları seyrediyoruz, dalların arasındaki yıldızları. Yorganımı iyi örtün de üşümeyeyim, havasındaydı ceset. Yorganını iyi örtün de üşümesin. Galip üşüdü. "Ben, benim!" Ortalarından ikiye açılarak serilmiş gazete sayfalarının (...) olduğunu anladı. Yedi renkli mazot lekeleri. Celâl'in yazısı var mı diye baktıkları gazete parçaları: Üşüme. Soğuktur. Kapısı açık bir polis minibüsündeki bir telsizden madenî bir sesin, başkomiseri aradığını işitti. Efendim, Rüya nerede, nerede, nerede? Köşedeki trafik lambalarının boşu boşuna yanıp sönen ışıkları: Yeşil. Kırmızı. Daha sonra bir daha: Yeşil. Kırmızı. Pastahaneci madamın vitrininde de. Yeşil, kırmızı. Hatırlıyorum, hatırlıyorum,

hatırlıyorum, diyordu Celâl. Alâaddin'in dükkânının kepenkleri inmişti ama iç ışıkları açıktı. Bu bir ipucu olabilir mi? Komiser Bey, demek istedi Galip, ilk Türk polisiye romanını yazıyorum, bakınız bu da ilk ipucu: Işıklar açık kalmış. Yerde (...), kâğıt parçaları, çöpler. Galip, genç bir polisi gözüne kestirdi, yaklaşıp sormaya başladı. Olay dokuz buçukla on arasında olmuştu. Katilin kim olduğu bilinmiyordu. Adamcağız hemen vurulup düşmüştü. Evet, ünlü bir gazeteciydi. Hayır, yanında kimse yoktu. Ölünün neden burada tutulduğunu bu polis de bilmiyordu. (...) Evet, polislik zor meslekti. Hayır, vurulan adamın yanında başka kimse yoktu, memur emindi bundan; beyefendi bunu niye soruyordu? Beyefendi ne iş yapıyordu? Beyefendi gece bu saatte burada ne arıyordu? Beyefendi kimliğini gösterebilir miydi? Kimliği incelenirken Galip, altında Celâl'in cesedi yatan gazeteden yorgana baktı. Mankenli vitrinin neon lambalarının gazetelerin üzerine hafif pembe bir ışıkla vurduğu uzaktan daha iyi fark ediliyordu. Düşündü: Memur Bey, rahmetli bu tür küçük ayrıntılara dikkat ederdi. Fotoğraftaki de benim, benim yüzümdeki yüz de. Al bakalım. Rica ederim. Ben gideyim. Karım evde beni bekliyor da. Her şeyi tereyağdan kıl çeker gibi hâllettim galiba. Şehrikalp Apartmanı'nın önünden hiç durmadan ve Nişantaşı Meydanı'ndan da koşar adım geçtikten sonra, evinin sokağına girmişti ki yıllardır ilk defa, bir sokak köpeği, çamur renkli soysuz bir hayvan, saldıracakmış gibi havlayarak Galip'e hırladı. Neyin işareti? Kaldırım değiştirdi. Salonun ışıkları yanıyor muydu? Nasıl dikkat etmemişti buna? Asansörde düşünüyordu. Evde kimse yoktu. Rüya'nın eve bir an gelip gittiğine ilişkin bir iz de yoktu hiçbir yerde. Dokunduğu eşyalar, kapı kulpları, şuraya buraya atılıvermiş makaslar, kaşıklar, (...) bir zamanlar birlikte oturup yemek yedikleri yemek masası, bir zamanlar karşılıklı oturdukları boş ve acıklı koltuklar, evdeki her şey dayanılmayacak kadar üzücü, dayanılmayacak kadar hüzünlüydü. Koşar adım kendini dışarı attı. Sokaklarda uzun uzun yürüdü. Nişantaşı'nı Şişli'ye bağlayan ve çocuklukların sinemaya giderken Rüya ile birlikte hızlı hızlı heyecanla yürüdükleri kaldırımlarda çöp tenekelerini karıştıran köpeklerden başka hiçbir hareket yoktu. Bu köpekler üzerine kaç yazı yazmıştın? Ben kaç yazı yazacağım? Uzun bir yürüyüşten sonra caminin arka sokağından dolanarak Teşvikiye Meydanı'ndan döndü ve beklediği gibi adımları kendisini kırk beş dakika önce Celâl'in cesedinin yattığı köşeye doğru götürdü. Ama köşede kimsecikler yoktu. Cesetle birlikte polis arabaları, gazeteciler, kalabalık, hepsi çekip gitmişlerdi. Galip, dikiş makineleri sergilenen vitrinin önünde mankenlerin arasından dışarı vuran neon lambasının ışığında, Celâl'in cesedinin uzandığı kaldırımda da hiçbir iz görmedi. Ölüyü örten gazeteler titizlikle toplanmış olmalıydı. Karakolun önünde bir polis, her zamanki gece nöbetini tutuyordu. Şehrikalp Apartmanı'na girdiğinde hiç alışık olmadığı bir yorgunluk hissetti. Geçmişi kararlılıkla taklit eden Celâl'in dairesi, Galip'e, yıllar süren serüvenlerden ve savaşlardan sonra bir askerin döndüğü evi kadar göz yaşartıcı, şaşırtıcı ve tanıdık gözüktü. Ne kadar da uzak kalmıştı bu geçmişten! Oysa buradan çıkalı altı saat bile olmamıştı. Geçmiş zaman uyku kadar çekiciydi. Suçsuz bir çocuk gibi, suçlu bir çocuk gibi lambaların aydınlattığı köşe yazılarını, fotoğrafları, esrarı, Rüya'yı, aradığı şeyleri rüyalarında göreceğini düşünerek rüyalarında suç işlemeyeceğini, suç işleyeceğini düşünerek Celâl'in yatağına yatıp uyudu. Uyandığında şöyle düşündü: "Cumartesi sabahı." Oysa cumartesi öğlesiydi. Yazıhaneye, mahkemeye gidilmeyecek bir gün. Ayaklarına terliklerini geçirmeden yürüyüp kapının altından atılan gazeteyi aldı: "Celâl Salik Öldürüldü." haberi manşet üstünden vermişlerdi. Cesedin, üzerine gazeteler, örtülmeden önce çekilmiş bir fotoğrafını yayımlamışlardı. Bütün sayfayı olaya ayırmışlardı. Başbakan'dan ve öteki ilgililer ve ünlülerden hemen demeçler almışlardı. Galip'in "Eve Dön" şifreli yazısını "son yazısı" diyerek bir çerçeve içine koymuşlardı. Celâl'in, son zamanlarda çekilmiş hoş bir fotoğrafını basmışlardı. Ünlülere göre kurşunlar demokrasiye, düşünce özgürlüğüne, barışa ve bunun gibi her fırsatta hatırlanan "birçok iyi şeye" sıkılmıştı. Katili yakalamak için önlemler alınmıştı. Kâğıt ve gazete kesikleriyle kaynaşan masaya oturmuştu. Kapının zili

çaldığında bir saattir hep aynı duyguya kapıldı. Kamer Hanım'mış. Elinde anahtar, ansızın açılan kapıda gördüğü Galip'e bir hortlağa bakar gibi baktı önce, sonra içeri girip telefonun yanındaki koltuğa kendini zorlukla atıp ağlamaya başladı. Herkes, Galip de öldü sanmış. Herkes onları günlerdir merak ediyormuş. Sabah gazetelerde haberi okur okumaz Hâle halalara gitmek için koşa koşa evden çıkmış. Alâaddin'in dükkânının önünden geçerken içerde bir kalabalık görmüş. O zaman anlamış sabah dükkânda Rüya Hanım'ın ölüsünün bulunduğunu. Alâaddin sabah dükkânını açınca Rüya'nın bebekler arasında uyuyan cesediyle karşılaşmışmış. Okuyucu, ey okuyucu, baştan beri anlatıcıyla kahramanları, köşe yazılarıyla, olayların anlatıldığı sayfaları pek de başarılı olamadan da olsa titizlikle birbirinden ayırmaya çalıştığım kitabımın bu noktasında yani senin de belki fark ettiğin onca iyi niyetli çabadan sonra, izin ver de şu satırları dizgiciye yollamadan önce bir kere olsun araya gireyim. Hani kimi kitaplarda sayfalar vardır, yazarın hüneri yüzünden değil de "sanki kendiliğinden" kurulmuş hikâyenin 'sanki kendiliğinden' akışı yüzünden içimize öyle bir işlerler ki bir türlü unutamayız onları. O sayfalar aklımızda, kalbimizde -ne derseniz deyin işte- meslek erbabı yazarın kalemiyle harikalar yarattığı sayfalar olarak değil kendi hayatımızdaki kimi cennet saatleri gibi, kimi cehennem saatleri gibi, her ikisi gibi ve daha çok her ikisi dışında, yıllarca hatırlayacağımız dokunaklı, içler acısı ve göz yaşartıcı bir anı gibi içimizde kalır. İşte, sonradan görme bir köşe yazarı değil de, meslek erbabı, hüner sahibi bir yazar olsaydım şimdi "Rüya ile Galip" adlı eserimin akıllı ve duyarlı okuyucularıma yıllarca eşlik edecek o sayfalarından birinde olduğumuzu güvenle düşünürdüm. Ama yeteneklerim ve yazdıklarım konusunda gerçekçi olduğum için bu güven yok bende. Bu yüzden, hikâyemin bu sayfalarında okuyucuyu kendi anılarıyla baş başa bırakabilmek isterdim. Bunun için de yapılacak en iyi şey, dizgiciye bu sayfaları kara bir mürekkeple boyamasını önermek olacaktır. Hakkıyla yazamayacağım şeyleri siz hayal gücünüzle kurun diye. Hikâyemin kaldığım yerinde içine girdiğim kara düşün rengini vermek, ondan sonraki günlerde bir uykuda gezer gibi olayların içinde gezinirken aklımın içindeki sessizliği size hep hatırlatmak için. Bundan sonraki sayfaları, kara sayfaları, bir uykuda gezerin hatırladıkları olarak görün artık.

Celâl'in öldürülüşü ülkede "büyük bir katilin yakalanması kampanyasına" dönüşür. Sonunda bir yazısında dalga geçtiği için ona hıncı olduğu düşünülen bir berber bulunur ve asılır. Galip, Rüya'nın hayaliyle ve Celâl'in köşesine yazı yazmakla günlerini geçirmeye başlar ve "eski, çok eski, çok çok eski hikâyeleri yeniden kaleme almaktan ibaret olan yeni işi" olan yazarlığa yönelir ve romanını bitirir.

Orhan Pamuk, *Kara Kitap*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

büyük aile: Anne, baba ve çocukların dışındaki akrabaların da bulunduğu aile.

esrar: Gizler, sırlar.

hortlak: Mezardan çıkarak insanları korkuttuğuna inanılan yaratık.

Hurufilik: Kur'an'ın harflerinden birtakım anlam ve yargılar çıkaran bir mezhep.

hüner: Beceri isteyen ustalık, beceriklilik.

imparatoriçe: İmparator eşi, imparatorluğu yöneten kadın.

koleksiyon: Öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü, derlem.

meslek erbabı: Meslek ustası.

neon lambası: Atom sayısı 10, atom ağırlığı 20,2, yoğunluğu 0,7 olan, sıvı durumuna getirilmiş havadan elde edilerek ışık araçlarında kullanılan, havada pek az olarak bulunan, asal gazlar sınıfından bir elementle oluşturulan lamba.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1980 Sonrası Türk Romanı

1980'li yıllar Türkiye gündeminde önemli değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir. 12 Eylül 1980 darbesi nedeniyle siyasi, sosyal, askerî, edebî ve kültürel birçok alanda değişiklik yaşanmıştır. Köyü, köylüyü ve toplumsal sorunları anlatan romanlar yerine daha çok bireyi konu alan eserler ön plana çıkmıştır. Haksızlık, adaletsizlik, zorbalık gibi temalar bu dönemde yerini yeni temalara bırakmaya başlamıştır.

Postmodern Roman

Postmodern romanlarda özellikle gerçek ve kurgu arasındaki çizgi belirsizleşir. Romancı okuyucusunu metnin içine davet eder. Bu yönüyle bu tarz romanlarda "oyun" kavramı önemli bir yer tutar. Yazma eylemi, yaşam, okuma eylemi sanallaştırılır ve oyunlaştırılır. Postmodern romanlarda modernizmin objektif tutumu yerine tarihe, dine ve ideolojiye dönüş görülür. Yazarlar taraflarını belli etmekten kaçınmazlar. Fakat bu taraftarlık fanatiklik değildir. Oyunun bir parçası olarak kabul edilir. Romanlarda tarih bir değerler manzumesi olarak değil nostaljik ve egzotik bir özlem tablosunu tamamlamak üzere kullanılır.

Postmodern romancılar; televizyon, yazılı ve sosyal medya gibi tüm olanaklardan faydalanırlar. Romanlarında gizem ve farklılık yaratmak için dil oyunlarına sıklıkla başvururlar. Postmodern romanın temel özellikleri arasında; üstkurmaca, metinler arasılık ve çoğulcu bakış açısı (çoklu anlatıcı) sayılabilir.

Türk edebiyatında postmodern romanlar arasında Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar", Orhan Pamuk'un "Kar", Bilge Karasu'nun "Gece", Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Oteli" ve İhsan Oktay Anar'ın "Puslu Kıtalar Atlası" gibi eserler gösterilebilir.

Üstkurmaca

Postmodern romanlarda tarihe yönelme, kurguda entrika ve gizemi öne çıkarma gibi unsurlara yer verilir. Üstkurmaca, çok genel anlamıyla, romandaki evrenin kurmaca olduğunun, metinsel bir gerçeklik olduğunun açıkça vurgulanmasıdır. Üstkurmaca düzeneği üç şekilde olur:

1. Metnin kuruluşunu, yazılış sürecini olgu içine konumlandırma, ayrıca diğer kurmaca metinleri kısmi olarak yerleştirme

2. Nesnel gerçeklik ile kurmaca ilişkisini / çelişkisini belirginleştirme

3. Modern romanda kimliği örtükleştirilen anlatıcıyı, etkin bir figür olarak belirginleştirme

Anlatıcı

Postmodern romanda anlatıcının okunan metne açıkça roman demesi, gerçek olmayan, kurmaca bir eser olduğunu vurgulamak içindir. Bu anlayış, postmodernizmin önemli özelliklerindendir. Modernizm sahte bir şekilde gerçeği anlattığını iddia etmesine karşılık; postmodernizm, samimiyetle, okuyucusuna kurmaca bir metin okuduğunu hatırlatır. Anlatıcının da bir kahraman gibi kendisinden "ben" diye söz etmesidir ki bunun da kökleri romantizmde bulunabilir. Postmodern romanda (anlatıda) anlatıcı, bir karakter gibidir. Anlatıcının okurla ilişkisi, romantik edebiyat döneminde yazarın anlatıcı

kılığına girip, “ey okurlar” diyerek okurlara seslenmesinden çok daha farklı bir ilişkidir. Anlatıcı sadece olayları anlatmakla görevli değildir. Postmodern romanların ögelerinden biri olan anlatıcının, kendisini dikkatlice takip eden okurla dalga geçme, anlattığı metne okurun hak ettiği dikkat değerini verip vermediğinin izini sürme ve okuyucuyu okuduklarıyla aktif olmaya çağırma gibi uygulamaları da vardır.

Metinler Arasılık

Metinler arasılığın çıkış noktası, bir yazarın bir eser verene kadar zaten daha önceki metinleri tanıdığı, ister istemez bunların etkisinin olacağı düşüncesidir. Postmodern bir yazar, eserinde bu etkiyi normal görür ve geçmiş metinlere hatta kendi eserlerine göndermede bulunur. Postmodernizme göre özgünlük artık mümkün değildir ve söylenecek söz kalmamıştır; iş, artık daha önce söylenmiş sözlere ilaveler yaparak yeni bir ürün ortaya çıkarmaktır. Metinler arası ilişkiler aslında özellikle eski edebiyatımızda sıklıkla kullanılmıştır. Nazire, tahmis, terbi ve iktibas gibi eski şiirimizdeki kimi uygulamalar metinler arası ilişkilere benzetilebilir. “Postmodern romanın alıntı ve göndermelerinin temel amacı, oyunu çok boyutlu ve ilginç kılmak içindir. Parodi, pastiş teknikleri metinler arasılık başlığının altında kullanılan tekniklerdir.

Orhan Pamuk; Doğu-Batı, kimlik, İstanbul, gelenek-modernlik, darbeler gibi siyasi, kültürel temaların yanı sıra yalnızlık, yabancılaşma, baba-oğul ilişkisi vb. bireysel temaları, romanlarında değişik biçimlerde işler. Yazarın bu bağlamda özellikle postmodern romanlarında üzerinde durduğu ana izleklerden biri de hiç kuşkusuz bir yazarın doğuşunu, gelişimini, yazar olana dek yaşadığı sıkıntıları, içinden geçtiği psikolojik süreçleri hikâye etmeye dayanan “yazıya ulaşmak/yazar olmak” temasıdır. Orhan Pamuk’un tüm romanları yazıyla, edebiyatla uğraşan roman kişileriyle doludur. Örneğin “Cevdet Bey ve Oğulları”nda Refik, önce köy kalkınma projeleri, ardından köklü bir kültür devrimi gerçekleştirmek için makaleler, raporlar yazar. Yine Refik’in mühendis arkadaşı Muhittin, çirkinliğini ve yalnızlığını şiir yazarak ödünlemeye çalışır. “Sessiz Ev”de de yazıyı hayatının merkezine yerleştirmiş roman kişileri vardır. Meşrutiyet aydını Selahattin Darvinoğlu, tüm hayatını bir türlü tamamlayamadığı ansiklopedisini yazarak tüketir. Oğlu Doğan ile torunu Faruk’un durumu da ondan farklı değildir. “Beyaz Kale”de de Hoca ile Venedikli Köle bir taraftan Doğu ve Batı’ya dair birikimlerini birbirleriyle paylaşmak için ayrı ayrı, öte taraftan padişahı etkilemek için birlikte risaleler, kitaplar, raporlar hazırlar. “Benim Adım Kırmızı”da ise Enişte Efendi, Kara’dan, padişah için gizlice hazırladığı kitaptaki minyatürlerin her biri için hikâyeler yazmasını ister. “Kar”da ise romanın başkişisi olan Ka, şairdir ve Kars’ta geçirdiği üç gün boyunca on dokuz tane şiir kaleme alır. Yine Muhtar ve Lacivert şiirle uğraşırken Necip, Türkiye’nin ilk İslami bilim kurgu romanını bitirmeye çalışır. “Masumiyet Müzesi”nin başkişisi Kemal ise Füsun’a duyduğu aşkı ölümsüzleştirmek için ondan kalan eşyaların hikâyesini romancı Orhan’a yazdırır.

“Kara Kitap” adlı roman Türk edebiyatı için devrim niteliğindedir. Yazarın şu an sıkı sıkıya bağlı olduğu postmodern anlayış bu kitapta kendini açıkça sergiler. Görünüşte birbiriyle ilgisiz olan hikâyelerden ve anlatılardan oluşan bu eserde, kimlik sorunsalı ön plandadır. Bireysel ve toplumsal kimliklerin sorgulandığı bu romanda arayış teması dikkat çeker. Yalın konusuna rağmen sebep-sonuç ilişkilerini çözmek kolay değildir. Tarih parçacıkları, zaman parçacıkları, değişikliklerle örülü kapalı bir dünya yazarın sevdiği gizem serüvenini ortaya çıkarır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz romanda geçen "sihirli bir sessizlik, kendi düşüncelerinde kaybolmak, tereyağdan kıl çeker gibi" kelime gruplarının anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. "Tereyağından kıl çeker gibi" deyimini "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz romanda Galip'in Rüya'yı bulmak için verdiği uğraşı maddeler hâlinde sıralayınız.
   - ....
   - ....
   - ....
3. "Kara Kitap" adlı romanda Galip, Rüya'nın Celâl'le kaçtığını niçin düşünmüştür? Romandan hareketle ön yargının yaşamımızdaki etkilerini tartışınız.
4. Metinde Galip, Rüya'nın nerede olduğunu araştırırken ne gibi hatalar yapmıştır? Bir konuyu araştırırken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir? Açıklayınız.
5. "*Hakkıyla yazamayacağım şeyleri siz hayâl gücünüzle kurun diye. Hikâyemin kaldığım yerinde içine girdiğim kara düşün rengini vermek, ondan sonraki günlerde bir uykuda gezer gibi olayların içinde gezinirken aklımın içindeki sessizliği size hep hatırlatmak için. Bundan sonraki sayfaları, kara sayfaları, bir uykuda gezerin hatırladıkları olarak görün artık.*"

   Eserin adıyla bu metinde anlatılanlar arasında nasıl bir anlamsal ilişki vardır? Yorumlayınız.
6. Postmodern romanda yazar, olayın akışını keserek okuyucuyla konuşur ve onu romanın içine dâhil etmek isteyebilir.

   "Kara Kitap" romanından verilen metinde postmodern romanın bu özelliğinin kullanıldığı kısmı tespit ediniz.
7. Romanda metinler arasılık nasıl geçmektedir? Örnekler veriniz.
   - ....
   - ....
   - ....
8. "Kara Kitap" romanının anlatıcısı kimdir? Bunu nereden anlıyorsunuz? Açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Üstkurmaca, romanın nasıl oluştuğunun hikâyesidir. Bu hikâyeyle yazar, romanın anlatıcısına da bir anlatıcıdan bahsettirir ve böylece okurla arasındaki mesafeyi bir kat daha artırmış olur. Yani romanda asıl entrik kurgunun dışında bir hikâyecik daha olur ve bu hikâyecik bize elimizde tuttuğumuz romanda anlatılanların nasıl öğrenildiğine dair ipuçları verir.

Yukarıdaki tanımdan hareketle "Kara Kitap" adlı romanda üstkurmaca tekniği nasıl kullanılmıştır? Açıklayınız.

2. ETKİNLİK

Okuduğunuz romanlarda kullanılan anlatım tekniklerini tabloda işaretleyiniz.

Anlatım Teknikleri	*Yaprak Dökümü*	*Saatleri Ayarlama Enstitüsü*	*Yılanların Öcü*	*Kara Kitap*
Gösterme				
Özetleme				
Geriye dönüş				
Diyalog				
İç konuşma				
Bilinç akışı				

3. ETKİNLİK

"Kara Kitap"ta Galip'in yer altına inişi ve minareye çıkışı, Dante'nin "İlahi Komedya"sındaki Cehennem ve Cennet gezilerinin bir taklidi, parodisi; "Kara Kitap"ın biçimsel olarak özellikle Binbir Gece Masalları'nın yapısına benzemesi pastiş olarak değerlendirilebilir.

Tahsin Yaprak, *Postmodernizmin Orhan Pamuk Romanlarındaki Yansımaları*

Yukarıdaki açıklamadan hareketle postmodern roman tekniği olan parodi ve pastişin ne olduğunu açıklayınız.

Yazarın Biyografisi

Orhan Pamuk (1952-)

İstanbul'da doğdu. Yazarlığa 1974 yılında başladı. 1979 yılında ilk romanı olan *Karanlık ve Işık* ile katıldığı Milliyet Roman Yarışması'nda birincilik ödülünü Mehmet Eroğlu ile paylaştı. Bu romanı ancak 1982 yılında *Cevdet Bey ve Oğulları* adıyla yayımlandı. 1983 yılında bu kitapla Orhan Kemal Roman Ödülü'ne layık görüldü. Pamuk'un daha sonra yazdığı kitaplar da çok sayıda ödül kazandı. İkinci romanı olan *Sessiz Ev* 1984 yılında Madaralı Roman Ödülü'nü kazandı. 2002 yılında yayımlanan *Kar* romanı, Amerika'da 2004 yılında "yılın en iyi 10 kitabından biri" olarak gösterildi. 12 Ekim 2006 tarihinde Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanarak Nobel Ödülü kazanan ilk Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tarihe geçti.

Başlıca eserleri: *Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Beyaz Kale, Gizli Yüz, Yeni Hayat, Benim Adım Kırmızı, Masumiyet Müzesi, Kırmızı Saçlı Kadın, Kafamda Bir Tuhaflık* **(roman)**; *İstanbul: Hatıralar ve Şehir, Resimli İstanbul - Hatıralar ve Şehir, Babamın Bavulu* **(anı)**; *Gizli Yüz* **(senaryo).**

5. METİN

HAZIRLIK

1. Özgürlük nedir? Sosyal hayatta özgürlük sembolü olarak neler kullanılır? Açıklayınız.
2. Türk milletinin özgürlük mücadelesini tarihten örnekler vererek açıklayınız. Bu durumun okuduğunuz romanlar veya izlediğiniz sinema filmlerine nasıl yansıdığını belirtiniz.
3. Cengiz Aytmatov, Cengiz Dağcı ve Emine Işınsu'nun hayatını araştırınız (1. etkinliğe yöneliktir.).
4. Juan Juanlar kimlerdir? Araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 10. soruya yöneliktir.).
5. Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanından sinemaya uyarlanan "Vahşetin Davulları" adlı filmi izleyiniz (3. etkinliğe yöneliktir.).

GÜN OLUR ASRA BEDEL

Roman kahramanı Yedigey Cangeldin, cepheden döndükten sonra Kazak bozkırlarında küçük bir aktarma istasyonunda çalışmaya başlar. Burada tanık olduğu ve uzak geçmişine çağrışım yapan olaylar, gerçekte bir siyasi rejimin çöküşünün nedenleridir. Yedigey'in çok eski ve yakın arkadaşı olan Kazangap ölür. Onun için bir cenaze töreni düzenlerler. Bu törene Kazangap'ın şehirde oturan oğlu ve kızını da çağırırlar. Kazangap'ın cenazesini mezarına götürürken Yedigey kendisinin ve milletinin geçmişini, acı tatlı, düşündürücü yanlarıyla bir bir gözlerinin önünden geçirir. O gün "asra bedel bir gün" olur onun için. Sevdikleri kişinin cenazesini Naymanların kutsal mezarlığına götürdükleri zaman, orada bir uzay üssünün kurulmuş olduğunu görürler ve cenazenin gömülmesine izin verilmez. Yedigey ve diğerlerinin Ana Beyit'e iki saatlik yolları kalmıştır. Romanda geçen zaman, aslında cenazeyi Sarı Özek'ten Ana Beyit Mezarlığı'na götürme zamanı kadardır. Ama tüm olaylar Yedigey'in bu yolculuk sırasında düşünceleriyle geriye dönüşlerle verilir. O, giderken dostu Kazangap'ı düşünmektedir. Onunla yaşadığı olaylar zihninden bir bir geçmektedir. Yedigey, Ana Beyit Efsanesi'ni hatırlar. Efsanede Nayman Ana; güzel, ince, uzun boylu, sağlam yapılı göçebe bir kadındır. Naymanlar arasında ün yapmıştır. Sevilen, sayılan biridir. Kocasını savaşta kaybetmiştir, babasının öcünü almak için ondan sonraki savaşa katılan yiğit, güçlü, mankurt edilmiş bir oğlu vardır. Oğlunun başına gelenlere dayanamayıp onu kurtarmak için birçok zorluklara katlanır. Gençliğini yitirmiş olmasına rağmen güzelliğini yitirmeyen, saçları ağaran, alnı kırışık, derin acılar yaşamış, cesur, güçlü, iradeli ama duygularıyla hareket eden bir kadındır. Nayman Ana destanında göçebe Türk oymaklarının düşmanı olan Juan Juanlar, Türklerin tarihî düşmanları olarak sembolize edilmektedir. Savaşlarda ele geçirdikleri tutsakları ya uzak yerlerde sattıkları veya güçlü kuvvetli olanları ayırarak korkunç işkencelerle mankurtlaştırdıktan sonra köle olarak kullandıkları anlatılmaktadır.

(Aşağıdaki metin Yedigey'in Kazangap'ın cenazesini Ana Beyit Mezarlığı'na götürürken hatırladığı Ana Beyit Efsanesi'nden alınmıştır.)

Ana Beyit Mezarlığı'nın bir efsanesi, Juan Juanların bozkırı işgal ettikleri çağlara dayanan bir hikâyesi vardı. Juan Juanlar tutsaklara korkunç işkenceler yaparlarmış. Bazen de onları komşu ülkelere köle olarak satarlarmış. Satılanlar şanslı sayılırmış çünkü bunlar bazen bir fırsatını bulup kaçar, ülkelerine dönerek Juan Juanlar'ın yaptığı işkenceleri anlatırlarmış. Ama asıl işkenceyi, genç ve güçlü oldukları için satmadıkları esirlere yaparlarmış. İnsanın hafızasını yitirmesine, deli olmasına yol açan bir işkence usulleri varmış. Önce esirin başını kazır, saçları tek tek kökünden çıkarırlarmış. Bunu yaparken usta bir kasap oracıkta bir deveyi yatırıp keser, derisini yüzermiş. Derinin en kalın yeri boyun kısmı imiş ve

oradan başlarmış yüzmeye. Sonra bu deriyi parçalara ayırır, taze taze esirin kan içinde olan kazınmış başına sımsıkı sararlarmış. Böylece sarılan deri, bugün yüzücülerin kullandığı kauçuk başlığa benzermiş. Buna “deri geçirme işkencesi” derlermiş. Böyle bir işkenceye maruz kalan tutsak ya acılar içinde kıvranarak ölür ya da hafızasını tamamen yitirir, ölünceye kadar geçmişini hatırlamayan bir mankurt yani geçmişini bilmeyen bir köle olurmuş. Bir devenin boynundan beş altı kişinin başını saracak deri çıkıyormuş. Bundan sonra deri geçirilen tutsağın boynuna, başını yere sürtmesin diye bir kütük ya da tahta kalıp bağlar, yürek parçalayan çığlıklar duyulmasın diye uzak, ıssız bir yere götürürler, elleri ayakları bağlı, aç, susuz, yakan güneşin altında öylece birkaç gün bırakırlarmış. Bu tutsaklar birer mankurt olmadan yakınları bir baskın düzenleyip onları kurtarmasın diye yanlarına gözcüler koyarlarmış. Açık bozkırda her taraf kolayca görüldüğü için gizlice gelip baskın yapmak kolay olmazmış. Juan Juanların bir tutsağı mankurt yaptıkları duyulur, öğrenilirse artık onu en yakınları bile gerek zorla gerek fidye vererek kurtarmak istemezlermiş. Çünkü bir mankurt, vücuduna saman doldurulmuş bir korkuluktan, bir mankenden farksız olurmuş onlar için. Bununla birlikte, bir defasında adı tarihe Nayman Ana olarak geçen bir göçebe kadın, oğlunun başına gelenlere dayanamamış, onu kurtarmak istemiş. Efsane böyle anlatır. Ana Beyit Mezarlığı’nın adı da buradan gelir. “Ana Beyit” “ana barınağı, ana huzuru” demektir. Sarı - Özek’in kızgın güneşine “mankurt” olmaları için bırakılan tutsakların çoğu ölür, beş altı kişiden ancak bir ya da ikisi sağ kalırmış. Onları öldüren açlık ya da susuzluk değil başlarına geçirilen soğumamış deve derisinin güneşte kuruyup büzülmesi, başlarını mengene gibi sıkıp dayanılmaz acılar vermesiymiş. Bir yandan deve derisi büzülüyor, bir yandan da kazınan saçlar büyüyüp başına batıyormuş. Asyalıların saçları fırça gibi sert olur zaten. Kıllar üste doğru çıkamayınca içeri doğru uzar ve diken gibi batarmış. Bu dayanılmaz acılar sonunda tutsak ya ölür ya da aklını, hafızasını yitirirmiş. Juan Juanlar işkencenin beşinci günü, “sağ kalan var mı?” diye gelip bakarlarmış. Bir teki bile sağ kalmışsa, amaçlarına ulaşmış sayarlarmış kendilerini. Hafızasını yitirmiş tutsağı alır, boynundaki kalıbı çıkarır, ona yiyecek içecek verirlermiş. Köle zamanla kendine gelir, yiyip içerek gücünü toplarmış. Ama o bir mankurt imiş artık ve böyle bir köle, pazarlarda güçlü kuvvetli on tutsak değerinde sayılırmış. Hatta Juan Juanlar arasında bir gelenek varmış ki buna göre aralarında çıkan bir kavgada bir mankurt öldürülürse bunun için ödenecek bedel, hür bir insanın ölümü için ödenecek bedelden üç kat fazla olurmuş. Bir mankurt; kim olduğunu, hangi soydan, hangi kabileden geldiğini, anasını, babasını, çocukluğunu bilmezmiş. İnsan olduğunun bile farkında değilmiş. Bilinci, benliği olmadığı için efendisine büyük avantaj sağlarmış. Ağzı var, dili yok, itaatli bir hayvandan farksız, kaçmayı düşünmeyen, bu yüzden de hiç tehlike arz etmeyen bir köle imiş. Köle sahibi için en büyük tehlike, kölenin başkaldırması, kaçmasıdır. Ama mankurt isyanı, itaatsizliği düşünemeyen tek varlıkmış. Efendisine köpek gibi sadık, onun sözünden asla çıkmayan, başkalarını dinlemeyen, karnını doyurmaktan başka bir şey düşünemeyen bir yaratık. En pis, en güç işleri, büyük sabır isteyen çekilmez işleri gık demeden yaparlarmış. Sarı - Özek’in ıssız, engin, kavurucu çöllerine ancak bir mankurt dayanabileceği için buralarda deve sürülerini gütme işi onlara verilirmiş. Böyle yitik yerlerde bir mankurt birkaç kişiye bedelmiş. Yanına yiyeceğini, içeceğini verince kış demeden, yaz demeden, o ilkel hayata dönüşten dolayı sızlanmayı düşünmeden kalabilirmiş bozkırda. Onun için önemli olan tek şey efendisinin emirlerini yerine getirmekmiş. Açlıktan ölmemesi için yiyecek, donmaması için eski püskü giyecek verdiniz mi başka bir şey istemezmiş... Bir tutsağın içine korku salmak için ona kafasının uçurulacağını ya da başka bir yerinin kesileceğini bildirmek; onun hafızasını silme, son nefesine kadar taşıyacağı ve başkalarının anlayamayacağı yegâne kazancı olan bilincini kökünden yok etme cezası yanında hiç kalır. İşte, göçebe Juan Juanlar o kısa tarihlerinde insanın bu gizli özüne kastetmek gibi en büyük vahşet örneğini çıkardılar. Tutsakların yaşayan anılarını elinden almak usulünü bulmakla insanlığa karşı en korkunç cinayeti işlemiş oldular.

Juan Juanlarla girişilen bir savaşta babasını kaybeden ve babasının öcünü almak için Juan Juanlara karşı düzenlenen bir akına katılan Nayman Ana’nın oğlu Colaman, akından geri dönemez. Cenk meydanında oğlunun cesedini arayan ancak bulamayan Nayman Ana hep oğlunun bir gün çıkıp geleceği

ümidiyle yaşamaktadır. Bir gün kervancılardan yakınlarda bir mankurtun deve güttüğünü işiten Nayman Ana analık sezgisiyle bu mankurtun oğlu olabileceği hissine kapılır. Bu fikrini hiç kimseye açamayan Nayman Ana, kitaptaki ifadeyle "torunlarına (kızlık akrabalarına) uğrayacağını, onlarda bir süre konuk kaldıktan sonra eğer kendisi gibi istekliler çıkarsa Kıpçak ülkesine erenlerden Yesevi Dede'nin türbesine gideceğini" söyleyerek yola çıkar. Nihayet deve güden mankurtu bulan Nayman Ana önsezisinde yanılmamıştır. Bu mankurt onun sevgili oğlu Colaman'dır. Oğluna bu şekilde kim olduğunu, nereden geldiğini anlatmaya, hatırlatmaya çalışan Nayman Ana onun hafızasını tamamen yitirdiğini acıyla fark eder, buna rağmen onu obalarına götürmek ister. Ana yüreği bir gün onun aklının başına geleceğine inandırmıştır. Bu sırada yanlarına yaklaşan efendi Juan Juan, Nayman Ana'yı görür ve mankurtuna anlattıklarını öğrenir Colaman'a anasının ona işkence yapmak istediğini ve bu yüzden Nayman Ana'yı öldürmesi gerektiğini söyler.

Nayman Ana "oğlunu alıp götürerek istilacıların onu nasıl akıldan yoksun bıraktığını göstermek ister. Juan Juanlar oğlunun yanından ayrılınca tekrar oğlunun yanına döner. Ancak anasının kendisine kötülük yapmak istediği "öğretilen" oğlu, Nayman Ana'sını dinlemez bile! Onu öldürür.

Cengiz Aytmatov, *Gün Olur Asra Bedel*
çev.: Refik Özdek
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Juan Juan: Kırgızlarla mücadele hâlinde olan bir kavim.

mankurt: Ulusal kimlikten uzaklaşan, içinde bulunduğu topluma yabancılaşan.

sezgi: Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, feraset.

usul: Bir amaca erişmek için izlenen düzenli yol, tutulan yol, yöntem, tarz.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Türk Dünyası Edebiyatı ve Roman

20. yüzyıl, bütün Türk dünyası için çok önemli hadiselerle dolu bir devri ifade etmiştir. Türklerin kurdukları en büyük devlet olan Osmanlı Devleti bu yüzyılın başlarında yıkılmış, yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Kırım, Kazan, Kafkasya ve Türkistan Türkleri de bu yüzyılın başlarında Çarlık Rusya'sı yıkılınca önce kendi millî devletlerini kurmuşlar fakat çok kısa bir süre içinde tekrar istiklallerini kaybederek eskisinden daha şiddetli bir Rus idaresini tanımak zorunda kalmışlardır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlanan millî gelişmeler, sadece Türkiye'de değil bütün Türk dünyasında etkisini göstermiştir. Bu gelişmeler, 20. yüzyılın başlarında hemen hemen aynı siyasi ve sosyal olayların yaşandığı bütün Türk yurtlarında Türkiye'deki ile aynı özellikleri taşıyan millî bir edebiyatın doğmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye dışında, yapıtlarıyla öne çıkan başlıca yazarlar şunlardır:

Azerbaycan Türk Edebiyatı	:	Bahtiyar Vahapzade, Muhammet Hüseyin Şehriyar, Celil Mehmet Kulizade
Bulgaristan Türkleri Edebiyatı	:	Recep Küpçü
Kazakistan Türk Edebiyatı	:	Mağcan Cumabay
Kazan Türk Edebiyatı	:	Ayaz İshaki
Kıbrıs Türk Edebiyatı	:	Osman Türkay, Özker Yaşın
Batı Trakya Türkleri Edebiyatı	:	Mehmet Hilmi, Abdurrahim Dede
Kosova Türkleri Edebiyatı	:	Nimetullah Hafız
Kırgızistan Türk Edebiyatı	:	Cengiz Aytmatov
Kırım Türkleri Edebiyatı	:	İsmail Gaspıralı, Cengiz Dağcı

Özbekistan Türk Edebiyatı : Abdülhamit Süleymanoğlu Çolpan, Aybek
Türkmenistan Türk Edebiyatı : Ata Atacanoğlu
Doğu Türkistan - Uygur Türkleri Edebiyatı: Ziya Samedi
Irak Türkleri Edebiyatı : Ata Terzibaşı

Türkiye dışındaki Türkleri konu alan romanlar edebiyatımızda da çok sık konu edilmiştir. Kırım Türklerinin II. Dünya Savaşı öncesinde yaşadığı baskı ve zulümleri anlatan Cengiz Dağcı; *Korkunç Yıllar* (1956), *O Topraklar Bizimdi* (1966) adlı romanlarında bu konuları işlemiştir. Emine Işınsu; *Azap Toprakları* (1970), *Tutsak* (1970), *Çiçekler Büyür* (1978) adlı romanlarında Türkiye dışındaki özellikle Balkanlardaki Türk insanının kimlik ve hürriyet arayışını gözler önüne sermiştir. Faik Baysal, *Drina'da Son Gün* (1972); Sevinç Çokum, *Bizim Diyar* (1978) adlı romanlarında Balkan Türklerinin çektiği acıları dile getirmiştir.

Cengiz Aytmatov'un, 1980 yılında kaleme aldığı "Gün Olur Asra Bedel" diğer adıyla "Gün Uzar Yüzyıl Olur" adlı romanı esas itibarıyla Sovyetler Birliği Dönemi'nde yaşanan sosyal ve kültürel sorunların bir öz eleştirisidir.

Cengiz Aytmatov bu eserde bugünü ve geleceği ilgilendiren çevre sorunlarını, Amerika ve Rusya'nın insanları nasıl mankurtlaştırdıklarını anlatmıştır. Eser, başkahraman Yedigey vasıtasıyla Sovyet rejimindeki bozulmayı ve çöküşü okuyucuya çarpıcı bir şekilde sunmuştur. "Gün Olur Asra Bedel"; tertemiz aşkları, efsane ve masalları, Sovyet Rusya rejiminin acımasız faaliyetlerini bir arada anlatmaktadır. Aytmatov, eserde "İnsanları mankurt olmaktan kurtaralım." mesajını iletmiştir. Mankurt, burada geçmişini ve geleneklerini unutanlar için kullanılmıştır. Genel olarak Cengiz, mankurt efsanesi ışığında Sovyet rejimi sırasında dinini, dilini, ailesini unutan bir nesli anlatmıştır.

Romanda Sarı Özek İstasyonunun bulunduğu bölge Rus Uzay İstasyonu Bölgesi'ne yakın bir bölgedir. Bu nedenle romanda Rusya ve Amerika'nın uzay ile ilgili ortaklaşa yaptıkları çalışmalara da yer verilmiştir. Bunlar ikinci planda gösterilirken roman sonunda konu ile ilişki kurulmuştur. Rusya ve Amerika, ortak bir çalışma yapmaktadır. İki kozmonot uzaya gönderilir. Bunlar, başka bir gezegenden sinyaller alarak insana benzeyen yaratıklarla temasa geçerler. Bu, dünya için önemli bir buluştur. Yazıldığı döneme göre hayli ileride olan bu düşünceler, Aytmatov'un hayal dünyasının ne kadar geniş olduğunun bir göstergesidir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz romanda geçen aşağıdaki kelime gruplarını metnin bağlamından hareketle açıklayınız. Tahminlerinizi "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ediniz.

gık dememek: ....

ağzı var dili yok: ....

bedel ödemek: ....

2. Geriye dönüş tekniği, kahraman anlatıcının içinde yaşanan andan "hatırlama" yoluyla geçmişe dönerek görülmeyen yaşantıya ait içsel ve göreceli yönelişini içeren tekniktir. Bu teknikte bilinç, anlatılan anda değil geçmişte dolaşmaktadır.
Okuduğunuz metinde geriye dönüş tekniği nasıl kullanılmıştır? Açıklayınız.

3. “*Vasiyetime gelince onu bugün benimle buraya gelen gençlere bırakıyorum. Beni buraya gömmek suretiyle vasiyetimi yerine getirmek onlara düşüyor. Ancak bir mesele var: Cenaze duamı kim okuyacak? Çünkü bunlar ne Allah’a inanıyorlar ne dua biliyorlar! Allah’ın var olup olmadığını kimse bilemiyor. Bazıları var, bazıları da yok diyor. Ben “Sen”in varlığına, düşünce ve hareketlerime yön verdiğine inanmak istiyorum. Dualarımla sana seslendiğim zaman, “Sen”in aracılığınla kendime hitap etmiş oluyorum. Ve o anlarda aklıma gelen fikirler “Sen”in fikirlerinmiş gibi geliyor bana ey yüce Yaradan! İşte gerçek bu. Gençler bunu anlamıyor ve duaları küçümsüyorlar. Ölüm saati gelince bunlar kendilerine ya da başkalarına ne diyecekler? Bu gençlere acıyorum.*”

a. Bu metinde roman kahramanı Yedigey etrafındakilere vasiyetini açıklamaktadır. Metinde geçen “mankurt” kavramıyla bu vasiyetin arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

b. Bu metnin bakış açısı ve anlatıcısıyla ilgili neler söylenebilir? Açıklayınız.

4. “Gün Olur Asra Bedel” romanındaki kahramanların özelliklerini okuduğunuz metinden hareketle yazınız.

Yedigey: ....

Kazangap: ....

Nayman Ana: ....

5. Okuduğunuz metindeki olayları meydana geliş sırasına göre ifade ediniz.

6. Metinde Nayman Ana’nın mücadelesini nasıl yorumlarsınız? Açıklayınız.

7. “Roman millî bilinci uyandıran bir araçtır.” cümlesiyle okuduğunuz roman arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.

8. “Gün Olur Asra Bedel” romanının adı ile konusu arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

9. Okuduğunuz romanla metindeki görsel arasında nasıl bir ilişki vardır? Yorumlayınız.

10. Metinde geçen Juan Juanlar kimlerdir? Araştırmanızdan hareketle “Gün Olur Asra Bedel” romanını tarihî gerçeklik açısından değerlendiriniz.

1. ETKİNLİK

“(…) Bizi nereye götürüyorlar canım, diye sordum.

Başını barakalardan yana çevirdi:

— Kampa… Sizin gene talihiniz var. İki ay önce biz altmış bin esir, o çukurun içinde bir ay yaşadık. Siz yalnız bir gece kaldınız. Senden başka Kırımlı var mı?

— Vardı. Akmescitli Mustafa Onbaşı… Dün kalabalık arasında kaybettim.

— Ölmüştür…”

Cengiz Dağcı, *Korkunç Yıllar*

“Bizim köyde ise tutuklamalar, belediye bodrumunda yapılan Bulgar işkenceleri hiç tükenmez gibiydi. Hemen her aileden kadın erkek demeden bir iki kişiyi mutlak yatırmışlardı falakaya. Yollarda işte kafası sarılmış, yüzü gözü morarmış, kolu bacağı kırık insanlara rastlamak pek tabii bir hâl olmuştu. Hayır ayrıntıları hatırlamak, anlatmak istemiyorum. Tiksinti duyuyorum, midem bulanıyor.”

Emine Işınsu, *Çiçekler Büyür*

a. **Yukarıda verilen romanlardaki metinlerle “Gün Olur Asra Bedel” romanı arasında nasıl bir benzerlik vardır? Açıklayınız.**

b. **Cengiz Dağcı, Emine Işınsu ve Cengiz Aytmatov’un hayatları, romanlarına nasıl yansımıştır? Araştırmanızdan hareketle açıklayınız.**

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri incelediğiniz romanlara göre doldurunuz.

Romanın Adı	Sanat Anlayışı	Ana Çatışması	Konusu
Yaprak Dökümü	Millî Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren roman		
Saatleri Ayarlama Enstitüsü			Gereksiz kurumlar
Yılanların Öcü		Zengin (güçlü) - fakir (haklı) çatışması	
Gün Olur Asra Bedel			Kırgızların özgürlük mücadelesi

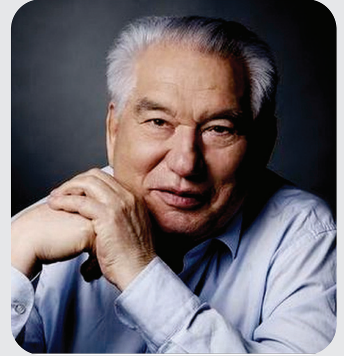
3. ETKİNLİK

Cengiz Aytmatov'un "Gün Olur Asra Bedel" romanı ile bu romandan sinemaya uyarlanan "Vahşetin Davulları" filmini karşılaştıran bir sunum hazırlayınız.

Yazarın Biyografisi

Cengiz Aytmatov (1928-2008)

Kırgız edebiyatı denince akla ilk gelen isim Cengiz Aytmatov'dur. Aytmatov, dünyada en çok okunan yazarlar arasında yer alır. Yazarın eserleri dünya okuyucularının ilgisini hem edebî hem felsefi derinliğiyle çekmiştir. Eserleri 170'ten fazla dile çevrilmiş, toplam baskı sayısı 60 milyonu geçmiştir. Cengiz Aytmatov, Tanrı Dağlarının eteklerini yurt edinen Kırgız adlı köklü bir Türk boyunun varlığını dünyaya duyurmuş isimdir. Babası Törökul Aytmatov, Cengiz Aytmatov henüz dokuz yaşındayken 1937 yılında "*Pantürkist*" suçlaması ile tutuklanmış, 1938 yılında da gizlice öldürülmüştür. Annesi Nagima Aytmatov ise hayatının sonuna kadar eşi Törökul'u beklemiş, uzun süre çektiği bir hastalıktan dolayı 1972'de vefat etmiştir.

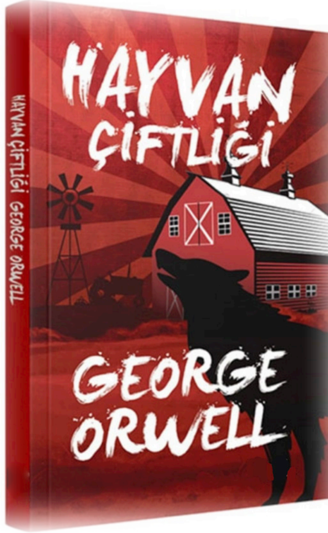
Başlıca eserleri: *Gün Uzar Yüzyıl Olur (Gün Olur Asra Bedel), Dişi Kurdun Rüyaları, Cengiz Han'a Küsen Bulut, Kassandra Damgası, Dağlar Devrildiğinde / Ebedi Nişanlı* **(roman)**. *Cemile, Kızıl Elma (Al Elma), Al Yazmalım Selvi Boylum (Selvi Boylum Al Yazmalım), Erken Gelen Turnalar* ***(hikâye)****.*

6. METİN

HAZIRLIK

1. Sizce kurallar niçin gereklidir? Tartışınız.
2. Ütopya ve distopya kavramlarını araştırarak Campanella'nın "Güneş Ülkesi" adlı ütopyası hakkında bilgi edininiz (1. etkinliğe yöneliktir.).
3. "Gelecek hayali" temasını işleyen bir sinema filmi izleyerek sınıfta "gelecek yüzyılda Türkiye" konulu bir sunum hazırlayınız.
4. Fabl türü hakkında bir araştırma yapınız (2. etkinliğe yöneliktir.).

HAYVAN ÇİFTLİĞİ

Olaylar İngiltere'de bir çiftlikte cereyan eder. Hayvanlar, çiftlik sahibi zalim Bay Jones'un boyunduruğu altında köle gibi yaşamaktadırlar. Yaşlı domuz Koca Reis, buna karşı çıkmak için bir devrim planlar ve hayvanları gizli bir toplantıya çağırır. Bu bir grup hayvan yaşadıkları çiftlikten insanları kovar ve çiftliği kendileri yönetir. Çiftliğin ele geçirilmesinden sonra iki domuz ön plana çıkar: Napolyon ve Kartopu. İkisi "animalizm" adında bir öğreti ortaya koyar. Ardından da özgürlüğü kısıtlayan kamçılar, gemler, burun halkaları, zincirler gibi eşyaları yok ederler ve ahırın kapısına şu emirleri asarlar: "1. İki ayak üzerinde yürüyen herkesi düşmanın bileceksin. 2. Dört ayak üstünde yürüyen ya da kanatları olan herkesi dostun bileceksin. 3. Hiçbir hayvan giysi giymeyecek. 4. Yatakta yatmayacak. 5. İçki içmeyecek. 6. Hiçbir hayvan bir diğerini öldürmeyecek. 7. Bütün hayvanlar eşittir."

Hayvanlar bu kuralları benimserler ve devrim gerçekleşir. Öğretiyi birlikte oluşturan Napolyon ve Kartopu artık birbirlerini çekemez olur. İkisi de yeni kurdukları düzenin tek lideri olmak ister. Kartopu çiftlikte elektrik üretimi için yel değirmeni yapılması gerektiğini söylediğinde Napolyon'un köpekleri tarafından çiftlikten sürülür. Ancak Kartopu bu fikri yüzünden gönderilmesine karşın onun ardından yel değirmeni çalışmaları başlar. Devrimin ilkelerinden hızla uzaklaşılmaya başlanır. Önceleri çalışma saatlerinin azalacağı, yiyeceklerin artacağına yönelik verilen sözler unutulup tam aksi gerçekleşir. Çalışma saatleri artıp verilen yiyecekler azalır. Ancak domuzlar gün geçtikçe şişmanlamakta, yatakta yatmaktadırlar. Hayvanlar ilkeye tekrar bakmaya gittiklerinde "Hiçbir hayvan çarşaflı yatakta yatmayacaktır." yazısını görürler. İlkenin değiştirildiği akıllarına gelmezken bu ilkeyi yanlış hatırladıklarını düşünürler. Dolayısıyla 7. öğretide denildiği gibi bütün hayvanların eşit olduğu düşüncesi iktidarın ele geçirilmesi ve öğretinin ilk çıkışında etkili olan Koca Reis ile birlikte toprağa gömülür.

Zaman geçip de kış geldiğinde kıtlık baş gösterir. Açlık, beraberinde ölümleri de getirir. Büyük domuz bu haberlerin yayılmasını önlemek için önlemler alır.

(**Aşağıdaki metinde kış gelmeden çiftlikte gerekli önlemleri almayan büyük domuzun kışın hayvanları yönetememesi ve çekilen sıkıntılar anlatılmaktadır.**)

Kış çok sert geçti. Fırtınaların ardından önce sulusepken sonra kar geldi, daha sonra da her yer şubat ayına kadar buzla kaplandı. Hayvanlar, tüm dış dünyanın gözlerini Hayvan Çiftliği'ne diktiğini, yel değirmeni zamanında tamamlanmayacak olursa kıskanç insanların sevinçten bayram edeceklerini bildiklerinden var güçleriyle çalışıyorlardı. İnsanlar, sırf inat olsun diye yel değirmenini Snowball'un yıktığına inanmamış görünüyorlar; yel değirmeninin, duvarları çok ince örüldüğü için çöktüğünü söylüyorlardı. Gerçi hayvanlar bunun doğru olmadığını bilmiyor değildiler ama daha önce kırk beş santim kalınlığında olan duvarların bu kez doksan santim kalınlığında örülmesi kararlaştırılmıştı; bu da çok daha fazla taş taşımayı gerektiriyordu. Taş ocağı uzun bir süre kar altında kaldığından hiçbir şey yapılamadı. Daha sonra hava ayaza çevirip don yaptığında yeniden çalışmaya koyuldular ama büyük güçlüklerle karşılaşıyorlardı, eskisi kadar umutlu değillerdi. Soğuktan donuyorlar, çoğu zaman aç açına çalışıyorlardı. Yalnızca Boxer ile Clover cesaretlerini yitirmemişlerdi. Squealer, halka hizmet etmenin mutluluğu ve emeğin onuru üstüne müthiş söylevler çekiyor, Boxer'ın gücü ve hiç vazgeçmediği "Daha çok çalışacağım!" çığlıkları hayvanları kışkırtıp coşturuyordu. Ocak ayında yiyecekler tükenmeye yüz tuttu. Tahıl tayınları iyiden iyiye azaltıldı ve açığı gidermek için fazladan patates verileceği açıklandı. Ama çok geçmeden üstleri yeterince örtülmediği için patateslerin donmuş olduğu anlaşıldı. Yumuşayıp bozulmuş olan patateslerin pek azı yenilebilir durumdaydı. Günlerce kabuk ve pancardan başka bir şey yemediler. Artık açlıktan ölmenin eşiğine gelmişlerdi. Bu durumun dış dünyadan kesinlikle gizlenmesi gerekiyordu. Yel değirmeninin yıkılmasından cesaret bulan insanlar, Hayvan Çiftliği'yle ilgili yeni yeni yalanlar uyduruyorlardı. Gene, tüm hayvanların kıtlık ve hastalıktan kırılmakta olduğu, durmadan birbirleriyle dalaştıkları, yamyamlığın alıp yürüdüğü, yeni doğan yavruların boğazlandığı söylentileri yayılmıştı. Napoleon, yiyecek durumuyla ilgili gerçekler öğrenilirse ortaya çıkabilecek kötü sonuçları çok iyi kestirebildiği için tam tersi bir etki yaratmak üzere Bay Whymper'ı kullanmaya karar verdi. O güne kadar hayvanlar her hafta çiftliğe gelen Whymper'la ya pek az karşılaşıyor ya da hiç karşılaşmıyorlardı. Oysa bu kez koyunların çoğunlukta olduğu bir grup hayvana, Bay Whymper'ın yakınında dolanmaları ve aralarında konuşuyormuş gibi yaparak ama onun duyabileceği bir sesle tayınların artırıldığından söz etmeleri tembihlendi. Napoleon, ambarda neredeyse bomboş duran kovalara kum doldurulmasını, kumun üzerinin de elde kalan tahıl ve yemlerle örtülmesini buyurdu. Whymper bir bahane bulunarak ambara götürüldü ve ağzına kadar dolu kovaları göz ucuyla da olsa görmesi sağlandı. Napoleon'un numarasını yutan Whymper, her gittiği yerde Hayvan Çiftliği'nde yiyecek sıkıntısı olmadığını anlatmaya başladı.

Gene de ocak ayının sonlarına doğru bir yerlerden biraz daha tahıl almak kaçınılmaz oldu. O günlerde Napoleon pek ortalıkta görünmüyor, kapısında korkunç köpeklerin beklediği çiftlik evinden dışarı adımını atmıyordu. Dışarı çıktığı zaman da korumalığını üstlenen altı köpek eşliğinde, kimseye yüz vermeden dolanıp duruyor, fazla yaklaşan olursa köpekler hemen hırlıyorlardı. Artık pazar sabahları yapılan toplantılara da pek katılmayan Napoleon, buyruklarını öteki domuzlardan biriyle, genellikle de Squealer'la iletiyordu. Bir pazar sabahı Squealer, daha yeni yumurtlayacak olan tavukların yumurtalarını çiftlik yönetimine vermeleri gerektiğini bildirdi. Napoleon, Whymper'ın aracılık ettiği bir sözleşmeyi imzalamıştı; sözleşmeye göre haftada dört yüz yumurta teslim etmeleri gerekiyordu. Yumurtaların parasıyla yaz gelip de durumlar düzelinceye kadar çiftliği geçindirecek tahıl ve yemi alacaklardı.

Tavuklar haberi duyar duymaz ortalığı birbirine kattılar. Gerçi daha önce bu tür bir özverinin gerekebileceği konusunda uyarılmışlardı ama doğrusu bir gün bunun gerçek olabileceğine pek inanmamışlardı. Yumurtaların, tam da ilkbahar kuluçkasına hazırlandıkları sırada alınması cinayet değil de neydi? Jones'un çiftlikten kovuluşundan bu yana ilk kez ayaklanmaya benzer bir şey meydana geldi. Siyah Minorca cinsi üç pilicin önderliğindeki tavuklar, Napoleon'un buyruğuna kararlılıkla karşı koydular.

Çatı kirişlerine tüneyip orada yumurtluyorlar, yumurtalar da yere düşüp kırılıveriyordu. Napoleon, hiç kuşkusuz, hızla ve acımasızca önlem almakta gecikmedi. Tavukların tayınlarının kesilmesini emretmekle yetinmedi, tavuklara azıcık da olsa yem vermeye kalkışan bütün hayvanların idam cezasına çarptırılmasını öngören bir buyruk da çıkarttı. Buyruklara uyulmasını köpekler sağlayacaktı. Tavuklar, beş gün kadar direndilerse de sonunda teslim olarak folluklarına döndüler. Bu arada ölen dokuz tavuk meyve bahçesine gömülmüş, tavukların kanlı ishalden öldükleri söylenmişti. Whymper'ın olup bitenlerden haberi bile olmamıştı; yumurtalar vaktinde teslim ediliyor, haftada bir çiftliğe kadar gelen bir yük arabası yumurtaları alıp götürüyordu.

Bu arada, Snowball hiç ortalıkta görünmemiş; komşu çiftliklerden birinde, ya Foxwood'da ya da Pinchfield'da saklandığı söylentileri yayılmıştı. Artık Napoleon'un öteki çiftçilerle arası biraz düzelmişti. Avluda, on yıl kadar önce bir akgürgen korusu açılırken kesildikleri için artık iyice kurumuş olan koca bir kereste yığını duruyordu. Whymper, Napoleon'a bunları satmasını salık vermişti. Bay Pilkington da Bay Frederick de keresteleri almaya can atıyorlardı ama Napoleon hangisine satacağına bir türlü karar veremiyordu. Frederick'le anlaşır gibi olduğunda Snowball'un Foxwood Çiftliği'nde saklandığı haberi geliyor, Pilkington'a yönelir gibi olduğunda Snowball'un Pinchfield Çiftliği'nde gizlendiği söylentisi yayılıyordu.

Çiftliğe gelen ziyaretçilere erzak depolarının dolu olduğunu söyleyip onlara üzerlerini sadece buğday ve yiyecekler örttürdüğü kum yığınlarını erzak diye gösterir.

Daha önce ilkelerin değiştirilmesi ile yaşadıkları kafa karıştıran durum nedeniyle isyan eden tavukların büyük domuzun yetiştirdiği köpeklerce öldürülmesi üzerine hayvanlar "Hiçbir hayvan diğerini öldürmeyecek." olan hükmü "Hiçbir hayvan diğer bir hayvanı sebep olmadan öldürmeyecektir." şeklinde uygularlar. Ancak bunda da hayvanlar ilkeyi yanlış ezberlediklerini düşünürler. Bu olaylar olurken büyük domuz hayvanlar arasında hâlen üstün sıfatlarla nitelendirilirken her türlü güzellik ona atfedilmeye başlanır.

Çiftliğe dışarıdan saldırı olduğunda, yel değirmeni yıkıldığında, bütün hayvanlar yaralanıp bazısı da öldüğünde ağır yaralı bir hayvan neden tüfek atıldığını sorgular. Büyük domuz ise bunun zaferi kutlamak için olduğunu söyler. Hangi zafer olduğunu soran hayvana karşı büyük domuz, düşmanı topraklardan kovduklarını, yıkılan şeylerin yerine yenisinin yapılabileceğini ve liderleri sayesinde düşmanı kovduklarını söyler. Böylece büyük domuz madalya ve nişanla çıkarak bütün hayvanları zaferden dolayı tebrik eder ve hayvanları büyük bir zafer kazanmış olduklarına inandırır.

Zaman içinde büyük domuz başka kararlar da alır. Arpaların bundan sonra domuzlara tahsis edileceği, gazdan tasarruf etmek için ahırdaki fenerlerin kaldırılacağı, hiçbir domuzun çiftlikteki alelade bir işle uğraşmayıp sadece yönetimle ilgileneceği, domuzlardan başka hiçbir hayvanın yönetime karışamayacağı ve de domuzlar dışındaki tüm hayvanların ağustos ayında pazar günleri dahi çalışacağı ve çalışmayanın yiyeceğinin yarıya ineceği bildirilir.

Yıllar geçtikçe domuzlar gitgide insanlara benzemeye başlarlar. Dik yürürler, kamçı taşırlar ve de elbise giyerler. Ve sonunda animalizm öğretisinin tek bir ilkesi kalır: "Bütün hayvanlar eşittir fakat bazı hayvanlar ötekilerden daha fazla eşittir." Napolyon artık bir insan ile anlaşmaya niyetlenir. Hayvan Çiftliği olarak değiştirdiği çiftliğin ismini de daha uygun düşeceğini iddia ettiği "Manor Farm" (Tımar Çiftliği) olarak değiştirir. Çiftlik evinin camından içeri elit gruba doğru bakıldığında hayvanlar bile hangileri hayvan hangileri insan söyleyemez.

George Orwell, *Hayvan Çiftliği*

çev.: Celal Üster

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alelade: Her zaman görülen, olağan.

ayaz: Duru, sakin havada çıkan kuru soğuk.

elit: Bir toplumda saygın ve etkin mevkilerde bulunan ve toplumun eğitim, ekonomi, siyaset, askeriye, din, sanat vb. alanlarıyla ilgili etkinliklerin denetimini elinde tutan (kişi veya grup), seçkin.

folluk: Tavukların yumurtlaması için hazırlanmış özel yer.

gem: Atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç.

kiriş: Yapılarda dört köşe kalın keresteden, demirden veya betonarmeden yapılmış yatay destek parçası.

kuluçka: Civciv çıkarmak amacıyla yumurtaya yatmış veya yatmak üzere olan dişi kuş veya kümes hayvanı, gurk.

salık vermek: Tavsiye; olmuş veya olacak bir olay, bir olgu ile ilgili verilen bilgi, haber.

sulusepken: Yağmurla yağan kar.

tasarruf etmek: Bir şeyi dikkatli ve idareli kullanmak.

tayın: Asker azığı. Savaş veya seferberlik dönemlerinde vatandaşlara karneyle dağıtılan ekmek.

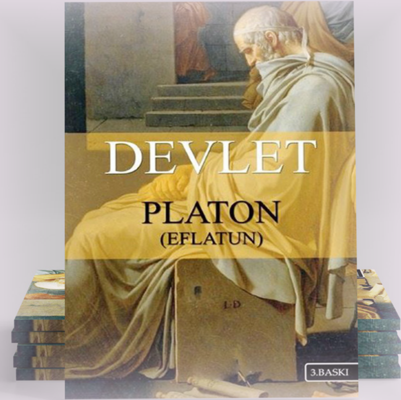
tımar: Binek hayvanlarının kıllarını, derisini temizleme.

yamyamlık: Açlık ve besin yokluğu nedeninden daha çok büyüsel ve kuttörensel amaçlarla insan eti yeme.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Ütopya; tasarlayıcısı için bir ideal ya da karşı ideali temsil eden, düşünsel ve tutarlı bir toplum tasarısı anlamına gelir. Bilinen ilk ütopya örneği Platon'un "Devlet"idir. Bu eserde Platon; filozoflar, sofistler ve tüccarlardan oluşan üç grubu bir masaya oturtur ve onların tartışmalarıyla, birbirini ikna etme, doğruya ulaşma çabalarıyla bir ideal şekillendirir.

Ütopyanın tam karşıtı olan distopya, kelimenin ön ekindeki dys/dis takısını almasıyla Yunanca manasıyla "kötü, hastalıklı ya da anormal olan" anlamını kazanır. Orwell'in "Hayvan Çiftliği" ve "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" isimli eserleri atmosferinde bilim kurguyu andıran makus bir geleceği karakterize ederken ütopik bir toplum anlayışının da antitezi yapılır. Totaliter sistemlerin bir yansıması olarak yazın dünyasında distopya örnekleri verilmeye başlar. Aldous Huxley ve George Orwell distopya örneklerini vermişlerdir. Suzanne Collins'ın "Açlık Oyunları", Aldous Huxley'nin "Cesur Yeni Dünya" ve "Ada", George Orwell'ın "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" ve "Hayvan Çiftliği" adlı eserleri çok bilinen distopya eserleridir. Türk edebiyatında da bu tarz ütopik ve distopik

romanlar yazılmıştır. Gülten Dayıoğlu'nun "Işın Çağı Çocukları", Çetin Altan'ın "2027 Yılının Anıları", Buket Uzuner'in "İki Yeşil Su Samuru Anneleri Babaları Sevgilileri ve Diğerleri" ve "Kumral Ada ve Mavi Tuna", Alev Alatlı'nın "Schrödinger'in Kedisi" adlı eserleri bu tarz romanlardan bazılarıdır.

Hayvan Çiftliği (orijinal adıyla Animal Farm), George Orwell'in fabl türünde, "kara mizah" tarzında bir romanıdır. Roman, hayvanlar âlemini anlatıyormuş gibi gözükerek insanları, devletleri, çeşitli devlet adamlarını, devrimleri, yasaları kısaca insana ve topluma dair pek çok şeyi eleştirir. Roman ilk olarak 1945'te yayımlanır fakat asıl ününe 1950'lerde kavuşur.

George Orwell, daha çok "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" adlı kitabıyla tanınmış ve eserleri sayesinde Nobel Ödülü de almıştır. *Hayvan Çiftliği* adlı eseri, çağdaş klasikler arasına girmiş bir eserdir. Eser "sosyalizm"e getirdiği kara mizah eleştirisi ile dünya edebiyatında yergi türünün başyapıtlarından biri olarak kabul edilir.

Okuduğunuz metinde bir çiftlik dolusu hayvanın, sahiplerinin zorbalıklarına dayanamayarak isyan etmesi ve hayvanların birleşerek insanlara karşı çıkması konu edilir. *Hayvan Çiftliği*'nde yönetim el değiştirdikten sonra çiftlik hayvanları müşterek bir hayat sürer. Ancak kurulan yeni düzen baskıcı bir hâl alır. Bozulan sistem en sonunda bir grubun eline geçer ve çiftlikte yeni bir mücadele başlar. Romanda hayvanların sembolize edilerek anlatılması dikkat çeker. Yönetime geçen grup beraber hareket ettikleri arkadaşlarını kendi çıkarlarına alet etmeye başlar.

Sade dili ve masalımsı anlatımıyla romanda, "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört"e göre daha basit bir konu üzerinden politik eleştiri yapılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Hayvan Çiftliği" adlı romanda geçen "yüz tutmak, göz ucuyla görmek, bayram etmek" sözcük gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ediniz.

2. Yazar neden hayvanları kullanarak sembolik bir roman kaleme almıştır? Tartışınız.

3. Aşağıdaki boşluklara "Hayvan Çiftliği" romanından uygun karakterleri getiriniz.

- .... : Hayvanlara mutluluk ve barış dolu bir dünya vadeder ve insanların çiftlikten kovulmasını ister.
- .... : Ateşli bir ideolog olarak animalizm öğretisini tüm dünyaya yaymak için canla başla didinir, hayvanlara okumayı öğretir, bir değirmen yapılması taraftarıdır.
- .... : Köpekleri eğitir ve onları bir polis gücü hâline getirir, Kartopu'nu çiftlikten kovar, insanlarınkinden daha baskıcı bir yönetim mekanizması oluşturur.
- .... : Çiftliğin eski sahibidir.
- .... : Düzenli bir şekilde bakılan komşu çiftliğin sahibidir.

4. Ahırın kapısına asılan buyrukları yorumlayınız. Çiftlikteki kuralların değişmesini hayvanlar nasıl karşılamıştır? Açıklayınız.

5. "Bütün hayvanlar eşittir fakat bazı hayvanlar ötekilerden daha fazla eşittir." sözünde nasıl bir eleştiri vardır? Açıklayınız.

6. “Hayvan Çiftliği” romanındaki olayları oluş sırasına göre aşağıdaki boşluklara yazınız.
   - Bazı hayvanların insanları çiftlikten kovması
   - ....
   - ....
   - ....
   - ....
   - ....
7. Romanın ana çatışması nedir? Bu çatışma kimler arasında yaşanmaktadır? Açıklayınız.
8. Metnin temasını en iyi yansıttığını düşündüğünüz cümleleri bulunuz.
9. Okuduğunuz romandaki anlatıcıyı ve bakış açısını saptayınız. Romanın hangi türden yararlanılarak yazıldığını belirtiniz.
10. Okuduğunuz metinden hareketle dönemin sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz? İfade ediniz.

1. ETKİNLİK

Campanella’nın “Güneş Ülkesi” adlı ütopyasından hareketle benzer bir ütopya tasarlayınız.

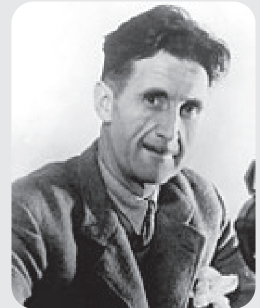
2. ETKİNLİK

“Hayvan Çiftliği” adlı romanla fabl türü arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

Yazarın Biyografisi

George Orwell (1903-1950)

Hindistan’da doğdu. İngiliz edebiyatının en önemli isimlerindendir. Asıl ismi Eric Arthur Blair’dir. Yazar, 1944 yılında yayımladığı “Hayvan Çiftliği” romanıyla ünlendi. 1949 yılında yayımlanan “Bin Dokuz Yüz Seksen Dört” adlı romanı da büyük başarı kazandı. Bu romanda olaylar, dünyanın sürekli birbiriyle savaşan üç totaliter devletin egemenliğinde olduğu bir gelecekte geçer. Orwell; bu eserle dünyayı, her şeyin tümüyle devletlerin kontrolünde olduğu belleksiz ve muhalefetsiz bir toplum tehlikesine karşı uyarır. Bu kitabı yazarken verem tedavisi gören Orwell, Londra’daki bir hastanede yaşamını yitirir. Yazar, romandaki “Big Brother” karakteri ile tanınmıştır.

Başlıca eserleri: *Paris ve Londra’da Beş Parasız, Burma Günleri, Papazın Kızı, Zambak Solmasın, Wigan İskelesi Yolu, Katalonya’ya Selam, Daralma, Hayvan Çiftliği, Bin Dokuz Yüz Seksen Dört* **(roman)**.

Dil Bilgisi

1. “*Şahin Efendi bu kasabayı nasıl tasavvur ediyorsa hemen öyle buldu. Sonbaharın ismi gibi sararttığı çıplak bir ovanın nihayetinde bir dağ yamacına tırmanmış eski bir kasaba… Etrafını ova tarafından ince bir dere, öteki yanlarını sık serviler kuşatmış. Servilerin daha yukarısında bir eski kale harabesi…*”

Reşat Nuri Güntekin, *Yeşil Gece*

a. Metinden hareketle üç noktanın (…) kullanım amacını belirtiniz.

b. Metinde hâkim olan anlatım tekniği hangisidir? Nedenini açıklayınız.

2. *‘Evet, Teşvikiye Karakolu tarafında yol kapalı’ dedi şoför, Galip’in sorusu üzerine... ‘Gene birisini vurmuşlar.’ dedi. Galip taksiden inip Emlak Caddesi’ni Teşvikiye Caddesi’ne bağlayan dar ve kısa sokağa girdi, Sokağın caddeyle birleştiği yerde park etmiş polis araçlarının yanıp sönen mavi ışıkları soluk ve acıklı bir neon rengiyle ıslak asfaltta yansıyordu.*

“Kara Kitap” romanından alınan bu metindeki noktalama yanlışlarını tespit ederek doğru şeklini aşağıya yazınız.

....

3. Kişilerin tek başlarına bir güçleri yoktur; çabalarının sonucu, dünyanın genel tablosu içinde pek fark edilmez. Hayatta işler, genel bir iş bölümüne göre yürütülür. Bu iş bölümünde tek adamın payı bir yağmur damlası kadardır. Gene de her damla taşkını artırır, her el insanlığın mutluluğuna ya da sefaletine bir şeyler katar.”

Yukarıdaki paragrafın ana fikri nedir? Açıklayınız.

4. Muhtar iyice köşeye sıkıştığını anlayınca evine Bayram’ı çağırır. Bayram’la pazarlığa tutuşur. Mahkemeye vermezse bütün zararlarının karşılanacağını söyler. Muhtara çaldıkları kuzunun ve evinde yediği dayağın hesabını soran Bayram, düşen çocuğunun da bir daha geri gelmeyeceğini söyler. Çok uğraşmalarına rağmen yine de mahkeme kararından vazgeçiremezler. Bunun üzerine Muhtar( ) ( )Ne yaparsan yap!( ) diyerek çıkışır Bayram’a( ) Bayram eve gelen Sıhhiyeci Şakir’in söyledikleriyle yumuşamıştır biraz( ) Şakir hiçbir şey elde edemeyeceğini( ) mahkeme için çok para harcayacağını söyleyerek muhtarı köşeye sıkıştırmışken bütün zararlarını karşılatırsa kendisinin daha kârlı çıkacağını söyler. Irazca’nın komşusunu yılan sokmuştur. Tüm köylü eve toplanır. Sıhhiyeci Şakir ilk yardımı yapar. Irazca ise “*Yılanlar yılanken öcünü alıyor, vazgeçmeyin davanızdan; siz de alın, hesap sorun muhtardan!*” diyerek bağırır *(Yılanların Öcü).*

a. Altı çizilmiş ifadenin metne kattığı anlam nedir? Açıklayınız.

b. Metinde öyküleme tekniği kullanılmıştır. Metinden örneklerle bu tekniğin unsurlarını belirtiniz.

c. Metinde yay ayraçla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

Yazma

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Kitap Tanıtma ve Değerlendirme Yazıları

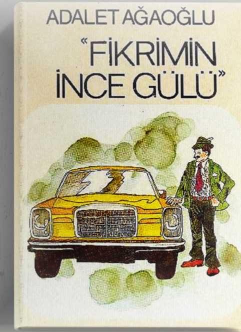
Kitap değerlendirme ve tanıtma yazıları kaleme alınırken dikkat edilmesi gereken bir kısım hususlar şöyle sıralanabilir:

- Açık, net, edebî imgeler içeren, edebî sanatları iyi kullanan bir yazı türü ile yazılmalıdır.
- Tanıtımı yapılan kitabın neden okunması gerektiği kısmına özellikle vurgu yapılmalıdır.
- Tanıtımı yapılan kitap ile birlikte kitabın yazarı ile ilgili birkaç cümleyi de tanıtıma eklemek gerekir.
- Yazar ve kitapla ilgili ilgi çekici görsel imgeler konmalıdır.
- Kitaptan alıntı yapılmalıdır (dikkat çekici, vurucu cümleler).
- Kitabın baskı kalitesi ve kapak tasarımı ile ilgili görüşler özellikle verilmelidir.
- Kitap değerlendirme yazısının mutlaka dikkat çekici bir başlığı olmalıdır.
- Birkaç cümle ile kitabın teması verilmelidir.
- Bir kitap aynı alanda yazılmış başka bir kitaptan hangi yönü ile ayrılıyor ise o yönü belirtilmelidir.
- Net ve tarafsız olunmalıdır.

b. Uygulama

Aşağıdaki “Fikrimin İnce Gülü” romanıyla ilgili tanıtma yazısını inceleyiniz.

Fikrimin İnce Gülü

“Bayram, arabasının yağ gibi akıcılığına, sarsıntısız, sessiz gidişine büyük ölçüde gölge düşüren küçük patpatlamalar arasında, bir köşeye sığınıyor. Duruyor. Yere atlayıp, onca dağdağa ve barbarlığa artık kör ve sağır; ellerini beline koyarak üç adım uzaktan, derin bir iç çekişle; (...) gözlerini bütün o eksikliklerden kaçıra kaçıra bakıyor arabaya. Yedi saatin içinde şu başına gelenler!...

Ve birden, önünde duran arabası kendine yabancılayıveriyor.” “Fikrimin İnce Gülü” Almanyalı işçi Bayram’ın bir gününün hikâyesidir. Adalet Ağaoğlu tadına doyulmayan bu yol romanında, sınıfının ve konumunun bilincinde olmayan Bayram’ın “Bayram Bey” olma çabasının biricik öznesi bal rengi arabası ile ilişkisini, Kapıkule’den başlayıp köyünde hazin bir şekilde sona eren yolculuk boyunca anlatır. İncegül Bayram’ın büyük düşüne giden yolculuk, bir anlamda Almanya’da yazgılarına ve küçük hesaplarına terk edilmiş insanların ortak hikâyesidir.

Bu yazıdan hareketle siz de incelediğiniz “Yeşil Gece, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Kara Kitap, Gün Olur Asra Bedel, Hayvan Çiftliği” romanlarından biri hakkında tanıtma ve değerlendirme yazısı kaleme alınız. Kaleme alınan tanıtma yazılarını sınıf ve okul panosunda sergileyiniz.

Sözlü İletişim

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hazırlıksız Konuşma

İki veya daha çok kişinin karşılıklı konuşmasıdır. Bu konuşma bir karara varmak amacı ile yapılmaz. Arkadaşça, dostça konuşarak hoşça vakit geçirmek amacı vardır.

Söyleşirken dikkat edilmesi gereken kurallar vardır. Bu kuralların diğer günlük konuşma türleri için de geçerli olduğu unutulmamalıdır.

Bu kurallar şunlardır:

- Söylenenler doğru olmalıdır.
- Konuşmanın uygun zamanlarında karşıdaki kişinin adı söylenmelidir.
- Sadece bir kişi konuşmamalıdır. Söyleşinin karşılıklı konuşma olduğu unutulmamalıdır.
- Dinleyen kişiye zorla bir görüş benimsetilmeye çalışılmamalı, o kişinin de görüşlerine saygı gösterilmelidir.
- Konuşurken konuşmanın olanaklarından yararlanılmalı ama bağıra bağıra konuşulmamalıdır.
- Konuşurken el kol eylemleri abartılmamalıdır. Yoksa söylenenden çok eylemlere dikkat edilir.
- Konuşanın sözü kesilmemeli, düşüncesini söylemesine olanak sağlanmalıdır.
- Konuşma ortamına sonradan gelenleri konuşmaya katmak için konuşulan konu kısaca o kişiye de anlatılmalıdır. Konu gelen kişiye açıklanmak istenmiyorsa ortak bir konu üzerinde konuşulmaya başlanmalıdır.

b. Uygulama

- *Yeşil Gece, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Yılanların Öcü, Gün Olur Asra Bedel, Kara Kitap, Hayvan Çiftliği* romanlarından okuyup beğendiğiniz bir tanesini sınıf ortamında hazırlıksız konuşma şeklinde sununuz.
- Sunum esnasında doğru telaffuzun gerektirdiği boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ediniz.
- Gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınınız.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

"Uyumasından yararlanıp onun hakkında sessizce biraz bilgi verelim. (...) özel hayatlarında hareketsiz ve başarısız olan Çehov kahramanları gibi kederliydi hep. Keder konusuna daha sonra çok döneceğiz. (...) kendisine adının ilk harfleriyle Ka denmesini tercih ettiğini, bu kitapta da öyle yapacağımı hemen söyleyeyim. (...) Şimdi, Erzurum garajından ayrıldıktan sonra yolculara iyi seyahatler dileyen şoför gibi ben de ekleyeyim: Yolun açık olsun sevgili Ka... Ama sizi kandırmak istemem: Ka'nın eski bir arkadaşıyım ve Kars'ta başına gelecekleri daha bu hikâyeyi anlatmaya başlamadan biliyorum ben."

Orhan Pamuk, *Kar*

A. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Bu metinde anlatıcıyla ilgili olarak ne söylenebilir? Postmodern romanda anlatıcının nasıl bir görevi vardır? Açıklayınız.
2. Bu metinle ilgili olarak aşağıda verilen cümleler doğruysa sonuna "D", yanlışsa "Y" yazınız.
   - Anlatıcı, kurmacanın etkin bir figürü hâline getirilmiş ve romanın yazılma süreci konu edilmiştir. ( )
   - Yazar, postmodern metinlere has bir özellik olan üstkurmaca oluşturma tekniğini kullanmıştır. ( )
   - Romanın kurmaca olduğu okura hissettirilmiştir. ( )
   - Kurmaca ile gerçeklik arasındaki çizgi belirginleştirilmiştir. ( )
3. Metinde hangi anlatım biçiminin kullanıldığını belirtiniz.

B. Aşağıdaki cümlelerde büyük harflerin kullanımıyla ilgili yazım yanlışları vardır. Cümlelerin doğru biçimlerini altlarına yazınız.

1.

Yanlış Cümle	Türkler, müslümanlığı 10. yüzyılda kabul etti.
Doğrusu	....

2.

Yanlış Cümle	Bu bitkiye iç Anadolu'da rastladım.
Doğrusu	....

3.

Yanlış Cümle	Buradan Güneş'in doğuşunu izlemek ne güzel!
Doğrusu	....

4.

Yanlış Cümle	Oraya köpeğimiz karabaşı da götürdük.
Doğrusu	....

5.

Yanlış Cümle	Dünya'nın aya uzaklığı ne kadardır?
Doğrusu	....

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeleri getiriniz.

1. Ütopya tasarlayıcısı için bir ideal ya da karşı ideali temsil eden, düşünsel ve tutarlı bir toplum tasarısı anlamına gelmektedir. George Orwell'in "Hayvan Çiftliği" adlı eseri bunun tam karşıtı olan ………………… örneğidir.
2. ………………… terimi "Gün Olur Asra Bedel" romanında Rusya rejimi sırasında dinini, dilini, ailesini, geçmişini ve geleneklerini unutan bir nesli gözler önüne sermek için kullanılır.
3. Bireyin iç dünyasını esas alan romanlar yazan ………………… , romanlarında medeniyet krizi, zaman, felsefe, rüya gibi kavramları kullanmıştır.
4. Eserlerinde topluma ve insana dair tüm yaşanmışlıkları yansıtan Fakir Baykurt, toplumsal gerçekçilik çizgisinin önemli bir kanadını oluşturur. "Yılanların Öcü" romanında ………………… çatışması üzerinde durmuştur.
5. Reşat Nuri Güntekin …………................... , …………................... , …………................... , …………................... adlı romanlarında öğretmenlik yapan kahramanlar vasıtasıyla Anadolu'ya eğilmiş, eğitim sorununu ele almıştır.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. **Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet Dönemi Türk romanı ile ilgili olarak söylenemez?**

A) Millî edebiyat anlayışına bağlı birçok sanatçı Cumhuriyet Dönemi'nde de eser vermeyi sürdürmüştür.

B) 1923-1950 arasında yazılan romanların birçoğunda Anadolu insanının yaşama tarzı ele alınmış; ahlak bozuklukları, yanlış Batılılaşma ve hurafeler üzerinde durulmuştur.

C) Toplumcu gerçekçi yazarlar, toplumdaki düzensizlik ve çatışmalar ile köy gibi küçük yerleşim yerlerinin sorunları üzerinde yoğunlaşmışlardır.

D) Peyami Safa hemen hemen bütün romanlarında, Ahmet Hamdi Tanpınar *Huzur*'da, Tarık Buğra *Küçük Ağa*'da ruh çözümlemelerine geniş yer vermiştir.

E) Modernizmi esas alan yazarlar Anadolu insanının sorunlarını eserlerinde dile getirmişlerdir.

2. (I) Edebiyat dünyasına 1983'te yayımlanan *Sevgili Arsız Ölüm*'le giren Latife Tekin, göç ve yoksulluk gibi temaları alışılmışın dışında dil ve anlatım olanaklarıyla işleyen farklı bir roman örneği vermiştir. (II) Roman; Aktaş ailesinin Alacüvek köyünden göçüp büyük şehrin varoşlarına yerleşmesini içeren yaklaşık yirmi beş yıllık yaşam mücadelesini roman kişilerinden biri olan, ailenin küçük kızı Dirmit'in bakış açısından masalsı ve büyülü gerçekçi bir dille anlatır. (III) Yazarın romanda kullandığı dil ve anlatım teknikleri, Latin Amerika kaynaklı büyülü gerçekçi anlatıma benzetilmiş, kendisi de bu benzerliği "Marquéz (Markes) bir yol açtı bana, ona minnet borcum var." sözleriyle onaylamıştır. (IV) Roman, *Yüzyıllık Yalnızlık* ile benzerlik gösterse de bu benzerlik olağanla olağanüstünün birbirine üstünlük sağlamaksızın bir arada oluşundan öte bir benzerlik değildir. (V) Tekin, *Sevgili Arsız Ölüm*'le birlikte o döneme kadar köyden kente göç olgusunun sosyolojik bir problem olarak tespit edilmesini önemseyen toplumcu gerçekçi roman anlayışının kalıplarını kırmasıyla dikkatleri üzerine çekmiştir.

Bu parçada düşüncenin akışına göre numaralanmış cümlelerin hangisinden sonra "Çünkü Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm*'ü tamamen yerli malzemeyle dokunmuş; Dede Korkut Hikâyeleri, İslamiyet öncesi Türk yaşantısı ve Anadolu'da hâlen yaşamakta olan batıl inanışlar gibi yerli kaynaklardan beslenmiştir." **cümlesi getirilebilir?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Orhan Pamuk'un *Yeni Hayat* romanı, kimlik sorunsalının irdelendiği bir yolculuk romanıdır. Romanda gizemli bir kitap okuyup bütün hayatı altüst olan yirmi iki yaşında bir üniversite öğrencisinin bu kitabın etkisiyle çıktığı yolculukta yaşadığı değişim ile birlikte arka planda toplumun dönüşümü de yansıtılmıştır. *Yeni Hayat*'ı eleştirmenler genellikle postmodern bir anlatı olarak değerlendirmişlerdir. "Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti." cümlesiyle başlayan romanın başkişisi Osman, yazarının kendi gençliğinden yarattığı yalnız, kırılgan ve karamsar bir karakter; Rıfkı amca ise Devlet Demir Yollarında çalışmış, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki gibi demir yollarının Türkiye'yi kalkındıracağına inanmış, çocuklara resimli romanlarda bir şeyler öğretmek isteyen, nesli tükenmiş, yazarın tanımlamasıyla "Çehov'un dünyasından çıkmış bir taşra kahramanı"dır. Ölüm, kaza, yazgı, rastlantı, taşralılık, eziklik, zaman gibi tema ve izleklerin ele alındığı romanda varoluşun anlamsal sorgulamaları hissedilmektedir.

Bu parçada "Yeni Hayat" **romanıyla ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?**

A) Hangi roman anlayışının özelliklerini taşıdığına
B) Başkişisinin kişilik özelliklerine
C) Ana hatlarıyla ele aldığı konuya
D) Bireysel değişimle birlikte toplumsal değişimi de yansıttığına
E) Dil ve anlatım özelliklerine

4. Romanlarında Türkiye'deki köylü yaşamını halkçı ve devrimci bir bakış açısıyla ele alır. Köylünün bilinci ve bilinçaltındaki istekleri, tepkileri, çelişkileri yansıtır. Yazarın en meşhur eseri Yılanların Öcü'dür. Sinemaya da aktarılan bu eser daha sonra yazarın kaleme aldığı *Irazca'nın Dirliği*, *Kara Ahmet Destanı* adlı romanlarla önemli bir üçleme oluşturmuştur: Irazca Üçlemesi. Yazarın *Tırpan* ve *Kaplumbağalar* adlı eserleri ise sembolik niteliğe sahip romanlardır. *Onuncu Köy* adlı romanda ise köy enstitülü bir öğretmenin görev yaptığı yerlerde vermiş olduğu bilinçlendirme mücadelesi anlatılmıştır.

Bu parçada sözü edilen yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ahmet Hamdi Tanpınar
B) Kemal Tahir
C) Fakir Baykurt
D) Orhan Pamuk
E) Reşat Nuri Güntekin

5. Cengiz Aytmatov .... eserinde bugünü ve geleceği ilgilendiren çevre sorunlarını, Amerika ve Rusya'nın insanları nasıl mankurtlaştırdıklarını anlatır. Eser, başkahraman Yedigey vasıtasıyla Sovyet rejimindeki bozulmayı ve çöküşü okuyucuya çarpıcı bir şekilde sunmaktadır. Roman tertemiz aşkları, efsane ve masalları, Sovyet Rusya rejiminin acımasız faaliyetlerini bir arada anlatmaktadır. Aytmatov, eserde "İnsanları mankurt olmaktan kurtaralım." mesajları vermektedir. Mankurt, burada geçmişini ve geleneklerini unutanlar için kullanılmıştır. Genel olarak Cengiz Aytmatov, mankurt efsanesi ışığında Rusya rejimi sırasında dinini, dilini, ailesini unutan bir nesli gözler önüne sermektedir.

Bu metindeki boşluğa yazarın aşağıdaki romanlarından hangisi getirilmelidir?

A) *Elveda Gülsarı*
B) *Selvi Boylum Al Yazmalım*
C) *Dişi Kurdun Rüyaları*
D) *Gün Olur Asra Bedel*
E) *Cengiz Han'a Küsen Bulut*

6. Roman, Rusya'daki yeni yönetime eleştirel göndermeler taşır. George Orwell, totaliter rejime karşı olmuş, bu totaliter rejimlerin kuruluşundan itibaren meydana gelen önemli olayları kara mizah yoluyla hicvetmiştir. Roman, bir çiftlik dolusu hayvanın, sahiplerinin zorbalıklarına dayanamayarak isyan etmesi ve birleşerek insanların kurduğu rejimi devirmelerini konu alır. Romanda rejim el değiştirdikten sonra çiftlik hayvanları, müşterek bir hayat sürer; kendi kurallarını koyar; eşitliği temel aldıkları bir sistemle çiftliği yönetmeye başlarlar.

Bu metnin anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Tanımlama yapılmıştır.

B) Yazarın üslubuna yönelik bilgiler verilmiştir.

C) Bir eser hakkında değerlendirme yapılmıştır.

D) Açıklayıcı anlatıma başvurulmuştur.

E) Nitelendirmelerden yararlanılmıştır.

7. Halit Ayarcı: Saat kıskanılmaz... Eşya kıskanılır mı hiç? Başkasında olsa anlarım. Kendi malını insan kıskanmaz, belki beğenmez, bıkar, atar, satar, yakar, mahveder, amma... Sonra Nuri Efendi, Seyit Lütfullah, Abdüsselâm Beyler gelmiş. Nuri Efendi ustamdı, dünyanın en iyi adamıydı. Lütfullah biçare bir meczuptu, söyledikleri yaptıkları beni eğlendirirdi. Masal gibi hoşuma giderdi. Abdüsselâm Bey'e gelince çok iyiliğini gördüm.

Bu metinle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Bilinç akışı tekniği kullanılmıştır.

B) Kahraman anlatıcı tarafından aktarılmıştır.

C) Kişi, zaman, mekân ve olay bir arada verilmiştir.

D) Anlam ilişkisi olmayan sıralı cümleler kullanılmıştır.

E) Bireyin iç dünyasını yansıtan bir metindir.

8. (I) Doğa renk demektir; karmen kırmızısı, aşı boyası, gelin alı, firuze mavisi, camgöbeği, lacivert, çimen yeşili, safran sarısı, Çin beyazı gibi beyinlerde pervaz eder. (II) Kimi paraşütçüdür. Kibar hoppası ve bağırtlak. (III) Kimisi de kiraz bülbülü, sarı sevda gör beni, güllü diba ya da kolyeli yeşil papağan; topu da çıngır çıngır kahkaha atarlar. (IV) Bu seslerle ayyuka, gökkubbenin doruğuna yetişirler. (V) Gerçi güz başında yeşil gözlü ağaçların çoğu uykuya yatar, başlarını yastığa yapıştırmadan önce de urbalarını parçalayıp sokaklara serperler ama serviler, kurtbağırları, mazılar, çamlar, sedirler dimdik ayaktadır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde bir yazım yanlışı vardır?

A) I ve II B) II ve IV C) II ve V D) III ve IV E) IV ve V

5. ÜNİTE

Tiyatro

5. ÜNİTE

Tiyatro

Ünite Süresi: 4 Hafta

Okuma

1950 Sonrası Türk Tiyatrosu
Tiyatro Akımları
Epik Tiyatro
Absürt Tiyatro

Dil Bilgisi

İmla ve Noktalama
Paragrafta Anlam

Yazma

Radyo Tiyatrosu Yazma

Sözlü İletişim

Radyo Tiyatrosu Dinleme

Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Okuma

1. METİN

HAZIRLIK

1. Tiyatro için “İnsanı insanla, insan için; insanı insana, insanla anlatan sanattır.” tanımı yapılmıştır. Bu tanımdan hareketle tiyatronun resim, müzik, dans gibi sanatlardan nasıl yararlandığını açıklayınız.
2. “Adalet herkese eşit davranmak değil haklıya hak ettiğini vermektir.” sözünü sınıfta tartışınız.
3. 1923’ten günümüze Türk tiyatrosunda işlenen temalarla ilgili bir araştırma yapınız (1. etkinliğe yöneliktir.).

REİS BEY

Özet

İstanbul Nişantaşı’nda bir cinayet işlenmiş, zengin ve yaşlı bir kadın öldürülmüştür. Aleyhinde başka deliller de bulunduğu için yaşlı kadının oğlu cinayet şüphesiyle tutuklanır. Tanıkların ifadeleri de cinayeti bu gencin işlemesi ihtimalini desteklemektedir. Genç her ne kadar masum olduğunu söylese de mahkeme reisi tüm delillerin onu gösterdiğine kanaat ederek genci astırır. Reis’e göre merhamet, insanların ağzında bir sakızdır ve somut olmayan hiçbir şeye inanılmaz. İdamın gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra gerçek katil teslim olur ve suçunu itiraf eder. İdam kararı vermekle meslek hayatının en büyük hatasını işlemiş olan Reis Bey, bazı durumlarda gerçeklerin sadece somut olanla değil merhamet, psikoloji ve anlayış gibi soyut kavramlarla açıklanabileceği gerçeğini kavrar. Haksız yere astırdığı genç Murat, Reis Bey’in hayatını değiştirecektir. İlk iş olarak hâkimlikten ayrılan Reis Bey, emekli ikramiyesini gencin dadısına bağışlar. Gencin sürekli gittiği ve ayaktakımının bir araya geldiği mekânlara gitmeye, oradaki insanları doğru yola iletmeye çalışır. Bu mekânlarda sürekli iyilik ve merhamet üzerine konuşmalar yapar. Hatta bir gün konuşması o kadar etkili olmuştur ki oradaki tüm kabadayıların yanlarındaki silah ve bıçakları toplamıştır. O esnada kumarhaneyi polis basar. Üzerinden birçok silah çıkan Reis Bey, tutuklanır ve hapse atılır. Gerçek ortaya çıkıncaya kadar hapishanede kalan Reis Bey, merhamet duygusunu ruhunun derinliklerinde hisseder.

Tablo 1

(Mesudiye Oteli’nin holü... Cephede, holün sokağa bakan vitrini... Vitrinde, otelin ismi tersinden okunuyor, sol dip köşede, girinti şeklinde iki duvarlık bir dirsek.. Dirseğin sağ duvara bakan uç tarafında, camlı giriş kapısı... Dirseğin cephe duvarında da yukarı kattan inen ve dirseğin ön ucundan bükülüp cephe istikameti bulan merdiven... Sağda, sağ ön köşeye geçit bırakan müracaat gişesi... Gişenin arkasında ve duvarda, anahtar hücrelerinin çerçevesi... Merdiven kıvrığının sağ duvara bakan tarafında, vitrinin ortasında, giriş kapısıyla gişe arasında, ön planın sol ve orta yerinde, beyaz örtülü masalar ve iskemleler... Sağ ve sol köşelerde iki büyük koltuk... Göze çarpan her şey kenar semtte, orta hâlli bir otel manzarası gösteriyor. Otelin holü loş... Vitrinde, batan güneş altında, sokağın sıra binaları... Gişede, otel kâtibi... Vitrinin ortasındaki iskemlede, Anadolu tüccarı kılıklı, kravatsız, kasketli bir adam: Taşralı müşteri… Merdiven kıvrımı önündeki iskemlede de mübaşir... Mübaşir yanındaki masada kocaman bir evrak çantası ve resmî mübaşir kasketi... Otel kâtibi, gişenin üstüne bir gazete sermiş ve ona eğilmiş vaziyette... Sükût...

Reis Bey adlı oyundan bir sahne

OTEL KÂTİBİ —(Başını kaldırmadan mübaşire) Nişantaşı cinayetine ne dersin?

MÜBAŞİR —Gazete okuyanlardan duydum.

OTEL KÂTİBİ —Sen tut, yedi katı tıpış tıpış çık, çatı katındaki dairesinde oturan ihtiyar kadını boğ, elmaslarını al, sıvış!

MÜBAŞİR —Sen dediğin kim?

OTEL KÂTİBİ —Oğlu... Üstelik biricik mirasçısı...

MÜBAŞİR —Bundan haberim yok!

OTEL KÂTİBİ —Aynı gece, sabaha karşı yakalanmış... Tophanede, bitirim yerlerinden birinde...

MÜBAŞİR —Ne biçim iş? Apartman sahibi kibar kadının oğlu, bitirim yerinde ne arar?

OTEL KÂTİBİ —Belli olur mu? En adi insanlarla, en kötü yerlerde düşüp kalkma illeti... Sosyete hastalığı... (Vitrinde, bir gazete müvezziinin koşarak geçtiği görülür.)

DIŞARIDAN MÜVEZZİİNİN SESİ —Nişantaşı cinayetini yazıyor! Elmaslar kadının oğlunda çıktı! (Sükût... Otel kâtibi ve Mübaşir, karşılıklı bakışırlar. Vitrinin ortasındaki iskemlesinde, taşralı müşteri başını sokağa çevirir. Müvezziinin sesi uzaklardan geliyor!)

DIŞARIDAN MÜVEZZİİNİN SESİ —(Gittikçe kaybolarak) Cinayeti yazıyor! Bitirim yerinde kibar katil!..

OTEL KÂTİBİ —(Mübaşire) Nasıl haberiniz olmaz? Bak, kenar mahallelere kadar bütün İstanbul çınlıyor!

MÜBAŞİR —Biz işleri, mahkemeye geldikten sonra öğreniriz.

OTEL KÂTİBİ —Bu işin muhakemesi sizde mi görülür?

MÜBAŞİR —Belki!.. (Vitrine bakar.) Nerede kaldı bizim Reis Bey? (Vitrinde, karşı pencerelerde tek tük pırıldamaya başlayan ışıklara göz dikerek) Gece oldu!

OTEL KÂTİBİ —İstersen çantayı bize bırak!.. Gelince verelim...

MÜBAŞİR —Olmaz! Kendisine, eline teslim etmeliyim. Huyunu bilmez misin?

OTEL KÂTİBİ —(Gazeteye eğilir.) Nasıl bilmem! (Durak, gazeteye dikkat) İşe bak sen! Hadiseden iki saat sonra, İzmit'ten apartmana telefon edip annesini sormuş.

BİRİNCİ BAR KIZI —(Gişenin önünden kapıya doğru bir kavis çevirirken otel kâtibine) Merhaba, Kâtip Bey!

OTEL KÂTİBİ —Merhaba küçük hanım!

MÜBAŞİR —(Otel kâtibine) Hoppala!.. Ben de bu oteli, koca Ağır Ceza Reisinin oturduğu temiz bir yer sanıyordum.

OTEL KÂTİBİ —Yine öyledir. İstanbul'un en temiz otellerinden sayılır. Müşterileri hep Anadolulu...

MÜBAŞİR —(Eliyle kapı tarafını gösterir.) Ya bunlar?

OTEL KÂTİBİ —Onlar her akşam bu vakit uyanıp çıkarlar. Sabaha karşı da gelirler. Başka bir suçlarını göremeyiz biz... Paralarını da tıkır tıkır öderler.

MÜBAŞİR —Bu kadarı yeter mi?

OTELİN KÂTİBİ —Tabii yeter! Sizin Reis Bey de gece başlayınca gelir, odasına kapanır, kimseyle laf etmez, kimseyi yanına almaz; şafakta da çıkar, gider. Farkları ne?..

MÜBAŞİR —Büyük bir fark değil, zahir... (Doğrulur.) Öndeki çok cilveliydi kızlardan...

OTEL KÂTİBİ —Elbette. O hanım...

MÜBAŞİR —Ya arkadaki?..

OTEL KÂTİBİ —O da bey... Ağabeysi diyelim... Hiç gözünü açtırmaz. Yan baktı mı, tokat hazır...

MÜBAŞİR —(Ayağa kalkar.) Ortalık adamakıllı karardı. Yak şu lambaları!

MÜBAŞİR —Sen kaç senedir otel kâtibisin?..

OTEL KÂTİBİ —Bu otelde tam yedi senedir... Hepsi on seneyi geçer. Geldim geleli Ağır Ceza

Reisi bizde... Otelin demirbaşı... Ya sen, kaç senedir onun yanındasın?

MÜBAŞİR —Benimki yeni... Bir yılı geçmez.

OTEL KÂTİBİ —Bir yılda seninle kaç kelime konuştu?

MÜBAŞİR —Ne bileyim ben? Vazife dışı konuşmaz. Ne diye soruyorsun?

OTEL KÂTİBİ —Yedi senedir benimle konuştuğu, yetmiş kelimeyi geçmez de...

MÜBAŞİR —Huy dedik ya...

OTEL KÂTİBİ —Öyle ama bu kadar katısından, kapalısından da insan hoşlanmıyor.

MÜBAŞİR —Sen onun mahkemede gör, katılığını!

OTEL KÂTİBİ —Allah düşürmesin... (Mübaşirin, kendisini hayretle süzdüğüne dikkat ederek) Ne o? Ne bakıyorsun öyle?

MÜBAŞİR —Hâline bakıyorum, pişkinliğine!

OTEL KÂTİBİ —Sanat icabı... (Elini gişeye vurur.) Bu tezgâh insanı pişiriyor.

MÜBAŞİR —Sen, bu tezgâhta insan sarrafı gibi bir şey olmuşsun! (Birden, otelin görünmeyen dış kapısında bir otomobil durmuş gibi acı bir fren sesi...)

OTEL KÂTİBİ —Ben onun taksiyle geldiğini hiç görmedim. Zaten, burası mahkemeye on dakikalık yol...

MÜBAŞİR —(Otel kâtibine döner.) Daireden çıkalı çok oldu. Şimdi anlarız.

OTEL KÂTİBİ —(Eliyle giriş kapısını gösterir ve ortadan başlayarak gişeye kadar havada bir kavis çizer.) Şu geçit yok mu, şu geçit?.. Bilsen buradan kaç türlü insan gelip geçer?.. Gel de insan sarrafı olma!.. Gece gelen mi istersin, sabaha karşı düşen mi, gündüz damlayan mı? Meteliksiz, cepleri dopdolu, niyeti örtülü, eli açık, ağa, serseri, sevincinden uçan, derdinden sürünen, nüfus kâğıdından saklanan, sürü sürü insan... Bir bakışta kestiririz biz, müşteriyi...

MÜBAŞİR —Tahsilin ne senin?

OTEL KÂTİBİ —Orta ama yükseklerle boy ölçüşmeğe hazırım. Kültürümüzü ilerletelim diye Reis Bey'i kovalıyoruz da ağzından üçer kelimelik kuru vecizelerden başka bir şey alamıyoruz. (Çıngıraklı kapı açılır. Sırtında felçli kız, köylü müşteri... Kapı açık kalmıştır. Felçli kızın başı siyah sarılı... Köylü müşteri, köy ağası kılıklı ve kasketli... Otel kâtibi ve mübaşir dikkat kesilmişlerdir. Köylü müşteri gişeye doğru yürür, otel kâtibinin önünde durur.)

Reis Bey adlı oyundan bir sahne

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Burayı salık verdiler. Bir oda istiyoruz!..

OTEL KÂTİBİ —(Gösterir.) Kızın mı?

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Kızım...

OTEL KÂTİBİ —Nesi var?..

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Felç dediler. Makineden düştü.

OTEL KÂTİBİ —Ne makinesi,

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Traktör. Ondan düştü, bu hâle geldi.

OTEL KÂTİBİ —Traktörde kız ne arar?

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Oldu işte!

OTEL KÂTİBİ —Boş oda yok...

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Ne yaparız biz? Yarın doktora gideceğiz. Kız ameliyat olacak... Seni memnun ederdik.

OTEL KÂTİBİ —Bir oda var ama içinde hiç ses çıkarmadan oturmanız lazım... Bitişiğinizde oturan, aksi titiz bir adam...

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Bizim hiç sesimiz çıkmaz... Kızım arada bir bunalır, ağlar; onu da duyan olmaz.

OTEL KÂTİBİ —Nüfusunuz, hüviyetiniz tamam mı?

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Hepsi tamam!..

OTEL KÂTİBİ —Pekâlâ... Birinci katta 4 numara... (Arkasındaki hücreden anahtarı alıp uzatır, gösterir.) Çıkın merdivenden, yerleşin! Ben geliyorum. Bir yatak daha atarız. Eşyanız var mı?

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Dış kapının içinde bir heybemiz var...

OTEL KÂTİBİ —Getirirler. Siz çıkın!..

KÖYLÜ MÜŞTERİ —(Anahtarı alırken) Allah razı olsun... (Köylü müşteri dönüp merdivene doğru yürür. Otel kâtibi ve mübaşir arkasından bakarlar. Taşralı müşteri yerinden kalkmış, ağır ağır yaklaşıyor. Merdiven başına kadar gelir. Felçli kızın soluk yüzü, ızdırap dolu...

KÖYLÜ MÜŞTERİ —(Çıkarken) Allah hiçbir babaya, evladını bu hâlde göstermesin. (Köylü müşteri merdiveni çıkıp kaybolur. Taşralı müşteri, gözleriyle onları takip ediyor.)

OTEL KÂTİBİ —(Mübaşire) Ne de güzel kız!.. İnci gibi bir şey... On yedisinde var, yok... (Taşralı müşteriye) Hemşeri! Gördün mü beterin beterini?

TAŞRALI MÜŞTERİ —(Döner.) Benim hâlim onunkinden bin kere beter!.. Razıyım, iki ayağı kopuk olsun, tek onu bulayım!.. Namusum kurtulsun!..

MÜBAŞİR —(Gişeye doğru gelen taşralı müşteriye) Ne yaptı kızın sana? Namusuna ne olmuş?

TAŞRALI MÜŞTERİ —Sorma, sorma! (Açık kapıda siyah başörtülü, ökçesiz bebe iskarpinli, yeldirmeli kadın... Çıngırak... Kadın, kapıyı kapatır, gözler üzerinde... Gişeye doğru yürür. Hâlinde keskin bir enerji.)

YELDİRMELİ KADIN —(Otel kâtibine) Reis Bey bu otelde kalıyor, değil mi?

OTEL KÂTİBİ —(Şüphe tavrı) Evet, ne istiyorsunuz?

YELDİRMELİ KADIN —Görmek istiyorum, işim var!..

MÜBAŞİR —(Yeldirmeli kadına) Reis Bey'i tanıyor musunuz?

YELDİRMELİ KADIN —Hayır!

OTEL KÂTİBİ —(Yeldirmeli kadına) Henüz gelmediler.

YELDİRMELİ KADIN —Bekleyeyim bir kenarda...

OTEL KÂTİBİ —Olmaz, Reis Bey böyle rahatsızlıklara gelemez!

YELDİRMELİ KADIN —Dışarıda bekleyeyim öyleyse...

MÜBAŞİR —Hanım, olmaz dediler ya!.. Ben mahkemenin mübaşiriyim. Reis Bey'in yolunu kesip ona asılmakta fayda yok!..

YELDİRMELİ KADIN —Ben ta Eyüp'ten geliyorum. Gecekondulardan... Bir adım atmam bir yere... (Dirseğin başında ve giriş kapısının yanındaki tek iskemleyi çeker.) Şuraya ilişip bekleyeceğim! İsterseniz kolumdan tutup beni sokağa atın! Piştik artık... Acı yüzünden... (Yeldirmeli kadın iskemleye çöker. Otel kâtibi, mübaşir ve taşralı müşteri şaşkın...)

YELDİRMELİ KADIN —Ayakta bir dakika durmaya mecalim kalmadı. Bütün gün, İstanbul kazan, ben kepçe... Derdine ilaç bulabilirsen bul!

TAŞRALI MÜŞTERİ KADIN —(Yeldirmeli kadına) Derdin ne hanım?

YELDİRMELİ KADIN —Ne olacak? Evlat derdi...

TAŞRALI MÜŞTERİ —Bir de benimkini bil.

YELDİRMELİ KADIN —Neymiş seninki?

Reis Bey adlı oyundan bir sahne

TAŞRALI MÜŞTERİ —On sekiz yaşındaki sen... kızım, Samsun'dan kaçıp İstanbul'a geldi. Hani İstanbul kazan, ben kepçe dedin ya, ben de gece gündüz, deli pösteki sayar gibi İstanbul'u kapı kapı geziyorum. İzini bulana aşk olsun...

YELDİRMELİ KADIN —Vah vah! Acıdım sana... (İç geçirir, öbürlerine döner.) Evlat bu... Acısı dile kolay... Ciğerini söküp çıkarmış da çocuk, annesinin, sevdiği karıya götürmek için yolda ayağı bir taşa takılmış, kapaklanmış... Vah evladım, bir yerin acıdı mı, diye bağırmış ciğer... Söz temsili...

OTEL KÂTİBİ —(Yeldirmeli kadına) Seninki temsil

ama böyle anneleri şimdi zamane çocukları sahiden öldürüyor. Nişantaşı'ndaki zengin ve kibar anneyi duymadın mı? Oğlu, elmaslarını almak için onu boğmuş...

YELDİRMELİ KADIN —Benim kendi derdimden başka hiçbir şeyden haberim yok! (Çıngırak... Kapı açılır. Reis Bey... Çıngırak... Kapı kapanır. Reis Bey, şapkasını kaşlarına kadar indirmiş... Herkes doğrulur. Mübaşir hızla atılıp masadan evrak çantasını ve kasketini alır. Reis Bey ilerler.)

REİS BEY —(Mübaşire) Çantada mı evrak?

MÜBAŞİR —Evet efendim!

REİS BEY —Ver! (Mübaşir atılıp çantayı Reis Bey'e verir. Yeldirmeli kadın ayağa kalkar. Otel kâtibi, gişeden çıkar.)

REİS BEY —(Bir sözü varmış gibi duran otel kâtibine) Bir şey mi söyleyecektiniz?

YELDİRMELİ KADIN —(Reis Bey'e) O değil, ben söyleyeceğim!

REİS BEY —Ne söyleyeceksiniz?

YELDİRMELİ KADIN —Herkesin yanında söyleyemem!

REİS BEY —Herkesin yanında söyleyiniz!

YELDİRMELİ KADIN —Söyleyemem!

REİS BEY —Söyleyemezseniz daha iyi olur. (Reis Bey, elinde çanta, döner, yürür; merdivenin bir iki basamağını çıkar. Herkes, taş gibi, onu seyrediyor. Yeldirmeli kadın, Reis Bey'in arkasından koşup iki büklüm, ellerini uzatır.)

YELDİRMELİ KADIN —Reis Bey, durun! (Reis Bey, gayet sakin durur, döner; herkes donmuş... Yeldirmeli kadın aynı vaziyette...)

REİS BEY —(Yeldirmeli kadına) Buraya tiyatro numarası yapmaya mı geldin?

YELDİRMELİ KADIN —Numara mı dedin? Torunlarım sokakta dileniyor! Ben yetmişine geldim. Elim ayağım tutmuyor! Hizmetçiliğe bile almıyorlar! Ne olacak bizim hâlimiz!

REİS BEY —Anlamıyorum!

YELDİRMELİ KADIN —Nasıl anlayacaksınız? Merhamet nedir, bilmeden anlamak olur mu? İşi gücü zorla suç aramak olan insan, neden anlar?

REİS BEY —(Mübaşir ve otel kâtibine) Çıkarın şu kadını dışarıya! (Otel kâtibi ve mübaşir atılırlar, yeldirmeli kadını omuzlarından itip kapıya doğru sürmek isterler.)

YELDİRMELİ KADIN —(İtilirken Reis Bey'e) Gelinime göz koyanlar, oğluma iftira etti. Paltosuna esrar koyup polise haber verdiler. Benim oğlum namuslu bir işçidir. Ne alır, ne satar, o laneti... Tanımaz bile... Esrar satıcılığından ceza istiyorlar ona... (Tutanların ellerinden kurtulur. Bir iki adım atar, bir iki basamak çıkar. Reis Bey'in dizlerine sarılır.) Her şey karara kaldı; oğlum konuşmayı bilmez, oğluma acı, dili dönmeyenlere acı! Masum torunlarıma acı, bana acı!

REİS BEY —(Uzakta apışıp kalan otel kâtibiyle mübaşire) Alın, kaldırın! (Mübaşir kasketini giyer. Otel kâtibi ve mübaşir, Reis Bey'in ayaklarına kapanmış, hıçkıra hıçkıra ağlayan yeldirmeli kadını zorla kaldırıp merdivenden indirirler, kapıya doğru sürerler. Çıngırak... Hep beraber dışarı çıkarlar. Kapı açık kalır.)

KORİDORDAN YELDİRMELİ KADININ ÇIĞLIĞI —Dilerim Hak'tan en ağır, en olmaz iftiraya uğra sen! O taş kalbinin havanında zehir ez, zehir ye! Evladın yoksa, senin başına getirsin Mevla'm... (Reis Bey, merdivenin ilk basamaklarında, heykel gibi, yeldirmeli kadının gittikçe kısılan haykırışlarını dinler. Sonra dönüp merdivenden çıkmaya başlar. Taşralı müşteri, deli gibi ona bakıyor.)

TAŞRALI MÜŞTERİ —(Alık bir saffet içinde) Reis Bey! (Reis Bey, merdivenin dönemeç basamaklarında durur. Taşralı müşteriye döner.)

TAŞRALI MÜŞTERİ —Benim mahkemeyle işim yok! Ben buranın garibiyim! Kızım kaçtı da memleketten onu aramaya geldim.

REİS BEY —Ne yapmamı istiyorsunuz?

TAŞRALI MÜŞTERİ —Akıl, fikir, çare istiyorum.

REİS BEY —Polise başvurun!

TAŞRALI MÜŞTERİ —Başvurdum! Bir şey çıkmadı.

REİS BEY —Savcıya da gittiniz mi?

TAŞRALI MÜŞTERİ —Gittim. Muamele, tabii yolunu takip eder dediler.

REİS BEY —İyi demişler...

TAŞRALI MÜŞTERİ —Ama kızımı bulan yok.

REİS BEY —Bu işte hâkimleri vazifelendirmez, kanun...

TAŞRALI MÜŞTERİ —Nasıl kanun, bu?

REİS BEY —Kanun, gizli eşyayı bulmaya mahsus bir fal kitabı değildir. Olana, gördüğüne, bildiğine göre hükmeder. (Kapıdan otel kâtibi... Kapanan kapı... Çıngırak... Otel kâtibi yürür. Reis Bey'i görünce merdivenin önünde kalır. Reis Bey ona döner.)

TAŞRALI MÜŞTERİ —(Reis Bey'e) Ben bu lâfları değil, kızımı istiyorum!

REİS BEY —(Tekrar taşralı müşteriye dönerek) Kızını kanundan isteyemezsin! Arada bir suçlu varsa cezalandırılmasını kanundan isteyebilirsin! (Yine otel kâtibine döner.) Gitti mi kadın?

OTEL KÂTİBİ —Ağlaya ağlaya gitti...

REİS BEY —Gözyaşı suçun rengini soldurmaz. (Durak) Ben odama çıkıyorum. Biraz sonra kahvemi gönderirsiniz. Hiçbir sebeple rahatsız etmesinler beni!..

Reis Bey adlı oyundan bir sahne

OTEL KÂTİBİ —Başüstüne efendim! (Reis Bey merdivenden çıkar. Kaybolur. Otel kâtibi, şaşkın bakan taşralı müşterinin yanına gelir.)

TAŞRALI MÜŞTERİ —Ne acayip adam bu Reis Bey!

OTEL KÂTİBİ —Öyle acayip ki bir benzerini bulamazsın. Bir kere emekli olmak üzere... Altmış beşlik... Hâlâ yeryüzünde kimsesi yok... Yarım asırlık bekâr... Ömrü otel odalarında geçmiş...

TAŞRALI MÜŞTERİ —Kendine bir ev açmıyor mu?

OTEL KÂTİBİ —Ne gezer!.. Ev bark sahibi olmaktan anlamıyor. Hususi hayatı yok ki evi olsun... Eğreti yaşıyor. Kitapları, bir iki bavulu, o kadar... Bir yatağı bile yok darıdünyada.

TAŞRALI MÜŞTERİ —Galiba en rahatı o... Ne ev ne evlât ne dert!.. Ne olacak benim kızım? Sen ondan bahset!..

OTEL KÂTİBİ —Kızını ben bulacağım senin, daha doğrusu ben bulduracağım! (Ön kısmın ortasındaki masayla iskemleleri gösterir.) Gel, şuraya geçelim de bu işi konuşalım! (Taşralı müşteri ve otel kâtibi masaya geçerler, mahrem konuşma edasıyla baş başa verirler. Otel kâtibi merdivene doğru...)

OTEL KÂTİBİ —Kimlere bulduracağım biliyor musunuz? Demin buradan çıkan bar artistlerine...

TAŞRALI MÜŞTERİ —Buldurursan sana tam on tane binlik...

OTEL KÂTİBİ —Hiç merak etme! Bulduracağım! Deminki artistler, onu İstanbul'da ne kadar bar, kabare, gece kulübü artist idarehanesi, çalgılı yer, gizli köşe varsa arar, tarar, bulurlar.

TAŞRALI MÜŞTERİ —Kızımın ne işi var, böyle yerlerde?

OTEL KÂTİBİ —Böylesi, mutlaka o yerlere düşer. Balık, denizden çıktı mı, balıkhanede bulunur. Reis Bey'den öğrendik bu benzetişleri... (Taşralı müşteriye döner.) Sen cevap ver bakalım. Kızın, hangi kitapları, dergileri okurdu?

TAŞRALI MÜŞTERİ —Sinema dergilerinden başını kaldırmazdı.

OTEL KÂTİBİ —Gördün mü tam olta balığı! Yalnız ilk masraflara dayanmak lazım...

TAŞRALI MÜŞTERİ —İstediğin kadar... Kaç para istersen...

OTEL KÂTİBİ —Sen bana onun iki resmini ver ve başka bir şeye karışma!.. (Taşralı müşteri, hemen elini cebine atıp şişkin bir cüzdan çıkarır, açar, içinden iki vesikalık fotoğraf çekip uzatır.)

OTEL KÂTİBİ —(Fotoğraflara dikkatle bakarak) Çok güzel kız, be!.. Saçları da son moda... (Merdivenden köylü müşteri... Pat pat iner.)

OTEL KÂTİBİ —(Köylü müşteriye) Ne o, dostum?

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Heybemi alayım, dedim.

OTEL KÂTİBİ —Garson getirirdi. Neyse al!

KÖYLÜ MÜŞTERİ —(İndiği merdivenin son basamaklarında) Kıza yine fenalık geldi. İlaçları heybede...

OTEL KÂTİBİ —Git, al! (Köylü müşteri giriş kapısından çıkar. Kapının açılış ve kapanış çıngırakları...)

(...)

TAŞRALI MÜŞTERİ —Böyle bir şey olacağına ölüsünü bulsam daha iyi... (Merdivenden Reis Bey... Pantolonu üstünde ropdöşambır... Yüzü o tarafa doğru olan otel kâtibi yerinden fırlar. Taşralı müşteri de kalkar.)

REİS BEY —(Merdivenin dönemecinde) Odamın bitişiğinden bir iniltidir, bir ağlamadır gidiyor. Ne var?

OTEL KÂTİBİ —Felçli bir kızla babası, efendim! Anadolu'dan bu akşam geldiler. Yarın, ameliyat için, doktora götürecekler... (Çıngırak... Heybesi elinde, Köylü müşteri... Çıngırak... Kapı kapanır. Köylü müşteri merdivenin önünde...)

REİS BEY —(Otel kâtibine) Başka oda yok muydu koca otelde?

OTEL KÂTİBİ —Son boş oda... Bitişiğinizi, son boş oda diye saklıyoruz. Otel dolunca vermeye mecbur olduk.

REİS BEY —Vermeseydiniz! Otele, hastahanelik hasta kabulü nizama uygun mu?

OTEL KÂTİBİ —Bulaşıcı hastalık değil... Sonra da acıdık!

REİS BEY —Hastalığı değilse bile rahatsızlığı bulaşıcı... Ona acıyacağınıza, istirahat hakkını kazanmış olanlara acısaydınız daha iyi olurdu.

OTEL KÂTİBİ —Af buyurun efendim!

REİS BEY —Çıkın, ihtar edin, kessinler seslerini!

KÖYLÜ MÜŞTERİ —(Reis Bey'e) Ben şimdi sustururum onu...

REİS BEY —(Köylü müşteriye) Siz kimsiniz?

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Babasıyım!

REİS BEY —Eğer hemen susturmazsanız polise haber verir, geceden kaldırırım onu hastahaneye!...

KÖYLÜ MÜŞTERİ —Merhamet edin efendim!

REİS BEY —Sen de mi öğrendin bu lafı? (Otel Kâtibiyle taşralı müşteriye doğru) Ne kelimeler, ne duygular var; öğretemiyoruz da sıra merhamete geldi mi herkes ezbere biliyor. Ağızların iğrenç sakızı!

OTEL KÂTİBİ —Merhamet suç mu efendim?

REİS BEY —(Gayet sert) Hem de idamlık... (Reis Bey merdivenden çıkar. Arkasından köylü müşteri... Otel kâtibi ve taşralı müşteri, merdivene doğru, dimdik... Çıkanlar kaybolur. Taşralı müşteri, otel kâtibine döner.)

TAŞRALI MÜŞTERİ —Taştan mı, demirden mi bu adam?

OTEL KÂTİBİ —Makine adam... Kanun makinesi... Tek yanlışsız çalışır.

TAŞRALI MÜŞTERİ —Hiç acıdığı olmaz mı?

OTEL KÂTİBİ —Acımak mı? Ne diyorsun sen? Bir gece bu otelde bir intihar vakası oldu. Reis'in yattığı katta, genç bir üniversiteli kendisini tavana astı. Bütün otel ayağa kalktı. Onun tüyü bile kıpırdamadı. Gelen polislere, odamda yazımı yazıyordum dedi; on günlük uzaktaymışım gibi hiçbir şeyden haberim olmadı, dedi. Her gece olduğu gibi üst üste kahvelerini içti, yazısını bitirdi, uykusunu uyudu. Sabahleyin savcı, ölünün yüzünü açıp bin bir rica ile ona gösterdiği zaman şu sözü söyledi; “Benden merhametin öldürdüklerine merhamet beklemeyiniz!” Bu sözü, kulağımdan hiç gitmez.

TAŞRALI MÜŞTERİ —Merhametin öldürdükleri ne demek?

Reis Bey adlı oyundan bir sahne

OTEL KÂTİBİ —Yani merhamet göre göre yalnız ona muhtaç, yaşayanlar... Merhametten doğan ihmal ve ona ihtiyaç yüzünden ölenler...

TAŞRALI MÜŞTERİ —Başka neye muhtacız ki? Allah'ın rahmeti olmasa ne olur hâlimiz?

OTEL KÂTİBİ —(Döner, gişeye doğru yürür.) Gel de ona anlat! (Gişenin içinden) Bakalım, radyoda ne var? (Otel kâtibi, gişenin içinde, görünmeyen bir noktadaki radyonun düğmesini çevirir, sonra dirseklerini gişeye dayayarak taşralı müşteriyi süzmeğe başlar.)

OTEL KÂTİBİ —On tane binliği unutmuyoruz, değil mi?

TAŞRALI MÜŞTERİ —Şimdi getir, hemen al!

RADYONUN SESİ —Nişantaşı cinayeti... Zengin ve ihtiyar annesinin katili hain evlat, tam dört saat içinde nasıl ele geçti? Katilin ceketinden kopup ölünün sıkılmış avucunda bulunan esrarengiz kumaş parçası... Yarınki "Cemiyet" gazetesinde... "Cemiyet" gazetesi, her gün sekiz sahife...

OTEL KÂTİBİ —(Radyonun düğmesini kapatarak) Ooof. Bir şey dile düşmesin bu memlekette!..

—Işıklar kararır.

Necip Fazıl Kısakürek, *Reis Bey*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

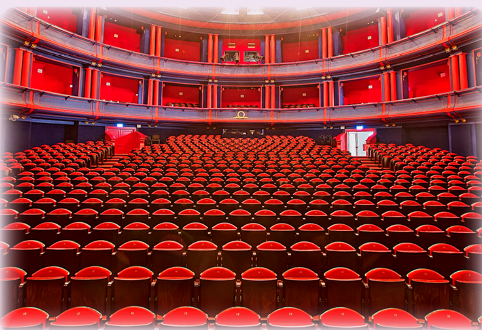
Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

adi: Değersiz, kötü, sıradan, hiçbir özelliği olmayan.
bitirim yeri: Hileli oyun oynanan kumarhane, boğuntu yeri.
heybe: At, eşek vb. binek hayvanların eyeri üzerine geçirilen veya omuzda taşınan, içine öteberi koymaya yarayan, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba.
kabare: Çeşitli gösterilerin yapıldığı eğlence yeri.
kâtip: Özel kuruluş veya kamu kurum veya kuruluşlarında haberleşmeyi sağlayan, yazışma yapabilen görevli, yazman.
mübaşir: Mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağıran, yargıcın emirlerini bildiren, kâğıtları getirip götüren görevli, çağrıcı.
müvezzii: Gazete, dergi dağıtıcısı.
ropdöşambır: Erkeklerin evin içinde kıyafetlerinin üzerine giydikleri üstlük.
sükût: Susma, konuşmama, söz söylememe, sessizlik.
taşra: Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi, dışarlık.
zahir: Kuşkusuz, elbette, şüphesiz.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

1950 Sonrası Türk Tiyatrosu

1950'li yıllarda dünyada ve Türkiye'de meydana gelen siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmeler Türk tiyatrosunu etkilemiştir. Bu dönem tiyatroda; toplum-kişi uyuşmazlıkları, kuşaklar arası çatışma, kişilerin toplumdaki yer ve sorumlulukları, iç ve dış göç, köylü ve kentli yaşamı, gelenekler, kan davası gibi konular işlenmiştir. Bu tarz konuların yanında tarih, mitoloji, masal ve efsane, insanlık sorunları vb. alanlardan seçilen konularda eserler de verilmiştir.

Bu dönem tiyatrocuları arasında Oktay Rifat ve Melih Cevdet gibi isimler yer almıştır. Oktay Rifat ilk oyunu olan “Kadınlar Arasında”da büyük kentleri ele alarak bu kentlerdeki toplum düzensizliğinin, ahlak çöküntüsünün aile üzerindeki etkisini anlatmıştır. Melih Cevdet ise bireyden topluma yönelen iki başarılı oyunu “İçerdekiler” ve “Mikado’nun Çöpleri” ile tanınmıştır.

Bireyi hareket noktası olarak alan Haldun Taner, “Fazilet Eczanesi” ve “Huzur Çıkmazı” adlı oyunlarında değişen toplum koşulları karşısında bağnazca düşünceleri yüzünden yanlış bir ahlak düşüncesiyle yaşamdaki değişikliklere karşı çıkanları eleştirmiştir.

Bireyden topluma yönelen yazarlardan biri olan Orhan Asena, tarihî konulara yönelmiştir. “Hurrem Sultan”, “Tohum ve Toprak”, “Atçalı Kel Mehmet”, “Şeyh Bedrettin” onun tarihsel olaylardan ve kişilerden hareket ederek dönemini anlattığı oyunlarıdır. Yazar, devlet kurumlarıyla halk arasındaki kopukluğu “Hacivat Politikacı”da vurgulamıştır. “Fadik Kız” adlı oyununda genç bir kızın trajik hayatı anlatılmıştır.

Oyunlarında köy sorunlarını da ele alan Necati Cumalı, “Mine”de kadını bir eşya gibi kullanan ve bunu doğal sayan bir çevrenin yaşamını vermiştir.

Refik Erduran’ın bireyden çevreye ve topluma doğru genişleyen oyunları arasında en tanınanı “Cengiz Han’ın Bisikleti”dir. Yazar, bu oyunda eski yaşam tarzından kurtulamayan bir kahraman üzerinden Batılılaşmanın yanlış anlaşılmasını işlemiştir.

Turgut Özakman, eserlerinde toplum dışına itilmiş kişilerin yaşamını irdelemiştir. Güneşte On Kişi”, “Ocak”, “Paramparça”, “Komşularımız” bu konuyu aile yaşayışı çerçevesinde verdiği oyunlarıdır.

Rıfat Ilgaz, değişik durumlarıyla filme de alınan “Hababam Sınıfı”nda, bir okul sınıfından hareket ederek toplumdaki düzensizlikleri ve değer yargılarını ele almıştır.

Recep Bilginer, devlet-vatandaş ilişkilerinde devleti değil vatandaşı sorumlu tutan bir yazar olarak tanınmıştır. “Ben Devletim” adlı oyununda, yönetimde yüksek düzeydeki yöneticilerle kurulan ilişkilerde, vatandaşın haksızlık yapmadan ve hakkını çiğnetmeden haksızlıkla savaşması gerektiğini ortaya koymaya çalışır.

Sabahattin Kudret Aksal’ın üç oyunu ise evlilik ve aile ile ilgilidir. “Bir Odada Üç Ayna”da bir aileyi kuruluşundan dağılışına kadar ele almıştır. “Tersine Dönen Şemsiye”de aile içi problemleri, “Kahvede Şenlik Var”da evlilik kurumunun nasıl yozlaştığını dile getirmiştir.

Cahit Atay, “Pusuda” adlı tek perdelik oyununda köy hayatı ve törelerin olumsuz etkileri üzerinde durmuştur.

Necati Cumalı, “Susuz Yaz”da ağa ile köylü arasındaki su sorununu ortaya koyup bu sorunu köylünün yararına çözümlemeye çalışanların hapse bile girebileceklerini belirtmiştir.

İlk tiyatro eserlerini 1950 öncesinde vermeye başlayan Necip Fazıl Kısakürek, şairliği yanında tiyatro türündeki eserleriyle de anılmıştır. “Reis Bey” bir ağır ceza hâkiminin ruhsal değişimini konu almıştır. Kitabın ana karakteri kendini görevine adamış, kimseyle fazla iletişim kurmayan ve verdiği yanlış bir kararla hayatı değişen bir ağır ceza reisidir. Önceleri katı tutumuyla şöhret bulan hâkim,

oyunun sonunda "merhamet"i öğrenmiştir. Reis Bey, ömrü otel odalarında geçmiş, yapayalnız ve taş kalpli bir adamdır. Onun nazarında merhamet idamlık bir suçtur ve toplumun bir ferdini korumak için bin adamın idamından kaçınılmaması gerektiğini düşünmektedir. Günün birinde annesini öldürmek suçuyla karşısına çıkarılan bir gencin idamına karar vermesiyle hayatı değişecek olan Reis Bey'in iç dünyası büyük bir sarsıntı yaşayacaktır. Kitabı özetleyen kısım ise idamlık gencin söylediği "Reis Bey, ağlayabilseydiniz, anlayabilirdiniz!" cümlesi olmuştur. Eserde, akıl ile merhametin mücadelesinde merhametin kazandığı bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Bir şey dile düşmesin bu memlekette!

   Bütün otel ayağa kalktı. Onun tüyü bile kıpırdamadı.

   Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili deyimlerin anlamlarını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ediniz.

2. Metnin temasını ve konusunu açıklayınız.
3. Metindeki Reis Bey'in yaşadığı iç çatışmaları açıklayınız.
4. Okuduğunuz "Reis Bey" adlı oyundaki şahıs kadrosunun özelliklerini, temsil ettikleri değeri ve zihniyeti belirleyerek aşağıdaki tabloya yazınız.

Kişiler	Özellikleri	Temsil Ettiği Değer ve Zihniyet
Reis Bey		
Otel Kâtibi		
Taşralı Müşteri		

5. Metindeki dramatik örgüyü sıralayınız.
6. —Böylesi, mutlaka o yerlere düşer. Balık, denizden çıktı mı balıkhanede bulunur. Reis Bey'den öğrendik bu benzetişleri...

   Bu metinde geçen "benzetiş" ifadesinden hareketle metinde geçen diğer "benzetiş"leri tespit ediniz.

7. Metinde "ağızların iğrenç sakızı" olarak nitelendirilen şey nedir? Açıklayınız.
8. Reis Bey için "merhamet" nedir? Eserin tamamını okuyarak Reis Bey'in değişim sürecini yorumlayınız.
9. Metnin akılda kalan cümlelerinden biri de "Ağlayabilseydiniz anlayabilirdiniz!" olmuştur. Sizce ağlamak ve anlamak niçin aynı bağlamda kullanılmıştır? Yorumlayınız.
10. Oyundaki zaman ve mekân ögelerini açıklayınız. Oyunda kaç farklı dekor kullanılmıştır? Belirtiniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıda verilen dönemlerle özellikleri, dönemin numarasını ilgili özelliğin başına yazarak eşleştiriniz.

1923-1950 Dönemi Türk Tiyatrosu **1**

1950 Sonrası Türk Tiyatrosu **2**

- [ ] Çözülen aile yapısına çözüm olarak sağlam temellere dayalı aile tezi savunulur.
- [ ] Geleneksel Türk tiyatrosunun izleri görülür.
- [ ] Köy sorunlarına eğilme görülür.
- [ ] Sorunlar bireyden topluma yönelir.
- [ ] Osmanlı İmparatorluğu'nun yanlışları irdelenir.
- [ ] Eğitimi eleştiren, yol gösterici oyunlar yazılır.
- [ ] Aile sorunları ele alınır.
- [ ] Ağa-köylü ilişkisinde ağaların yanlış tutumları eleştirilir.
- [ ] Köy kadınının sorunları tiyatro aracılığı ile topluma duyurulur.
- [ ] Dini yanlış anlama eleştirilir.
- [ ] Oyunlarda işçi sorunları ele alınır.
- [ ] Konusunu tarihten alan oyunlar yazılır.
- [ ] Evrensel konular da ihmal edilmez.

2. ETKİNLİK

Genel ağdan TRT'de yayımlanan Necip Fazıl belgeselini bularak izleyiniz. Okuduğunuz oyunu, yazar ve eser bağlamında değerlendiriniz.

3. ETKİNLİK

İlk eserim "Tohum (1935)", "Bir Adam Yaratmak (1937)", "Künye (1939)" hep bu ölçüye göre yazıldı. Derken "Sabır Taşı (1940)", "Para (1941)", "Nam-ı Diğer Parmaksız Salih (1948)"... Bunlardan "Sabır Taşı"mdan başka hepsi oynanmış, hepsi de istisnasız, basılmış eserler... "Siyah Pelerinli Adam", en bağlı olduğum manada, oynanmasından ziyade okunması için kaleme aldığım... 1943 "Büyük Doğu"larında tefrika ettiğim ve ilk defa olarak kitaplaştırdığım eser... Kalemimi sahneye cezbeden, ismi gerekmez dediğim ihtiyar Türk aktörüyle aramdaki aykırılıklar, 1948'den 1960 yılına kadar tiyatro muharrirliğime fasıla verdiriyor ve 1960 yılı hadiselerinden sonra girdiğim zindan mikâbı, beni tiyatroda gördüğüm esrarlı mikâbın gökkuşağı renkleriyle pırıldayıcı dünyasına itiyor. Artık rengi, davası, gayesi, dostları ve düşmanları malum bir insan olarak o aktör için değil, istikbalin sanatkârı için yazmaya başlıyorum ve "Ahşap Konak", "Kumandan", "Reis Bey" böylece meydana geliyor.

Necip Fazıl Kısakürek, *Reis Bey (Ön Söz)*

Yukarıdaki metinde geçen altı çizili ifade ile anlatılmak istenen nedir? Yorumlayınız.

Yazarın Biyografisi

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983)

İstanbul'da doğdu. Çocukluğunu Çemberlitaş'ta bir konakta geçirdi. Bahriye Mektebine giren ve babasının ölümünden sonra buradan ayrılan Necip Fazıl, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne girdi. Millî Eğitim Bakanlığı bursuyla bir yıl Paris'te öğrenim gördü. Çeşitli yüksekokullarda öğretim üyeliği yaptı. *Ağaç* ve *Büyük Doğu* dergilerini çıkardı. *Son Posta*, *Yeni İstanbul* gibi gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı. İstanbul'da vefat etti. İlk şiirlerini *Yeni Mecmua*'da yayımladı. *Millî Mecmua, Hayat, Varlık* dergilerinde çıkan şiirlerinde, halk şiirimizin öz ve biçim yapısından yararlandı; bunlara Batılı, çağdaş bir özellik kazandırdı. Sonraları mistik, dinsel duyuşlarla şiirler yazdı. Heceyi ustalıkla kullandı. Şiirin yanı sıra oyun, fıkra, makale, tarih, eleştiri, biyografi, monografi, öykü türlerinde de eserler verdi.

Başlıca eserleri: *Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile, Şiirlerim* **(şiir)**; *Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil, Ruh Burkuntularından Hikâyeler* **(öykü)**; *Tohum, Bir Adam Yaratmak, Künye, Sabırtaşı, Para, Reis Bey, Ahşap Konak, Yunus Emre, Abdülhamit Han, Kanlı Sarık, Mukaddes Emanet* **(oyun)**; *Çerçeve, Büyük Doğu'ya Doğru, Büyük Kapı* **(fıkra)**; *Namık Kemal* **(monografi)**; *Yılanlı Kuyudan, Babıâli* **(anı)**.

2. METİN

HAZIRLIK

1. Tirat, manzum tiyatro, müzikal ve oratoryo hakkında araştırma yapınız. Bu türlerin sahnelenişi hakkında bilgi edininiz (2. etkinliğe yöneliktir.).
2. Tiyatroda projeksiyon, ses, ışık vb. teknik imkânlardan yararlanma seyircide nasıl bir etki bırakabilir? Tartışınız.
3. Türkiye'de köyden kente göç hareketleri ne zaman başlamıştır? Sonuçları neler olmuştur? Araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 11. soruya yöneliktir.).
4. Absürt (uyumsuz) tiyatro hakkında araştırma yaparak bu türün özelliklerini defterinize yazınız (4. etkinliğe yöneliktir.).

KEŞANLI ALİ DESTANI

Olay, Sineklidağ'da geçmektedir. Ali, Sineklidağ'da oturan bir gençtir ve Zilha'yı çok sevmektedir. Bir gün Zilha'nın amcası öldürülür ve halk, suçu Ali'nin üzerine atar. Zilha'nın amcası mahallenin belalılarından biridir, herkesten haraç toplar ve kimse tarafından sevilmez. Ali mahallenin en sevilmeyen adamını öldürdü diye herkes tarafından sevilir ve mahallede ünlenir. Bir türlü suçsuzluğunu ispat edemez. Hapishaneden çıkınca görkemli bir karşılama töreni hazırlanır Ali için. Herkes ona sevgi gösterisinde bulunur. Ali, mahallesine gelir gelmez muhtarlığa adaylığını koyar ve seçimleri kazanır. Kısa sürede mahallede çok şey değiştirir. Haraç olayını kaldırır, mahalleyi düzene koyar. Zilha, amcasını öldürdü diye Ali'ye hiç yüz vermez. Zamanla Zilha'nın amcasının gerçek katili ortaya çıkar. İsmi de Cafer'dir. Cafer'den Ali'yi öldürmesini isterler. Bu arada Zilha sevdiği adamın suçsuz olduğunu öğrenir. Ali ve Zilha evlenmeye karar verirler. Fakat Cafer, Ali'yi öldürmekte kararlıdır. Düğünlerinin olduğu gün Cafer, Ali'yi vurmak için evlerinin önüne gelir ve Ali'yle dalaşmaya girer. Ali vurulur. O acıyla silahı tuttuğu gibi Cafer'i öldürür ve gerçekten katil olur. Böylece Ali tekrar hapishaneye döner ama Keşanlı Ali Destanı ömür boyu sürer.

Keşanlı Ali Destanı adlı oyundan bir sahne

Birinci Bölüm

Tablo 1

Aslında bu bölüm girizgâhtır. Şerif abla mahalleyi ve kendisini ayrıntılı bir şekilde anlatan farklı bir şarkı söyler. Bu arada mahalleliye eziyet eden tiplerin tamamı bu tabloda görünür ve kendilerini tanıtırlar. Sadece zengin mahallesindekiler ve Ali görülmemiştir. Zilha da Kaf Dağı'nın arkasındaki prensini beklediği ve isteklerinin tamamını dile getirdiği bir şarkı söyler. Ali'nin hapishaneden af sayesinde çıkacağını da bu tabloda öğreniriz. Bu olayların tamamı ya şarkıyla ya da durumdan haberdar olmadığını belli eden polis karakterine anlattırılarak yapılır.

Hidayet: Yeni çıkan şarkılar... Akasyanın Dalları, Zalim Güzel Öldür Beni... Gözlerinin Engininde. Yeni çıkan şarkılar var: Sinekli Dağın Efesi Keşanlı Ali Destanı var.

Keşanlı Ali Destanı adlı oyundan bir sahne

(Projektörün ışığı Hidayet'i salonu geçiş süresince izlemiştir. Hidayet son sözleri sahnenin merdivenlerini çıkarken söyler. Orada durur, destanın ilk dörtlüklerini okumaya başlar.)

Morgol gömlek giyerdi
Gümüş köstek takardı
Hafif şehla bakardı
Yaktı mı kalpten yakardı

Kaşta bıçak yarası
Yüzde Halep çıbanı
Kurşun yemiş ayağı
Belli belirsiz aksardı

Projeksiyon: Ali'nin Hapishane Arşivinden Büyütülmüş, Üstü Dosya Numaralı ve Damgalı, Önden ve Profil İki Portresi.

ŞERİF: *(Paravanın arkasından çıkıp ön sahneye gelir. Seyircilere)*

KORO: Edelim meclise bir kıssa beyan
Kıssadan hisse ala arif olan

NURİ:

Hoş dostum diye başlayım söze
Hoş olsun beyler kıssamız size
Şu suret Keşanlı Ali'yi gösterir
Destanı var işte her yerde söylenir
Gel gör bakalım neymiş bu destan
On beş fasılda edelim beyan.

(Koroyu teşkil eden İzmarit Nuri, İstidacı Derviş, Bileyci Temel, Hafize, Hamal Niyazi, her biri mesleklerinin aksesuarı olan boya sandığı, eski model istidacı daktilosu, bileyci tekerleği sırtlarında olarak perde önüne dizilirler. Koronun çapaçul ve döküntü bir hâli vardır.)

Edelim meclise bir kıssa beyan
Kıssadan hisse ala arif olan

(Koroyu teşkil edenler birer birer kendilerini takdim ederler.)

NURİ:

Adım Nuri
Nam-ı diğer İzmarit
Keşanlıyım
Ali'nin memleketlisi
On parmağımda on marifet
Bir eser, gazta satarım
Bir eser, kundura boyarım
İşsiz kalınca
Her bir işi yaparım
Musluk tamir ederim
Lağım temizlerim
Otomobil yıkarım
Köpek gezdiririm
Çocuk bakarım

TEMEL:

Çeşme başı dalaşı
Karı kızan dalgası
Arsa duvar kavgası
Eeeyi biçaak bileriiim

DERVİŞ:

Bana derler Derviş Dayı
Bütün sermiyem şu kutu
(Daktiloyu gösterir.)
Mevzuatı kanunları benden sor
Adliyenin orda beklerim
(...)

HİDAYET:

Benim adım Hidayet
Sinekli'de doğmuşum

İlkokul üçe kadar okudum
Yeni Hayat satarım
Yeni çıkan şarkıları
Sineklidağ'ın efesi
Keşanlı Ali Destanı'nı satarım.

NİYAZİ:

Ben hamalım
Adım Beş vakit Niyazi
Soyadım Sefer
Yedi çocuk
Karım, bacım
Kaynanam
Hepsinin rızkı
Şu iple semer

ŞERİF:

Bana derler Şerif Abla
Üç kapıda helalar var ya
Anladın değil mi nenin nesi
Yüz numara mütevellisi
He ya helacıyız
Böyle yazılmış yazımız
Herkes pisler biz yıkarız
Yol ağzıdır uğrak yeri
Kondulusu şehirlisi
Hele soğuk havada
Fazla olur müşterisi
Lüküs kamara da var
Alafranga
Yolun düşerse buyur
Bekleriz ha

ŞİŞMAN POLiS: *(Kenardan düdük çalarak gelir.)*

Bana şişman polis derler
Ben nizamın bekçisi
Kol gezerim mahle sokak
Miting mi var, grev mi var
Kongre mi toplanıyor bir yerde
Hepsi kitaba uymalı
Burda oyun oynanıyorsa söz misali
Adam gibi bir oyun olmalı
Yani hissi olmalı
Millî olmalı
Hamasi, vatani, ahlaki, inzibati olmalı
Sonunda vatandaşa bir ders-i ibret çıkmalı
Yazar tıraşı kesip
Diyeceğini kısa yoldan dimeli
Perde gece yasağından
Bir saat önce inmeli

KORO:

Keşanlı Ali Destanı adlı oyundan bir sahne

Sineklidağ burası
Şehre tepeden bakar
Ama şehir ırakta
Masallardaki kadar

Her cins insan var burada
Çalışkanı tembeli
Dört bucaktan gelmişler
Hırlı hırsız serseri

Lazı Kürdü Pomağı
Maraşlısı Yanlısı
Erzincanlı Kemahlı
Hepsi kader yoldaşı

TEMEL:

Te şurası bizim ev
Kontrplak dört duvar
Bir kapı üç pencere
Tenekeden damı var

NURİ:

Bir yanımız mezbele
Bir yanımız yokuş yar
Önümüzden sel gibi
Şır şır akar lağımlar
(...)

HİDAYET:

Sabah olur gün doğar
Işır yosun kayalar
Horoz öter çöplükte
Herkes düşer yollara

DERVİŞ:

Biri hamal kalaycı
Biri süfli dilenci
Biri kıpti macuncu
Helvacı ya köfteci

HAFİZE:

Kızlar çoğu hizmetçi
Ya giderler tütüne
(Bir kız kırıtarak geçer, çorabını çeker, rujunu tazeler.)
Yoldan çıkan da olur
Günahları boynuna

NİYAZİ:

İşsiz çoğu erkekler
Kahvelerde pinekler
Irgat olur bazısı
Amelelik ederler

KORO:

Sineklidağ burası
Şehre tepeden bakar
Ama şehir ırakta
Masallardaki kadar

Projeksiyon: Horozu Çok Olan Köyde Sabah Erken Olurmuş. Sineklidağ' da Anarşi Devri: Sefalet, Rezalet, Cinayet.

(...)

Tablo 2

Projeksiyon: *Her gecenin bir sabahı var. Aftan faydalanan Keşanlı Ali'nin mahpustan çıkışı.*

(Dışarda klakson sesleri koro hâlinde duyulur. "Ya ya ya, şa şa şa, Ali Ağabey çok yaşa" sesleri. İçerdekilerin bir kısmı dışarı taşar.)

DERVİŞ: *(Bakarak)* Hey koca aslan.

NİYAZİ: Er kişi ensesinden belli olur. Şu enseye bak maşallah.

NURİ: Mahpushane yaramış. Saçları da ustura ile kazıtmış.

ŞİŞMAN POLİS: *(İşgüzar)* Açılın. *(Düdük çalar.)* Trafiği kapamayın. *(Ali'yi, kalabalık, sırtta içeri getirir. Gazeteci elinde fotoğraf makinesi geri geri girer, flaş parlatıp resim çeker.)*

ŞERİF: Hoş geldin.

ALİ: Hoş bulduk Şerif Abla.

TEMEL: Duyduk ki mahpushanede itibarın yerinde imiş Ali Abi?

ALİ: Eh, hürmette kusur etmediler.

NURİ: Mahpushane müdürünü dövdüğünde bir resmin çıkmıştı gazetede, iftihar ettik milletçe.

ALİ: Sizler nasılsınız görmeyeli?

HAFİZE: Allah razı olsun, Çamur İhsan'dan kurtardın bizi ya, senden sonra öbek öbek küçük bataklar üredi başımıza oğul...

DERVİŞ: Bırakın nefes alsın be çocuk.

TEMEL: Çarşambayı perşembeyi bize haram ediyorlar.

ALİ: Edemezler.

NİYAZİ: Demin polis de söyledi. Damlarımızı hepten yıkacaklarmış.

ALİ: Yıkamazlar.

LUTFİYE: Ya bu ağaların açgözlülüğü? Sus parasını iki misli alacaklarmış...

ALİ: Alamazlar.

NİYAZİ: İhsan'ın takımı senin için, "*Suyu ısındı ayağını denk alsın*" diyesiymişler; yakın vakitte seni vuracaklarmış.

ALİ: Vuramazlar...

ŞİŞMAN POLiS: Dağılın be. Söyle de dağılsınlar. Trafiği tıkıyorlar. (Düdük çalar.) Toplu yürüyüş kanunu var. Şimdi zabıt tutuyorum. Anlamıyor musunuz?

ZAYIF POLiS: *Hadi dağılın... (Şişman ve Zayıf Polis, kalabalığı iteleyerek dağıtmak isterler. Onların dağıttığı kümeler dağılır gibi yapıp sonra başka bir yanda yine kümeleşirler.)*

ZAYIF POLiS: (Şişman'a) iyilikle iyilikle ...

ŞİŞMAN POLiS: (Aliye) Geçmiş olsun Ali Efendi...

ALİ: Eyvallah.

ŞİŞMAN POLiS: Söylesen de dağılsalar. Seni dinlerler. Bizim de başımız derde girmesin.

ALİ: Buralara kadar zahmet ettiniz, büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim. (Klakson tezahüratı) Bugün işlerini feda edip gelen şoför arkadaşlara mahsus selam ederim. (Sert) Dağılın lan.

NURİ: Sen öl de, ölelim.

(Kalabalık çil yavrusu gibi dağılıverir. Sahnede Ali, Nuri, Derviş, Temel, Hafize kalırlar.)

NİYAZİ: *(Derviş'e)* Açtınız mı muhtarlık meselesini?

ALİ: Ziyarete geldiğinde çıtlatmıştı Derviş Dayı. Gulis yaptınız mı bari?

DERVİŞ: Sen organizeyi bana bırak.

ALİ: Durum vaziyetini iskandil ettiniz mi?

NİYAZİ: Hafize yukarı mahalleyi kolaçan etti.

NURİ: Hidayet'e de aşağı mahalleyi ispiyonlattık.

DERVİŞ: Aşağı mahalleden biraz oy kaldırabileceğiz.

NURİ: Pazar meydanından korkun olmasın. Özel sektör senden yana.

HAFİZE: Kadın milleti de bilirsin seni tutar.

ALİ: Zilha da mı?

DERVİŞ: Boş ver şimdi Zilha'yı.

ALİ: *(Telaşlı)* Yoksa gitti mi burdan?

TEMEL: Burda. Şerif Abla'nın helalarında çalışıyor.

ALİ: Niye görünürde yok?

ŞERİF: Biraz rahatsızlandı da.

(...)

Tablo 3

Projeksiyon: *Taraflar ince taktiklerle seçime giriyorlar. Bakalım şimdi suret ne gösterecek.*

Dekor: *Gecekondu meydanı. Kahvenin önü. Her yer donanmıştır.*

NURİ: (Bir iskemleye çıkarak) Beni dinleyin bir yol, ey cemaati Müslimin. *(Hidayet'e)* Sen de köşede aynasızı kolla. *(Hidayet gider.)*

SİPSİ: Fetvayı şerife mi çıkarıyorsun be!

I. KONDULU: Bugün propaganda yasak.

NURİ: Susun arkadaşlar. Ezberlediklerimi unutacağım. Bugün muhtar seçimi efendime söyleyim oyunuzu kime vereceksiniz ulan?

I. KONDULU: Sana ne, kime istersek veririz.

II. KONDULU: Keyfimizin kâhyası mısın?

I. KONDULU: Bize baskı yapamazsın arkadaş.

III. KONDULU: Biz kimi seçeceğimizi biliyoruz.

SİPSİ: İn ulan oradan aşağı.

NURİ: Şu adaylar kim, bir posta görelim. Teke Kâzım, Çakal Rüstem, Kürt Sabri.

2. KONDULU: Kürt Sabri, Çakal Rüstem lehine feragat etmiş.

DERVİŞ: Demek ortak çalışacaklar.

NURİ: Vay namussuzlar. Neyse. Demek şimdi Teke ve Çakal'a karşı anlı şanlı Keşanlı Ali kalıyor aday olarak. (Kalabalığa alkışlayın işareti yapar.)

KORO: Yaşasın Keşanlı!

YUKARI MAHALLE KOROSU: Yuuuuuh!

NURİ: Bir kerem Teke Kâzım dedikleri asker kaçağıdır, arkadaşlar.

YUKARI MAHALLE KOROSU: Yuuuuuh...

NURİ: Üstelik okuma yazması da yoktur. Kara cahilden mıhtar nerde görülmüş?..

(...)

Keşanlı Ali muhtar seçilir ve mahalleyi haraca bağlar. Zilha ve Ali arasındaki aşk sona erer. Zilha'ya zengin mahallesinden biri âşık olur. Zilha zengin mahallesine taşınır ve edep adap dersleri almaya başlar. Zilha zaman zaman mahalleye gelip yeni öğrendikleriyle caka satar. Ali mahallede sistemini kurmuştur. Mahalleye gelen politikacılarla arası iyidir. Fakat bir süre sonra mahalledeki bir kavgada Manyak Cafer tarafından öldürülür.

Son sahnede koro şunları söyler:

KORO: Of, off...

Sinekli'de durulmuyor yastan
Sağından vuruldun, soluna yaslan
Hey Ali, koç Ali, babamız Ali
Analar doğurmaz böyle bir aslan

Morgol gömlek giyerdi
Gümüş köstek takardı
Hafif şehla bakardı
Yaktı mı kalpten yakardı

Kaşta bıçak yarası
Yüzde Halep çıbanı
Kurşun yemiş ayağı
Belli belirsiz aksardı

Konduları yıkılmaktan korudu
Su getirdi, alantrik kondurdu
Yol yaptırdı, dokuz çeşme açtırdı
Ele güne bizi adam saydırdı

Küçükleri severdi
Büyükleri sayardı
Bir bayramdan bayrama
Namaz da bilem kılardı

Bıçağa hiç dönmezdi
Perva nedir bilmezdi
Açık tetik mi gördü
Üstüne üstüne giderdi

Beyler tuzağından kurtulamadı
Lüveri çalındı toplayamadı
Zilha'yı doyarak koklayamadı
Namertçe vuruldu koç yiğit Ali

(Koro bunları okur, polisler Ali'yi götürürken sahne alınlığındaki Ali'nin prologdaki dosya resmi akseder. Şerif Abla sahne önüne ilerler. Kıssadan hisseyi söyler.)

KISSADAN HiSSE:

Sayın baylar bayanlar
Bizi seven ihvanlar
Burada biter kıssamız
Gördünüz işittiniz

Böyle işte çoğu destan
Destan işin afyonu
Kaldırdı mı altından
Ali Cengiz oyunu

Biz yutarız cahiliz
Yumruk kadar kafamız
Ama sizler okumuş
Gözlük bilem takınmış

Aydın kişilersiniz
Siz bunu yemez misiniz
Kaldırın örtüleri
Üfürün şu tülleri

Arayın bulursunuz
Kazıyın görürsünüz
Yanlış mı öyle değil mi
Neden sus pus oldunuz

Yoksa sen de bizcilen
Saf mısın ey ehali
Bizim kadar kolayca
Kanar mısın ehali

Haldun Taner, *Keşanlı Ali Destanı*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bileyici: Bıçak, balta, vb. aletleri keskinleştiren kişi.
inzibati: Sıkı düzen.
ispiyonlamak: Birinin sırlarını, davranışlarını, düşüncelerini gözleyip başkalarına bildirerek çıkar sağlama, ispiyonlama, gammazlama.
istidacı: İstida, dilekçe yazarak geçimini temin eden kimse, arzuhâlci.
Kıpti: Mısır halkından olan kimse.
kolaçan: Herhangi bir amaçla çevreyi dolaşıp pek belli etmeksizin gözden geçirme.
kontrplak: Genellikle mobilya işlerinde kullanılan, en az üç kaplamanın üst üste tutkallanmasından oluşan, ince, esnek tahta.
köstek: Saat, kılıç, anahtar vb.nin ucuna takılan zincir.
miting: Gösteri amacıyla veya bir olaya dikkati çekmek için genellikle açık yerlerde yapılan toplantı.
namıdiğer: Diğer bir deyişle, öteki adı ile.
perva: Çekinme, sakınma, korku.
Pomak: Rumeli'de Bulgarca konuşan bir Türk ve Müslüman topluluğu.
rovelver (lüver): Altıpatlar silah.
sükût: Susma, konuşmama, söz söylememe, sessizlik.
şehla: Kusurlu sayılmayacak kadar hafif şaşı göz.
yüz numara mütevellisi: Tuvaletin yönetimi kendisine verilmiş olan kimse.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

İkinci Dünya Savaşı tüm dünyada her açıdan olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Tiyatro türünde içe kapanık, hayatı sorgulayan, klasik oyunu reddeden, dramatik örgüye karşı çıkan eserler verilmeye başlanmıştır. Bu tarz tiyatrolara uyumsuz tiyatro denmiştir.

1950 sonrasında gelişen Türk tiyatrosunda sosyal hayatın sahneye yansıması daha da artmıştır. Sosyal hayatın ele alınması epik tiyatro anlayışıyla yeni bir şekil almıştır. Epik tiyatro kavramı Alman tiyatro yazarı ve kuramcısı Bertolt Brecht (Bertol Breç) tarafından ortaya atılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan politik, sosyal ve ekonomik sıkıntıların sonucunda ortaya çıkan politik tiyatro anlayışından etkilenerek gelişmiştir. Türk tiyatrosunda epik tiyatronun ilk örnekleri 1960'lı yıllarda Haldun Taner tarafından verilmiştir.

Epik tiyatro anlayışının ortaya çıktığı yer; siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda buhranlar geçiren Almanya'dır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra halkın ilgisi özellikle politik konulara yöneldiği için tiyatro da bu konuların gündeme getirilip tartışıldığı bir alan olmuştur.

Epik tiyatro alışageldiğimiz tiyatro anlayışından farklıdır. Toplumsal ve politik konuları ele alan, seyircinin bu konular üzerinde düşünüp fikir yürütmesini, tartışmasını, yargıya varmasını sağlayan; bilgilendirici, tezli tiyatro anlayışıdır.

Brecht'in epik tiyatro anlayışında, dramatik tiyatrodan farklı olarak izleyici oyunun içinde değil dışındadır. İzleyici olayları izler, eleştirir ve sonunda bir yargıya varır; hiçbir zaman oyunun içinde kaybolup gitmez. Oyun yazarı seyircinin dikkatini canlı tutmak için birtakım taktik ve tekniklerden yararlanır. Afiş, film, slogan, müzik, hoparlör ve projeksiyon kullanılarak oyunun akışı kesildiği için seyirci daima uyanık tutulur. Projeksiyonla sahneye yansıtılan belgeler oyun kişilerinin söylediklerini desteklemeye ya da çürütmeye, soyutu somutlaştırmaya yarar. Afiş, film ve sloganlar aracılığıyla seyircinin tarihî gerçekliği daha iyi kavraması ve hatırlaması sağlanır.

"Keşanlı Ali Destanı" hem Haldun Taner'in hem de Türkiye'nin ilk epik oyunudur. Brecht'in epik tiyatro tarzı ile geleneksel tiyatromuzun unsurlarını kaynaştırarak yazdığı bu oyunda yazar, bu biçimin bütün özelliklerine dikkat etmiştir. Temelde gecekondu sorununu ele alan yazar, burada gecekondu halkının sosyal seviyesini, sınıf farkını, devlet dairelerindeki bürokrasi ve rüşvet olaylarını, devletin gecekondularla ilgili politikalarını eleştirel-gerçekçi bir bakış açısıyla ele alır.

Psikolojik tahlillerin bulunmadığı oyunda kişiler anlaşılır biçimde konuşur. Çevre tasvirleri de oldukça yalındır. Görüntü ön plandadır. Seyirci afiş, hoparlör ve sloganlarla uyanık tutulur. Afiş ve sloganlar aynı zamanda olayın arka planını sahneye aktarması bakımından da önem taşır. Oyunda bir başka epik özellik de koronun bulunmasıdır. Yazarın duygu ve düşünceleri bu yolla ortaya konur. Gecekondu halkı arasından seçilen koro üyeleri, söyledikleri şarkılarla seyirciye olayları daha iyi anlaması konusunda yardımcıdırlar. Her biri bir meslek grubunu temsil eden üyeler, bu isimleri lakap olarak kullanır: İzmarit Nuri, İstidacı Derviş, Hamal Niyazi, Bileyci Temel, Destan Satıcısı Hidayet. Koronun şarkılarıyla gecekondu-şehir zıtlığı her yönüyle ortaya konur.

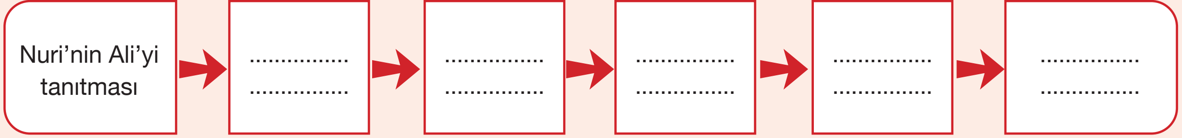
Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Horozu çok olan köyde sabah erken olurmuş."

"Her gecenin bir sabahı var."

Metinde geçen yukarıdaki kelime grubu ve atasözünün anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Atasözünün tahmin ettiğiniz anlamını "TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nden kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metnin olay örgüsünü aşağıdaki şemada boş bırakılan yerlere sırasıyla yazınız.

3. Metnin temasını ve konusunu belirtiniz.

4. Okuduğunuz "Keşanlı Ali Destanı" adlı oyundaki kişilerin özelliklerini, temsil ettikleri değeri ve zihniyeti belirleyerek aşağıdaki tabloya yazınız.

Kişiler	Özellikleri	Temsil Ettiği Değer ve Zihniyet
Ali		
Zilha		
Mahalleli		

5. Metindeki ana çatışma kimler arasında yaşanmaktadır? Belirtiniz.

6. Metinde geçen ehali (ahali), alantirik (elektrik), gazta (gazete) gibi kelimeler Türkçenin ağız özelliğini yansıtmaktadır. Siz de metinde geçen diğer yöresel kelimeleri tespit ediniz.

7. Oyunda mahalleler ve karakterler arasında nasıl bir ilişki söz konusudur? Açıklayınız.

8. Oyunda hangi karakterler abartılı olarak verilmiştir? Belirtiniz.

9. Keşanlı Ali'nin çevresi tarafından kahraman ilan edilmesinin sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

10. Gecekonduda yaşayan kahramanlar şehrin merkezini nasıl değerlendiriyorlar? Açıklayınız.

11. Oyunda hangi toplumsal aksaklıklar dile getirilmiştir? Açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Hoş dostum diye başlayalım söze

Hoş olsun beyler kıssamız size

Metinde geçen bu sözlerden hareketle yazarın hangi geleneksel tiyatromuzdan yararlandığı söylenebilir? Değerlendiriniz.

2. ETKİNLİK

Absürt tiyatronun kurucusu sayılan Samuel Beckett'in "Godot'yu Beklerken" adlı tiyatrosundan alınan tiradı sınıfta sergileyiniz.

VİLADİMİR – Boş konuşmalarla zamanımızı harcamayalım! (Bir an, şiddetle) Fırsat varken bir şeyler yapalım! Her gün birilerinin bize ihtiyacı olmuyor. Aslında özellikle bize ihtiyaç duymuyorlar. Başkaları da daha iyi olmasa bile, aynı derecede bizim yaptıklarımızı yapabilirlerdi. Kulaklarımızda çınlayan şu yardım çığlıkları bütün insanlığa yöneltilmiş! Ama burada, zamanın bu anında, istesek de istemesek de bütün insanlık biziz. Çok geç olmadan bundan yararlanalım! Zalimce bir alın yazısının bize layık gördüğü iğrenç güruhu hakkıyla temsil edelim! Ne dersin? (Estragon hiçbir şey söylemez.) Kollarımızı kavuşturup yardım etmenin iyi ve kötü yanlarını hesaplarken cinsimize kötülük etmediğimiz doğru. Kaplan hiç düşünmeden hemcinsinin yardımına koşar ya da çalılıkların kuytularına siner. Ama sorun bu değil. Sorun burada ne yaptığımız. Ve cevabı bildiğimiz için mutluyuz. Evet, bu uçsuz bucaksız karmaşada kesin olan tek bir şey var. Godot'nun gelmesini bekliyoruz. Ya da gecenin çökmesini. (Bir an) Buluşacağımız yere saatinde geldik ve bu da sonu işte. Aziz değiliz ama bu da sonu işte. Aziz değiliz ama buluşacağımız yere saatinde geldik. Kaç insan böyle bir şeyle övünebilir?

3. ETKİNLİK

Haldun Taner'in "Lüküs Hayat" ve "Keşanlı Ali Destanı" tiyatrolarının yazıldığı dönemden bugüne çok ilgi görmesinin nedeni sizce ne olabilir? Araştırınız.

4. ETKİNLİK

Bertolt Brecht tiyatrosunda hedef, seyircinin kalıplaşmış değer yargılarını sarsmak, onu yaşadığı insanlık ortamında yer alan ve doğalmış gibi gösterilen çelişkileri görmeye ve düşünmeye yöneltmek, vardığı sonuçları yaşama geçirmesini sağlamaktır.

Yukarıdaki açıklamadan hareketle "Keşanlı Ali Destanı" adlı tiyatroda "hedef" olarak neyin seçildiğini açıklayınız.

3. METİN

HAZIRLIK

1. Trajedi türü hakkında araştırma yapınız (1. etkinliğe yöneliktir.).
2. Gelenek ve göreneklerin toplumdaki etkilerini konu alan bir araştırma yapınız (Metni anlama ve çözümleme 7. soruya yöneliktir.).
3. Güngör Dilmen'in "Canlı Maymunlar Lokantası" adlı oyununun metnini sınıfa getiriniz (2. etkinliğe yöneliktir.).

KURBAN

Kurban adlı oyundan bir sahne

(Mahmut, karısı Zehra, oğlu Murat ve kızı Zeynep'le mutlu bir yaşam sürdürmekte iken Zehra hastalanıp yatağa düşer. Uzun süre iyileşemez. Mahmut, konuk olduğu bir köy evinde (...) Gülsüm'ü görür; onunla resmî nikâhla evlenmek ister. Bu evlenme karşılığında Gülsüm'ün ağabeyi Mirza'ya armağanlar verir hatta onun isteklerine boyun eğmek zorunda kalır. Evde çocuklarının beslediği koç, gelin eve girerken kurban edilecektir. Ancak Zehra bu evliliğe karşı çıkar.)

DEKOR: Mahmut'un evi. Genişçe bir orta oda görülür. Bu oda arkada mağara gibi loş bir iç odaya açılır. Zehra'nın döşeği serilidir. Çok yalın olması gereken dekorda yalnız oyunda geçen ögeler bulunur: Kapı, pencere, ocak, kerevet vb. Pencere dahi dış biçimiyle belirtilmelidir. Dekor Zehra'nın dışa karşı sımsıkı kapanmışlığını verebilmelidir. Sahne önü avludur.

(Aşağıdaki bölümde Zehra, köylü kadınlarla eve kuma getirilmesi konusunu tartışmaktadır.)

KADIN —Üstüne kuma gelen ne ilk ne son kadınsın sen.

III. KADIN —Yasası böyle kurulmuş erkeklerce.

KADINLAR —Erkeklerce.

ZEHRA —Başka bir yasa var benim yüreğimde, onu izleyeceğim.

II. KADIN —Binlerle Karacaören'de binlerle kadının yazgısı bu, sen mi değiştireceksin?

ZEHRA —Nice çoğaltsanız örneği, boş. Bana aykırı. Binler bin, ben birim. Aşımı ocağımı paylaşırım herkesle, paylaşmam erkeğimi.

HALİME —Yamaçtaki gelin taşını işittin mi?

ZEHRA —(Duymamış) Onsuz yapamam ben.

I. KADIN —Ayrılmıyorsunuz ki.

ZEHRA — (Dalgın) Mahmut'un sözleriydi bunlar o kızın uğruna. Ben tekrarlıyorum kendim için.

II. KADIN —Bir çatı altındasınız yine.

ZEHRA —Onu Gülsüm kızla paylaşmak tüm yitirmekten beter.

KADINLAR —Tüm yitirmekten beter.

HALİME —Bugün bir şeyler olacak öyleyse. Bin yıldır Anadolu kadınının sustuğu çığlık belki senin yüreğinden fışkırır.

ZEHRA —Onsuz yapamam ben!

HALİME —Yamaçtaki gelin taşını bildin mi?

III. KADIN —At, insan biçimleri seçermiş kişi o kayalara uzun uzun bakınca.

HALİME —Senden önce başka bir Zehra'nın üstüne kuma gelirmiş. Kadın koyup gidememiş evini, ocağını çocuklarından ötürü. Susmuş beklemiş. Gelin alayını görünce uzaktan öyle bir ah kopmuş ki yüreğinden yanıtlamış dağ taş "*Ah*"! Anında taş

kesilmiş düğüncüler, taş at üstünde taş gelin; taş, çevresindeki köylüler.

ZEHRA —(Öyküyü dinlemiştir, gözleri ışır. Sonra birden değişik sesle)

Onsuz yapamayacağını söyledi "*Gülsüm kanıma buyruk.*" dedi. Bir tırpan yeli duydum topuklarımda kardeşler, biçildim mi ne? Kime tutunurum artık?

(Murat'la Zeynep sevinçle içeri girer. Ellerinde koçun ipi, tasması vardır.)

MURAT —Koçu saldık ana.

ZEHRA —(Çocukların dönmelerinden sanki üzgün) Ne çabuk döndünüz?

KADINLAR —(Aynı anda) Koçu saldınız mı?

MURAT —(Kıvançlı) Saldık elbet.

HALİME —(Kendi kendine) Ya düğün kurbanı?

(Zehra, kadınların çıkması için sabırsızlığını belli eder.)

III. KADIN —Şimdilik hoşça kal Zehra.

II. KADIN —Bir dileğin olursa yakındayız.

(Kadınlar çıkar.)

MURAT —Götürdük çayırın ortasına, azat ettik. Öyle sevindi ki ellerimi yüzümü yaladı.

ZEHRA —Sevinir ya hayvancık.

MURAT —Ana... Artık ona kimse dokunmaz değil mi?

ZEHRA —Kimse dokunmaz.

MURAT —Azat buzat, yarın ahrette sen de beni gözet, dedim.

ZEHRA —İyi demişsin.

MURAT —Gözlerinden de öptüm, Zeynep de öptü, koç ağlamaya başladı.

ZEHRA —Ah seni.

MURAT —Yeminle ana, her şeyi anlıyor koç.

ZEHRA —Anlar ya.

MURAT —Buraya bizim evin önüne gelmeyeceğini de anladı.

ZEHRA —Tembih etseydin.

MURAT —Onu yakalayıp bir şey yapmazlar değil mi?

ZEHRA —Yok Murat'ım, yapmazlar. Azat edilmiş kurbana kimse el süremez.

MURAT —Öyle bir yere saldık ki arkası önü yemyeşil. Nereye gitse ot bulsun. Hem de köyden görünmesin, ne olur ne olmaz.

ZEHRA —Ne iyi ne iyi.

MURAT —Boynunda ipi yok, tam azat.

MURAT —Otlar öyle bir olmuş ki ekin sanırsın. Zeynep görünmüyordu. Tam onların içine saldık Karagöz'ü.

(Kaygılı) Ya babam çok kızarsa?

ZEHRA —Ben izin verdim derim.

MURAT —(Ciddî) Gelin kurbansız kaldı, babam döver bizi be koçu koyverdik diye.

ZEHRA —Gelin, Murat'ından Zeynep'inden daha mı değerli?

MURAT —Öyle başıboş görünce yakalayıp kesmezler değil mi bizim Karagöz'ü?

Kurban adlı oyundan bir sahne

ZEHRA —Kimin haddine? Azat edilmiş kurbanın varamazlar üstüne. Gece olsun gündüz olsun alnında bir yıldız parlar onun.

(Murat'ın alnından öper.) Bu yıldızı görenler korkuyla çekilirler. Kurban çünkü Tanrı'nındır.

MURAT —Ya Tanrısız biri çıkarsa karşısına?

ZEHRA —Sen işte o zaman gör koçu, gerilir gerilir de hışımla, öyle bir tos vurur ki böğrüne üç takla atıp yeri öper; o, anasından doğduğuna pişman olur. Ve çabuk toparlayıp kendini kaçamazsa ikinci bir tosu da yer kıçına.

MURAT — (Kahkaha atar.) Yaşasın.

ZEHRA —Uykun mu geldi yavrum?

(Murat hayır diye başını sallar ama gözleri kapanmaktadır.)

Kurban adlı oyundan bir sahne

MURAT —Bir daha onu hiç göremeyecek miyim?

ZEHRA —Bak Zeynep'in de gözleri kapanıyor. Hiç görmeyecek olur musun? Bir gün tüyleri tüm altın kesilmiş gelecek sana. Zeynep uyuyor.

MURAT —Anlat ana, koçu anlat.

ZEHRA —Tüyleri tüm altın kesilmiş.

(Kalın sesle koçu yansılayarak.) Murat, Zeynep, Murat, Zeynep sizi götürmeye geldim. Hazır mısınız?

MURAT — (O da kalın sesle) Hazırım.

ZEHRA —Zeynep de hazır mı ?

MURAT —Hazır.

ZEHRA —Öyleyse binin sırtıma, lüle boynuzlarıma iyi tutunun ama Zeynep de iyi tutunsun söyle kıvırcık altın tüylerime. Hoop ayağımız kesildi yerden, uçuyoruz. Korkma yok! Sağlam durun! Yükseliyoruz göğe, oy oy oy, güle oynaya iri yıldızlara tos vura vura, vay vay salkım saçak ateşler dökülüyor aşağı, bunlar yıldız parçaları. Böyle şenlik nerede görülmüş? Uçuyoruz, uçuyoruz oy, oy, oy, oy. Sizi seyrediyor aşağıda bütün çocuklar "*Şu Murat'la Zeynep'in kıvancına bak.*" diyorlar, "*Altın tüylü koça nasıl da binmişler.*" Ağıyoruz, ağıyoruz göğe, oy, oy, oy, oy, iri yıldızlara tos vura vura. Düşme yok; oy, oy, oy, oy, melekler panayırına yolculuk.

(Değişik sesle)

Bu dünyanın mutluluğunu baban çaldı bizden ve öbür kadın.

(Uzaktan armonika sesleri duyulur. Bir süre dinler.)

Murat, Murat evladım. (Susma) Uyumuş. Tanrı esirgesin. Bugün bir şeyler olursa...

(Boğuk)

Batası Karacaören'de işiniz yok sizin, taş kesilesi Karacaören'de işiniz yok.

(Sesleri dinler.)

Gelsinler bakalım.

(Çocukları kucaklayıp iç odaya taşır. Sonra dış kapıyı sürgüler, sarsıp sağlamlığını dener. Pencereye koşar. Odanın içinde bir süre telaşlı dolaşır. Kapının ardına bu kez bir de dayak koyar, öteyi beriyi pekiştirir. Sonra odanın ortasında diz çöküp hareketsiz bekler. Kadınlar gelir, yol üstüne çömelirler. Düğün alayı yaklaşmaktadır.)

I. KADIN —Atın üzengileri gümüş.

II. KADIN —Dizginleri sırma.

III. KADIN —Eyeri elmas.

HALİME —Gülsüm ata binince öyle olmuş.

I. KADIN —Gelinin saçları amber.

II. KADIN —Gözleri zümrüt.

KADIN —Yüreği taş.

KADIN —Yüreği taş.

KADINLAR —Yüreği taşmış.

HALİME —Gelin ata binince öyle olmuş.

I. KADIN —Başı üstünde şahinler çevrinirmiş.

III. KADIN —Bir elinde dizginleri tutmuş, bir elinde Zehra'nın yüreğini, işkence edermiş.

HALİME —(Mırıldanır.) Taş... Taş...

(Yavaş yavaş bir önseziyle doğrulur.)

İçimde öyle bir inanç var ki kızlar tasvirli kayalarda uyuyan masal bugün gerçekleşebilir. Gerçekleşecektir.

(Mahmut, Zehra'nın direnmesine rağmen resmî nikâh kıyarak Gülsüm'le evlenir ve düğün alayı evin kapısına gelir. Ancak kapı kapalıdır, anahtar da bırakılmamıştır. Mahmut öfkelidir.)

MAHMUT —Zorun neydi kadın, beni şu günümde gülünç etmek mi?

ZEHRA —Herkesin gülünçlüğü kendinden kopar.

III. KÖYLÜ —(Gülsüm'le Zehra'yı işaretle) Bu ikisinin geçimi zor olacak gibi.

II. KÖYLÜ —Öyle görünür.

MAHMUT —Konu komşunun gözü üstümüzde, ayıp oluyor, bekletme bizi.

(Zehra susar.)

MAHMUT —Sabrımı taşırdın artık.

ZEHRA — (Kendini zorlayarak) Açmayacağım.

(Düğüncülerde uğultular: "Açmayacakmış", "Oooo" vb.)

MAHMUT —Açmayacağım mı dedin?

ZEHRA —Dediğimi bir güzel işitiyorsun.

MAHMUT —Zorla mı girelim istiyorsun, doğru mu bu yaptığın? (Zehra yapamam der gibi omuz silker.)

MAHMUT —Gel uzun etme.

ZEHRA —Yanındakileri sav gitsinler, sen bir başına gel.

MİRZA —Bu sözün yakışığı var mı yenge hanım?

ZEHRA —Çağrısız konuklara açık değil kapım.

(Köylülerde tepki.)

MİRZA —Kardeşim, kendi evine geliyor.

ZEHRA —Burası benim evimse onun evi değildir.

MİRZA —Bir çaresine bakalım enişte.

MAHMUT —Bizi karşılamak istemezsen anahtarı kapının altına bırak, demiştim.

ZEHRA —Demiştin.

MAHMUT —Kadın, aç diyorum; kapıyı kırdırma bana!

MİRZA —Her şey edebinle olsun.

HALİME —Siz de çalgıyla oyunla gelmeyecektiniz be oğlum, kanı başına sıçradı kadının.

MİRZA —Evin damında hora tepmiyoruz ya! Gelin ata binip şöyle bir şerefini göstermesin miydi? Bizde sünnet düğünleri bile bundan parlak olur.

(Muhtar öne çıkar.)

MUHTAR —Durun bakayım biraz.

MİRZA —Ha şöyle Muhtar Efendi.

MUHTAR —(Yumuşak) Aç kapıyı kadınım.

ZEHRA —(İnler gibi) Ne olur, gidin. İçeride çocuklarım uyuyor.

MUHTAR —Çocukların uyusun gene. Sen açıver kapıyı.

ZEHRA —Çağrısız konukları buyur etmem.

MİRZA —Gelen temelli geliyor evine.

KÖYLÜLER —Temelli geliyor evine.

II. KÖYLÜ —Hiçbir şey söylenmemiş mi bu kadına?

III. KÖYLÜ —Söylenmemiş olur mu?

MUHTAR —Susun bakalım siz, ben konuşurken. Aç kapıyı Zehra.

ZEHRA —Niye açarmışım?

MUHTAR —Gönlünce açmazsan kanun adına aç.

ZEHRA —İki çocuklu kadının evine zorla girmek için kanun mu çıkarmış hükûmet?

MUHTAR —Sözlerimi çarpıtma.

ZEHRA —Sözlerin başından çarpık.

MUHTAR —İyi düşün bacım.

ZEHRA —İyi düşünen kapımdan çekip gider.

MUHTAR —Ben seni böyle bilmezdim, değişmişsin.

ZEHRA —Senin bildiğin Zehra'yı kovdum içimden. Şimdi şu karaağacın tepesinden seyrediyor bizi, ürkek bir sincap gibi.

KÖYLÜLER — (Ellerinde olmadan bakarlar.) Alay ediyor bizimle.

MUHTAR —Yakışık alır mı bu yaptığın? Gelin evin kapısı önünde beklesin mi?

ZEHRA —Gelirken bana mı danıştı?

MUHTAR —İlk günden kendine düşman etme.

ZEHRA —Alınyazımız o düşmanlık. İleri varırsanız...

Kurban adlı oyundan bir sahne

MAHMUT — (Kaygılı) Zehra?

MUHTAR —Demen ne?

ZEHRA —Demem o ki efendi ben bu kızı üstüme kuma almamaya, onu evime sokmamaya yeminliyim.

MUHTAR —Senin yeminli olman yetmez, bu ikisi "evliyiz" diyorlar, ellerinde resmî kâğıt var... Açmak zorunda kalacağız.

ZEHRA —(Kaygılı) Buna gücünüz yeter işte.

KÖYLÜLER —Yaparız elbet.

MİRZA —Düğün günü bize kapı kırdırma.

ZEHRA —Benim de yapacağım tek şey kalır gelin ayağını eşikten atarken içeri.

MAHMUT —(Kaygılı) Zehra!

ZEHRA —Salıverdiğimiz koçun yerine çifte kurban sunarım geline. Öyle güzel iki kurban görülmemiş benzeri.

MAHMUT —(Boğuk) Ne?

(Mahmut, gelinin kardeşi Mirza, muhtar ve köylüler odaya çocuklarıyla birlikte kendini kitleyen Zehra'yı, kapıyı açması için ikna etmeye çalışırlar. Zehra, kapıyı açmamakta direnir. Gelinin geri gitmesini ister.)

HALİME —Aç kapıyı Zehra.
ZEHRA —Güneşe, samana belenmiş güreşen Murat'ı görsün harman yerinde.
KÖYLÜLER —Aç kapıyı Zehra!
ZEHRA —Tutmak için bu onmaz görüntüleri "Murat'ım Zeynep'im Murat'ım Zeynep'im" diye kara toprağı okşasın elleri.
KADINLAR —Kara toprağı okşasın elleri.
MİRZA —Daha bekleyecek miyiz enişte? Erkekliğini takın, kararını ver.
MAHMUT — (Kesin) Gelin eve girecek.
MİRZA —Yüklenin kapıya. Korkmayın, yapamaz bir şey.
I, II. KÖYLÜ —Haydi çocuklar.
MİRZA —Yüklenin çocuklar.
MAHMUT — (Korkuyla) Durun, durun, durun. Açarsam ben açarım, kırarsam ben kırarım kapımı, konuklarım değil. Mirza içerde uyuyan canlar senin değil. Bozulsun düğün dönsün köyüne gelin! Çocuklarımın yokluğuma ağır bu armağanı hangi yürek kaldırır.
(Köylülerin kapıyı kırmalarına engel olmaya çalışır. Direnişi boşunadır. Sımsıkı yakalayıp bir yana çekerler.)
I. KÖYLÜ —Çabuk olalım.
III. KÖYLÜ —Omuzlayın bre!
MİRZA —Korkma ağabey, yapamaz bir şey.
MUHTAR —Kararsızlık olmaz.
I. KÖYLÜ —Yapamaz be.
III. KÖYLÜ —Çabuk olalım öyleyse.
II. KÖYLÜ —(Korkuyla) Vazgeç bacım çık dışarı,
MİRZA —Çalın çalgıyı be, (...) gelinse eve gelin gibi girmeli bacım...
(Bir oyun havası çalmaya başlar. Zehra karanlık iç odada gözden yiter. Mahmut kendini tutan iki köylünün arasında kıvranır durur.)
III. KÖYLÜ —Kuvvetli bre, bir daha.
KÖYLÜLER —Hayda!
(Kapı kırılır. Çalgı sesi yükselir. İç odanın kapısı önünde köylüler çarpılmış gibi geriler. Mirza görmemesi için Mahmut'u önler.)
MİRZA —Yok ağabey, ayağını öpeyim, girme içeri. Bakma!
KÖYLÜLER —Bakma!
MAHMUT —Murat'ım, Zeynep'im!
III. KÖYLÜLER —(Mahmut'u tutar.) Girme içeri, ağam.
III. KÖYLÜ —Şu hâle ne denir Muhtar?
II. KÖYLÜ — (Davranan köylüye) Dur yiğidim, o kendi işini kendi görmüş.
MAHMUT — (Kendini yere atar.) Zehra'm!
II. KÖYLÜ —Yanlış yaptık, muhtar.
MUHTAR —Bir yanlış ki...
(Kadınlar iç odaya bakar ve birden dönerler. Bütün kişiler donup kalmıştır.)
I. KADIN —İniltiyi işittin mi?
III. KADIN —Bir kuş çırpınırdı.
KÖYLÜLER —Geç kaldık biz.
HALİME —Zehra geç kalmadı.
MUHTAR —Ulak iletin kasabaya.
KADINLAR —Kapıdan taşan lanetle taş kesildi düğün alayı işte, katıldı gelin ve çevresindeki köylüler, esrik.
KÖYLÜLER —Taş kesildik biz.
KADINLAR —Şu odacıktan taşan kızıl lanetle, aah, katıldı Mahmut'un yüreğinde kapkara.
BÜTÜN KİŞİLER —Taş kesildi sevinç. (Kararır.)

Güngör Dilmen Kalyoncu, *Kurban*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

azat etmek: Serbest bırakmak, salıvermek.
bir çatı altında: Aynı yapı, kurum, kuruluş vb. içinde (olmak).
dizgin: Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yöneltmeye yarayan kayış.
esrik: Çıldırmış, aklını yitimiş.
gelin alayı: Gelini damat evine götürmek için gidenlerin hepsi.
kanı başına sıçramak: Öfkelenmek.

kerevet: Üzerine şilte serilerek yatmaya veya oturmaya yarayan, duvara bitişik, ayakları olan, tahtadan sedir.

savmak: İstenmeyen birini yanından uzaklaştırmak.

ulak: Haber götüren kimse, haberci.

üzengi: Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Absürt (uyumsuz) tiyatro, İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz sonuçlarının yaşandığı bir ortamda oluşmuştur. Mantık sınırlarını tanımayan absürt tiyatroda olaylar arasında bağ kurulmaz. Belli bir olay dizisi olmayan bu tiyatro türünde kahramanlar genelde zavallı, suçlu, bilgisiz ve zayıf kişilerdir. Samuel Beckett'ın (Samyul Bekıt) "Godot'yu Beklerken" ve Eugene Ionesco'nun (Öjen İyonesku) "Kel Şarkıcı" adlı oyunları bu türün ilk örnekleridir. Türk edebiyatında ise "Canlı Maymun Lokantası" adlı eseriyle Güngör Dilmen bu türün temsilcisidir.

Kadın teması Türk tiyatrosunda önemli bir yer tutar. Güngör Dilmen'in "Kurban" adlı oyunu 1967 yılında sahnelenmiştir. "Kurban", dönemin Anadolu kadınını trajik bir şekilde yansıtmıştır.

Dramatik yapısı ile Antik Yunan tragedyası özellikleri taşıyan "Kurban", yerelden evrensele ulaşmış eserlerden biridir. Oyunda, toplum baskısı altında ezilen Zehra'nın töreye ve geleneklere direnişi konu edilmiştir. Zehra'nın mücadelesi bireysel olmakla birlikte toplumsal anlam da yüklenmiştir. Yazar, Zehra aracılığıyla toplumsal bir eleştiri yapmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen "*Azat edilmiş kurbana kimse el süremez.*" ifadesiyle oyun arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır? Açıklayınız.
2. "Kapıdan taşan lanetle taş kesildi düğün alayı işte… Şu odacıktan taşan kızıl lanetle, aah katıldı Mahmut'un yüreğinde kapkara."

   Yukarıdaki cümlede geçen altı çizili kelime gruplarının anlamını bağlamdan hareketle yorumlayınız.
3. Oyunda Zehra kuma getirilmesi olayını nasıl karşılıyor? Açıklayınız.
4. Zehra'nın çocukları ile olan ilişkisi nasıldır? Açıklayınız.
5. Köydeki kadınlar kuma getirilmesi olayını nasıl karşılıyor? Açıklayınız.
6. Klasik trajedilerde mitolojilerden yararlanma söz konusudur. "Kurban" adlı oyunda benzer bir özellik var mıdır? Açıklayınız.
7. Yaşadığınız sosyal çevrede gelenekler ve bireyin çatışmasına örnek olaylar gözlemlediniz mi? Gözlemlerinizle oyun arasında bir benzerlik var mıdır?
8. "Kurban" adlı oyunda ana çatışmalar iki erkek ve iki kadın kahraman üzerinden verilmiştir. Aşağıdaki şemadan yola çıkarak bu duruma metinden örnekler veriniz.

1. ETKİNLİK

"Kurban" adlı oyunu aşağıdaki plana göre inceleyiniz.

Eser Adı:	
Konu:	
Ana Duygu:	
Dil ve Üslup Özelliği:	
Olaylar Dizisi:	
Kişiler:	
Zaman:	
Mekân:	
Dekor:	
Tür:	

2. ETKİNLİK

Güngör Dilmen'in "Canlı Maymun Lokantası" adlı oyununu bularak sınıfta okuyunuz. Oyundaki absürt tiyatro özelliklerini saptayınız.

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz oyunlardaki kahramanlar sosyal çevrelerine uygun olarak konuşturulmuştur. Metinlerden, bu durumu destekleyen örnek cümleleri tabloya yazınız.

Reis Bey	
Keşanlı Ali Destanı	
Kurban	

4. ETKİNLİK

Aşağıdaki oyunları tabloya göre değerlendiriniz.

Eserin Adı	Oyunun Teması	Oyunun Türü / Tarzı	Şahıs Kadrosu	Oyundaki Ana Çatışma
Reis Bey				
Keşanlı Ali Destanı				
Kurban				

Yazarın Biyografisi

Güngör Dilmen Kalyoncu (1930-2012)

Tekirdağ'da doğdu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji Bölümünü bitirdi. Amerika'da tiyatro eğitimi gördü. İstanbul Şehir Tiyatrolarında rejisör yardımcısı ve İstanbul Radyosu Tiyatro Şubesinde metinler servis şefi olarak çalıştı. Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesinde öğretim üyesi oldu. Sanat yaşamına, *Yücel* dergisinde yayımlanan şiirleriyle başladı. Sonra oyun yazarlığına geçti. Oyunlarının konularını genellikle Türk tarihinden ve Antik Yunan söylencelerinden aldı.

Başlıca eserleri: *Canlı Maymun Lokantası, Midas'ın Kulakları, Kurban, Akad'ın Yayı, İttihat ve Terakki, Midas'ın Altınları, Bağdat Hatun, Midas'ın Kördüğümü, Ak Tanrılar, Deli Dumrul, Hasan Sabbah, Mithat Paşa, Söylenceden Gerçeğe, Aşkımız Aksaray'ın En Büyük Yangını* **(oyun)**; *Mavi Orman, Kuyruklu Masallar* **(çocuk kitabı)**.

Dil Bilgisi

RÜSTEM —(Bir adım ilerler, hürmetkâr.) Sultanım.

HURREM —(Bir sayıklama hâlinde.) Ben( ) Osmanlı sarayının birinci hasekisi Padişahımız efendimizin birinci kadını ben( ) korkuyorum.

MİHRİMAH —(Şaşırmış, annesine bakar.) Kimden? Niçin? (Perdeleri daha da açar.) Bu sesler zaferin müjdecisi Sultanım. (Bir top sesi) Bu top sesleri Padişahımız efendimizin dönüşünü müjdeliyor( ) Onun dört düvel üzere kazanmış olduğu büyük gazayı kutluyor.

RÜSTEM —(Hurrem'in korkusundan çıkarına bazı şeyler yakalamaya çalışır gibi) Macar seferi hele şerefli bir sona erdi. Derler ki Ferdinand bu kerre de Padişah efendimizin karşısına çıkmaktan kaçınmış. Savaş onunla değil, onun, can korkusuyla başıboş bıraktığı Hıristiyan sürüleriyle olmuş, Padişahımız efendimiz Budin önünde görünür görünmez bu sürüler yüz geri etmişler... Zapolay'ın dul bıraktığı bahtsız İzabella, beşikteki yavrusunu göndererek Padişah efendimizden mürevvet talep eylemiş. Budin'de şu anda Osmanlı sancağı dalgalanıyor. Bu pek de pahalı olmayan bir fetih, doğru, ama cennetmekân Fatih Han'ınkinden sonra en büyük fetih( ) Herkes öyle söylüyor sultanım.

MİHRİMAH —(Coşkunluk içinde pencereleri ardına kadar açar gürültüler, top sesleri daha anlaşılır bir hâlde sahneye dolar.) Dinleyin sultanım, bu sesler Osmanlı namını nasıl tebcil ederler...

HURREM —Duyuyorum kızım duyuyorum. Benim korkum da bu seslerdendir... (Dokunaklı) Yirmi yıldan fazladır bu kafeslerin ardında yaşarım. Devletli hünkârımız nasıl düşünür( ) halk nasıl düşünür, halkla padişahımız efendimiz arasında kalmış, bütün o irili ufaklı enderunlular nasıl düşünür bilirim. (Üzgün) Bu halk hiçbir zaman beni sevmedi, hiçbir zaman sizi sevmedi. Şimdi neden korkarım anladınız mı( )

RÜSTEM —(Haseki'nin korkusunda aradığı şeyi bulmuş gibi, hilekarca ona yaklaşır.) Onlar Gülbahar'ın oğlunu tutarlar Sultanım, en küçük rütbeli acemi oğlandan, sadrazam paşaya kadar.

...

KANUNÎ —(Mustafa'ya bir ferman uzatarak) Safevilerin fitne ve fesadını önlemek için Amasya eyaletini size münasip görürüm. Biz dahi cennetmekân pederimiz Selim Han zamanında orada bulunduk.

MUSTAFA —(Babasının önünde yere kapanır.) Emriniz başüstüne hünkârım.

KANUNÎ —(Oğlunun önünde durur, yüzünde yumuşak çizgiler belirmiştir.) Eh artık bir baba oğul gibi konuşabiliriz.

MUSTAFA —(Babasının elini öper, bekler.)

KANUNÎ —Seni ateşte denedim oğlum, sen istediğim adamsın. Bu devletin istediği adamsın. Seni bir de sulhta denemek isterim.

Orhan Asena, *Hurrem Sultan*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Metinde yay ayraçla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

2. Metne göre Hurrem Sultan neden korkmaktadır? Açıklayınız.

3. Metindeki altı çizili kelimelerin yazımını "TDK Yazım Kılavuzu"ndan kontrol ederek kelimeler üzerinde telaffuz çalışması yapınız.

4. Kanuni, oğlu Mustafa'ya söylediği "Seni ateşte denedim oğlum. Seni bir de sulhta denemek isterim." ifadesiyle neyi anlatmak istemiştir? Yorumlayınız.

Yazma

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Radyo tiyatrosu edebiyat ve tiyatro sanatından beslenen kendine özgü sanatsal bir anlatı formudur. Radyo tiyatrosu, televizyonun yaygınlaşmadığı dönemlerde, insanlar tarafından beğeniyle izlenen bir radyo program türüdür.

Tiyatro sahnelenmeye dayalı bir türdür. Fakat radyo tiyatrosu dinlemeye dayalıdır. Dolayısıyla duygular oyuncuların sesi ve eklenen efektler aracılığı ile verilecektir. Yazacağınız radyo tiyatrosunda bu durumu dikkate alınız.

b. Uygulama

Aşağıdaki diyaloğu grup çalışması ile kahramanlarının özelliklerini dikkate alarak tamamlayınız ve radyo tiyatrosuna dönüştürünüz. Radyo tiyatrosu metninizi sınıf veya okul panosunda arkadaşlarınızla paylaşınız.

MURAT —Geldim işte anne...

NİGÂR —İyi iyi; sen üzülme de... Şükriye, Murat'a süt getirsene...

MURAT —Sütle olacak gibi değil anne: İyice acıktım. Pek bir şey yemeden çıktım yola. Ama asıl mesele başka: Senin yemeklerine öyle hasretim ki... (Doktora mecburmuş gibi) Sıla hasretine midenin özleyişleri de karışıyor.

NİGÂR —Şükriye benden güzel yemek yapar oldu. Bizimkiler ihtiyar işi artık. Sen önce bir kahvaltı yap. Vakit daha epeyce erken; zati millet de seni bekledi. Hadi Şükriye hazırlayalım. (Murat'a) Sofrayı asmanın altına kurarız.

MURAT —Tabii asmanın altına...

NİGÂR —(Doktora) Hep orayı isterdi.

(Nigâr haydi dedikten sonra Şükriye çıkmıştır. Nigâr da çıkar.)

DOKTOR —Göreceksiniz Bay Murat ekinler çok güzel. Hasat bir rekor olacak sanıyorum. (Lâf olsun diye konuşmamıştır.)

HÜSEYİN —(Hayatından pek memnun ve tatlı bir biçimde kendisinden emindir.) Doğrudur Murat, çiftlik görülmemiş bir yaz yaşadı.

DOKTOR —İşte böyle; Hüseyin Bey'le yıldızlarımız bir türlü barışamadı gitti. (Hürrem çıkar, arkadan beş altı köylü geçer, onlara dalgın dalgın bakar, sonra küçümseyen bir canlılıkla) Sizi karşıladılar, sizi tanımıyor fakat seviyorlar; ne güzel şey değil mi? Çok güzel fakat bir o kadar da tehlikeli.

HÜSEYİN —(Güler, çapkındır.) Çok güzel ve bir o kadar da tehlikeli... Aşktan bahseder gibisiniz doktor.

DOKTOR — Aşağı yukarı. Siz ona aldırmayın Bay Murat: Sevilmek, hele sevilmeye razı olmak, hele hele sevilmekten hoşlanmak sevmekten çok daha tehlikelidir... Tabi dürüstlük diye bir şey tanıyorsanız. Şimdilik müsaadenizle.

Tarık Buğra, *Akümülatörlü Radyo*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

5. ETKİNLİK

Okuduğunuz “Keşanlı Ali Destanı” adlı oyunu grup çalışması ile radyo tiyatrosuna dönüştürünüz.

Sözlü İletişim

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Radyo tiyatrosu, kaynağını edebiyattan alan kendine özgü kuralları olan bir türdür. Bu sanatsal tür televizyonun henüz yaygınlaşmadığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Sahneleme imkânının olmadığı bu türde efekt ve ses tonu oldukça önemlidir. Başlangıçta böyle bir amacı olmadığı hâlde radyo tiyatrosu, sesli kitaplar gibi görme engelli kişiler için sanatsal alternatif olmuştur.

b. Uygulama

- Aşağıdaki tiyatro ve radyo tiyatrosu örneklerini inceleyiniz.

- **Tiyatro**

NENE —Ne zaman sona erecek bu kan yağmuru hey oğul?

KARA HASAN —Toprak doyunca.

NENE —Cana doymayan toprak kana doyar mı? (Oğul, içeri girer.)

- **Radyo Oyunu**

MÜZİK —Kararlılığı yansıtan gergin bir müzik girer, 5 saniye sürer. Fona geçer. (…)

NENE —Ne zaman sona erecek bu kan yağmuru hey oğul?

KARA HASAN —Toprak doyunca.
NENE —Cana doymayan toprak kana doyar mı?
EFEKT —(Ayak Sesleri)

Turgut Özakman, *Oyun ve Senaryo Yazma Tekniği*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

- Görsel anlatım araçları kullanılmadığı için bazı ayrıntılar söze dönüştürülür, bazıları atlanır. Müzik ve efekt yazıldığı noktada başlar. Devam edip etmeyeceği net olmayan efektlerin (sert kapı sesi gibi olmayanların) nerede bitecekleri açıklanır. Gerektikçe “*Müzik yavaşça girer.*”, “*Ağır ağır söner.*” gibi açıklamalar eklenir. Oyuncuların çıkarttıkları doğal sesler (ıslık, gülme vs.) efekt değildir. Müzik en az 5, en çok 15 saniye olmalıdır.
- Duygulu, düşündürücü sahnelerden sonra geçiş müziği uzun tutulur. Dinleyiciye kişiler, çevre ve bazı ayrıntılar hakkında kısa bilgi ve ipuçları vermelidir (“*Aa, ne güzel yer, ufka kadar yeşillik*”, “*Ne oldu, hâlâ sabahlıkla dolaşıyorsun?*”) Bunları tiyatroda, sinemada söylemenin gereği yoktur. Satır sonlarında sözcükler bölünmez, aşağı satıra geçilir. Sayfa sonlarında cümle bölünmez. Bütünüyle öbür sayfaya alınır (Çünkü radyo oyunları ezberlenmez, okunarak kaydedilir. Ayrıca suflörün yardım etmesi için de böyle olması daha iyidir.).
- Yukarıdaki örnekten hareketle yazdığınız radyo tiyatrosunu bilişim teknolojilerini kullanarak seslendiriniz. Bu seslendirmeyi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

6. ETKİNLİK

Aşağıdaki radyo tiyatrolarını genel ağdan bularak dinleyiniz. Bu tiyatroların nasıl seslendirildiğini değerlendirerek etkin dinleme yapınız. Dinleme esnasında aldığınız notları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Radyo Tiyatrosu: Midas'ın Kulakları
Yapım: TRT
Türü: Komedi

Radyo Tiyatrosu: Saatleri Ayarlama Enstitüsü (1961)
Yapım: TRT
Türü: Dram

Radyo Tiyatrosu: Balıkesir Muhasebecisi (1971)
Yapım: TRT
Türü: Dram

7. ETKİNLİK

Sınıfta sadece beden dilinizi kullanarak aşağıdaki duyguları anlatmaya çalışınız.

Yalvarırım	Teşekkür ediyorum	Ağlıyorum	Umutsuzum, çaresizim
Alkışlarım	Memnun değilim	Kabul etmiyorum	Sessizlik istiyorum
Yemin ederim	Üzüntülüyüm	Endişeliyim	Reddediyorum
Para veriyorum	Savunuyorum	Onaylıyorum	Parasızım
Cezalandırıyorum	Israr ediyorum	Tehdit ediyorum	Engelliyorum
Tavsiye ediyorum	Yardım ediyorum	Kızgınım	Düşünüyorum
Utanıyorum	Dövüşüyorum	Güveniyorum	Korkuyorum
Nefret ediyorum	Çok seviyorum	Pişmanım	Barıştım

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

PARKTA BİR SONBAHAR GÜNÜYDÜ

(Birbirlerini seven, emekli ve dul olan Sadi Bey ve Meserret Hanım evlenmek isterler. Sadi Bey'in torunu Ergin ile Meserret Hanım'ın torunu Sevcan da aşk yaşamaktadır. Gençlerin büyükleriyle diyalogları aşağıdaki şekildedir.)

(...)

SEVCAN —Gittiler.

ERGİN —Gittiler.

SEVCAN —Mutluydular.

ERGİN —Çocuklar gibi.

SEVCAN —Biz ne yaptık böyle?

ERGİN —Çok ileri gittik.

SEVCAN —Yani, biz, ikimiz, birer asalak mıyız?

ERGİN —Değiliz.

SEVCAN —Annelerimizle babalarımız, beyinlerimizi yıkadılar sanki.

ERGİN —Ve aklımızda olmayan bir şeyi yaptırdılar bize.

SEVCAN —Biz sömürüye karşı değilmiyiz?

ERGİN —Karşıyız.

SEVCAN —Niçin sevgi sömürücülüğü yaptık öyleyse? En çok sevdiğimize, bizi en çok seven insanlara karşı!

ERGİN —Keşke yapmasaydık.

SEVCAN —Keşke yapmasaydık.

SEVCAN —Şimdi kendimden utanıyorum.

ERGİN —Bende.

SEVCAN —Hata ettik.

ERGİN —Şimdi bu hatayı nasıl düzeltsek. (Uzaktan Sadi Bey'le Meserret Hanım görünür, yanlarında Sedat ve Fitnat vardır.)

ERGİN — Buraya geliyorlar.

SEVCAN — Buraya geliyorlar.

ERGİN — Babamla annem de yanlarında. Neşeli neşeli konuşuyorlar.

(Şakir ve Belma da aksi yönden girerler.)

SEVCAN —(Sitemli) Anne!

BELMA— Sus kızım, sus.

SEVCAN — Baba, ne oldu böyle.

ŞAKİR — Sorma kızım. Oldu bir kere.

(Sadi Bey'le Meserret Hanım yaklaşınca Ergin ve Sevcan koşup boyunlarına sarılırlar. Şakir ve Belma başları önlerinde oldukları yerde kalırlar.)

SADİ BEY — (Belma ve Şakir'e) Siz de gelin bakalım. Şöyle bir aile fotoğrafı çektirir gibi. Birbirlerini seven ve sayan insanların oluşturduğu bir aile fotoğrafı...

(Ergin'le, Sevcan, Meserret Hanımla Sadi Bey'in ayakları dibine otururlar. Ötekiler, iki yana sıra olurlar. Meserret Hanım'la, Sadi Bey'in kolları yanındakilerini omuzlarından sarar.)

MESERRET HANIM —Sadi Bey konuş, yoksa ağlayacağım.

SADİ BEY —Çocuklar, her şey geride kaldı. Aslında bu dünya mutluluklarla ve iyiliklerle dolu. Yeter ki paylaşmasını bilelim.

Recep Bilginer, *Parkta Bir Sonbahar Günüydü*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

A. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Oyunun türü nedir? Açıklayınız.
2. Ergin ile Sevcan'ın büyüklerine karşı konuşma tarzları ve takındıkları tavırları nasıldır? Bu tavırları nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Sadi Bey, "Dünya mutluluklarla dolu." derken neleri vurgulamak istemiştir? Açıklayınız.
4. Olay kahramanları kimlerdir? Bu kahramanların özellikleri nasıldır? Açıklayınız.
5. Metindeki altı çizili kelimelerin yazımıyla ilgili hataları tespit edip doğru şekillerini belirtiniz.

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeleri getiriniz.

1. "Reis Bey" adlı tiyatro .... türünde yazılmıştır.
2. "Keşanlı Ali Destanı" adlı tiyatro .... türünde .... tarzında yazılmıştır.
3. Türk edebiyatında absürt tiyatronun temsilcisi olarak kabul edilen .... , "Kurban" adlı oyununda töre konularını ele almıştır.
4. Absürt tiyatronun amacı, seyirciyi düşündürmek ve tedirgin etmektir. Absürt tiyatro ürünleri saçma denilebilecek kurgularla ve sembollerle doludur. Dünya edebiyatında ...., Türk edebiyatında ise Güngör Dilmen Kalyoncu .... adlı eseriyle bu tiyatro çeşidinin önemli temsilcilerindendir.

C. Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına "D"**, yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ Trajediler, toplumun üst kesimine hitap eder.
2. ☐ Tirat, oyunlardaki coşkuyu artırmak için yapılan uzun konuşmalardır.
3. ☐ Dram türü Victor Hugo'nun etkisiyle gelişmiştir.
4. ☐ Geleneksel Türk tiyatrosu trajedi türü içinde değerlendirilmelidir.
5. ☐ Necip Fazıl "Reis Bey" adlı oyununu komedi türünde kaleme almıştır.
6. ☐ Radyo tiyatrosu, edebiyat ve tiyatro sanatından beslenen kendine özgü sanatsal bir anlatı formudur. Radyo tiyatrosu, televizyonun yaygınlaşmadığı dönemlerde, insanlar tarafından beğeniyle dinlenen bir radyo program türüdür.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. *Tanzimat Tiyatrosu* adlı yapıt, *Türk Tiyatro Tarihi* adlı dizinin üçüncü cildidir. Kapsadığı konu bakımından diğerlerinden daha geniştir. Tiyatro tarihine değinen bölümler daha kısa tutulabilir, tiyatro tarihinden ayrık konulara yer verilmeyebilirdi. Böylece kitap hacim bakımından daha dengeli olurdu. Şinasi, Namık Kemal gibi kişilerin tiyatromuz açısından önemine katılıyoruz fakat onların hayat hikâyelerinin bu kadar detaylı anlatılmasını tiyatro tarihi ile bağdaştıramıyoruz. Yazar bu kişileri, ayrıca monografilerini yazarak genç kuşaklara tanıtabilirdi.

   Bu parçada söz konusu yapıtın asıl eleştirilen özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

   A) Diğer ciltlerden daha geniş bir konuyu kapsaması
   B) Bilimsel tutumdan uzak bir anlayışla kişisel yorumlara yer vermesi
   C) Tiyatromuz açısından önemli olan kişilerle ilgili yeterli bilgi içermemesi
   D) Yazarların hayat hikâyelerini ayrıntılı olarak işlememesi
   E) Tiyatro tarihiyle doğrudan ilgisi olmayan konulara fazlaca değinmesi

2. ………………… “Yalnızlar” romanının bir bölümünden oyunlaştırılan “Akümülatorlü Radyo”da, bir çiftliğin sahibi olan Nigâr Hanım, oğlu Murat’ı müzik eğitimi için büyük kente gönderir. Aradan altı yıl geçer. Murat okulu bitiremez, çiftliğe döner. Nigâr Hanım, çok beğendiği Şükriye ile oğlunu evlendirmek istemektedir. Şükriye’nin babası Hüseyin de bunu uygun görmekte; yalnız Doktor, sonuçtan umutlu olmadığı için karşı çıkmaktadır. Doktorun karamsarlığı, Murat’ın başarıya ulaşma konusunda duyduğu özlem, konuşmalar arasında yer alır.

Bu metinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Peyami Safa’nın
B) Tarık Buğra’nın
C) Ahmet Hamdi Tanpınar’ın
D) Haldun Taner’in
E) Güngör Dilmen’in

3. Aşağıdakilerden hangisi 1950 sonrası Türk tiyatrosu için söylenemez?

A) 1950-1960 yılları arasında oyun yazarlarının sayısında büyük bir artış, işlenen konularda ise çeşitlenme görülmüştür.

B) Haldun Taner, Orhan Asena, Refik Erduran ve Turgut Özakman gibi yazarlar oyunlarının çoğunda kişideki ruhsal baskıları, tedirginlikleri, iç çatışma ve bunalımları toplumsal koşullara bağlarlar.

C) Refik Erduran’ın bireyden çevreye ve topluma doğru genişleyen oyunları arasında en tanınanı *Cengiz Han’ın Bisikleti*’dir.

D) Orhan Asena; *Hurrem Sultan, Tohum ve Toprak, Atçalı Kel Mehmet, Şeyh Bedrettin* gibi oyunlarını tarihsel olaylardan ve kişilerden yararlanarak yazmıştır.

E) Haldun Taner, Reşat Nuri Güntekin’in *Değirmen* adlı romanını *Sarıpınar 1914* adıyla oyunlaştırmıştır.

4. Tiyatro sanatı diğer edebiyat dallarından insan ilişkilerini seyircilere canlı olarak gösterebilmesi açısından daha önemlidir. Tiyatro her zaman toplumsal ilişkilerin içinde yer alır. Bundan dolayı tiyatronun amacı da aracı da insandır, insan ise toplumsal bir canlıdır. Gelgelelim bazıları, tiyatronun bir sahne sanatı olduğu ve edebiyatın bir kolu olmadığı konusunda hemfikirdirler. Bunun sebebi, tiyatronun bir yazılı metin olmasının yanı sıra sahne dekoru, ışıklandırma ve oyuncular gibi yardımcı ögelerden oluşmasıdır.

Bu metinle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Karşılaştırma yapılmıştır.
B) Tanımlamaya başvurulmuştur.
C) Neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur.
D) Türün ayırt edici özellikleri verilmiştir.
E) Alıntıya yer verilmiştir.

6. ÜNİTE

Deneme

6. ÜNİTE

Deneme

Ünite Süresi: 2 Hafta

Okuma

Dünya Edebiyatında Deneme
1923-1960 Arası Deneme
1960 Sonrası Deneme

Dil Bilgisi

İmla ve Noktalama
Paragrafta Anlam

Yazma

Deneme Yazma

Sözlü İletişim

Yazılan Denemelerin Sergilenmesi

Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Okuma

1. METİN

HAZIRLIK

1. Yazarların bir konuyu ele alışlarında; bilgi, inanç, düşünce farklılıklarının, kültürel çevrelerinin, psikolojik özelliklerinin etkisi var mıdır? Tartışınız.
2. En sevdiğiniz yazar kimdir, bu yazarı sevmenizin sebepleri nelerdir? Görüşlerinizi açıklayınız.
3. Hoşunuza gitmediği hâlde bir kitabı yine de okuyup bitirir misiniz? Okuduğunuz kitabı iyi olarak niteleyebilmeniz için size göre kitabın hangi özelliklere sahip olması gerekir? Anlatınız.

KİTAPLARIN DEĞERİ

Bir insanın değerini anlamak istedim mi kendinden ne kadar memnun olduğunu, söylediklerini, yaptıklarını kendini ne dereceye kadar beğendiğini sorarım. Şu türlü özürleri pek dinlemek istemem: "Bu işi laf olsun diye, şakacıktan yaptım; İşi daha bitmeden çıktı tezgâhtan; bir saat bile durmadım üstünde, yaptıktan sonra bir daha gözden geçirmedim…" Öyleyse derim, bırakın bu işleri de hangi eseriniz sizi tam veriyorsa değerinizin hangisiyle ölçülmesini istiyorsanız onu gösterin bana. Sonra şunu sorarım: Eserinizde en güzel bulduğunuz nedir? Şu parça mı, bu parça mı? Onda da beğendiğiniz yapısındaki hoşluk mu, kullandığınız malzeme mi, bir buluş, bir düşünce, bir bilgi mi? Hep görüyorum çünkü insan başkasının işi kadar kendi işini değerlendirmekte de aldanıyor, yalnızca araya duygu karıştığı için değil asıl değeri bilmediği, ayırt edemediği için. Bu eser, kendi gücü ve talihiyle onu yapmanın buluş ve bilgi gücünü aşabilir. Ben kendi hesabıma en az kendi eserimin değerini kestirebiliyorum: "Denemeler"i bir batırır, bir çıkarırken hep kararsızlık ve kuşku içindeyim.

Kimi kitaplar vardır, salt konularıyla yararlı olurlar, değerlerinde yazarın payı yoktur. Üstelik öyle iyi kitaplar, öyle yararlı işler vardır ki insan yapmış olduğuna utanır. Örneğin ben şimdi tutsam istemeye istemeye bizim ülkenin yemeklerini, kıyafetlerini yazsam, zamanımızdaki kralların fermanlarını, halkın eline geçen mektuplarını toplasam, güzel bir kitabın özetini çıkarsam (Ki güzel bir kitabın her türlü özeti saçma bir özet olur ya!) ve o kitap sonradan kaybolsa, buna benzer daha başka işlere girişsem. Elbette gelecek kuşaklar bu yazılarımdan eni konu yararlanabilir ama ben o zaman talihimden başka neyimle övünebilirim? Nice ünlü kitaplar, böylesi kitaplardır.

Birkaç yıl önce Philippe de Commines'i okuyordum. Çok iyi bir yazardır kuşkusuz Commines. Kitabında şu yabana atılmaz söz gözüme çarpmıştı: "İnsanın efendisine ettiği hizmet onun bu hizmete verebileceği karşılığı aşmamalı." Meğer bu sözün değeri yazarda değil salt kendindeymiş. Aynı söze geçenlerde Tacitus'ta rastladım: "İyilikler insana, karşılığını verebileceğini sandığı sürece hoş gelir. Bu ölçüyü aştılar mı onları minnetle değil kinle karşılarız." Seneka aynı şeyi daha kuvvetle söylüyor: "İnsan karşılık veremediğinden utandı mı karşılık verecek kimsesi olmasını istemez. Cicero da biraz daha gevşek: "Memnun edemeyeceğini sanan, kimsenin dostu olamaz." diyor.

Bir konu, cinsine göre bir adamı bilgili, zengin bellekli gösterebilir. En kişisel, en değerli tarafını, ruhunun asıl gücünü ve güzelliğini anlayabilmek için kendinden olanla olmayanı ayırt etmek, kendinden olmayan şeyleri de nasıl seçtiğine, düzenlediğine, nasıl bir şekil ve dil kullandığına bakmak gerek. Başka türlü olur mu? Ya söylediğini başka yerden almış ve daha kötü bir şekle sokmuşsa? Çoğu kez böyle oluyor. Kitaplarla alışverişim azsa yeni bir şairde gördüğüm güzel bir buluşu övmeye cesaret edemem, önce bilen birinin bana o parçanın şairin kendi malı olup olmadığını söylemesi gerek.

"O zamana kadar dilimi tutarım, neme gerek.

Yılların elimizden çekip aldığı yaşama zevklerini dişimiz tırnağımızla savunmalıyız.

Derler ki uzun süren hayat, hayatların en iyisi değildir, uzun sürmeyen ölümse ölümlerin en iyisidir.

Ah bir dost! Eskiler dostluğun sudan ve ateşten daha zorunlu ve daha tatlı olduğunu söylerler, ne doğru."

Montaigne, *Denemeler*
çev.: Sabahattin Eyüboğlu
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ferman: Buyruk, emir.

minnet: Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma.

salt: İçinde yabancı bir öge bulunmayan, mutlak.

talih: Şans.

yabana atmak: Önem vermemek, önemsiz görmek.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Herhangi bir konu üzerinde, yazarın kesin yargılara varmadan şahsi görüş ve düşüncelerini samimi bir üslupla serbestçe kaleme aldığı yazılara **deneme** denir.

Deneme, Türk edebiyatına Batı edebiyatından geçmiştir. Deneme bir konuyu tartışan, tanıtan, o konu hakkında belli bir bakış açısıyla insanları ikna etmeye çalışan bir türdür. Yazar, bu türde herhangi bir konuyu tartışmaya açar veya okuyucuya belli bir bakış açısı kazandırmaya çalışır.

Bu türün ilk temsilcisi Batı edebiyatında 16. yy. sanatçısı olan Fransız yazar Montaigne'dir (Monteyn). Onu İngiliz yazar Bacon (Beykın) ile Fransız yazar Alain (Aleyn) takip eder.

Montaigne'in tek eseri olan "Denemeler"in yazılışı yirmi yıl sürmüştür. Bu eserde, birey ve toplumla ilgili her şey (din, kanun, siyaset, âdet, eğitim, felsefe, edebiyat, dil, insanların karakterleri, huyları, tutkuları vb.) ele alınmıştır. Yazar, Orta Çağ'a ait düşünce ve inanç kalıplarının dışına çıkmış, her konu üzerinde yeni baştan düşünmüş; doğaya, hayata, akla uymayan alışkanlıkları ve boş inançları yıkmaya çalışmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz denemenin konusu ve ana fikri nedir? Belirleyiniz.
2. Montaigne bir insanın değerini anlamak için hangi soruları sorduğunu söylüyor, karşı tarafın sunduğu bahanelere karşı neler soruyor? Metinden hareketle belirtiniz.
3. Metnin başlığı, içeriğini kapsamakta mıdır? Bu metni siz yazsaydınız nasıl bir başlık kullanırdınız? Açıklayınız.

4. Montaigne, ünlü kitapların hangi özelliklere sahip olduğunu iddia etmektedir? Sizce bu görüşünde haklı mıdır? Tartışınız.
5. Metinde geçen Commines'in "İnsanın efendisine ettiği hizmet onun bu hizmete verebileceği karşılığı aşmamalı." sözünü açıklayınız.
6. Montaigne birçok yazarın düşüncelerini aktarmıştır. Bu sözlerin metne katkısı nedir? Değerlendiriniz.
7. Montaigne, yeni bir şairde gördüğü güzel bir buluşu övmek için neye ihtiyaç duymaktadır? Siz de bir sanatçıda bu özelliği arar mısınız? Belirtiniz.
8. Metinde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Örnekler vererek açıklayınız.
9. Okuduğunuz metnin yazılış amacını ve hedef kitlesini açıklayınız.
10. Metindeki bilgi ve yorum içeren ifadeleri tespit ediniz. Bu metin öğretici bir metin midir? Niçin?
11. Okuduğunuz "Kitapların Değeri" adlı metindeki görselden hareketle kitabın insan hayatındaki yerini belirtiniz.

ETKİNLİK

DENEME ÜZERİNE BİR DENEME

"Deneme üzerine deneme" sözü bile tam yerinde değildir. Aslında deneme hiçbir şeyi konu almamalı, hiçbir şeyi belli etmemeli, tanımlamamalıdır. Deneme, bir gezinti gibidir, keyfince bir dolaşmadır, bir iş yolculuğu değildir. O hâlde burada "üzerine" sözü yer alıyorsa bu yalnızca gezintinin söz konusu alanda olduğu anlamındadır ama bu alanı ölçüp biçmek gibi bir amacı yoktur. Bu alan sürülmez de ekilmez de. Onun çayır olarak yaban kalması gerek. Gezenlerin biri çiçekleri, bir başkası görünümü sever, bir üçüncüsü böcek arar. Kelebek avına da izin vardır. (…)

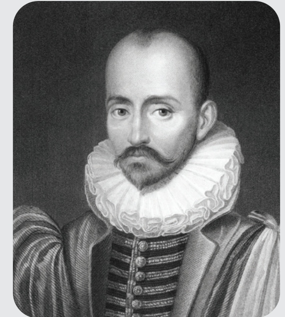
Michael Hamburger, *Deneme Üzerine Bir Deneme*
çev.: Gürsel Aytaç

Metinden hareketle deneme türünün özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.

Yazarın Biyografisi

Michel de Montaigne (1533-1592)

16. yüzyıl Fransız deneme yazarıdır. Ailesinin isteği üzerine Alman bir eğitmen tarafından yetiştirildi. Eğitim süresince Yunan ve Latin edebiyatını ve dilini öğrendi. Bordeaux Edebiyat Fakültesinde felsefe okudu. Parlamentoda danışmanlık yaptıktan sonra belediye başkanlığı ve milletvekilliği görevleri aldı.

"*Denemeler*" adlı eseriyle klasik kuşkuculuğu yeniden gündeme getiren Montaigne, bilgiyi keşfetmenin yeni yollarını bulmak için çabaladı. Üç cilt olan bu eserinde dayanışma, insan sevgisi, özgürlük, iyimserlik ve okuma alışkanlığı üzerine özgün yazılar kaleme aldı. Yazar, eserinde yeni bir eleştiri anlayışı getirmiştir.

Başlıca eserleri: *Denemeler* (**deneme**).

2. METİN

HAZIRLIK

1. Okuduğunuz hikâye ve romanlarda sizi o esere çeken gerçeklik midir, yoksa hayalî unsurlar mıdır? Açıklayınız.
2. "Yazar, sıradan olayları farklı görendir." ifadesinden hareketle sizin için sıradan bir durum okuduğunuz bir kitapta farklı yönleriyle karşınıza çıktı mı? Düşüncelerinizi paylaşınız.

DÜŞE ÇAĞRI

Severim gerçekçi edebiyatı. Bu yaşa değin en çok onun ürünlerini, o yolda yazılmış hikâyeleri, romanları, hep o çığırı öven denemeleri, eleştirmeleri okudum. Bir hikâyede, bir romanda anlatılanların gerçekte olanlara benzememesi, çok kimseler gibi benim için de büyük bir suçtur. Peri masallarından, dev masallarından çocukluğumda bile pek hoşlanmadım. Olmayacak şeyler, benzerleri görülmeyecek insanlar anlatan hikâyeler arasında beğendiklerim yoktur demeyeceğim ama onlarda da gerçeği aradım: "Bütün bunlar gene bir doğruyu söylüyor ancak yazar gerçeği bir düşle örtmüş, kaldırın o örtüyü, arasından bakın, gerçeğin ta kendisini, çırılçıplak doğruyu bulursunuz." diye düşünürüm.

Bunun içindir ki bugünkü yazarlarımızın çoğunun gerçekçiliğe özenmelerine göneniyorum. Bize hayatı anlatıyor, her gün gördüğümüz insanları tanıtıyorlar, okurlara çevrelerindekilerin de kendileri gibi düşünen, duyan, dertler çeken birer varlık olduğunu sezdiriyorlar. İnsanoğlu; çoğu zaman bencildir, yalnız kendiyle ilgilenir, kendi kendisiyle uğraşır da başkalarının gerçekliğini kavrayamaz. Benliğimiz içine kapanır kalırız. Bu kabuğu dışarıya değinmemize yani temas etmemize bırakmayan bu benlik kabuğunu ancak edebiyat, gerçekçi edebiyat kırabilir. Hani şiir okumayı, hikâye okumayı boş bir iş sayıp da kendilerine yakıştıramayan kimseler vardır, siz onlar arasında başkalarını anlayan, başkalarının dertlerine, kaygılarına ortak olan birini gördünüz mü hiç? Onu ancak edebiyat aşılar. Batılıların edebiyata "humanites" yani "insanlıklar", kişiye insanlığı, insanca duyguları, düşünceleri aşılayan bilgiler ne denli gerçekçi olursa bu ödevini o denli iyi başarır.

Evet, severim gerçekçi edebiyatı, gerçekçi sanatı, bütün çığırlar arasında onun en üstün olduğuna inanırım. Ama düşünüyorum da: "Bizi alıp düşler acununa götüren bir edebiyat da gerekli değil mi?" diyorum. Bugünün birçok yazarı, sanatın toplumsal görevi üzerinde türlü türlü sözler söylüyorlar. Okurları düşler acununa alıp götürmek de edebiyatın toplumdaki görevlerinden biri değil midir? Biz gerçek içinde yaşıyoruz, duvarlarını yıkıp aşamadığımız bir gerçek içinde. Onun da güzellikleri var elbette ama pek alıştığımız için göremiyoruz, tadamıyoruz o güzellikleri. Edebiyat, sanat bize o güzellikleri sezdirsin. Madame Rachilde'in (Madam Raşild) "Güneş Satıcısı"nı "Le Vendeur du Soleil"; (Lö Vandör dü Soley) bir türlü unutamam; çok anlattım onu okurlarıma, bir kez daha anlatayım: Paris'in bir köprüsü üzerinde bir satıcı bağırıyor, dil döküyor, sattığı nesnenin eşsiz güzelliklerini anlatıyor. Başına toplananlar merakla bekliyorlar. Nedir acaba o adamın sattığı? En sonunda söylüyor: "Size güneş, her gün gözlerinizin önünde duran ama sizin bakmadığınız, güzelliğini göremediğiniz güneşi satıyorum. Bakın, bakın! Sizin bütün hülyalarınızdan güzel değil mi?" Dinleyenlerin çoğu omuzlarını silkip gidiyor ancak bir iki kişi "Sahi! Ne de güzelmiş!" diyorlar. Şairin, hikâyecinin o adama benzemesi gerektir. Bize gözümüzün önünde duran, ama alışık olduğumuz için artık fark edemediğimiz güzelliklerini anlatmaları, sezdirmeleri gerekir. Hayatın yalnız iyi yanlarını söylesinler mi demek istiyorum? Hayır. Acıları, kötülükleri, çirkinlikleri söyleyerek de o işi başarabilirler, okurlara yaşamanın güzel bir şey olduğunu sezdirirler de acılar, kötülükler, çirkinlikler karşısında irkilmenin kutluluğunu, o yürekler paralayan mutluluğu duyururlar. Bütün o acıları, kötülükleri, çirkinlikleri kaldırmaya özendirirler de insan olmanın onurunu duyururlar onlara.

Yapsınlar bunu şairlerimiz, hikâyecilerimiz, bunu yapmak için de gerçekçi olsunlar. Peki, ama yalnız bu yeryüzünün, yaşamanın güzelliğini göremeyenlere, sezemeyenlere midir sanatın yararlığı? Güneşi satan adam muradına erdi, hepimize güneşin güzelliğini anlattı, bizi hayatın biteviyeliğinden (monotonluğundan) kurtarabilir mi? Bugün düne benziyor, yarın bugüne benzeyecek. Çeşit çeşit güzellikler var yöremizde, güneş doğuyor, batıyor, yıldızlar parlıyor; karanlık, soğuk, kasırgalı gecelerin bir de bir tadı var, çiçekler açıldı, yarın solacak, hepsi ayrı bir duygu veriyor kişiye... İyi, hepsi iyi ama hep biteviyelik içinde geçen bu güzellikler bıktırıyor, biteviye olduğu için çirkinleşiyor. Biz o biteviyelikten kurtulamayacağımızı anlıyoruz da bir perişanlık duyuyoruz içimizde. Yalnız yaşlılar mı kapılıyor bu melale?..

Bu üzüntüden bizi yalnız hülya kurtarabilir. Ama hülyalar kurmak her kişinin elinden gelir mi sanırsınız? Gerçeğin güzelliklerini sezmek her kişiye vergi değildir de gerçekten silkinip kendine daha gönlünce bir acun kurmak her kişiye vergi midir? İyi bir dinleyin kendinizi. Hülyalarınız da günleriniz gibi hep birbirine benzemiyor mu? Çevrenizdeki gerçeğin biteviyeliğinden kurtulamadığınız gibi hülyalarınızın da biteviyeliğinden kurtulamıyorsunuz, onlar da sizin için gerçek sahibi, birer duvar olmuyor mu? Size yeni yeni hülyalar kurabilmeniz için yardım edilmesini istemez misiniz? Toplumda edebiyatın, sanatın böyle bir görevi de vardır. Gerçekçi sanat... Doğru, en üstünü belki o. Ama ötekinin, bizi olmayacak şeyler acununa, düşler acununa sürükleyip götüren, yalanlar söyleyen, masallar anlatan sanatın gerekliliğini de unutmayalım. Bizi, biteviyelik içinde sürüp giden hayattan silkindiğimiz sanısı vererek avutan edebiyatı da büsbütün küçümsemeyelim. Hülyaya çağırıyorum sizi, o acunda ne güzel şeyler var. Ama ben bir şair, bir hikâyeci değilim ki size onları anlatabileyim.

Fransız düşünürlerinden Jules Soury'yi (Jül Suri) bir gün yolda görmüşler; "Bütün masalları çürüttüm, yıktım. Masalsız kaldım... Bana masal verin, masal verin bana, masalsız yaşayamıyorum!" diye bağırıyor. Çıldırdı demişler onun için, belki de çılgınlıktan o gün kurtulmuştur.

Nurullah Ataç, *Sözden Söze*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

acun: Dünya, âlem.

biteviye: Sürekli, daima.

gönenmek: Mutlu, mesut olmak, rahat bir hayat sürmek, sevinç duymak, sevinmek, abat olmak.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Deneme yazarı kendi kendisiyle konuşur ya da karşısında biri varmış da onunla dertleşiyormuş gibi yazar. Yazar anlattığını içtenlikle ele alır. Konu; yazarın bilgisine, görgüsüne, duygusuna ve dünya görüşüne göre şekillenir. Bu nedenle yazarın geniş bir dünya görüşüne, zengin bir edebiyat, sanat ve felsefe kültürüne; açık, özgün ve sürükleyici bir anlatış özelliğine sahip olması bu türde başarılı örnekler vermesini sağlar. Bu tür özellikleri taşıyan yazarların denemeleri okurun genel kültürünü artırır, ona farklı bir dünyanın kapılarını açar, bilmediği düşünce ve duyguları tanıtır.

Türk edebiyatında deneme türü Tanzimat sonrasında Servetifünun Dönemi'nde karşımıza çıkar. İlk denemeciler arasında Ahmet Haşim, Ahmet Rasim, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ruşen Eşref Ünaydın ve Falih Rıfkı Atay gibi sanatçılar vardır. Deneme 1940'tan sonra esas özelliklerini yansıtan ürünlerle karşımıza çıkar. Bu türde en başarılı örnekleri Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Sabahattin Eyüboğlu, Salâh Birsel, Hasan Âli Yücel, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Kaplan, Cemil Meriç, Sezai Karakoç, Melih Cevdet Anday, Oktay Akbal vb. sanatçılar vermişlerdir.

Nurullah Ataç, bu denemesinde edebiyata bakış açısını ortaya koymaya çalışmıştır. Yazar, edebiyatta gerçekçi metinlerin daha faydalı olduğunu okura anlatmaya çalışmıştır. Bu metinde olduğu gibi denemede konu yönüyle bir sınır yoktur. Denemede konu aşk, ölüm, hürriyet, tabiat olabildiği gibi bilim, sanat, felsefe, sosyoloji gibi alanları ilgilendiren meseleler de olabilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. “Düşe Çağrı” adlı metinde geçen “düşünceyi aşılayan bilgiler”, “duvar olmak” sözcük gruplarının anlamını açıklayınız.
2. Bu metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini söyleyiniz.
3. Yazar hangi tür edebiyatı seviyor? Bunun sebebini nasıl açıklıyor? Metinden hareketle belirtiniz.
4. “Fransız düşünürlerinden Jules Soury’yi (Jül Suri) bir gün yolda görmüşler; ‘Bütün masalları çürüttüm, yıktım. Masalsız kaldım... Bana masal verin, masal verin bana, masalsız yaşayamıyorum!’ diye bağırıyor. Çıldırdı demişler onun için belki de çılgınlıktan o gün kurtulmuştur.” ifadeleriyle anlatılmak istenen nedir?
5. Nurullah Ataç’ın “Düşe Çağrı” adlı denemesini taşıdığı edebî nitelikler, verilmek istenen ileti ve içerdiği kültürel ögeler açısından değerlendiriniz.
6. Okuduğunuz metinde yazar ile anlatıcı aynı kişi midir? Niçin?
7. Metindeki bilgi, tespit ve yorum içeren ifadeleri gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik açısından değerlendiriniz.
8. “Düşe Çağrı” adlı metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini saptayınız. Bunların arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
9. Metindeki açık ve örtük iletileri saptayınız.
10. Okuduğunuz denemede hangi anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarının kullanıldığını tespit ediniz. Bunlara ait örnek ifadeleri tabloya yazınız.

Anlatım Biçimleri /Düşünceyi Geliştirme Yolları	Örnek İfadeler

Yazarın Biyografisi

Nurullah Ataç (1898-1957)

Asıl adı Ali Nurullah Ata’dır. Galatasaray Lisesinde dört yıl okuduktan sonra İsviçre’ye gitmiş, 1919’da İstanbul’a dönmüştür. 1921’de Nişantaşı Lisesinde öğretmenliğe başlamıştır. 1945’e kadar edebiyat ve sanat tarihi okutmuştur. Ankara’da çeşitli bakanlıklarda memurluk, müdürlük ve çevirmenlik yapmıştır.

Başlıca eserleri: *Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözden Söze, Ararken, Diyelim, Okuruma Mektuplar, Günce...* **(deneme)**; *Dil Üzerine Söyleşiler, Söyleşiler* **(söyleşi)**.

3. METİN

HAZIRLIK

1. Kitap okumayı sever misiniz, sizce kitaplar bize neler kazandırır? Tartışınız.
2. “Türkiye’nin Ruhu: Cemil Meriç” adlı belgeseli bularak sınıfa getiriniz (Etkinliğe yöneliktir.).
3. “Proust” hakkında bir araştırma yapınız (Metni anlama ve çözümleme 4 ve 6. soruya yöneliktir.).

OKUMAK ÜZERİNE

“*Susam ve Zambaklar*”ı Proust çevirmiş Fransızcaya. Ruskin’in bahçesine oldukça uzun bir revaktan giriyoruz. Romancı, elli sekiz sayfalık bir girişle eseri -daha doğrusu kendini- tanıtıyor:

“Ruskin okumaya çok önem verir. Ben bu fikirde değilim. Çocukken okuduğumuz kitapların yeri başka, cazibeleri büyük, hatıraları aziz. Ama bu okumalardan bizde kalan, daha çok oturduğumuz yerlerin ve günlerin hatırası.”

Proust yanılmıyor mu acaba? Tecessüsümüz yeni fetihlere kanatlanırken gündeliğe, bayağıya, alışılmışa takılıp kalan bir dikkat ne kadar zavallı. Okumak, iki ruh arasında âşıkane bir mülakattır. Her yabancı intiba vuslatın büyüsünü bozar. İster güneş ışıldasın gök kubbede ister duvarda bir petrol lambası yansın. Pencerede şakıyan kuşlardan bize ne? Reel olan tabiat değil, kitaplarda görülen rüyadır. Meçhule açılan bir kapıdır kitap. Meçhule yani masala, esrara, sonsuza...

Proust’a dönelim: “Okumak başka, sohbet başka. Okurken bir başka düşünceyle temas hâlindeyiz ama tek başımızayız, insan fikrî bakımdan çok daha güçlü. Konuşma bu gücü dağıtır. Okurken sadece ilham alırız, kafamız dilediği gibi çalışır. Hem yalnızız hem beraber. Bir nevi mucize...” Ne yazık ki, bu sihirli mahremiyetin de hudutları var. “Güzel kitaplar yazar için bir son, okuyucu için bir davettirler. Suallerimize cevap vermezler. Birtakım arzular uyandırırlar bizde, iştiyaklarımızı alevlendirirler. Yazar sözünü bitirince şaşarak fark ederiz ki hiçbir şey söylememiştir henüz...” Kitap her sualimizi karşılayamaz, doğru. Ama hangi sohbetten doyarak çıkarız? Bu kanma bilmeyen susuzluk insanın alın yazısı değil mi? Şüphelerimizi, tereddütlerimizi arzın ve zamanın bütün büyük zekâları çözemezse dar bir coğrafyanın ve hasis tesadüflerin karşımıza çıkardığı bir insan nasıl çözebilir? Kitap denen uçsuz bucaksız okyanusta daima yeni keşifler yapmak kabil. Hangimizin irfanı, o sonsuz “belki”yle boy ölçüşebilir?

“Şairlerin coşkunluğu bize de geçer. Ama, bu heyecanın manasını anlayamayız. Çizdikleri tablolarda, bildiğimiz dünyadan çok başka bir dünya ile karşılaşırız. Bu manzaralar harikuladedir çünkü bir dâhinin dikkatini çekmişlerdir. Serseri ve kayıtsız bir dikkat tesadüfen o manzaralar üzerinde durmuş. Tasvir sanatının en büyük hüneri: Sis. Sanatçının görevi, tabiatı örten çirkinlik ve manasızlık örtüsünü şöyle bir aralayıvermek. Bak ve gör demek bize, sonra kaybolmak.” Yalnız o kadar mı? Okuyucularını bu sihirli âlemde adım adım dolaştıran yazarlar da var. İskoçya, Walter Scott”un cazibesine yakalananlar için kendi vatanlarından daha canlı, daha gerçek, daha iyi bilinen bir dünyadır.

“Okuma, içimizdeki meçhul âlemin kapılarını açan bir anahtar.” Peki ama o meçhul âlemin tekevvününde payı yok mu okumanın? İç dünyamızın sınırlarını genişleten kitap değil mi?

Proust devam ediyor: “Okuma zihnî hayatı uyandırmalı, yerini almamalı onun. Başkalarının hazırladığı bir bal değil hakikat, onu kitap sayfalarından toplayamayız, kafamızın ve gönlümüzün iç hamleleri ile fethedebiliriz ancak.” Doğru. Zihin arı, kitap çiçek, dış dünya kovan. “Aydın okumak için okur. Kitaba kitap olduğu için perestiş eder. Bulduğunu yükler hafızasına. Sindiremez, hayatına katamaz. Kendi

kendini zehirler. Bu saygı zararlıdır ama çok yaygındır da. Bu “edebî hastalığa” büyük adamlar daha çok tutulurlar. Düşünce ile doğrudan doğruya temas etmedikleri zaman kitaplarla beraber olmaktan hoşlanırlar. Zaten, kitaplar da onlar için yazılmış değil mi? Büyük zekâlar kitabidirler. Ama bu, kitabiliğin bir kusur olmasına mâni değildir. Kitabîlik, zekâdan çok hassasiyet için tehlikeli. Dâhi her okuduğunu temessül eder, kendi malı olur fikirler. Bir kucak odun küçük bir ateşi söndürür, büyük bir ateşi daha da canlandırır.”

Aşağı yukarı aynı yıllarda bir başka düşünce adamı çok daha haşin, çok daha insafsız bir makale yayımlıyordu. Psikolog romancının Revue Philosophique’de çıkan bu yazıyı okumamış olmasına imkân var mı? “Okuma Hastalığı” serlevhalı makale şöyle başlıyor:

“Bütün medeni ülkelerde aynı şikâyet: Okumuyoruz. Kitaplar çoğaldıkça okuma sevgisi azalıyor. Ama yine de birçokları için okuma bir hastalık. Böyleleri incelemek, düşünmek, dinlemek, eğlenmek için okumaz; okumak için okur. Ne sanat heyecanı ararlar ne zekâlarını geliştirme emelindedirler. Çok okurlar, ellerine geçeni okurlar. Sabırsızdırlar, sırtlarından bir yük atmak isterler sanki. Okuduklarını reddetmek veya tartışmak ihtiyacını duymazlar. Kitap kapanır kapanmaz içindekiler unutulur. En büyük zevkleri kitap değiştirmektir. Her matbuaya saldırırlar. Kimi yarısını okur kitabın kimi yalnız sonuna bakar. Kimi de bir baştan bir başa okur (meselâ gazete tiryakileri). Okur gibi yapanlar da caba. Hepsi de rüya görür gibi okur.” Bu tiryakilik tembelliğin marazî bir şeklidir, yazara göre. “Okuma delisi birçok şeyleri anladığını vehmeder. Başkalarının sözleriyle yetinmek, her konuda başkasının anlayışına, başkasının fikirlerine başvurmak, alışkanlıkların en kötüsü. “Kitapta okudum, gazete yazıyor.” gibi sözler iradenin ve kişiliğin yokluğunu gösterir. Aşırı ve düzensiz okuma hafızayı, düşünce mekânizmasını bozar. Hasta gündelik hayattan kopar, çevresinde olup bitenleri göremez, anlayamaz. Marazi okumanın belirtilerinden biri hafıza zayıflamasıdır. Hasta gerçek hadiseleri unutur, okuduklarını hatırlar. Realiteden uzaklaşır, kitaptaki olaylara bağlanır. Düşünceleri birbirine karışır. Kendi başına muhakeme edemez olur.”

Yazar söylediklerini şöyle hülasa ediyor: “Okuduğunu tahlil etmeyen, daha önce okuduklarıyla karşılaştırmayan, her an kendi kafasını kullanmayan zekâsını mahveder. Okumak; sayfanın bütününü, cümleleri, kelimeleri anlamaktır. Dikkat gevşeyince gölge düşünceler kalır kafada. Çabuk okuyan dikkatini teksif edemez.”

Makalenin yazarı bu çeşit okumayı gerçek bir hastalık olarak vasıflandırır. “Okuma ile zehirlenenler uykularını kaybederler. Uykusuzluk psikoz başlangıcıdır. Bu hastalık da afyon ve esrar gibi rüyalara, hayallere, sanrılara yol açar. İlletin bir başka tezahürü de mektup yazma, daha doğrusu yazı yazma hastalığıdır.”

“Felsefe Dergisi”nin psikolog muharririne göre marazi okuma. “Ne gariptir ki şimdiye kadar hiçbir sinir hekimi bu vahim hastalığı incelememiş.”

Asır başı, ruhiyatın kahramanlık çağı. Kimi Fransız şiirini tereddi ile vasıflandırır hekimlerin, kimi sosyalizmi hastalık sayar. Bu dikkate layık makalenin aynı mübalağa ile malul olduğunu düşünüyoruz. Marazi okuma sebep midir, netice mi? Başka bir tabirle, insanlar sinir hastası oldukları için mi realiteden kaçar, kitaba sığınır yoksa uykularını kaybettikleri, kitaba iltica ettikleri için mi sinir hastasıdırlar? Don Kişot’u çıldırtan kitap mı, Don Kişot çılgın olduğu için mi kitap delisi?

Proust’a dönelim: “Okumak da bir dostluk kurmak”, diyor Proust. Diğer dostluklardan farkı samimiyetinde. Konusu bir ölü, bir uzaktaki. Bunun için de hasbi ve iç açıcı. Çirkinliğinden sıyrılmış bir dostluk. Saygı, şükran, bağlılık dediğimiz ve o kadar yalanla karıştırdığımız bütün o merasimler, bütün o nezaket gösterileri kısır ve yorucu. Dostluklarımız çok defa tesadüfün eseri. Bir sempati başlangıcı, düşünülmeden söylenmiş bir söz, yanlış anlaşılan bir iltifat, yazdığımız ilk mektuplar müebbeden çözemeyeceğimiz bir alışkanlıklar ağının ilk düğümleri. Okuma, dostluğu ilk saf hâline irca eder. Kitaplarda merasime ihtiyaç yok. İstersek akşamı onlarla geçiririz. İstersek... Çok defa istemeyerek ayrılırız onlardan “Hakkımızda ne düşünecekler? Acaba bir patavatsızlık yaptık mı? Hoşlandılar mı bizden? Falanı görünce bizi unutacaklar mı?” gibi. Saf ve sakin bir dostluk. Ne alayişe lüzum var ne gevezeliğe. Sükût içinde bir kaynaşma.

Bir kendi kendimizle baş başa kalış. Sükût, söz gibi kusurlarımızın, sırıtışlarımızın izini taşımaz. Yazarın düşüncesi ile kendi düşüncemiz arasına egoizmleri sokmaz, konuşmayı yabancı unsurlarla zehirlemez. Kitap sahiden kitapsa dili de saftır. Yazar yabancı cisimleri ayıklamış, düşüncesini olduğu gibi sunmuştur bize. Her cümlesi bir sonrakine benzer. Aynı ses, aynı perde. Yazarı aksettiren bir ayna.

"Zekâ geliştikçe artar bu sevgi, tehlikeleri de azalır. Sıhhatli bir zekâ, kitapları çalışmalarına tabi kılar. Onun için eğlencelerin en asilidir okuma, daha doğrusu en asilleştiricisidir. Kitap zekâyı kibarlaştırır. Hassasiyetimizle düşüncemizi ancak kendi içimizde, zihnî hayatımızın derinliklerinde geliştirebiliriz. Ama zekânın tavırlarını efendileştirmek için okumak zorundayız. Bazı kitapları, edebiyat ilminin bazı inceliklerini bilmemek, dâhiler için bile fikrî bir avamlık işareti. Kibarlık ve asalet, düşünce dünyasında da bir nevi alışkanlıklar (...) bir gelenekler mirasından ibaret."

Cemil Meriç, *Bu Ülke*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alayiş: Gösteriş, göz kamaştırma.
arz: Yer, yeryüzü.
avam: Halkın alt tabakası, havas (seçkin sınıf) karşıtı.
hasbi: Bir karşılık beklemeden gönüllü olarak yapılan, Allah rızası için olan, karşılıksız.
hasis: 1. Cimri. 2. Bayağı, insanı küçülten, değersiz.
intiba: Bir durum veya olayın duyular yolu ile insan üzerinde bıraktığı etki, izlenim.
irca etmek: Eski biçime çevirmek, döndürmek.
iştiyak: Güçlü istek, arzu.
kabil: Olanaklı.
mahremiyet: Gizlilik.
malul: Hasta, sakat kimse.
marazî: Hastalık derecesinde olan.
muhakeme: Bir sorunu çözmek için çıkar yol arama.
müebbeden: Sürekli olarak, sonsuza kadar.
nevroz: Genellikle bunalım ve beden görevleri üzerinde yakınmalarla beliren, kişiliğin ve uyumun bütününü etkilemeyen, ruhsal kaynaklı sinir hastalığı.
perestiş etmek: Sevmek.
psikoz: Türlü sebeplerle kişiliğin bütünlük ve uyum gücünü geniş ölçüde yıkan ruhsal bozukluk.
revak: Üstü örtülü, önü açık yer, sundurma.
sanrı: Gerçekte olmayan olguların algılanması, yaşanması, halüsinasyon.
serlevha: Yazılarda başlığa verilen ad.
sükût: Susma, sessizlik.
tecessüs: Belli etmeden kendini ilgilendirmeyen şeyleri öğrenmeye çalışma.
tekevvün: Var olma, doğuş.
teksif etmek: Yoğunlaştırma, koyulaştırma.
temessül etmek: Benzeşme, özümseme.
tereddi: Özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, yozlaşmak.
tezahür: Bir olayın veya durumun anlaşılmasına yardım eden şey, belirti.
vehmetmek: Yersiz korkuya, kuşkuya düşmek, evhamlanmak.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Cemil Meriç, okuma üzerine yazdığı bu denemede "Meçhule açılan bir kapıdır kitap." der. Okumanın kıymetini Proust'un düşünceleri ile okurun ilgisine sunar. Kendini "Yazar ve hocayım. Başlıca işim düşünmek ve düşündüklerimi cemiyete sunmaktır." diye tanımlayan Cemil Meriç, kendini Türk düşünce hayatına adamış büyük bir şahsiyettir. Bir eserinde dile getirdiği "İnsanlar kötüydü kitaplara sığındım… Kitap bir limandı benim için. Kitaplarda yaşadım ve kitaplardaki insanları sokaktakilerden daha çok sevdim." ifadeleriyle kitaba düşkünlüğünü anlatmaya çalışmıştır.

"Okumak Üzerine" adlı metinde olduğu gibi deneme türünde yazarın tutumu ile metnin iletisi arasında sıkı bir bağ vardır. Yazar, konuyu başka konularla karşılaştırır; konular arasında ilişki kurar. Yeterince bilgi sahibi olmayanlar, deneme türünde başarı sağlayamazlar. Çünkü bir konu yerine göre bilimsel, ahlaki ve psikolojik yönden incelenmeyi gerektirir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Okumak Üzerine" adlı metinde geçen "kanma bilmeyen susuzluk", "boy ölçüşmek", "olaylara bağlanmak" sözcük gruplarını metnin bağlamından hareketle açıklayınız.
2. "Okumak Üzerine" adlı metnin ana düşüncesini ve konusunu açıklayınız.
3. Metne göre Ruskin okumaya çok önem vermesine rağmen Proust niçin aynı fikirde değildir? Cemil Meriç bu görüşe katılıyor mu, neden? Değerlendiriniz.
4. Proust'a göre sohbet etmekle okumak arasındaki fark nedir? Açıklayınız.
5. Proust'un "Okuma zihnî hayatı uyandırmalı fakat onun yerini almamalı." sözüyle kastettiği nedir? Açıklayınız.
6. Okuduğunuz metinde kimler neden eleştirilmektedir? Yorumlayınız.
7. Proust'a göre okumanın diğer dostluklardan farklı olan samimiyeti nelere dayanmaktadır? Sizce Proust, bu konuda haklı mıdır? Açıklayınız.
8. Cemil Meriç bazen kendi düşüncelerini desteklemek bazen de farklı düşüncelerini savunmak için Proust'a ait sözleri kullanmıştır. Bu iki durumu örneklendirecek cümleleri metinden bulunuz.
9. Cemil Meriç bu denemede hangi anlatım biçimlerini kullanmıştır? Açıklayınız.
10. Deneme gibi bilgilendirici metinlerde yazar ile anlatıcının aynı kişi olması metnin anlamını nasıl etkiler? Belirtiniz.
11. "Okumak Üzerine" adlı metinle metindeki görsel arasında nasıl bir anlamsal ilişki vardır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ETKİNLİK

"Türkiye'nin Ruhu: Cemil Meriç" adlı belgeseli sınıfta izleyiniz. Belgeselden çıkarımlar yaparak "Okumak Üzerine" adlı parçayı yazar-metin ilişkisi bağlamında değerlendiriniz.

Yazarın Biyografisi

Cemil Meriç (1916-1987)

Hatay'da doğdu. Dil, tarih, edebiyat, felsefe ve sosyoloji olmak üzere birçok bilim dalında araştırma yaptı ve tercüme eserler yayımladı. Fransızca eğitimi veren Antakya Sultanisinde okudu, buradan İstanbul Üniversitesinde Fransız Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Elâzığ Lisesinde öğretmenlik, İstanbul Üniversitesinde Fransızca dersi okutmanlığı yaptı. Lisede altı derece miyop olduğu anlaşılan Meriç, bu yıllarda (1954) geçirdiği bir kaza sonucu görme yetisini kaybetti. Kızı Ümit Meriç'in yardımıyla yazarlık hayatının en üretken çağına başladı. Medeniyet tarihi, felsefe, sosyoloji gibi çeşitli alanlardaki eserleriyle tanındı. Eserlerinde Doğu-Batı arasında kalan Türk aydınının durumunu ele aldı. Doğu kültürü, özellikle de Hint kültürü üzerine çalışmalar yaptı. Cemil Meriç, erken yaşta kaybettiği gözlerinin ışığını son anına kadar kaleminde aydınlatan, eserlerinde ele aldığı sosyoloji, siyaset, edebiyat, edebiyat tarihi vb. konular itibarıyla bir fikir adamı, yazar, sosyolog, çevirmen ve edebiyat tarihçisidir.

Başlıca eserleri: *Bu Ülke, Mağaradakiler* **(deneme)**; *Jurnal* **(günlük)**; *Kırk Ambar, Hint Edebiyatı, Umrandan Uygarlığa, Dünyanın Eşiğinde, Işık Doğudan Gelir, Kültürden İrfana, Saint Simon İlk Sosyolog-İlk Sosyalist, Bir Facianın Hikâyesi* **(eleştiri, inceleme, araştırma)**.

4. METİN

HAZIRLIK

1. Yaşadığımız olaylar, gün, ay, mevsim gibi zaman dilimlerine bakış açımızı değiştirir mi? Tartışınız.
2. Okuma alışkanlığı edinmede sizce aile mi yoksa okul ortamı mı daha etkilidir? Neden? Tartışınız.
3. " Gün Dökümü: Salâh Birsel " adlı belgeseli sınıfa getiriniz (1. etkinliğe yöneliktir.).
4. "Edebiyatımızda deneme türünün ortaya çıkışı, gelişimi ve önemli temsilcileriyle ilgili kısa bir sunum hazırlayınız (2. etkinliğe yöneliktir.).

AKASYALAR AÇARKEN

Plaj mevsimi geliyor. Kışın mangal başlarında, kalorifer yanında, denizin, sadece sözlüklerde adı geçen bir nesne olduğuna inananlar, neon ışığında biçimini yitiren bacakları, göğüsleri, ruhlarıyla plajlara koşacaklar, bir sanatoryum açmazından yeni kurtulmuş hastalar gibi, sinirli karınlarıyla sırtlarını, güneşin, tuzlu suyun dinlendirici ürpertilerine bırakacaklar.

Gerçi doğanın, kış aylarında başka bir alımlılığı vardır. Haşim; denizi sevenlerin, rüzgâr ve fırtına mevsimi gelinceye kadar kıyılara uğramamalarını öğütler. Haşim; doğadan, doğa güzelliklerinden sık sık söz açan bir ozan olduğu hâlde, kışın, sıcak odalara kapanıp uskumru dolması ya da Hindistan'dan fildişi fıçılar içinde getirtilmiş Amba turşusu yemeyi her şeyden yeğ tutar.

Bana sorarsanız, kışın soba başı eğlencelerinin, tandır şenliklerinin pek iç açıcılığı yoktur. Kaloriferin ortaya çıkması, belki bu sobalı odaların rahatsızlığını bir parça olsun gidermiştir. Buhar kazanı oturtulmuş evlerde oturmak da, bencileyin yazarların, bir on beş yıldan beri de orta hâllilerin harcı değildir.

Kışın yazı yazmak şöyle dursun, doğru dürüst kitap bile okuyamazsınız. Yaz ayları ise tam tersine, sizi kitaba yaklaştırmak için her türlü şaklabanlığı yapar.

Cömert yaz, konuksever yaz, bu işe daha nisandan başlar. Cemrelerin üçü de düşüp hava ısınmaya başladı mı, yaz mevsimi, insanlara özellikle ozanlara, okuma yerleri açmak için doğanın dağlarını,

nehirlerini, ağaç altlarını harekete getirir. Doğa da buna teşnedir. Yazın ya da baharın ilk işaretlerini alır almaz, o da her yana tuzaklarını kurar, mutluluk yuvalarını yeni bir temizlikten geçirerek, insanların, ilk insanların, kovuklarda, mağaralarda yaşamış insanların kendine dönüşünü bekler.

Yazın, her biçimde ve her zaman, geceleyin, gün ağarırken, kuşluk vakti, ikindi, gece yarısından sonra, bağdaş kurarak, bükülerek, uzanarak, yana kıvrılarak, arkaüstü yatarak, eğilerek, diz çökerek, yuvarlanarak, şarkı söyleyerek kitap okunabilir. Yani, yazın kitap okumanın hiçbir ilkesi yoktur.

Doğrusu ya, kitap okuma biçimleri, yılın öteki mevsimlerinde de bir yasaya bağlanmış değildir. Kimileri, beş-on kitabı birden okumayı sever. Kimileri de bir kitabı bitirmeden bir başkasına başlamaya, dünyanın en önde gelen suçu gözüyle bakar. Fransız yazarı Gide, bu birinci tip okurlardandır. Gide, Zadig'in ilk bölümlerini okurken, Iphigenia'nin de ikinci perdesine uzanmaktan haz duyar.

…

Bir romanı elli kez okumak! Bu, birçoklarına gülünç gelebilir. Ama tekrar tekrar okumadan bir kitabın iyice anlaşılabileceği düşünülmemelidir. Jean Cocteau, bu konuda şöyle der: "Okumak başka bir iştir. Okuyorum, okuduğumu sanıyorum. Bir kitabı yeniden okuduğum vakit de, onu daha önce okumadığımı sezinliyorum."

Tekrar tekrar okuma işinde Gide de, Alain'den, Cocteau'dan pek geri kalmaz. Ama bu sanatçılar, kendi yazılarını da ortaya çıkarmadan, tekrar tekrar gözden geçirmeyi bilen kişilerdir. Bunların yazılarını inceleyin, hiçbir yerinde "Bir oturdum, 100 sayfa döktürdüm.", "Bir oturdum, 20 şiir yazdım." gibi hoppaca sözlere rastlayamazsınız.

Salâh Birsel, *Kendimle Konuşmalar*

(Kısaltılmıştır.)

(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

amba turşusu: Hindistan'a özgü bir turşu.

neon: Neon lambası.

sanatoryum: Özellikle veremli hastaların iyileşmesi için kurulmuş sağlık kuruluşu.

teşne: Susamış, çok istekli.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Salâh Birsel, bu denemede kendisiyle konuşuyormuş gibi bir üsluba sahiptir. Yazar, mevsimlerin kitap okumaya ve yazmaya etkisini kendi hissettikleri üzerinden değerlendirmiştir.

Salâh Birsel, deneme için "Yazının tadı çıkarılarak yazılan bir türdür, belki de tek türdür." der. Bundan dolayı bu metinde anlattıkları gibi "denemelerin kahve söyleşileri gibi daldan dala konmasını ya da başladığı yerde değil, başlamadığı yerde bitmesini" tercih eder.

Salâh Birsel'e göre bir yazar kendi duygularını, kendi beğenilerini, kendi eğilimlerini, kendi dünya görüşünü genelde deneme türüyle okurların önüne sürebilir." Yazar, kendi denemelerini uzun uğraşlar sonucu yazdığını belirterek söz konusu uğraşların başında konuyu tespit etme, o konuyla ilgili kitaplar okuma ve denemede anlatılanları belli olaylara dayandırmanın geldiğini dile getirir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Akasyalar Açarken" adlı metnin ana düşüncesini ve bu ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşünceleri belirleyiniz.
2. Metne göre yazar, kış mevsimini neden sevmiyor? Açıklayınız.
3. Yazar bu metinde kitap okuma ile mevsimler arasında nasıl bir bağ kurmuştur? Yazarın bu düşüncesine katılıyor musunuz? Görüşlerinizi belirtiniz.
4. "*Okumak başka bir iştir. Okuyorum, okuduğumu sanıyorum. Bir kitabı yeniden okuduğum vakit de onu daha önce okumadığımı sezinliyorum.*" cümlesiyle anlatılmak isteneni yorumlayınız. Sizin de defalarca okuduğunuz veya okumak istediğiniz bir kitap var mı? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Yazar her ortamda, her şekilde kitap okunabileceğini söylüyor. Onun bu düşüncesine katılıyor musunuz? Tartışınız.
6. "Akasyalar Açarken" adlı metnin yazıldığı dönemi yansıtan sosyal ve kültürel ayrıntıları belirleyiniz.
7. Okuduğunuz denemede hangi anlatım biçimlerinden faydalanıldığını örnekler vererek açıklayınız.
8. Okuduğunuz metinde yazar ile anlatıcı aynı kişi midir? Açıklayınız.
9. Okuduğunuz metin ile kurmaca metinler arasında ne gibi farklılıklar vardır? Açıklayınız.
10. "Akasyalar Açarken" adlı metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini saptayınız. Bunların arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
11. Metinde geçen "yeğ tutmak, hoppaca söz" kelime gruplarının anlamını bağlamdan hareketle açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Genel ağdan "Gün Dökümü: Salâh Birsel" adlı belgeseli bularak sınıfta izleyiniz. Belgeselden hareketle Salâh Birsel'in sanat anlayışı hakkında çıkarımda bulununuz.

2. ETKİNLİK

Deneme türünün tarihî gelişimi ve temsilcileriyle ilgili hazırladığınız çalışmayı sınıfta sununuz.

Yazarın Biyografisi

Salâh Birsel (1919-1999)

Balıkesir'in Bandırma ilçesinde doğdu. Ortaöğrenimini İzmir'de Saint Joseph Fransız Okulu ve İzmir Erkek Lisesinde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. Fransızca öğretmenliği, iş müfettişliği, Edebiyat Fakültesi'nde kütüphane müdürlüğü ve Türk Dil Kurumu yayın kolu başkanlığı yapan yazar, 1999 yılında İstanbul'da yaşamını yitirdi.

İlk şiirleri 1937'de "Gündüz" dergisinde çıktı. 1940-1950 yıllarında çeşitli dergilerde şiirleri yayımlandı. Şiirlerinde halk şiirine yakın bir söyleyişi benimsedi. Asıl ününü 1970'lerde peş peşe yayımlanan "denemelerle" kazandı. Denemelerinde günlük konuşma dilinde pek az bilinen sözcük ve deyimleri kullandı.

Başlıca eserleri: *Dünya İşleri, Haydar Haydar, Köçekçeler, Varduman, Yalelli, Sevdim Seni Ey İnsan…* **(şiir)**; *Kahveler Kitabı, Kediler, Yanlış Parmak, Kuşları Örtünmek, Boğaziçi Şıngır Mıngır* **(deneme)**; *Hacivat Günlüğü, Aynalar Günlüğü, Yaşlılık Günlüğü* **(günlük)**.

Dil Bilgisi

1. Bütün medeni ülkelerde aynı şikâyet( ) Okumuyoruz. Kitaplar çoğaldıkça okuma sevgisi azalıyor. Ama yine de birçokları için okuma bir hastalık. Böyleleri incelemek, düşünmek, dinlemek, eğlenmek için okumaz( ) okumak için okur. Ne sanat heyecanı ararlar ne zekâlarını geliştirme emelindedirler. Çok okurlar, ellerine geçeni okurlar. Sabırsızdırlar, sırtlarından bir yük atmak isterler sanki. Okuduklarını reddetmek veya tartışmak ihtiyacını duymazlar. Kitap kapanır kapanmaz içindekiler unutulur. En büyük zevkleri kitap değiştirmektir. Her matbuaya saldırırlar. Kimi yarısını okur kitabın, kimi yalnız sonuna bakar. Kimi de bir baştan bir başa okur (meselâ gazete tiryakileri). Okur gibi yapanlar da caba. Hepsi de rüya görür gibi okur. Bu tiryakilik tembelliğin marazî bir şeklidir, yazara göre. Okuma delisi birçok şeyleri anladığını vehmeder. Başkalarının sözleriyle yetinmek, her konuda başkasının anlayışına, başkasının fikirlerine başvurmak, alışkanlıkların en kötüsü. “Kitapta okudum, gazete yazıyor.” gibi sözler iradenin ve kişiliğin yokluğunu gösterir. Aşırı ve düzensiz okuma hafızayı, düşünce mekânizmasını bozar. Hasta gündelik hayattan kopar, çevresinde olup bitenleri göremez, anlayamaz. Marazi okumanın belirtilerinden biri hafıza zayıflamasıdır( ) Hasta gerçek hadiseleri unutur, okuduklarını hatırlar. Realiteden uzaklaşır( ) kitaptaki olaylara bağlanır. Düşünceleri birbirine karışır. Kendi başına muhakeme edemez olur.

Cemil Meriç, *Bu Ülke*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

a. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini yazınız.

Ana düşünce : ....

Yardımcı düşünce : ....

Yardımcı düşünce : ....

Yardımcı düşünce : ....

Yardımcı düşünce : ....

b. Metinde yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

c. Metindeki altı çizili sözcüklerin imlasını “TDK Yazım Kılavuzu”ndan kontrol ediniz. Kelimeler üzerinde telaffuz çalışması yapınız.

Yazma

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Deneme, düşüncelerin özgürce ifade edildiği bir yazı türüdür. Bu türde yazar; serbestçe seçtiği herhangi bir konuda kişisel görüş ve düşüncelerini kesin hükümlere varmadan ortaya koyar.

Hayat, ölüm, aşk, gurbet, sanat, din, ahlak, sevinç, üzüntü, kitap, şiir, roman, kültür, cesaret, kahramanlık gibi kişi ve toplumla ilgili her konu üzerine deneme yazılabilir.

Denemelerde konular kişisel bir anlayışla işlenir; çeşitli yazarların aynı konudaki düşünce, zevk ve görüşlerini vermesi bakımından önemlidir. Sıkı kayıtlara bağlı olmayan, serbest bir kompozisyon örgüsü vardır. Yazar, kendi kendisiyle konuşuyormuş gibidir.

Denemenin başarısı, yazarının dildeki ustalığı kadar, geniş bir dünya görüşüne sahip olması ve kültürü ile doğru orantılıdır.

Deneme yazarken şu hususlara dikkat etmek gerekir:

- Ortaya konan düşünceler, okuyucuyu da düşündürecek nitelikte olmalıdır.
- Yazar, gereksiz felsefi derinliğe girmemelidir.
- Öne sürülen düşünceler, makalede olduğu gibi ispatlanmaya çalışılmamalıdır.
- Anlatım, sade ve açık olmalıdır.

Deneme yazarken aşağıdaki basamaklara dikkat ediniz.

I. Hazırlık

- Konu ve ana düşünceyi belirleyiniz.
- Metinde ele alınabilecek bilgi ve düşünceleri belirleyiniz.

II. Planlama

- Metnin temel bölümlerini ve bu bölümlerde değinilecek bilgi ve düşünceleri sıralayınız.

III. Taslak metin oluşturma

- Hazırladığınız plan doğrultusunda metni yazınız.
- Metni yazarken düşünceyi geliştirme yollarını kullanınız.

IV. Metni düzeltme ve geliştirme

- Metnin tutarlılığını değerlendiriniz.
- Varsa anlatım bozukluklarını düzeltiniz.
- Varsa yazım ve noktalama hatalarını düzeltiniz.

V. Yazılan metni paylaşma

- Yazdığınız denemeyi çeşitli araçları (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya…) kullanarak sergileyiniz.
- Ürettiğiniz ve paylaştığınız metinlerin bir sorumluluğu olduğunu unutmayınız.

b. Uygulama

Aşağıdaki metni yazı planı ve deneme türünün özelliklerine uygun olarak tamamlayınız. Bu uygulamayı dikkate alarak defterinize bir deneme yazınız. Yazdığınız metinleri çeşitli ortamlarda (sınıf veya okul panosu, sosyal medya vb.) arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şiir Burçları

Hangi burçta doğdunuz? Şu veya bu! Burç yorumlayıcılarının, yıldız fallarına bakarak insanlara, yakın gelecek müjdeleri vermelerine ya da yaklaşan bir felakete karşı onları uyarmalarına inanmam. Şiirdeki burçların, olasılıklardan ötede, az değişir bazı gerçeklerin göstergesi olduğu görüşündeyim.

Bence her şair, şiir hayatı boyunca, üç burçtan: Gurbet, hasret ve hikmet burçlarından geçer. İlki gurbet burcudur; şair önce bir süre bir gurbeti yaşar. ....
....
....
....
....
....
....
....
....

Sonra sıra ikinci döneme, hasret burcuna gelir. ....
....
....
....
....
....
....
....
....

O zaman hikmet burcuna girer. Hikmet çapraşıktır ve çok az değişir. Geçmişin büyük şairlerini o zaman anlar. ....
....
....
....
....
....
....
....

Behçet Necatigil, *Bile/Yazdı*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Sözlü İletişim

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Etkili bir sunum topluluk karşısında konuşma alışkanlığı kazanmaya, disiplinli ve aralıksız çalışmaya bağlıdır. Bunun için dilin yapısı, doğru telaffuz, tonlama ve vurgu düzeni bilinmelidir. Ayrıca sesli kitap okuma veya topluluk karşısında konuşma gibi uygulamalar yapılmalıdır.

Sunum yaparken konuşmanın akışını kesen, anlamsız ve gereksiz kelimeler kullanmaktan kaçınılmalıdır. Söylenişi zor kelimeler tercih edilmemelidir. Konuşma sırasında, ona anlam ve güç kazandıracak jest ve mimiklere yer verilmelidir.

b. Uygulama

ETKİNLİK

Yazma çalışmalarınızda kaleme aldığınız denemeyi yukarıdaki açıklamaları dikkate alarak sınıf ortamında sununuz. Arkadaşlarınızın sunumunu dinlerken kendinizi tabloya göre değerlendiriniz.

• Sunumu not alarak veya empati kurarak dinledim.	✔
• Konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit ettim.	
• Konuşmadaki konu akışını takip ederek açık ve örtük iletileri belirledim.	
• Dinlediklerimi özetleyip daha önceki bilgilerle karşılaştırdım.	
• Konuşmanın tutarlılığını sorguladım.	
• Konuşmada öne sürülen fikirlerin geçerliliğini sorguladım.	
• Arkadaşlarımın sunduğu metinlerinde beğendiğim yerleri yazma yeteneğimi geliştirmek amacıyla not aldım.	

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Her yapı ev değildir( ) Evce bir yönü vardır gene de her yapının( ) Fabrikaya ev demek kimsenin aklından geçmez( ) işçilerin bir bakıma evidir fabrika( ) Yemek yemek için kurulup düzenlenir lokanta aşevidir ama lokantanın öbür adı( ) Kimsenin evi sayılmazsa da han otel( ) her konuğun evi olabilir( )Kervansaraylar yolcuların eviydi eskiden( ) Bazı törenler için tekkelerde toplanılırdı bir zamanlar( ) eviydi pek çok dervişin tekke( ) Manastır keşişlerin evi( ) Asker evi kışladır( ) Öğrencilere evdir okul( ) Hastanede kaldığı sürece hastanın evidir orası( )

Bir kitaplık görsem işte kitapların evi( ) diyorum( ) Otomobillere ev durumunda değil mi garajlar( ) Kayıkhane, adı üstünde, kayık evidir( ) kayıklar sığınır kötü havalarda oraya( ) Çeşitli malların sergilendiği yer( ) sergi evidir( ) Korunmaya değer geçmiş ürünlerine evdir müzeler( ) N'olurdu( ) bilgelik evi( ) diyebilseydik üniversiteye( )

Nermi Uygur, *Güneşle*

A. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Okuduğunuz metinde yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.
2. Okuduğunuz metnin türü nedir? Metinden hareketle belirtiniz.
3. Metinde ev hangi duygu aracılığı ile verilmiştir? Açıklayınız.
4. Metne göre yapı ile ev arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Montaigne dünya edebiyatında .... türünün kurucusu sayılır.
2. Denemede .... kısıtlaması yoktur.
3. Denemede çoğunlukla .... ve .... anlatım teknikleri kullanılır.
4. Türk edebiyatında .... deneme türünün kurucusu sayılır.
5. "Günlerin Götürdüğü", ... tarafından yazılmış, deneme türünde bir eserdir.
6. Bir yazarın herhangi bir konuyla ilgili düşüncelerini kesin yargılara varmadan, kanıtlama endişesi taşımadan anlattığı kısa yazılara .... denir.

C. Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına "D", **yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ "Günlerin Getirdiği" Suut Kemal Yetkin'in deneme kitabıdır.
2. ☐ Deneme yazarının başlıca amacı insanları güldürmektir.
3. ☐ Deneme, öğretici yazı türlerinden biridir.
4. ☐ Deneme yazarı her zaman kişisel beğenilerini ön plana alır.
5. ☐ Denemenin yazı planı; serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluşur.
6. ☐ Deneme; kesin ilkeleri olan, yazarın iddialı, ispatlı, ciddi bir üslupla insanı ve toplumu ilgilendiren, belirli konularda kaleme aldığı yazılardır.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisinin deneme türünde eseri yoktur?

A) Peyami Safa B) Nurullah Ataç C) Cemil Meriç D) Ahmet Hamdi Tanpınar E) Mehmet Âkif Ersoy

2. Batı'da Montaigne'den kısa bir süre sonra deneme türünde eser veren İngiliz yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bacon B) Alain C) T. S. Eliot D) J. Addison E) A. Huxley

3. I. *Kültür ve Dil* - Mehmet Kaplan
II. *Beş Şehir* - Ahmet Hamdi Tanpınar
III. *Karalama Defteri* - Nurullah Ataç
IV. *Yiten Söz* - Cemil Meriç
V. *Mavi ve Kara* - Sabahattin Eyüboğlu

Yukarıdaki numaralanmış yazar-eser eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Bilmem kaçıncı kez döne döne bir kitabı okuma, bir ezgiyi dinleme, bir resme bakma isteğini duymadıysanız sanatsever bir kişi olduğunuz söylenemez. Olsa olsa bir merak, bilgi dağarcığını genişletmek, ansiklopedik bilgi edinmek olur sizinki ama sanatseverlik olmaz. Çünkü ----. Bu gerçek üzerine uzun uzun konuşmak yersiz olur. Örneğin Schumann'ı (Şumın) bir kez dinlemiş ama bir daha dinlemek istemeyen biri müziksever olabilir mi? Gene resmi seven birini düşünün ki Cezanne'ın (Sezan) bir resmine bakıp geçip gitsin ve bir daha dönüp bakmasın. Olur mu böyle şey?

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi en uygun olur?

A) sanatçı tekrara düşmez ki sanat eserini değerlendirme için tekrar bakmak ve okumak gereksin
B) sanat yapıtının başlıca özelliği kişide tekrar tekrar bakma, dinleme, okuma isteği hatta tutkusu uyandırmasıdır
C) bazı sanat yapıtları vardır bir seferde anlaşılır, bazıları ise kendini kolay ele vermez
D) sanat yapıtının temel amacı kişiye pratik bir fayda sağlamak olmasa da sanat yapıtı bu özellikleri taşıyabilir
E) farklı sanat yapıtlarından tat alınabilmesi, kişinin temel sanat zevkine sahip olmasını gerektirir

5. Yalnız yaşamanın bir tek amacı vardır sanıyorum; o da daha başıboş, daha rahat yaşamak. Fakat her zaman buna hangi yoldan varacağımızı pek bilmiyoruz. Çok kez insan dünya işlerini bıraktığını sanır oysaki bu işlerin yolunu değiştirmekten başka bir şey yapmamıştır. Bir aileyi yönetmek bir devleti yönetmekten hiç de kolay değildir. Ruh nerede bunalırsa bunalsın, hep aynı ruhtur; ev işlerinin az önemli olmaları, daha az yorucu olmalarını gerektirmez. Bundan başka, saraydan ve pazardan el çekmekle hayatımızın baş kaygılarından kurtulmuş olmuyoruz.

Bu metin aşağıdaki yazı türlerinin hangisinden alınmış olabilir?

A) Biyografi B) Deneme C) Eleştiri D) Fıkra E) Makale

6. Aşağıdakilerden hangisi denemenin özelliklerinden biri değildir?

A) Okuyucuyu düşünmeye yöneltmek
B) Hayatın gerçeklerini ortaya koymak
C) Bir bilgiyi bilimsel olarak kanıtlamak
D) Birey-toplum ilişkisini dile getirmek
E) Kültür alanındaki değişme ve gelişmeleri fark ettirmek

7. Türk edebiyatında deneme türünde yazılmış ilk eser olarak kabul edilen yapıtın adı ve yazarı aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

A) *Bize Göre* - Ahmet Haşim
B) *Kültür ve Dil* - Mehmet Kaplan
C) *Günlerin Getirdiği* - Nurullah Ataç
D) *Beş Şehir* - Ahmet Hamdi Tanpınar
E) *Günlerin Götürdüğü* - Suut Kemal Yetkin

8. Dilin bir anlatım aracı olduğu düşünülürse yazıyı bir şeyler anlatmaktan uzaklaştırmak, yazarın söylediklerinin hiçbir önemi olmadığını ileri sürmek, yazıyı sesle ve renkle bir tutmak umutsuzluğun yarattığı bir yozlaşmadır. Böyle bir yozlaşma belki de yazarın ilgisiz yığınlara bir tepkisidir. “Ben, kendim için yazıyorum. Sözüne değer verdiğim bir iki dost yeter bana. Şairin beklentisi birkaç bin seçkin okurdur.” gibi sözler gerçekten inanılarak söylenebilir mi? Bir kırgınlık yok mu bu sözlerde? Var. Çünkü her yaratıcı yazar, dünyayı anlamak ve anlatmak için yazar, değiştirme ve güzelleştirme gayretini elden bırakmaz.

Bu parçada yazarın karşı çıktığı görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yazının da diğer türler gibi bir anlatım aracı olduğu
B) Sınırlı bir kitleye ulaşmanın yazarlar için yeterli olduğu
C) Yazarın ilgisizlikten dolayı kabullenemediği görüşleri dile getirebildiği
D) Sanatçının daha fazla insana ulaşıp mesajını yaymasının gerektiği
E) Umutsuzluğa düşmenin sanatta yozlaşmayı beraberinde getirdiği

9. Şiir, roman, hikâye, tiyatro gibi türlerin amacı neyse denemenin amacı da odur. Bu türler okuyucuya ne veriyorsa deneme de onu veriyordur. Yalnız her türün sunumu farklıdır. Diğer edebiyat türlerinde olduğu gibi denemede de amaç, birtakım doğruların araştırılması, kanıtlanması değil üreterek ve bireysel keşiflerle okuyucuda birtakım etkiler ve izler bırakmaktır.

Bu metinde deneme ile ilgili olarak asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Denemenin, sanatsal bir metinden farkı yoktur.
B) Deneme yazarı, kendi kendisiyle bir diyalog içindedir.
C) Denemede günlük konuşma dili yerleştirilmeye çalışılır.
D) Denemede araştırma yoluyla kanıtlamalar söz konusudur.
E) Deneme yazarı, kişisel bir marifetle okuru etkilemeyi amaçlar.

10. Deneme türü ile ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

A) Deneme yazılarında konunun ayrıntıları değil, bir bütün olarak genel izlenimler önemlidir.
B) Deneme, yazarın herhangi bir konuda gerçek ya da hayalî olarak girdiği diyaloğun ürünüdür.
C) Denemede konular, yazarın kendi fikirlerini söyleyebilmesi için birer araç konumundadır.
D) Deneme yazılarında tabiat, dil, din, kültür, felsefe, ekonomi, sanat, eğitim, psikoloji konuları ele alınabilir.
E) Deneme yazarı, deliller getirip fikrini ispatlamaya ihtiyaç duyar ve kesin hükümler vermeye çalışır.

7. ÜNİTE

Söylev/Nutuk

7. ÜNİTE

Söylev / Nutuk

Ünite Süresi: 2 Hafta

Okuma

Cumhuriyet Dönemi'ne Ait İki Söylev Örneği
İslamiyet Dönemi Türk Edebiyatından Söylev Örneği
İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatından Söylev Örneği

Dil Bilgisi

Paragrafta Anlam
İmla ve Noktalama

Yazma

Söylev Metni Yazma

Sözlü İletişim

Söylev Sunma

Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları

Okuma

1. METİN

HAZIRLIK

1. Atatürk'ün "Nutuk" adlı eserini sınıfta inceleyiniz.
2. Bilim, edebiyat ve sanatta ün yapmış kişilerin büyük bir çoğunluğunun gençleri yüreklendirmesinin, milletin yükselişini gençlerde görmesinin nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.
3. Topluluk karşısında konuşurken nelere dikkat edersiniz? Açıklayınız.
4. 1919-1927 yıllarında yaşanan sosyal ve siyasi olayları araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 10. soruya yöneliktir.).

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyeti'ni, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve Cumhuriyet'i müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri, şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhid edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bedhah: Başkasının kötülüğünü isteyen, kötü yürekli.
bilfiil: İş olarak, iş edinerek, gerçekten.
bîtap düşmek: Çok yorulmak, yorgun düşmek.
cebren: Zorla, zor kullanarak, zoraki.
dalâlet: Doğru yoldan ayrılmak.
elîm: Acınacak, acıklı.
emsal: Benzer, eş, denk.
fakr u zaruret: Fakirlik, sıkıntı ve yoksulluk.
hâricî: 1. Dışla ilgili, dıştan olan. 2. Dış ülkelerle ilgili.
istiklâl: Maddi veya manevi bakımdan kimseye bağlı ve tabi olmama, kimsenin buyruğu altında bulunmama, bağımsızlık.
mahiyet: Nitelik, vasıf, öz.
mevcudiyet: Mevcut olma durumu, varlık.
mümessil: Hak ve görev bakımından birinin veya bir topluluğun adına davranan kimse, temsilci.
müstevlî: Bir yeri istila eden, yönetimi altına alan (kimse, devlet, ordu vb.).
namüsait: Uygun olmayan, elverişsiz.
şerâit: Şartlar, koşullar.
tevhid: Birkaç şeyi bir araya getirme, birleştirme.
vahim: Ağır, korkulu, çok tehlikeli.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Söylev; herhangi bir dinleyici topluluğuna bir düşünceyi aşılamak, topluluğu coşturmak ve bir amaç doğrultusunda yönlendirmek için yapılan güzel ve uzun konuşmalardır. Bir fikri, bir davayı karşısındaki insanlara dil ustalığı ile açıklamaya hitabet sanatı, toplum önünde bu konuşmayı yapana ise hatip denir.

Söylev, askerlerin moralini yükseltmek; milletvekili, kulüp, dernek, sendika başkanı seçilmek gibi ulusal ve toplumsal hemen her konuda gerçekleştirilebilir.

Ayrıca genele açık bilimsel toplantı, panel ve konferanslarda yapılan konuşmalar akademik söylev olarak tanımlanmaktadır. Belli bir kültürel derinliğe sahip kişilerin ve sanatçıların fikir, sanat ve kültür konularında verdikleri konferanslar da yine bu tür içinde değerlendirilir.

Söylev türünün edebiyatımızdaki iyi örneklerinden biri olan "Nutuk", Mustafa Kemal Atatürk'ün 15 Ekim 1927 Cumartesi günü ile 20 Ekim 1927 Perşembe günü arasında 36 saat 31 dakikada söylediği büyük hitabesidir. Mustafa Kemal, söylevini bu altı gün boyunca günde beş buçuk-altı buçuk saat süreyle parça parça okumuştur. Söyleniş süresi bakımından dünyanın en uzun söylev metinlerinden biridir.

Nutuk'un içeriği 19 Mayıs 1919'dan 20 Ekim 1927'ye kadar geçen süreyi kapsar. Bu zaman diliminde Türkiye Cumhuriyeti tarihinin önemli olayları sebep-sonuç ilişkisi içinde anlatılır. Anlatımın Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal'in ağzından yapılması "Nutuk"un birinci elden bilgi veren bir kaynak eser olmasını sağlar. Olayların belgelerle desteklenmesi eserin inandırıcılığını artırmaktadır.

"Nutuk", Atatürk'ün tarih yazımına verdiği önemin bir sonucudur. Yaşanan olayları kayıt altına alarak tarihin anlaşılmasına yardımcı olmak, gelecek nesilleri uyarmak ve kendi haklılığını gözler önüne sermek amacıyla eserini üç dört ay gibi bir süre içinde, yoğun çalışmalar sonunda bir araya getirmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Atatürk, gençlerin zihninde vatanın durumu ile ilgili nasıl bir tablo çizmiştir? Sizce çizdiği bu tabloyla gençlere ne anlatmak istemiş olabilir? Açıklayınız.
2. "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi"nin en çok etkilendiğiniz cümlesi hangisidir, neden?
3. Metinden hareketle Atatürk'ün gençliğe verdiği önemi açıklayınız.
4. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini göstererek bu bölümlerin yerlerinin değişmesiyle metinde nelerin değişeceğini söyleyiniz.
5. "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi" adlı metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirtiniz.
6. Okuduğunuz metinde hangi duygu ve düşüncelere ağırlık verilmiştir? Açıklayınız.

7. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyerek aşağıdaki tabloya yazınız.

Ana Düşünce	
Yardımcı Düşünceler	

8. Metinde kullanılan anlatım biçimlerini bularak bunların metindeki işlevini söyleyiniz.
9. “Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir.”

   Metinden alınan bu paragraftaki örtük iletileri bulunuz. Bu örtük iletide verilmek istenen mesajlar günümüzde de geçerliliğini korumakta mıdır? Açıklayınız.
10. “Nutuk” adlı eserin yazılmasında dönemin hangi siyasi, toplumsal ve kültürel şartları etkili olmuştur? Bu eser kendinden sonraki dönemleri etkisi altında bırakmış olabilir mi?

ETKİNLİK

Metinde geçen “istiklâl”, “bîtap”, “dalâlet”, “siyasî”, “hattâ”, “dâhilî” kelimelerinin yazımını “TDK Yazım Kılavuzu”ndan kontrol ediniz. Metinde yazımı değişen kelimeleri saptayarak eserin yazıldığı dönemdeki dil ve üslubu yorumlayınız.

Yazarın Biyografisi

Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938)

Selanik'te doğdu. Annesi Zübeyde Hanım, babası Ali Rıza Efendi'dir. Sırasıyla Mahalle Mektebi, Şemsi Efendi Okulu, Selanik Mülkiye Rüştiyesi, Selanik Askerî Rüştiyesi, Selanik Askerî İdadisi, Harp Okulu ve Harp Akademisine gitti. 1893 yılında Askerî Rüştiyede okurken matematik öğretmeni tarafından adına “Kemal” ilave edilerek Mustafa Kemal adını aldı. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılınca Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma uyarınca vatan topraklarının işgalinin başlaması üzerine Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Millî Mücadele'yi başlattı. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılması ile Meclis ve hükûmet başkanlığına seçildi. Sakarya Savaşı'nın kazanılmasının ardından, gazilik unvanı ve mareşallik rütbesi ile onurlandırıldı. 29 Ekim 1923'te cumhuriyetin ilan edilmesi ile beraber Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı oldu. 1934 yılında Gazi Mustafa Kemal'e TBMM tarafından “Atatürk” soyadı verildi.

Başlıca eserleri: *Nutuk, Geometri, Karlsbad Hatıraları, Atatürk'ün Hatıra Defteri* **(hatıra)**; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* **(söylev)**.

2. METİN

HAZIRLIK

1. Söylev türü için zengin yıllar olan Millî Mücadele Dönemi'nde söylev veren önemli isimleri araştırınız.
2. Beğendiğiniz bir söylev örneğini sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

DEVLET MÜZESİ

Ankara: 28 Eylül 1341 (1925) Pazartesi

Muhterem Efendiler!

Memleket topraklarına yeni müzenin temel taşını atacağız. Bu hadise ile zihnimiz meşgulken eski imparatorluğun intişar sahasında vücuda gelmiş medeniyetleri ve o medeniyetlerin yadigâr bıraktığı sanat ve tarih definelerini hatırladım.

Eski büyük imparatorluğumuzun sınırları dışında kalmış olan İtalya'yı bir tarafa bırakırsak acaba klasik sanat membalarından hangisi ellerimizin altında mevcut değildi? Eski Asur medeniyetinden Yunan medeniyetine Firavunların, Hititlerin medeniyetinden Bizans, Emevî, Abbasî, Selçukî medeniyetine kadar birçok eski büyük medeniyetler o engin hudutlarımızın içinde inkişaf etmişti. Sanat ve tarih seviyesi taşıyan hangi Türk, garp müzelerini içi kan ağlamaksızın ziyaret edebilir?

Sanat aşk ve hürmetini unuttuğumuz asırlarda çok uzun süren bir muhaceretle, her biri değer ifade edilemeyecek kadar mümtaz ve müstesna olan birçok deha eserleri yabancı müzeleri zenginleştirmek için bizden uzaklara gitti.

Parteon'un saçakları altındaki mabutlar Lord Elze'in (Elz) isteği üzerine padişahın iradesi ile British Müzesine intikal etti. Berlin Müzesinde Abdülhamit'in bahşettiği Bergama yadigârlarının (Sultanın hediyesi) kaydını taşıyan Almanca bir kitâbe ile teşhir edilmiş gördüm.

Luvr'da, Piyale Paşa Camii'nden giden çini levhayı, Köln Müzesinde Anadolu'nun bizde bir misli olmayan tabak koleksiyonlarını, İtalya müzelerinde Bursa kadifelerini, Münih Müzesinde Karamanoğulları'nın sırça sandukalarını, Müze Dezenvalid'de Türk sanatkârlarının yaptığı ve her biri zamanına nazaran tunçtan bir dev denilmeğe layık topları, silahları seyrettim.

Memleketimizde sanatın sonsuz çeşitleri ortasında ne vücuda gelmiştir ki bunun en güzel örneklerinden bir kısmı kıymet bilmeyen nesillerin elinden çıkarak Batı'ya, Mısır'a yahut daha uzak memleketlere, Amerika'ya intikal etmiş olmasın! Acımız on kere daha derin olurdu, eğer yarım asra yakın bir zamandan beri hatıraları kalbimde, kutsi olan bazı nadir güzideler müze fikrini ve müzeleri memlekette tesis etmiş olmasalardı. Türkiye, müzeleri itibari ile beynelmilel şerefli bir mevkiye maliktir. Merhum Hamdi Bey'in bizzat Uhudu Atika kitabında söylediği üzre bizde müzenin ilk müessisi Maarif Nazırı merhum Abdüllâtif Subhî Paşa'dır. Ondan sonra büyük bir âlim vukufu ve yüksek bir sanatkâr kalbiyle Hamdi Bey,

devrinin ortaya attığı sayısız zorluklara rağmen, nihayete kadar mücadele ederek bize şöhreti dünyaca malum olan Asar-ı Atika Müzesi gibi bir müze bıraktı ve bunu İslam Müzesi ile tamamladı. (…)

Efendiler,

Topraklarımızda Türkiye'yi İtalya gibi baştan başa bir müze hâline koyacak sayısız defineler vardır. Bir seyyah, burada olduğundan fazla, nerede ayağının tarihe ve sanata dokunduğunu hissedebilir?

İstiyoruz ki Türk vatanının her köşesi yeni Türk nesillerinin duyduğu bütün ihtiyaçları tatmin edebilsin. "Her Alman şehri Berlin'in bir parçasıdır." derler. Şüphe yok, her Alman şehrinde münevver ve mütarakkî bir milletin duyduğu ruhi ve fikrî ihtiyaçlar, ayrı ayrı hoşnut edilmiştir. Her Alman şehrinin velev ki ufacık olsun bir müzesi, tiyatrosu, konser salonları, oyun yerleri, kütüp-haneleri, belediye bahçeleri vardır.

Biz de bunu istiyoruz. İlim bir yerde toplanmasın, sanat bir şehre münhasır olmasın, Türk çocuğu vatanının her köşesinde zekâsının ve kalbinin aradığı ışıkları ve zevkleri bulabilsin. Bugün bu emele doğru yeni bir hareket yapıyoruz.

Eski-yeni, acı ve tatlı birçok müessir hatıraların izlerini taşıyan Ankara'mızda, Devlet Müzesinin ilk temel taşını atıyorum ve hayalim memleketin diğer köşelerinde birbirini takip edecek bu gibi ilim, sanat ve tarih abidelerini yükseliyor görmekle mes'uttur.

Hamdullah Suphi Tanrıöver, *Dağ Yolu*
(Kısaltılmıştır.)
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

beynelmilel: Uluslararası.

intikal: Bir yerden başka bir yere geçme, geçiş.

mabut: Kendisine tapılan varlık.

muhaceret: Göç etme.

müessir: Etkili, insanın içine işleyen, dokunaklı.

müessis: Bir kurumun, bir işin kurulmasını sağlayan kimse, kurucu.

mümtaz: Benzerleri arasında niteliklerinin yüksekliğiyle göze çarpan, üstün, seçkin, güzide.

münhasır: Bir kimse veya bir şey için ayrılmış, mahsus.

mütarakkî: İlerleyip gelişen, ilerlemiş, medeniyet seviyesi yükselmiş, terakki etmiş.

vukuf: Anlama, bilme, bilgi.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Söylevin adli, siyasi, törensel, askerî, dinî ve akademik olmak üzere çeşitleri vardır. Bunlardan en yaygınları siyasi, askerî ve dinî söylevdir. Politikacıların ulusal mecliste, kapalı mekânlarda ya da açık alanlarda yaptıkları konuşmalar siyasi söylevdir. Mustafa Kemal Atatürk, Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip Adıvar bu türde olgun örnekler vermişlerdir. Komutanların askere cesaret ve moral vermek için yaptıkları konuşmalara **askerî söylev** denir. Sultan II. Mehmet'in İstanbul'un fethinden önce yaptığı söylev bu türün en iyi örneklerindendir. Din adamlarının bireysel ve toplumsal sorunları dinsel açıdan yorumladıkları konuşmalara ise **dinî söylev** adı verilir. Türk-İslam toplumunda bu tür söylevlere **hutbe** de denir. Hz. Muhammed'in "Veda Hutbesi" bu türün en iyi örneğidir. Batı'daki ilk

örneklerini Eski Yunan edebiyatında Demosten, Latin edebiyatında ise Çiçero vermiştir. Fransız edebiyatında Bossuet (Bosse), Mirabeau (Mirabu) ünlü söylevciler arasındadır. Bizde ise Bilge Kağan'ın Kök Türk Kitabeleri'nde Türk milletine seslenişi ilk söylev, Bilge Kağan da ilk hatip olarak kabul edilir.

Türk edebiyatında söylev sanatının gelişimi II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Ömer Naci ve Hamdullah Suphi Tanrıöver ile görülür. Özellikle Millî Mücadele Dönemi'nde Mehmet Akif Ersoy ve Halide Edip Adıvar, Cumhuriyet Dönemi'nde ise Mustafa Kemal Atatürk söylevde öne çıkan isimlerdir.

Söylev türünün özellikleri:

- Tiyatro ile gelişen bir türdür.
- Söylenen sözlerin söyleyiş biçiminin inandırıcı, etkileyici ve coşturucu özelliği bulunur.
- Seçilen sözcüklerin kısa, akıcı, içten ve etkili olarak seçilmesi gerekir.
- Siyasi, sosyal, millî ve ahlaki konuları içerebilir.
- Söz ve ses çok önemlidir.
- Dilin alıcıyı harekete geçirme ve heyecana bağlı işlevi kullanılır.

Konularına göre söylevler:

a. Siyasi söylev: Genellikle parlamentolarda, diplomatik toplantılarda, mitinglerde söylenen siyasi amaçlı söylevlerdir.

b. Dinî söylev: Tapınaklarda bireysel ve toplumsal sorunları dinsel açıdan yorumlayan söylevdir. İslami toplumlarda bu tür söylevlere hutbe denir.

c. Adli söylev: Mahkemelerde, yargılama sırasında suçlamak ya da savunmak amacıyla söylenen söylevdir.

ç. Akademik söylev: Akademilerde, bilim toplantılarında söylenen söylevdir. Akademik kabullerde, açılış, kapanış ve ödül törenlerinde yapılan bilimsel içerikli söylevler de vardır.

d. Askerî söylev: Ordunun moral gücünü yükseltmek ve güven duygusunu artırmak için askerlere yönelik verilen söylevdir.

"Dağ Yolu", H. Suphi Tanrıöver'in 1928-1931 yılları arasında hitabelerini topladığı eseridir. Eserde on dört bölüm bulunmaktadır. Bu on dört bölümde birbirinden bağımsız konular ele alınmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Devlet Müzesi" metninde kullanılan "intişar", "yadigâr", "memba", "inkişaf" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahmin ettiğiniz bu kelimelerin anlamlarını "TDK Türkçe Sözlük"ten yararlanarak öğreniniz.
2. Okuduğunuz söylevin konusu nedir? Açıklayınız.
3. Hamdullah Suphi Tanrıöver, söylevde inandırıcılığı sağlamak için nasıl bir dil kullanmıştır? Belirtiniz.
4. Okuduğunuz söylevde geçen ünlem cümlelerini bulunuz. Bu cümlelerin metne katkısını söyleyiniz.
5. "Devlet Müzesi" metninde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Bu anlatım biçimlerini metin üzerinde gösteriniz.

6. "Devlet Müzesi" metninde yazar seslendiği topluluğu heyecanlandırmak, onlara duygu ve düşüncelerini aşılamak için nasıl bir yola başvurmuştur? Açıklayınız.
7. Verilen metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini belirleyiniz.
8. "Nutuk" ve "Devlet Müzesi" adlı söylev metinlerinden hareketle bir hatipte olması gereken özelliklerin neler olduğunu belirtiniz.
9. "Devlet Müzesi" adlı metinde dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlar nelerdir? Açıklayınız.
10. Hamdullah Suphi Tanrıöver'in "Devlet Müzesi" adlı metinde savunduğu düşünceleri kendi hayatınız ve çevrenizdeki olay ve durumlarla karşılaştırınız.
11. Okuduğunuz metindeki anlatıcı kimdir? Bu metin hangi özellikleri bakımından bilgilendirici bir metindir? Açıklayınız.

ETKİNLİK

Tablodaki metinlerin karşısına örnek hitap ve emir cümleleri yazınız.

Metin	**Hitap Cümleleri**	**Emir Cümleleri**
Gençliğe Hitabe		
Devlet Müzesi		

Yazarın Biyografisi

Hamdullah Suphi Tanrıöver (1885-1966)

Türk edebiyatının ateşli hatiplerinden biri kabul edilen sanatçı, 1885'te İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesini bitirdi; İstanbul Erkek Muallim Mektebinde edebiyat, Darülfünunda Türk-İslam sanatları hocalığı yaptı. Son Osmanlı Mebusan Meclisinde Saruhan mebusu olarak görev yapan yazar, İstanbul'un işgali ve Türk Ocaklarının kapatılması üzerine Ankara'ya giderek fiilen Millî Mücadele'ye katıldı. Antalya mebusu olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine girdi, aynı yıl Maarif Vekilliğine getirildi.

Hamdullah Suphi; şiir, hikâye, makale, söylev ve konferans türlerinde eserler vermekle birlikte edebiyatımızda hitabet gücüyle tanındı. Söylevleriyle Millî Edebiyat hareketine güç kattı, İzmir'in işgal edilmesi üzerine İstanbul mitinglerindeki konuşmalarıyla Millî Mücadele ateşini ilk yakanlar arasında yer aldı. İstanbul'daki işgalci güçlere karşı düzenlenen açık hava toplantılarında, daha sonra TBMM'de ve Kurtuluş Savaşı yıllarında hitabetin etkili örnekleri olarak gösterilen konuşmalar yaptı ve güçlü bir hatip olarak tanındı.

Başlıca eserleri: *Dağ Yolu* (**söylev**); *Günebakan* (**makale**); *Namık Kemal Bey Magosa'da, Anadolu Millî Mücadelesi* (**inceleme**).

3. METİN

HAZIRLIK

1. Yüzyıllar öncesine ait kitabe, heykel, resim, kitap gibi kaynakların incelenerek topluma ve tüm insanlığa kazandırılmasının bir milletin kültürüne ve evrensel değerlere neler kazandırabileceğini tartışınız.
2. "Kök Türk Kitabeleri"nin Türk dünyası için önemini ve günümüzde hangi ülkenin sınırları içinde olduğunu araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 6. soruya yöneliktir.).
3. "Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!
   Beş bin senelik kıssa yarım hisse mi verdi?
   "Tarih"i "tekerrür" diye tarif ediyorlar;
   Hiç ibret alınsaydı tekerrür mü ederdi? (Mehmet Akif Ersoy)

   Geçmişteki olaylardan günümüze yönelik dersler çıkarılabilir mi? Yukarıdaki dizelerden hareketle tartışınız.
4. Ünlü hatip Çiçero'nun hayatını araştırınız (Etkinliğe yöneliktir.).

ORHUN ABİDELERİ

[1] Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağanı, bu zamanda oturdum. Sözümü tamamiyle işit. Bilhassa küçük kardeş yeğenim, oğlum, bütün soyum, milletim, güneydeki şadpıt beyleri, kuzeydeki tarkat, buyruk beyleri, Otuz Tatar…

[2] Dokuz Oğuz beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle: Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tabidir. Bunca milleti

[3] hep düzene soktum. O şimdi kötü değildir. Türk kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur. Doğuda

Şantung Ovası'na kadar ordu sevk ettim, denize ulaşmama az kaldı. Güneyde Dokuz Ersine kadar ordu sevk ettim, Tibete ulaşmama az kaldı. Batıda İnci Nehri'ni geçerek

[4] Demir Kapı'ya kadar ordu sevk ettim. Kuzeyde, Yir Bayırku yerine kadar ordu sevk ettim. Bunca yere kadar yürüttüm. Ötüken ormanından daha iyisi hiç yokmuş, il tutacak yer Ötüken ormanı imiş. Bu yerde oturup Çin milleti ile

[5] anlaştım. Altını, gümüşü, ipeği, ipekliyi sıkıntısız öylece veriyor. Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yaklaştırırmış. Yaklaştırıp konduktan sonra kötü şeyleri o zaman düşünürmüş.

[6] İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş. Bir insan yanılsa kabilesi, milleti, akrabasına kadar barındırmazmış. Tatlı sözüne, yumuşak ipek kumaşına aldanıp çok çok Türk milleti, öldün; Türk milleti, öleceksin! Güneyde Çogay ormanına, Tögültün

[7] Ovası'na konayım dersen Türk milleti, öleceksin! Orda kötü kişi şöyle öğretiyormuş: Uzak ise kötü mal verir, yakın ise iyi mal verir diyip öyle öğretiyormuş. Bilgi bilmez kişi o sözü alıp, yakına gidip, çok insan, öldün!

[8] O yere doğru gidersen Türk milleti, öleceksin! Ötüken yerinde oturup kervan, kafile gönderirsen hiçbir sıkıntın yoktur. Ötüken ormanında oturursan ebediyen il tutarak oturacaksın. Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin. Açlık, tokluk düşünmezsin. Bir doysan açlığı düşünmezsin. Öyle olduğun

[9] için beslemiş olan kağanının sözünü almadan her yere gittin. Hep orda mahvoldun, yok edildin. Orda, geri kalanınla her yere hep zayıflayarak, ölerek yürüyordun. Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için, kağan oturdum. Kağan oturup

[10] aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Yoksa, bu sözümde yalan var mı? Türk beyleri, milleti, bunu işitin! Türk milletini toplayıp il tutacağını burda vurdum. Yanılıp öleceğini yine

[11] burada vurdum. Her ne sözüm varsa ebedî taşa vurdum. Ona bakarak bilin. Şimdiki Türk milleti, beyleri, bu zamanda itaat eden beyler olarak mı yanılacaksınız? Ben ebedî taş yontturdum…. Çin kağanından resimci getirdim, resimlettim. Benim sözümü kırmadı.

[12] Çin kağanının maiyetindeki resimciyi gönderdi. Ona bambaşka türbe yaptırdım. İçine dışına bambaşka resim vurdurdum. Taş yontturdum. Gönüldeki sözümü vurdurdum

… On Ok oğluna, yabancına kadar bunu görüp bilin. Ebedî taş

Tonyukuk Yazıtı Kuzey yüzü

Tonyukuk Yazıtı Kuzey Yüzü

[13] yontturdum… İl ise, şöyle daha erişilir yerde ise, işte öyle erişilir yerde ebedî taş yontturdum, yazdırdım. Onu görüp öyle bilin. Şu taş...dım. Bu yazıyı yazan yeğeni Yollug Tigin.

Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*

(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

KÖK TÜRK KİTABELERİ

"Kök Türk Kitabeleri" tarihte Türk adını ilk kez kullanan Göktürkler tarafından MS 8. yüzyılda dikilmiştir. İkinci Göktürk Devleti (Kutluklar) Dönemi'nde dikilen yazıtlar Türklerin ilk yazılı belgesi olarak kabul edilir. Bu kitabeler sırasıyla Tonyukuk (716), Kültigin (732) ve Bilge Kağan (735) adına dikilmiştir. Siyaset, tarih, coğrafya ve edebiyata ait birçok bilgi içeren kitabeler; yabancı etkilerden uzak, yalın bir Türkçeyle yazılmıştır. Anlatımda benzetme, aliterasyon, atasözü ve deyimlere yer verilmiştir. Yazıtlar "Göktürk alfabesi"yle oluşturulmuştur. Bu alfabe 38 harften oluşmuştur. Dördü ünlü diğerleri ünsüz sesleri karşılamaktadır. Kitabelerde bu alfabe sağdan sola ve yukarıdan aşağıya olmak üzere iki şekilde kullanılmıştır.

"Kök Türk Kitabeleri"nden ilk kez, Ruslara esir düşerek Sibirya'ya sürülen Strahlenberg (Şitralinberg) söz etmiştir. 1839'da Danimarkalı dil bilimci William Thomsen (Vilyım Tomsın) tarafından Rus Türkolog Vasili Radlof'un (Vasili Radlof) yardımıyla okunmuştur. Kitabeler, içindeki Çince metinlerden yola çıkılarak çözülmüş; bu çalışma, aynı yıl Danimarka Kraliyet Bilimler Akademisi tarafından bilim dünyasına duyurulmuştur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. “Orhun Abideleri” adlı metinde geçen “devletli olmak, il tutmak, ebedî taş” sözcük gruplarını metnin bağlamından hareketle açıklayınız.
2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirtiniz.

	.... Bölüm	.... Bölüm	.... Bölüm
Konusu			
Hedef kitlesi			
Yazılış amacı			

3. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
4. Metinde kullanılan anlatım biçimlerini bulunuz.
5. “Orhun Abideleri” adlı metnin üslup özelliklerini aşağıdaki tabloya göre değerlendiriniz.

Akıcılık	
Nesnellik	
Öznellik	
Duygusallık	
Coşkunluk	

6. “Kök Türk Kitabeleri” günümüzde hangi ülkelerin sınırları içindedir? Bu kitabelerin Türk dünyası için önemi nedir? Açıklayınız.
7. “Gençliğe Hitabe” ile “Orhun Abideleri”nin metinlerini tür, biçim, üslup, anlatım tekniği ve içerik açısından karşılaştırınız.
8. “Kök Türk Kitabeleri”nin yazıldığı dönemin edebî, siyasi, toplumsal ve kültürel şartlarının esere etkileri neler olabilir? Bu yazıtlar kendi dönemini ve kendinden sonraki dönemleri nasıl etkilemiş olabilir? Açıklayınız.
9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları tespit ediniz. Bu metni gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.
10. “Orhun Abideleri” adlı metindeki hitap eden kişi ve hitap edilen kişilerin özelliklerini belirtiniz.

ETKİNLİK

Çiçero hakkında yaptığınız araştırmadan hareketle onun hatip olma yolunda verdiği mücadeleyi sınıfta sununuz.

4. METİN

HAZIRLIK

1. Tarihe mal olmuş birçok komutanın askerlerine yaptıkları konuşmalarıyla hatırlanmasının sebebi neler olabilir? Tartışınız.
2. Sultan II. Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinin sonuçlarını araştırınız (Metni anlama ve çözümleme 7. soruya yöneliktir.).

FÂTİH SULTAN MEHMED'İN NUTKU

Sultan II. Mehmet, İstanbul'u fethederek devletini genişletmeye karar vermiştir. Henüz sefere çıkmadan Edirne'de beylerine, vezirlerine, komutanlarına bir ziyafet verir. Onlara şu nutku söyler:

Ey benim, nâmlı, şerefli, sadık emirlerim! İyi bilirsiniz ki üstünde durduğumuz şu memleket ve maliki olduğumuz devlet nice müşkil muharebe ve mücadeleler sonunda ecdadımız tarafından kazanılmış ve sonunda bize nasip olmuştur.

Diyarı Rûm'a az zamanda sahip olan ecdadımız, Allah'ın azamet ve kudretine, peygamberimiz Hazreti Muhammed'in imdad-ı ruhaniyesine sığınarak bütün Asya ve Avrupa'da her diledikleri cengi kazanmışlardır.

Fatih'in İstanbul'a Girişi
Hasan Rıza, Millî Saraylar, İstanbul

Bugün size derim ki:

Canını feda etmeyen âşık vuslata nail olamaz. Nice kanlar döküldü. Nice yaralar açıldı. Nice dullar, yetimler gözlerinden matem yaşları akıttı. Nice âh u figanlar ulu kanatlara yükseldi… Ama bu sayede nice müstahkem kaleler alındı. Nice engin dereler, coşkun geçitler, ırmaklar, nice yalçın kayalar arası derbentler, nice sarp dağlar aşıldı. Kaç geceler uykusuz, kaç günler istirahatsiz geçirildi.

Göğsünde uzanan düşman kargılarını kıran ecdadımız, ihmal ve tembellik ne idüğünü bilmelidir. Zaman oldu ki talih kendilerinden yüz çevirdi ama istikbalden ümit kesmediler. Düşmanı hak ile yeksan edinceye kadar azim ve imanla çalıştılar. Hangi iş kendilerine mümkün görünüyor, onu yapmak için hemen hareket ederdi. Arzuları önünde seferin güçlüğünü, mesafelerin uzaklığını düşünmezlerdi. Zira nefislerine ve ulu himmetlerine güvenleri tam idi.

Şimdi bize düşen nedir?

Fena mirasyediler gibi elimizdeki mülkü çürütecek miyiz? Eslâfımızın bunca eserlerin mahvu perişan mı edeceğiz? Ola mı bu…

Yiğitlerim ve beylerim! Bilesiniz ki İstanbul'u almak bize emrolunmuştur ve kısmettir. İçimizde beslenen bu büyük emeli bugün işte açığa vururuz. Şu İstanbul şehri bugün iki yakamız arasında bir engeldir. Ve en güzel cihan payitahtı olmaya namzettir. Halihazırda oraya güven olmaz. İhmaller ile köhne bir şehir olmuştur. Arazi bahçe ve otlaklardan ibaret, evleri vîran, surları yıkık hâldedir.

Cennetmekân büyük dedem Yıldırım Beyazıd Han'ı ve babam hakanı türlü müşküllere sokup fitneler ile devletimizi dağıtan Bizans hükümetinin son günleri gelmiştir. Kral Konstantin'in fırsat buldukça yaptığı kötülükleri artık bitirmeğe azmettim. Sizlerin de fikir ve himmetlerinizin benimki gibi olduğundan şüphe etmem.

Binaenaleyh vakit zayi etmeden hemen cenk hazırlığı başlasın! Sefer meşakkatleri göze alınsın! Donanma takviye olunsun! Toplar döktürülsün! Boğaz yakalarına hisarlar inşa olunsun! Çoğu babamın yadigârı olan siz vezirlerime, siz paşalarıma, beylerime, ağalarıma sonsuz itimadım var!

Bu Konstantiniyye'yi alıp diyar-ı İslam eylemek ve Allah'ın yardım ve inayetleri ile Konstantin'i def eylemek ilahi emelimizdir.

Gayret bizden, zafere ulaşmak ulu Tanrı'dandır.

Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı I. Cilt*
(Metnin orijinaline uyulmuştur.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

cenk: Savaş.
diyar-ı İslam: İslam diyarı.
diyar-ı Rum: Anadolu.
eslâf: Bizden öncekiler, geçmiştekiler.
itimad: Güven.
mâlik: Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan kimse, bir şeye sahip olan.
müstahkem: Çevresine siper kazılmak, kale, tabya vb. yapılmak suretiyle düşmana karşı korunmuş, emniyet altına alınmış, sağlam, güçlü.
müşkil: Zor, güç, çetin.
nail olmak: Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.
namzet: Bir iş için yetiştirilmekte, eğitilmekte olan kimse, aday.
vuslat: Sevgiliye kavuşma.

Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Sultan II. Mehmet bu konuşmasıyla askerlerini etkilemiş ve fethi gerçekleştirmiştir. Hatip, söylevi anlamlı kılan kişidir. İyi bir hatibin; güzel konuşması, duygulara uygun ses tonuyla konuşmayı bilmesi, genel kültürünün ve bilgi birikiminin yeterli olması, insan ve toplum psikolojisini çok iyi bilmesi; ciddi, vakur ve doğal olması, jest ve mimik kullanmada başarılı olması, dinleyicileri inandırma ve heyecanlandırma yeteneğinin olması gerekir.

Sultan II. Mehmet okuduğunuz konuşmayı İstanbul'u fethetmeden önce yapmıştır. Söylevin konusu İstanbul'un fethidir. Konu, bir söylevi günlük konuşmalardan ayıran ve hatiple dinleyicileri buluşturan bir özelliktir. Söylevde üslup, konunun çeşidine göre şekillenir; yerine göre coşkulu, yerine göre ciddi dil kullanılır.

Dinleyici, konuşulan ve ikna edilmeye çalışılan kişi ya da kişilerdir. Sultan II. Mehmet bu metindeki söylevini askerlerine yapmıştır. Dinleyici edilgen unsur gibi görünse de aslında hatibi ve konuyu doğrudan etkiler. Dinleyicilerin ilgileri, karşılaştıkları sorunlar ve onların beklentileri söylevi şekillendirir. Bir hatibin dinleyicinin özelliklerini dikkate almadan başarılı olması çok zordur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Fâtih Sultan Mehmed'in Nutku" adlı metindeki "mirasyedi", "cihan payitahtı", "ah u figan", "ilahi emel" sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarını metnin bağlamından hareketle açıklayınız.
2. "Fâtih Sultan Mehmed'in Nutku" adlı metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirleyerek bunlar arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
3. Sultan II. Mehmet bu konuşmayı niçin yapmıştır? Tartışınız.
4. Sultan II. Mehmet'in askerleri Müslüman olmasaydı konuşmasında neleri değiştirirdi? Yorumlayınız.
5. Metinde geçen "Canını feda etmeyen âşık vuslata nail olamaz." sözüyle Sultan II. Mehmet'in anlatmak istediği nedir? Değerlendiriniz.

6. Metinden Sultan II. Mehmet Dönemi'ni yansıtan değerleri belirleyiniz. Sultan II. Mehmet, konuşmasında ataları hakkındaki düşüncelerini niçin ön plana çıkarmaktadır? Değerlendiriniz.
7. Metne göre Sultan II. Mehmet niçin İstanbul'u fethetmek istemektedir? İstanbul'un fethinin sonuçlarından hareketle yorumlayınız.
8. Sultan II. Mehmet'in konuşmasını üslup bakımından değerlendiriniz. Metinde daha çok emir cümlesi kullanılmasının sebepleri nelerdir? Yorumlayınız.
9. Metindeki "Gayret bizden, zafere ulaşmak ulu Tanrı'dandır." sözünden hareketle hitap eden kişinin bakış açısını yorumlayınız.
10. Okuduğunuz metnin görseliyle konusu arasında nasıl bir ilişki vardır? Yorumlayınız.

ETKİNLİK

Tablodaki söylev metinlerini çeşitlerine göre işaretleyiniz.

Söylev Çeşitleri	*Gençliğe Hitabe*	*Devlet Müzesi*	*Orhun Abideleri*	*Fâtih Sultan Mehmed'in Nutku*
Siyasi söylev				
Dinî söylev				
Adli söylev				
Akademik söylev				
Askerî söylev				

Yazarın Biyografisi

Fatih Sultan Mehmet (1432-1481)

Osmanlı tarihi ile ilgili muteber kaynaklarda ortak görüş, Fatih'in çok iyi bir eğitim aldığı yönündedir. Kaynaklarda Fatih'in İtalyanca, Slavca ve Latince de dâhil olmak üzere birçok dili çok iyi düzeyde bildiği yönünde bilgilere yer verilmiştir. Saray eğitiminin yanı sıra müspet ilimlere gösterdiği ilgi ile anılan Fatih, özellikle Arapça ve Farsçaya olan hâkimiyetini şiirlerinde hissettirmektedir.

Şiirlerinde yer alan terimlerden hareketle Fatih'in coğrafya, felsefe, astronomi gibi ilimlerle ilgilendiği açıkça görülmektedir. Şiirlerinde Avnî mahlasını kullanan Fatih Sultan Mehmet'in günümüze ulaşan tek eseri Divân'ıdır.

Temsilî

Divân'ında 70 adet manzume bulunmaktadır. Eser içerisindeki manzumelerde Ahmed Paşa'nın etkisi belirgindir.

Şiirlerinde dış yapı unsurlarına önem veren Fatih için Sehî Bey'in yaptığı değerlendirmenin özeti şu şekildedir: "Sözleri merdâne, gazelleri âşıkane ve yer yer hikemîdir."

Eser, Avnî Divânı adı ile ilk kez 1904 yılında George Jacob (Çorc Cekıp) tarafından Berlin'de basılmıştır. Divan içerisinde Melîhî ve Ahmed Paşa'ya nazire olarak kaleme alınan şiirler, birçok araştırmaya konu olmuştur.

Dil Bilgisi

FATİH MİTİNGİ

Müslümanlar( ) Türkler( )

Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor( ) Gece( ) karanlık bir gece( ) Fakat insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur( ) Yarın bu korkunç geceyi yırtıp muşâşâ bir sabah yaratacağız( ) Yalnız ışık geldiği vakit gözümüzü güneşe karanlığı gören baykuşlar gibi açmayalım( ) Işık geldiği vakit hayatı karşılayacak, karşılayabilecek insanlar hâlinde bulunalım( ) Millet iyi ve fena günler gördü( ) Günah dakikaları ve şanlı dakikalar yaşadı( ) Fakat kardeşler( ) bugün ufak günahlarımızın üzerine öyle ateşin bir kan akmıştır ki bu kan bütün dünyanın günahını yıkayacak kadar temiz ve mebzuldür( ) O kan bizim vazifemizi tayin etti( ) bize bir vazife bıraktı( )

Hanımlar( ) bugün elimizde top, tüfenk denilen alet yok fakat ondan büyük, ondan kuvvetli bir silahımız var( ) Hak ve Allah var( ) Tüfek ve top düşer( ) hak ve Allah bakidir( ) Topun yüzüne tükürecek kadar evlatlar( ) analar( ) kalbimizde aşk ve iman( ) milliyet duygusu var( ) Biz dünyada millet sınıfına layık bir millet olduğumuzu( ) erkek( ) kadın ve çocuklarımıza kadar ispat ettik( )

(...)

Halide Edip Adıvar

Kemal Arıburnu, *Millî Mücadele'de İstanbul Mitingleri*
(Kısaltılmıştır.)

A. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Metinde yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.
2. Metinde geçen "hâlinde", "tayin", "layık" sözcüklerinin yazımını "TDK Yazım Kılavuzu"ndan kontrol ediniz.
3. Yalnız ışık geldiği vakit gözümüzü güneşe karanlığı gören baykuşlar gibi açmayalım.

   Müslüman ve Türk dünyası en siyah bir matemle dalgalanıyor.

   Yukarıdaki cümlelerde altı çizili kelime gruplarının anlamını bağlamdan hareketle açıklayınız.

B. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerde yer alan düzeltme işaretinin hangi işlevde kullanıldığını "TDK Yazım Kılavuzu"ndan yararlanarak yazınız.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur.

....

Memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar, gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler.

....

Canını feda etmeyen âşık vuslata nail olamaz.

....

Şüphe yok, her Alman şehrinde münevver ve mütarakki bir milletin duyduğu ruhi ve fikrî ihtiyaçlar, ayrı ayrı hoşnut edilmiştir.

....

C. "İnsan, düşüncelerini inanarak anlatırsa karşısındakini etkiler." **ana fikrini mesaj olarak veren bir paragraf yazınız. Yazdığınız paragrafta hangi yardımcı düşünceleri kullandığınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.**

....

....

....

....

Yazma

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Söylev yazarken dikkat edilecek hususlar

Söylev türünün de diğer yazı türleri gibi belli kuralları vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1.	Öncelikle konuşma konusunun bilinen, benimsenen bir alanda olması gerekir. Aksi takdirde inandırıcılığı yitirme ya da doğallıktan uzaklaşma gibi olumsuz durumlar yaşanabilir.
2.	Metin oluşturulurken dinleyici kitlesinin kültür düzeyi ve gereksinimi göz önünde bulundurulmalıdır. Dinleyicilerin algı düzeyi, hazır bulunuşluğu, ilgileri, hayal güçleri dikkate alınmalıdır.
3.	Hitap ifadesi belirlendikten sonra ele alınan konu çok iyi araştırılmalı, insanları inandırmak için düşünceler içselleştirilmelidir.
4.	Metnin düşünce planı iyi yapılmalı ve kullanılacak üslup, ana düşünce ve yardımcı düşünceler belirlenmelidir.
5.	Yazıya kısa bir giriş yaptıktan sonra gelişme bölümüne geçilerek, konu örneklendirilip ispatlanmaya çalışılmalıdır. En önemli bölüm sonuç bölümü olduğundan işlenen konunun özeti etkili bir dille anlatılmalıdır.
6.	Dinleyici kitlesini etkilemek için coşkulu ve heyecanlı bir dil kullanılmalıdır. Genellikle kısa ve anlaşılır cümleler kurulmalıdır. Sıkça hitap ve ünlem cümlelerine yer verilmelidir.
7.	Yazılan metin dil, anlatım, yazım ve noktalama açısından gözden geçirilerek yanlışlar düzeltilmelidir.

b. Uygulama

Yukarıda verilen aşamalara dikkat ederek güncel bir konuda defterinize söylev metni yazınız. Yazdığınız metni arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sözlü İletişim

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Söylev metnini sunarken aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir.

1.	Yazıya geçirdiğiniz metninizi sunmadan önce vurgu, tonlama, jest ve mimiklere dikkat ederek mutlaka prova yapmalısınız.
2.	Konuşma sırasında yazılı metni yanınızda bulundurmalı fakat konuşma sırasında mümkün olduğunca kâğıda bakmamalısınız. Konusuna iyi hazırlanan bir kişi kâğıda göz ucuyla baktığı zaman konuşmasını hatasız yapacaktır.
3.	İçten konuşma yapmak kolay değildir. Büyük hatiplerin bile daha önceden konuya hazırlandıkları, yanlarındaki küçük notlarından faydalandıkları ve o andaki konunun ahengine göre konuşmalarını değiştirdikleri görülmüştür. Bu yüzden hatip, konuşma sırasında her zaman metne bağlı kalmayabilir.
4.	Nutkun giriş cümlesi toplumun dikkatini çekecek türden olmalıdır. Hatta ilk cümleler şiirsel bir üslupta olabilir.
5.	Düşüncelerin planı iyi yapılmalı ve kullanılacak üslup iyi seçilmelidir.
6.	Gelişme bölümünde her türlü belgeyle konu açılır, örneklendirilir ve ispatlanmaya çalışılır. Dinleyicinin tansiyonunu yükseltecek fikirlerle, sorulu cevaplı cümlelerle sonuç bölümüne geçiş sağlanır.
7.	Sonuç bölümünde, işlenen konunun önemi ve toplumdaki tesirleri kesin ve etkili bir dil ile anlatılır.
8.	Hatip ele alacağı konuyu çok iyi bir şekilde savunabilmelidir. Bunun için de hitap etme sanatının inceliklerini, toplumun psikolojisini ve düşünce yapısını çok iyi idrak etmelidir. Seçtiği sözcükleri ve oluşturduğu cümleleri en etkili biçimde kullanmalıdır. Sesinin tonu, mimikleri konuşmasının doğal akışıyla uygunluk göstermelidir.

b. Uygulama

- Hazırladığınız söylev metnini yukarıdaki basamaklara uygun olarak sınıfta sunuz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

[1] Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağanı, bu zamanda oturdum. Sözümü tamamiyle işit. Bilhassa küçük kardeş yeğenim, oğlum, bütün soyum, milletim, güneydeki şadpıt beyleri, kuzeydeki tarkat, buyruk beyleri, Otuz Tatar… [2] Dokuz Oğuz beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle: Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tabidir. Bunca milleti [3] hep düzene soktum. O şimdi kötü değildir. Türk kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur.

Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*
(Kısaltılmıştır.) (Metnin orijinaline uyulmuştur.)

A. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Bilge Kağan nasıl bir yönetici tipidir? Açıklayınız.
2. Metinden hareketle söylev üslubu hakkında bilgi veriniz.
3. Metinde Bilge Kağan kimlere seslenmektedir? Açıklayınız.
4. Metinde geçen "şadpıt", "tarkat", "Tatar" ifadelerini bağlamdan hareketle açıklayınız.

B. Aşağıdaki cümlelerde bulunan noktalı yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

1. Söylev türünün ……………………, ……………………, ……………………, …………………… ve …………………… olmak üzere çeşitleri vardır.
2. Söylevde üç unsur vardır: ……………………, ……………………, ……………………..
3. .... , Kurtuluş Savaşı yıllarında Sultanahmet Mitingi'nde etkili bir konuşma yapmış; "Türk'ün Ateşle İmtihanı" adlı eserinde bu konudan bahsetmiştir.
4. Mustafa Kemal Atatürk .... adlı eserinde, ... ise "Dağ Yolu" adlı eserinde söylev türünün güzel örneklerini vermişlerdir.

C. Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına "D"**, yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ Söylev türünde amaç insanların duygularına seslenmektir.
2. ☐ Çiçero, dünya tarihinin ünlü hatiplerindendir.
3. ☐ "Veda Hutbesi" bir söylev örneğidir.
4. ☐ Komutanların savaş öncesi yaptıkları cesaret konuşmaları söylev türüne örnektir.
5. ☐ Her türlü hazırlıklı konuşma söylev türünde kabul edilir.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Bir topluluğu, bir amaca yöneltmek için söylenen, coşkun ve etkili sözlerden oluşan konuşmaya verilen addır. Özellikle askerlik, din, politika, sanat, bilim ve hukuk konularında gelişmiştir. Atatürk'ün "Nutuk" adlı eseri bu türün en önemli örneğidir.

Bu metinde tanıtılan tür aşağıdakilerin hangisidir?

A) Eleştiri
B) Günlük
C) Hitabet
D) Sohbet
E) Söyleşi

2. Kimi konuşmacılar öyle konuşurlar ki konuşmaların içeriğinden ziyade anlatım tarzları dikkat çekicidir. Dinleyiciler sıkılmadan onları dinleyebilirler. Konuşmacının ne konuştuğundan ziyade nasıl konuştuğu önemlidir. Dinleyici kendisi için çok da gerekli olmayan bir konuyu konuşmacının üslubu sayesinde dikkatle dinleyebilir. Bazı yazarların diğer yazarlardan daha çok okunması bu sebepledir. Yazıdaki bu durum konuşma için de geçerlidir.

Bu metinde konuşmanın hangi özelliğinden söz edilmemiştir?

A) Akıcılığı
B) Duruluğu
C) İçtenliği
D) Özgünlüğü
E) İçeriği

3. **Aşağıdakilerden hangisi söylev türünde eser vermemiştir?**

A) Hamdullah Suphi Tanrıöver
B) Mustafa Kemal Atatürk
C) Süleyman Nazif
D) Tarık Buğra
E) Halide Edip Adıvar

4. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "de" veya "ki"nin yazımıyla ilgili yanlışlık yapılmıştır?**

A) Öyle duygular yaşıyorum ki tarifi imkânsız, yine de anlatayım.
B) Benki açta susuzda durabilirim ama vatansız asla.
C) Çocuk duvardaki resme öyle bir baktı ki sanki ruhunu aldılar.
D) Babam ki dışındaki sertliği özünde merhamete dönüştüren bir adamdır.
E) Hep sen mi ağladın, hep sen mi yandın, ben de gülemedim, yalan dünyada.

5. (I) İyi bir konuşmacı, söyleyeceklerini amacına uygun bir yönde duygu ve düşünce akışını bozmadan dile getiren kişidir. (II) Bunun için de dinleyicilerini yakından tanır. (III) Dinleyicilerin düzeyine göre söylevine öz ve biçim kazandırır. (IV) Sesin tonları, dalgalanmalarının yanı sıra tüm jestler, hareketler, duruşlar ve yüz ifadeleri konuşmayı oluşturan fiziksel ögelerdir. (V) İyi bir konuşmacı, konuşmanın akışında ve oluşumunda önemli bir yeri olan bu fiziksel ögeleri çok iyi bir biçimde kullanmayı bilir. (VI) Dinleyicileri etkilemek isteyen bir konuşmacı bunlardan ustalıkla yararlanır.

Bu parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar?

A) II
B) III
C) IV
D) V
E) VI

SÖZLÜK

– A –

adaptasyon: 1. Tiyatro için hazırlanmış bir yabancı oyunu, yöresel koşullar göz önüne alınarak uygun biçimde kendi diline çevirmek, çıkartmalar ve eklemeler yapmak. 2. Bir romanı ya da öyküyü sahne içinde yeniden düzenleme, derleme.

ahenk: Uyum.

akıcılık: İbarenin hiçbir ses pürüzü olmadan akar gibi söylenebilir olma hâli.

akrostiş: Dizelerinin ilk harfleri, yukarıdan aşağıya doğru okunduğu zaman konu olarak sözcük, ozanın ya da yapıtını adadığı kimsenin adı çıkacak biçimde düzenlenmiş koşuk ya da koşuk parçası.

alegori: 1. Bir görüntü, bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme, yerine koyma. 2. Bir sanat eserindeki ögelerin gerçek hayattan bir şeyleri temsil etmesi durumu.

aliterasyon: Şiir ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzün veya aynı hecelerin tekrarlanması.

anıştırma: Bir şeyi, bir olayı, hatıra getirecek bir sözü bilerek söyleme.

– B –

bağlam: Herhangi bir olguda olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü veya bağlantısı, kontekst. 2. Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü.

bakış açısı: Bir olay, konu veya düşünce incelenirken izlenen belirli yön, görüş açısı, açılım, perspektif.

belgesel roman: Konularını toplumsal olaylardan ya da tarihsel belgelerden alan roman.

– D –

deneme: Herhangi bir konuda yeni ve kişisel görüşlerle bezenmiş bir anlatım içinde sunulan düzyazı türü.

dramatik: 1. Sahne oyununa özgü olan. 2. İçinde gerilim, çatışma vb. olaylar bulunan, insan ilişkileri ile gelişen (eser, olay). 3. Coşku veren, duyguları kamçılayan. 4. Acıklı.

– E –

edebî dil: Edebî değeri olan eserlerde kullanılan dil, yazın dili.

edebî eser: Edebiyat türlerinden biriyle kaleme alınmış, sanat değeri taşıyan eserlerin her biri.

eleştiri: Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik.

– F –

fıkra: Gazete ve dergilerin belirli sütunlarında güncel konuları ele alan yazı türü.

folklor: Halk bilimi.

– G –

gelenek: Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon.

gelişimli roman: Bir kişinin, bir ailenin veya bir topluluğun belli bir zaman çevresi içindeki hayat safhalarının bütün gelişimlerini ciltler dolusu anlatan roman türü.

– H –

halk romanı: Sanat düşüncesinden çok, topluluğun merakını çekmesi gözetilerek yazılan ve çoğu gazetelerde bölümler hâlinde yayımlanan roman.

– İ –

iletişim: 1. Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon. 2. Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere.

inceleme: Bir bilim veya sanat konusunu geniş biçimde açıklayan eser veya yazılı araştırma.

istiare: Bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, eğretileme.

işlev: Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş, iş görme yetisi, görev, fonksiyon.

izlenim: Bir durum veya olayın duyular yolu ile insan üzerinde bıraktığı etki, intiba, imaj.

izlenimcilik: Doğayı, gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntılarına bağlı kalarak değil, ondan edinilen izlenimin ölçüsüne göre anlatan, doğrudan doğruya gerçeği, nesneyi değil de onun sanatçıda uyandırdığı duyumları veren sanat akımı, empresyonizm.

– K –

Karagöz: 1. Bilinen gölge oyunu. 2. Bu oyunun başkişisi.

karşılaştırmalı edebiyat: Karşılaştırma yöntemiyle çeşitli edebiyatlar arasındaki ilişkileri, benzerlikleri tespit etmeyi amaçlayan bilim dalı, mukayeseli edebiyat.

kavram: Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı.

kinaye: 1. Düşünüleni dolaylı olarak anlatan söz. 2. Üstü kapalı, sitemli, dokunaklı söz. 3. Bir sözü gerçek anlamının dışında kullanma sanatı.

kuram: 1. Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi. 2. Belirli bir konudaki düşüncelerin, görüşlerin bütünü. 3. Sistemli bir biçimde düzenlenmiş birçok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, yasalar bütünü, nazariye, teori.

kurmaca: 1. Olmadığı hâlde varmış gibi tasarlanmış, kurgulanmış. 2. Tasarlanmış olay.

– L –

lirizm: Kişisel duyguların ilham yolu ile coşkulu ve etkili anlatımı.

– M –

metin: Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst.

mitoloji: 1. Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim. 2. Bir ulusa, bir dine, özellikle Yunan, Latin uygarlığına ait mitlerin, efsanelerin bütünü.

monolog: 1. Dinleyicilere bir kişinin anlattığı -genellikle- güldüren olay. 2. Tiyatro oyununda kendi kendine konuşması.

– N –

nesnel: Gerçeğe varmak amacıyla, taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren, objektif.

nutuk: Dinleyenlere belli bir düşünceyi anlatmak, bir duyguyu aşılamak amacıyla yapılan coşkulu, güzel konuşma, söylev.

– O –

olgu romanı: Ruh ve duygu çözümlemesine girişmeyip yalnız olaylar anlatan roman türü.

otobiyografi: Öz yaşam öyküsü.

– Ö –

öznel: Özneye ilişkin olan, öznede oluşan, nesnelerin gerçeğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan, enfüsi, subjektif, nesnel karşıtı.

– R –

ritim: Bir dizede, bir notada vurgu, uzunluk veya ses özelliklerinin, durakların düzenli bir biçimde tekrarlanmasından doğan ses uyumu.

röportaj: Konusu bir soruşturma, araştırma olan gazete veya dergi yazısı.

– S –

sahne: İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik vb. gösteri yapmaya uygun yer, oyunluk.

sanat: Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık.

seyahatname: Bir yazarın gezip gördüğü yerlerden edindiği bilgi ve izlenimlerini anlattığı eser.

sohbet: Söyleşi.

– T –

teknik: Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi.

türkü: Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume.

– Ü –

üslup: Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil.

– Y –

yığın romanı: Bir sanat kaygısı gütmeksizin, sürükleyici olaylarla geniş okur katmanlarının ilgisini çekmek amacı güden roman.

– Z –

zihniyet: Bir edebî eserde bulunan görüş ve düşünüş biçimini ifade eden kavram.

KAYNAKÇA

Abasıyanık, S. F. (2002). *Bütün Eserleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ağaoğlu, A. (2018). *Fikrimin İnce Gülü*. İstanbul: Everest Yayınları.
Ahmet Haşim. (2020). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
Akay, H. (2009). Mustafa Kutlu'nun "Eşik" Adlı Hikâyesini Yeniden Okumak. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/8 Fall, 322-329.
Aksan, D. (2016). *Anlambilim*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Aktaş, Ş. (2013). *Şiir Tahlili*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
Aktaş, Ş. (1998). *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Akyüz, K. (2015). *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi.* İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Anar, İhsan Oktay (2007). *Suskunlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Anday, M.C. (1996). Rahatı Kaçan Ağaç. İstanbul: Adam Yayınları.
Arıburnu, K. (1975). *Millî Mücadelede İstanbul Mitingleri*. Ankara: Yeni Desen Matbaası.
Asena, O. (2010). *Toplu Oyunları 2, Kanuni Sultan Süleyman Dörtlemesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Asya, A. N. (2017). *Dualar ve Âminler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Ataç, N. (2017). *Günlerin Getirdiği Sözden Söze*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Atatürk, M. K. (2014). *Nutuk*. İstanbul: Güneş Yayın Dağıtım.
Atlansoy, H. (2005). *Su Burcu: Toplu Şiirler* (1983-2005). Ankara: Hece Yayınları.
Aytmatov, C. (2018). *Gün Olur Asra Bedel*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Ayverdi İ. (2010). KUBBEALTI LUGATI Misalli Büyük Türkçe Sözlük. İstanbul: Kubbealtı.
Baudelaire. C. (1969). (çev.: Sabahattin Eyüboğlu). İstanbul: Varlık Yayınları.
Bayazıt, E. (2003). *Şiirler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
Baykurt, F. (2017). *Yılanların Öcü*. İstanbul: Literatür Yayınları.
Beckett, S. (2012). *Godot'yu Beklerken*. (çev.: Uğur Ün), İstanbul: Kabalcı Yayınları.
Behramoğlu, A. İnce, Ö. (2013). *Dünya Şiir Antolojisi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
Behramoğlu, A. (1993). *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi 2*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
Behramoğlu, A. (2001). *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi 2*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
Behramoğlu, A. (1982). *Kardeş Türküler*. İstanbul: Yeni Türkü Şiir Yayınları.
Berk, İ. (2017). *Toplu Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Berk, İ. (2018). *Toplu Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Bilginer, R. (1982). *Parkta Bir Sonbahar Günüydü*. İzmir: Cem Yayınevi.
Binyazar, A.; Özdemir, E. (2006). *Yazma Öğretimi/Yazma Sanatı*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
Birsel, S. (1969). *Kendimle Konuşmalar*. Ankara: Papirüs Yayınları.
Birsel, S. (2013). *Nezleli Karga/Binbir Gece Denemeleri*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
Buğra, T. (2020). *Akümülatörlü Radyo*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Büyük Türk Klasikleri. (2002). İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayıncılık.
Can, B. (2014). Edebiyata Sosyolojik Bakmak: Mustafa Kutlu'nun "Uzun Hikâye" Adlı Eserindeki Anlamlar ve İdeolojik Yansımalar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*-Sayı 39, 61-71.
Cansever, E. (2018). *Sonrası Kalır: Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Cervantes, M. (2018). *Don Kişot*. (çev.: Reşat Nuri Güntekin), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Cumalı, N. (2004). *Bütün Oyunlar*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
Çamlıbel, F. N. (2007). *Han Duvarları Toplu Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Çetin, M. (2002). *Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi* 4. Cilt. Ankara: Akçağ Yayınları.
Çobanoğlu, F. H. (2012). *Radyo Tiyatrosu ve Piyes*. İstanbul: İstanbul Kitabevi.
Çokum, S. (2014). *Bir Eski Sokak Sesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.
Çokum, S. (2010). *Hilal Görününce*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Dağcı, C. (2017). *Korkunç Yıllar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Dağlarca, F. H. (2018). *Çocuk ve Allah*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Demir, F. (2015). 1980 Sonrası Türk Şiirinin Başlıca Tartışma Alanları. International Journal of Languages' Education and Teaching ISSN: 2198 – 4999, Mannheim – GERMANY Volume 3/1 April 2015 p. 144-163.

Devellioğlu, F. (1980). *Türk Argosu, İnceleme ve Sözlük*. Aydın: Aydın Kitabevi.
Dıranas, A. M. (2015). *Şiirler*. İstanbul: Everest Yayınları.
Dıranas, A. M. (2015). *Şiirler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Dursunoğlu, H. (2011). Cumhuriyet Dönemi'nde Sözlük Çalışmaları ve Türkçe Sözlükler Üzerine Bir Kaynakça Denemesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 31, 255-271.
Ecevit, Y. (1992). *Kurmaca Bir Dünyadan. "Ferit Edgü ve 'Kafkaesk'*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
Ecevit, Y. (2001). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Edebiyat Sosyolojisi. (2006). (Editör: Köksal Alver), Ankara: Hece Yayınları.
Edgü, F. (2017). *Do Sesi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
Edgü, F. (2014). *Leş (Toplu Öyküler)*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
Emre, İ. (2009). Yeni Türk Edebiyatının Psikoloji Kaynakları. *Turkish Studies International Periodical For the Languages*, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4 /1-I Winter, 319-355.
Enginün, İ. (1988). *Ömer Bedrettin Uşaklı - Bütün Eserleri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
Enginün, İ. (2013). *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları 3*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Ergin, M. (2012). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
Ergülen, H. (2013). *Hafız ile Semender*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
Ergülen, H. (2005). *Kıssadan Hikâye*. İmge Öyküler Dergisi, S. 1, 37.
Erol, E., Özer, H. A. (2013). *Haydar Ergülen'in Gözlüklü Şiir'ini Tahlil Denemesi*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.*
Eyüboğlu, S. (2016). *Mavi ve Kara*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Fuat, M. (1993). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Adam Yayınları.
Fuat, M. (2010). *Orhan Veli Kanık*. İstanbul: Adam Yayınları.
Fürüzan (2017). *Parasız Yatılı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Gündoğan, A. O., Günay, M. (2014). *Edebiyat ve Felsefe İlişkisi*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
Güntekin, R. N. (2014). *Yaprak Dökümü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
Güntekin, R. N. (2012). *Yeşil Gece*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
Güzel Yazılar Denemeler. (1999). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar Romanlar. (2015). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Hamburger, Michael, Deneme Üzerine Bir Dememe, Tercüme, Ekim-Kasım 1965. Cilt: XVII, Sayı: 84.
Harmancı, M. (2010). *Muhtemel Menkıbeler*. Ankara: Hece Yayınları.
Hikmet, N. (2017). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ilgaz, R. (2010). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Çınar Yayıncılık.
Işınsu, E. (2014). *Çiçekler Büyür*. Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
İleri, S. (2015). *Edebiyatımızda Sevdiğim Romanlar Kılavuzu*. İstanbul: Everest Yayınları.
İlhan, A. (2016). *Duvar* (22. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
Kabaklı, A., *Türk Edebiyatı*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı.
Kalyoncu, G. D. (1967). *Kurban*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
Kaplan, M. (2005). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Kaplan, M. (2013). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Kaplan, M. (2014). *Şiir Tahlilleri 2*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Karabulut, M. (2011). Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerine Psikanalitik Bir Yaklaşım. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages*, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer, 973 - 988.
Karakoç, A. (2018). *Vur Emri*. İstanbul: Kadim Yayınları.
Karakoç, S. (2011). *Zamana Adanmış Sözler*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
Kaşgarlı Mahmut (2008). *Dîvânu Lugâti't-Türk* (çev.: Suat Batur). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
Kavcar, C., Oğuzhan, F., Aksoy, Ö. (2012). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
Kaya, A. (2014). *İsmet Özel Hayatı, Şiiri ve Poetikası*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Kısakürek, N. F. (2014). *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
Kısakürek, N. F. (2008). *Reis Bey*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
Koç, E. (2015). Felsefe ve Edebiyat. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 105-117.
Korkmaz, R. (2007). Küçürek Öykü (Short short story) Türü ya da Bir Çığlığın Metinleşmesi, Hece Öykü, S. 19, 31-37.
Korkmaz, R., Deveci, M. (2017). *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür Küçürek Öykü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Kutlu, M. (1974). *Gönül İşi*. İstanbul: Hareket Yayınları.
Kutlu, M. (2012). *Uzun Hikâye*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Külebi, C.(1998). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
Meriç, C. (2017). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Montaigne (2018). *Denemeler*. (çev.: Sabahattin Eyüboğlu), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Moran, B. (2015). *Türk Romanına Eleştirel Bakış I-II-III*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Necatigil, B. (2017). *Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Necatigil, B. (2015). Bile/Yazdı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı (2018). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı TTKB.
Orwell, G. (2018). *1984*. (çev.: Celal Üster). İstanbul: Can Yayınları.
Orwell, G. (2017). *Hayvan Çiftliği*. (çev.: Celal Üster). İstanbul: Can Yayınları.
Özakman, T. (2004). *Oyun ve Senaryo Yazma Tekniği*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Özdemir, E. (1990). *Düşüncenin Toprağı*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
Özel, İ. (2013). *Erbain*. İstanbul: Tiyo Yayınları.
Özkırımlı, A. (1990). *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi 2*. İstanbul: Cem Yayınları.
Özyetkin, M. (2005). *Orta Zaman Türk Dili ve Kültürü Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Pamuk, O. (2002). *Kar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Pamuk, O. (2018). *Kara Kitap*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Parlak, B. (2000). Dil Değişimi ve Türkçe Kullanım Tartışmaları. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*. C. 1, S. 2, 1-15
Parlatır, İ. (2017). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
Peyami Safa (2004). *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
Peyami Safa (2017). *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Rauf, M. (2016). *Eylül*. İstanbul: Özgür Yayınları.
Redhouse Büyük El Sözlüğü (2007). İstanbul: Redhouse Yayıncılık.
Rifat, O. (2018). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Saba, Z. O., *Geçen Zaman ve Nefes Almak*. İstanbul: Varlık Yayınları.
Solak, Ö. (2016). *Edebiyat Biliminin Disiplinlerarası İmkânları*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
Soysal, İ. (1997). *20.Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
Süreya, C. (1999). *Sevda Sözleri: Bütün Şiirleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Şahin, V. (2015), Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Yaratıcı Değerler, *International Journal of Languages Education and Teaching*, 2727-2744.
Şatıroğlu, A. V. (1971). *Dostlar Beni Hatırlasın*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Şengül, S. (2016). *1980 Kuşağı Türk Şiirine Eleştiriler*. *The Journal of Academic Social Science Studies*.
Taner, H. (2018). *Keşanlı Ali Destanı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Taner, H. (2016). *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Tanpınar, A. H. (2017). *Beş Şehir*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Tanpınar, A. H. (2017). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Tanpınar, A. H. (2017). *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Tanrıöver, H. S. (2000). *Dağ Yolu 1-2*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Tarlan, A.N. (2017). *Fuzûlî Divanı Şerhi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Turna, M. (2012). *Erdem Bayazıt'ın Şiir Dünyası*. Electronic Turkish Studies.
Türk Dili ve Kompozisyon (2005). (haz.: Zeynep Korkmaz, İsmail Parlatır, Ahmet B. Ercilasun, Hamza Zülfikar, Tuncer Gülensoy, Necat Birinci), Ankara: Ekin Kitabevi.
Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Uyar, T. (1984). *Büyük Saat*. İstanbul: Can Yayınları.
Uygur, N. (2007). *Güneşle*. İstanbul: Yapıkredi Yayınları.
Külebi, C. (2010). *Bütün Şiirleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Veli, O. (2018). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Verlaine, P. (1994), *Seçme Şiirler* (çev.: Erdoğan Alkan). İstanbul: Yön Yayıncılık.
Yaman, H., Erdoğan, Y. (2007). İnternet Kullanımının Türkçeye Etkileri: Nitel Bir Araştırma. *Journal of Language and Linguistic Studies* Vol.3, No.2, October, 237-249.
Yaprak, T. (2012). *Postmodernizmin Orhan Pamuk'un Romanlarındaki Yansımaları*. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
Yazım Kılavuzu (2012). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Yeni Türk Nesri Antolojisi (1987). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
Yetkin, S. K. (2007). *Edebiyat Üzerine Denemeler*. Ankara: Palme Yayıncılık.
Yüz Yıldan Denemeler Antolojisi (2006). (haz.: Selahattin Özpalabıyıklar), Kitaplık Dergisi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Erişim tarihi: 09.06.2023 https://oaji.net/articles/2015/515-1440317494.pdf
Erişim tarihi: 10.06.2023 https://sozluk.gov.tr
Erişim tarihi: 28.05.2022 https://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/ertan_erol_halis_ahmet_ozer_gozluklu_siiri_tahlil_denemesi.pdf
Erişim tarihi: 28.05.2022 https://www.academia.edu/30714706/1980_Kuşağı_Türk_Şiirine_Eleştiriler_pdf
Erişim tarihi: 18.05.2022 https://www.academia.edu/30714706/1980_Kuşağı_Türk_Şiirine_Eleştiriler_pdf
Erişim tarihi: 18.05.2022 https://www.yumpu.com/tr/document/read/51865533/393321149-6-144-163-fethi-demir
Erişim tarihi: 18.05.2022 https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=1419502447_TurnaMurat%20_S-2993-3011.pdf&key=15879
Erişim tarihi: 21.04.2022 http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/ismet_emre_yeni_turk_edebiyati_psikoloji_kaynaklari.pdf
Erişim tarihi: 21.04.2022 http://turkoloji.cu.edu.tr/html/ba_dil_degisimi.htm
Erişim tarihi: 21.04.2022 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts
Erişim tarihi: 21.04.2022 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri
Erişim tarihi: 21.04.2022 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&id=50
Erişim tarihi: 21.04.2022 https://edebiyatvesanatakademisi.com/edebiyat-terimleri-mazmunlar/dramatize-etmek-ve-dramaturg-nedir-14224.aspx
Erişim tarihi: 21.04.2022 http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/02/KAVRAM-VE-İÇERİK-BOYUTUYLA-KÜÇÜREK-ÖYKÜ-CONCEPTUAL-STYLISTIC-AND-CONTEXTUAL-DIMENSIONS-OF-SHORT-SHORT-STORY.pdf
Erişim tarihi: 21.04.2022 https://www.edebiyatogretmeni.org/soylev-hitabet-nutuk/
Erişim tarihi: 21.04.2022 http://kitap.ykykultur.com.tr/kitaplar/fikrimin-ince-gulu
Erişim tarihi: 21.04.2022 https://kobitek.com/etkili-dinleme-teknikleri
Erişim tarihi: 21.04.2022 http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/index.php/EFD/article/viewFile/640/462

GÖRSEL KAYNAKÇA

Diğer görseller yayınevi ressamları çizimlerinden ya da yayınevi arşivinden kullanılmıştır.

İnternet Erişim Sitesi	https://www.shutterstock.com/
Sayfa No.	11, 13, 18, 22, 25, 31, 35, 37, 46, 52, 66, 71, 75, 81, 84, 86, 88, 90, 92, 95, 97, 103, 105, 107, 109, 115, 116, 117, 122, 125, 128, 134, 137, 142, 150, 180, 194, 199, 201, 237, 239, 245, 249, 252, 255, 259, 276

Sayfa No.	İnternet Erişim Sitesi
25	https://kilimgazetesi.de/files/uploads/news/default/20211013-uluslararasi-dunya-dili-turkce-sempozyumu-600612-c63ff2b43002d4c29dba.jpeg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-08.46)
29	https://atauni.edu.tr/tr/halit-dursunoglu (Erişim Tarihi: 08.06.2023-08.54)
31	http://blog.emojixpress.com/wp-content/uploads/2016/02/top_10_new_ios9-1_emojis.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.05)
46	http://kalemagency.com/wp-content/uploads/2015/01/haldun_taner1.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.07)
51	http://icube.milliyet.com.tr/HaberAnaResmi/2008/12/09/fft17_mf145571.Jpeg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.09)
56	https://www.itef.com.tr/en/authors/561-sevinc-cokum.html (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.10)
65	http://icdn.ensonhaber.com/resimler/diger/1234_8116.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.15)
66	https://m.bianet.org/system/uploads/1/articles/spot_image/000/216/452/original/haydar-erg%C3%BClen-510.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.17)
68	https://www.idefix.com/yazar/ferit-edgu/s=171832 (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.25)
77	http://www.dergibursa.com.tr/eski-bursanin-nostaljik-izleri/temenyerinden-bursa-1890/ (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.28)
80	https://www.gelgez.net/sonbahar-agaclarin-muthis-beraberligini-anlatan-10-fotograf/1280px-sonbaharda-gun-dogumu-ve-orman-gezisi-gelgez/#main (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.30)
80	https://www.gaste24.com/genel/ahmet-hamdi-tanpinarnbspkimdir-nereli-h65808.html (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.32)
83	https://www.edebiyatogretmeni.org/wp-content/uploads/Ahmet-Muhip-Dıranas.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.35)
87	https://www.veryansintv.com/ulusal-bagimsizligin-sairi-fazil-husnu-daglarca (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.36)
91	http://admin.biyografya.com/_docs/photos/099bbb67cbd960de64b7833e5963d44c.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.38)
92	https://cdn.pixabay.com/photo/2016/08/23/19/51/monument-1615344__340.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.44)
92	https://cdn.pixabay.com/photo/2016/11/07/10/53/monument-1805465_960_720.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.46)
94	https://www.sondakika.com/yerel/haber-atilla-ilhan-izmir-mask-muzesi-nde-anilacak-4001181/ (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.48)
97	https://www.edebiyatogretmeni.org/wp-content/uploads/Arif-Nihat-Asya.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.51)
100	http://siirparki.com/usakliyadair1.html (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.53)
101	http://fav10.net/forum/attachments/kitabe-i-sengi-mezar-jpg.47404/ (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.55)
104	https://www.iskultur.com.tr/yazarlar/orhan-veli-kanik (Erişim Tarihi: 08.06.2023-09.58)

108	http://www.siirparki.com/oktay_rifat.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.02)
110	https://wallup.net/wp-content/uploads/2016/01/275035-nature-landscape-lake-clouds-dock-trees-sky-sunrise-mountain-reeds-water-France-748x468.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.05)
112	https://i.ytimg.com/vi/bYJbbSabrls/hqdefault.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.07)
113	https://www.wallpaperbetter.com/tr/hd-wallpaper-tewsa (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.09)
116	http://admin.biyografya.com/_docs/photos/292276c57b13d5a6b437336795afff56.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.11)
120	https://tr.wikipedia.org/wiki/Sezai_Karakoç#/media/Dosya:Sezai_Karakoç.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.12)
121	http://2.bp.blogspot.com/-FhTd9PyV1oY/VHg2YVuDGUI/AAAAAAAAJUA/4xKMjZuhzVk/s1600/birds-on-wire-photography-teal-print-blue-green.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.15)
124	https://www.edebiyatogretmeni.org/wp-content/uploads/Erdem-Beyazıt.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.17)
127	http://admin.biyografya.com/_docs/photos/d7559c0e5012c729e09664e1bf0c5d33.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.19)
130	http://www.leblebitozu.com/haydar-ergulenin-siirleri-ve-hayati/ (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.20)
133	https://www.tyb.org.tr/fahri-tunadan-huseyin-atlansoy-hasretlerin-ve-sevdalarin-sairi-18473h.htm (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.22)
136	http://images.tsa.org.tr/cache/asik_veysel_satiroglu_966/asik_veysel_satiroglu_width300.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.24)
139	https://video13.uludagsozluk.com/res/video/305/9/151469_1_b.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.26)
154	http://www.yksedebiyat.org/2017/05/resat-nuri-guntekin-1889-1956.html (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.29)
157	https://seyler.ekstat.com/img/max/800/p/p8TcAHmGIbvxWuXu-636729565964461054.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.31)
158	https://privetpeople.ru/1aprela/DenRog/Elvira/man-krasiv-391.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.35)
170	https://images.gr-assets.com/authors/1414576783p5/486817.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.37)
179	https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2006/pamuk/25281-autobiography/ (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.41)
185	http://icdn.ensonhaber.com/resimler/diger/qweqwe_9089.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.42)
186	https://cdn.kitapsec.com/image/urun/2021/05/07/1620384375.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.44)
191	https://icdn.ensonhaber.com/resimler/galeri/unlulerin_son_sozleri_7.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.46)
202	http://31.145.174.249/DevletTiyatro/tr/oyundetay/2322?a=reis-bey (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.55)
203	https://im.haberturk.com/2018/10/02/ver1538462927/2164537_620x410.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-10.58)
204	http://31.145.174.249/DevletTiyatro/tr/oyundetay/2322?a=reis-bey (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.03)
206	https://www.trthaber.com/dosyalar/images/reis%20bey%20(7).jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.05)
207	http://31.145.174.249/DevletTiyatro/tr/oyundetay/2322?a=reis-bey (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.07)

208	https://grammerburo.com.tr/tr/urunler/sinema-tiyatro/roma (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.09)
212	http://im.haberturk.com/2017/05/25/ver1495698380/1506996_600x314.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.11)
213	https://society.tedu.edu.tr/sites/default/files/content_files/news_images/tiyatro3.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.15)
214	https://www.timeout.com/istanbul/tr/tiyatro/kesanli-ali-destani (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.18)
215	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/ images?q=tbn:ANd9GcThqUmRC5QAAtIfQ7bTzP9TLwdjctlBaGajfmsDnSB3LWh9ymo_ (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.20)
222	https://tiyatronline.com/isDosyalar/2019/01/16/kurban-izmir_smFhNCCcjG.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.22)
223	http://www.corumhaber.net/guncel/kurban-begeniyle-izlendi-h48147.html (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.25)
224	https://tiyatronline.com/isDosyalar/2017/02/10/kurban-izmir__wbEhG2ozu.png (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.27)
225	http://www.corumhaber.net/guncel/kurban-oyunu-yarin-h47970.html (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.30)
229	http://admin.biyografya.com/_docs/photos/451abd64e6518ebc32f55199d94852aa.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.32)
241	https://tr.depositphotos.com/5599087/stock-photo-michel-de-montaigne.html (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.35)
242	https://www.saglikaktuel.com/haber/hekim-esinden-gercekleri-ifade-eden-bir-mektup-55311. htm (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.38)
244	http://admin.biyografya.com/_docs/photos/d2785db872d47a8960c5b901784aa493.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.42)
248	https://www.indyturk.com/node/196521/t%C3%BCrki%CC%87yeden-sesler/ ar%C3%A2ftaki-ayd%C4%B1n-cemil-meri%C3%A7 (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.45)
251	https://www.biyografi.info/kisi/salah-birsel (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.48)
259	https://isteataturk.com/gorseller/1600602473_ataturk.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.50)
261	https://ajansbizim.com.tr/birinci-elden-tarihtir-nutuk-1510210944.html (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.51)
263	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a8/Ataturk1930s.jpg/220px-Ataturk1930s.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.53)
267	https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Hamdullah_Suphi_Bey_Tanr%C4%B1%C3%B6ver.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.56)
268	http://www.akintarih.com/turktarihi/ortaasya/orhun/3.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-11.58)
269	https://www.okursan.net/wp-content/uploads/2015/08/bilge-kağan-yazıtı.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-12.01)
271	http://turkishpaintings.com/content/mod_images/news/item/content/z_fetih_tablolarindan_2. jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-12.03)
273	https://www.yenihaberden.com/d/other/7-2-2-014.jpg (Erişim Tarihi: 08.06.2023-12.03)

CEVAP ANAHTARI

1. Ünite:	**C Bölümü:** 1. edebiyat psikolojisi 2. felsefe, 3. psikoloji, 4. psikolojik roman 5. *Dîvânu Lugâti't-Türk* **D Bölümü:** 1. Esat Mehmet Efendi 2. Ali Şir Nevai 3. Muallim Naci 4. Şemseddin Sami 5. Zemahşeri 6. Kaşgarlı Mahmut 7. Ahmet Vefik Paşa **E Bölümü:** 1. D 2. D 3. Y 4. Y 5. D **F Bölümü:** 1.C 2. C 3. A 4. C
2. Ünite:	**B Bölümü:** 1. D 2. D 3. Y 4. D 5. D 6. Y 7. Y **C Bölümü:** 1. Özetleme 2. Küçürek hikâye 3. Mustafa Kutlu 4. Sevinç Çokum 5. *Parasız Yatılı* 6. *Sancho* **D Bölümü:** 1. C 2. D 3. E 4. C 5.C
3. Ünite:	**B Bölümü:** 1. Saf şiir 2. Millî Edebiyat 3. Dinî değerleri geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı 4. Garip akımı 5. toplumcu **C Bölümü:** 1. Y 2. D 3. D 4. Y 5. Y **D Bölümü:** 1. A 2. A 3. E 4. B 5. D 6. E 7. C
4. Ünite:	**A Bölümü:** 2. D-D-D-Y **C Bölümü:** 1. distopya 2. Mankurt/Mankurtlaşmak 3. Ahmet Hamdi Tanpınar 4. haklı-güçlü 5. *Yeşil Gece, Acımak, Çalıkuşu, Kan Davası* **D Bölümü:** 1. E 2. D 3. E, 4. C, 5. D 6. A 7. C 8. E
5. Ünite:	**B Bölümü:** 1. dram 2. dram, epik tiyatro 3. Güngör Dilmen Kalyoncu 4. Berthold Brecht, *Canlı Maymun Lokantası* **C Bölümü:** 1. D 2. D 3. D 4. Y 5. Y 6. D **D Bölümü:** 1. E 2. B 3. E 4. E
6. Ünite:	**B Bölümü:** 1. deneme 2. konu 3. açıklayıcı ve tartışmacı 4. Nurullah Ataç 5. Suut Kemal Yetkin 6. deneme **C Bölümü:** 1. Y 2. Y 3. D 4. D 5. Y 6. Y **D Bölümü:** 1. E 2. A 3. D 4. B 5. B 6. C 7. A 8. B 9. E 10. E
7. Ünite:	**B Bölümü:** 1.siyasi, dinsel, hukuksal, akademik, askerî 2. dinleyici, metin, hatip 3. Halide Edip Adıvar 4. *Nutuk*, Hamdullah Suphi Tanrıöver **C Bölümü:** 1. D 2. D 3. D 4. D 5. Y **D Bölümü:** 1. C 2. E 3. D 4. B 5. C